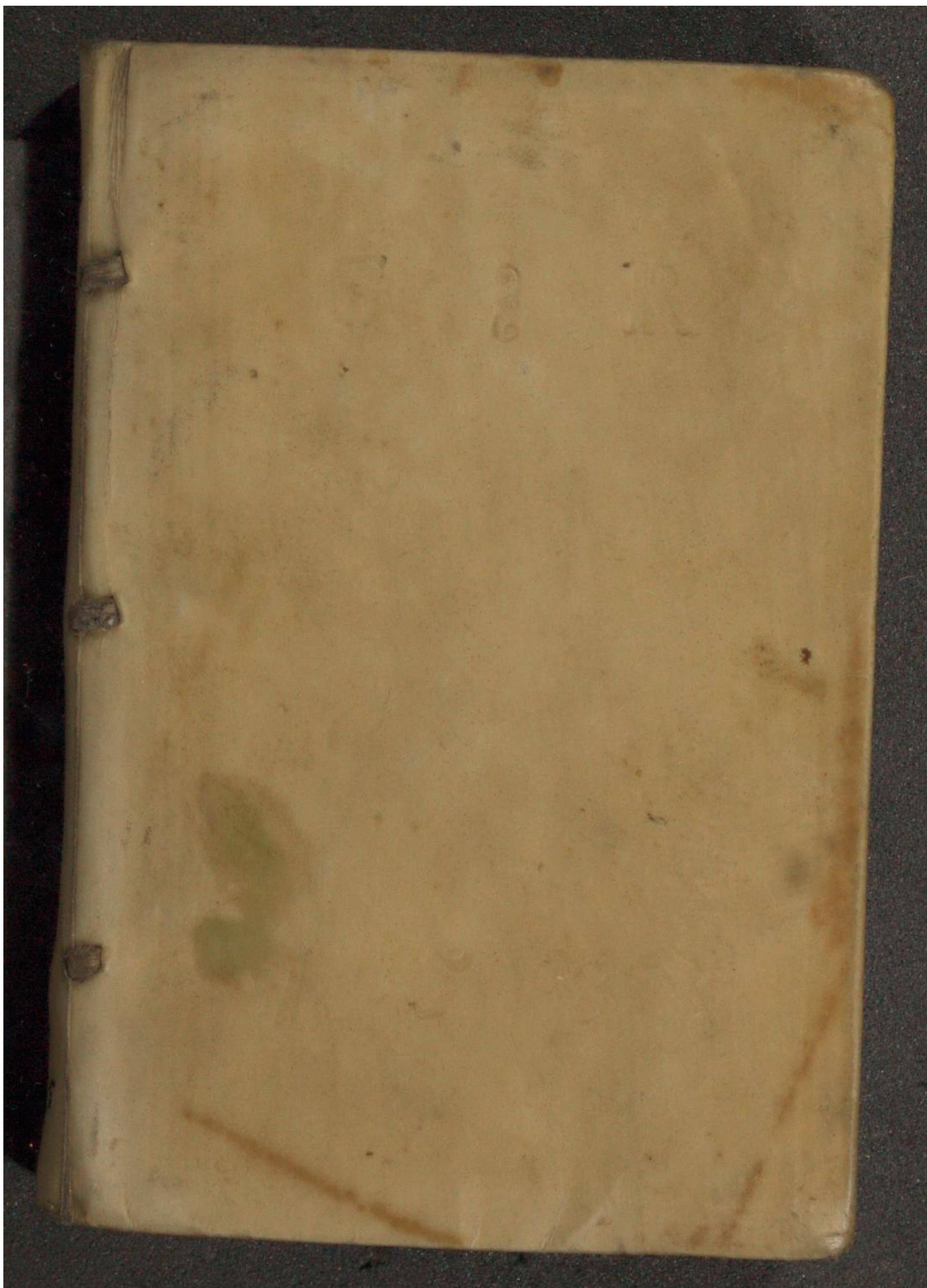
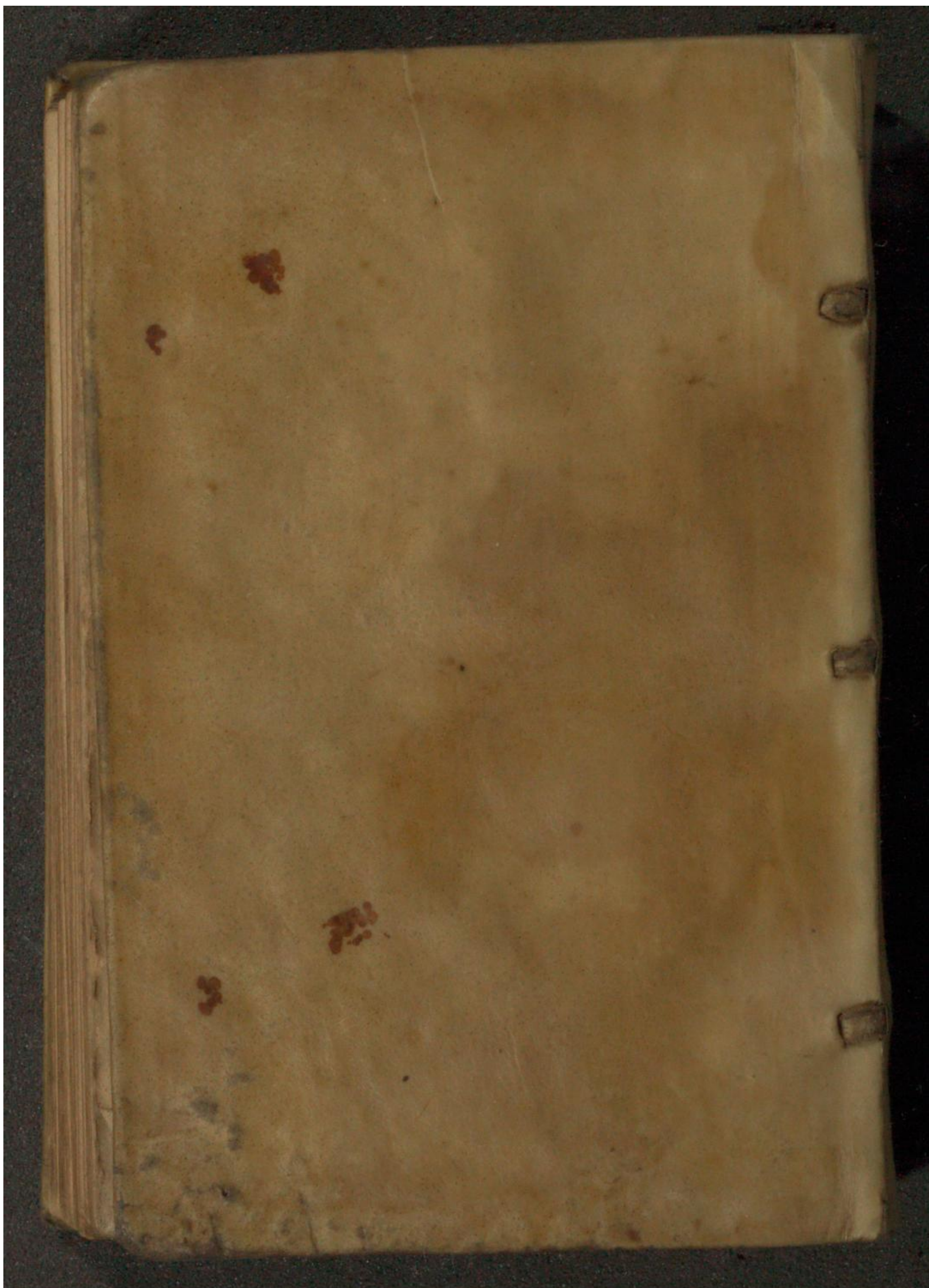

Magiæ
Naturalis
Porta
1585

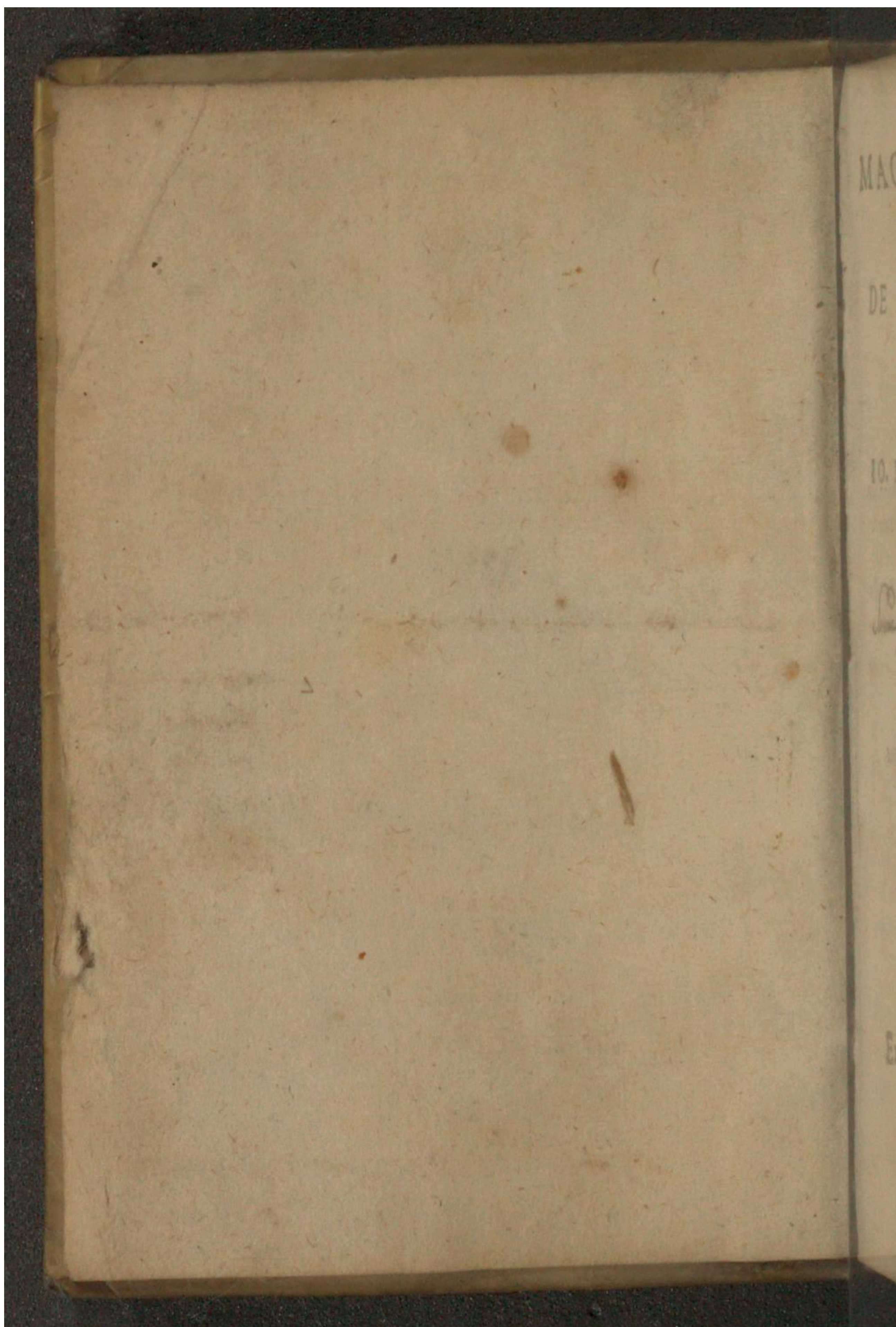

AT SPES NON FRACTA

VERO NIHIL VERIUS

MAGIÆ NATVRALIS,

SIVE

DE MIRACVLIS RERVM NATVRALIVM

LIBRI IIII.

IO. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AVCTORE.

Cum Indice.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXXXV.

SVMMA PRIVILEGII.

REgali Priuilegio concessum est Christophoro Plantino, vt possit imprimere, & distrahere Librum, qui inscribitur *Magiæ Naturalis*, siue De *Miraculis rerũ Naturalium Libri* I I I I. *Ioan. Baptistæ Porta Neapolitano Auctore.* Datum Bruxellæ. XXV. Octob. M. D. LIX.

Subsignatum,

Ph. de Lens.

PHILIPPO REGI SERENISSIMO ET CATHOLICO, IOAN. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANVS S. D.

EO SEMPER ingenio fui, Inuictissime Rex, vt si quid vsquam vel magnũ, vel admirabile esset, in quo animi vires frangerẽtur, & vilescerẽt, eo me oblectarẽ, eiq; totũ addicere vellẽ. Diu mecum ab ineũte peritia indefesso quodã studio cogitaui, quænã esset scientia, neque animo hoc meo indigna, neq; nõ illustris & regia. Tandẽ comperi nullum esse maius sapientis opus, quàm mirabilia opera efficere, quo quidẽ nõ animus solũ intelligẽdo enutritur, sed corporis quoque sensus omnes affectibus alliciũtur & recreãtur. Hæc sublimis scientia in rerũ, caussarũmq; cognitione versatur, & dũ naturę arcana persequitur, & inuestigat, nõ vulgaria solùm opera, vt in plerisque apparet, sed omni abdicata superstitione Naturæ monstra quædã, & miracula parit, & ita reliquas omnes excellit (diuinã tamen Philosophiam mitto) vt illi cæteræ artes, atq; scientiæ tanquã reginæ famulari videãtur. Iure ergo vt lõgè difficillimã, ita quoq; excelsam, regiamq; præ ceteris statuo. Cicero enim inquit: Neminẽ apud Persas regno potiri solitũ, qui prius Magiã non percepisset, Plato veró sic in Alcibiade ait: Imbuuntur Persarum Regum filij, vt ad mundanæ Reipublicæ

 exem-

exemplar, & ipsi suam Rempublicam administra-
re, distribuereq; condiscant. Quid commemorem
toto ferè orbe clarissimos, Pythagoram, Democri-
tum, Empedoclem, atque Platonem, cuius illi sic
desiderio flagrauerant, vt ad hanc discendam, or-
bem nauigationibus peragrauerint, exiliis potiùs,
quàm nauigationibus susceptis, hãc deinde reuer-
si prædicauerint, hanc in arcanis habuerint. Quid
Reges Magos narrem ad adorandum Christũ ve-
nientes, ceterosque multos in hac arte præclaros,
quorum nominibus antiquorum monumenta cõ-
pleta sunt? In quibus quanto labore, quantisq; vi-
giliis versatus sim, non quærendo, sed periclitan-
do, non sine familiaris rei iactura, vt te aliquo di-
gno munere aliquando venerari possem, tum ex
antiquorum fontibus hauserim multa, tum ex in-
genij nostri riuulis nonnulla ipse adiecerim, pro-
fectò cogitabis. Hos igitur de naturali Magia li-
bros (quanquam tibi non respondeant, non enim
tanti sum, sat tamen erit voluisse) vti tuis auspiciis
inceptos, tibi vni Rex PHILIPPE dedico, tum
vt hæc nostra antiquis Regibus exculta scientia à
tuo nomine, atq; à tuo fauore splendorẽ, & orna-
mentum accipiat, tum vt ab iis, qui humiliore
ingenio, tardoq; sunt, & meis studiis iniquiores e-
runt, per te fortissimum pręsidium, & patrocinium
consequantur. Vale.

PRAE-

PRAEFATIO AVCTORIS AD LECTORES.

N PRAECOX opus, Lectores candidi, cui si ornamenti id addidissem, quod sanè animo cõstitueram, fortasse pleniori obsequio abditarũ naturæ rerum, litterarumq; prçauidos demererer. Hęc enim dum experiri cœperunt nonnulli ex aliorum laboribus gloriam aucupantes, cùm tale sibi asscriberent munus, diuersi vndiq; scripta cudebant: & tam maleuolorum potuit liuor, vt cùm auidius inuestigarentur, mutilata inordinataque in hominum lucem citiùs prodirent, quàm putaramus, vti studiosus quisque animaduertere poterit: sic multa de philosophorum famigerato pharmaco illo, non iniucunda, inutiliaque omittuntur, pensiq; maioris: quæ cùm lõgum expostulassent tempus, inuia erant. Multaq; præterea acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, & tolluntur, non sine meo dolore, quæ potiùs admiranda, & philosopho ingenioso dignissima, quàm profani erant operis: vnde cùm illud non possim, quod velim, id necesse est velim, quod possum.

Mihi cùm ab ineunte ætate hæc audiendi, cognoscendiq; innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratiùs pertinaci studio perdius, atq; pernox, si qua extarẽt nostrorum maiorum monumenta reuoluerim, & si verbum protulerint, denotarim: nec minus aures adhibui-

mus ſedulas, ſi qui hæc percallerẽt, vel ea cognoſci aliquo modo poſſent, & lecta, auditaque diuturna experiẽtia explorabã, ne intentatũ aliquod remaneret, cùm ſæpè Ciceronis ſẽtẽtiæ meminiſſem, qui ſic inquit: Par eſt eos, qui generi humano res vtiliſſimas, & perpenſas, exploratasque memoriæ tradere concupierint, cuncta tentare. & nunquid ea experientiæ reſponderent, denotabam: animo potiùs vera, quàm falſa reperiendi: cùm planè perſpicerem non vana eos lucri ſpe, aut inanis gloriæ affectatione ea futuræ poſteritati ſcriptis mãdaſſe, quæ perpetuò eſſent duratura, ſed vt vera eruerent naturæ ſecreta, patefacerentq́; haud ſine minimo ſcribendi, inueniendiq́; labore: & vbi veritati retuliſſe conſona reperiebamus, non ſanè id mihi tam erat carum, quàm quod eandem curam animos illi anxiſſe, ac ſollicitauiſſe comperierim. At poſt longum naturalium rerum periculum, crebra eſt animaduerſione perſpectum, clareque nouimus in ſcribendo potiùs, quàm explorando auidiores eos extitiſſe, cùm à veritate multa longè aliena ſcribant, ex aliis alio commutuante, ac ſi ardua eſſet eorum operatio.

Narrat Cato hederaceum vaſculum ſuapte natura vinum propalare, an habeat immixtã aquam, cùm vinum id, quod aquam habere putas, eodem mittas: ſi enim dilutum fuerit vinum, effluere, & remanere aquam, cùm vinum hederacea materia non contineat: & antiquitus vaſa fingi ſolita, quæ dilutum vinum explorarent, ad detegendas vindemiatorum fraudes excogitata. Transſcribunt ab

eo

eo Plinius, & omnes ferè: neque est aliquis tam longa successionis serie, qui id experiatur: nam contrarium apparet, nec scimus qua ratione aut experientia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protulisse, quòd tritum ocymum celerrimè scorpiones generet: Ipse enim inanibus experiens ollis quotidie ad Solem concalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehendit, & tamen leniter contusum lateribus humido loco, Soli expositum, eos procreat paruulos, qui tum in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra lingua auctores Plinium, & Albertum sæpissimè falli? quorum alter nobilis, rusticus alter mendax dicatur, cùm ille aliorum testimonio fretus transscribat, hic suapte auctoritate mentiatur, nec in dicendo sibi satis constet, nec quæ dicat de his nouerit, & paginas sæpe repleat, cuiusmodi solent vetulæ effutire? Quid ceteros cōmemorem auctoritate clarissimos viros, qui siqua protulerint, ea nō præsenti solùm inspectione, res & simplicia nouerūt opus subitigrediētia, sed alienis traditionibus connato, & importuno quodā adiiciendi studio edocuerint, sic successiuè errores propagantur, & in immēsum postremò augescunt, vt ne vestigium quidem eorū appareat, & ægrè à primis cognoscantur, atque vt non solùm difficilis experimenti, sed ne sine risu quidem frequēti legi possint? Pręterea multos omittimus, quos in præsentia recensere opus esse non duximus, qui circa salē, fabam, & ænigmatum quibusdā inuolucris, parabolis, & verborum commentis, data opera ma-

ximas tenebras offuderunt, dum mira ad posteros noscenda transmittunt, & montes pollicentur aureos: quis enim sciet, vtrũ talia nouerũt, vel aliud, & diuersum sæpenumerò scribant, quàm creditũ ab eis sit? vnde ingenia, quæ subliminora, & discendi cupidiora sunt, longissima temporis intercapedine detinentur, & tandẽ eorum animaduertentes inscitiam, quòd se illa assequi posse diffidant, seseq; operam, & oleum contriuisse intelligãt, desperatione actos, contritos serò pœnitet: alij deinde alieno periculo sapientes facti, priùs hæc odisse discant, quàm nosse. Multi quoque dum mira narrant, ne verbum quidem proferunt vnum, vnde aliquid occurset lucis; vel ingeniosi habeant vnde inuestigent: sed vti habẽt (credo) ex aliis, ita exhibuêre, cauti, ne vno detecti verbo, suam imperitiam prodant. Quod si me tali via vsurum existimetis, multa profectò repleuissem volumina, & in infinitum excresceret eorum numerus: quare hoc absit, sed quæ ex nostris naturalibus scientiis elegimus, quantulacunq; fuerint, vobis dedimus, nec tam pro eis vtilia, quàm ansam maiora excogitandi, conficiendiq; præbeant: incomprehensarum enim rerum infinita est multitudo, & in immensum se porrigit, maiorq; est, quàm vt ab omnibus cõsiderari possit. Ipsi enim omni ambitione omissa ambiguitateque, sine fuco, & fallaciis ea prodimus, quæ tacuerunt diu, vel scientis inuidia, vel noscentis inscitia, & quo tegebantur, dilacerauimus velum: vt quæ hactenus prodigiosæ naturæ gremio, & promptuariis testatissimorum virorum
deli-

delituerant, in lucem emergant, & quomodo explorari quæque poſsint: vbi non iactantiam, non verborum inuolucra audietis, non aliorum auctoritati confiſus ſum, nec nobis eſt viſum honeſtè errare, optimos ſequendo duces, ſed rudius & planius, vt potuimus, ſumus loquuti, ſimplicia circũlocutionibus, & diſtinctionibus nominauimus: ſine quo, multum tenebrarum effundi ſolet: legãt hæc omnes, quanquam me ſcio ex hoc, calumnia non cariturum, ſed doctiorum aures offenſurum. ait enim Plato ad Dionyſium: Philoſophiam videntur ridiculam facere, qui agreſtibus & prophanis viris hæc tradere conantur. Sed reiiciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia; generoſi enim animi non ſunt, & vincat poſteros iuuandi voluntas: ſcio enim eis profutura, nec parũ fructus ſtudiis allatura. Transfert Cicero à Platone, nobis ſolùm non eſſe natos, ortusq́ue noſtri partẽ patriam, partem parentes, partem amicos vindicare. Id tamen non inficior, obticuiſſe me, aliqua tranſpoſuiſſe, verborumq́ue anfractu celaſſe, non ſic tamen, vt ingenioſus quiſque non detegat, & percipiat: nec abs re id me potiùs feciſſe cenſeatis, ne prophana turba, necdum Philoſophiæ ſacris initiata aſſequi ea poſſit, néve ad eorum manus dilata vileſcat, id præcipuè in noxiis quæq; maioris fuerint ponderis. Vos autem, qui theſaurum præ manibus habetis, addite, demite, & quod facile vobis fuerit, germanum ſenſum eruite, & ſi experimenta occurrunt, aut vilia, aut nota, ſine nauſea prætermittantur, vobis enim non ſcripſimus, ſed aliis,

ut quæsitum quisque hauriat sibi cibum. ACCIPITE igitur studiosi Lectores, labores lõgos non sine studio, vigiliis, sumtibus, & incommodis plurimis, quo elargiuntur animo, & intellectus, animique ambiguitatem omnem, atq; inuidiam tollire, quæ mentis aciem pręstringere solent, & veritatem impedire, rectoque iudicio res perpendite, dum ea periclitamini, quæ scripsimus: nam veritatem comperientes, meis fortasse studiis æquiores fueritis. Quanquã me non lateat inscios multos non defore, & omni seria re feriatos, qui hæc horrescant, iisq; inuideant, & hæc non solùm falsa, sed ne posse quidem fieri temerè affirment, dumq; argumẽtis, & infinitis disputationibus verum eruere nituntur, faciunt nę intelligẽdo, vt nihil intelligãt, & eorum prodatur inscitia: isti veluti prophani à Magiæ nostræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis fidem nõ adhibent, ij modo quodam Philosophiam conantur abolere. quòd si aliqua prætermisimus, & incõcinnè diximus, scio nil esse tam ornatũ, quod expoliri non possit, nec tam plenum, quod incremẽtum recipere nequeat.

IOAN-

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER I.

Quid sit Magia Naturalis.

CAP. I.

MAGIAM à Perside nomē, & originē duxisse, Porphyrius & Apuleius inter Platonicos astruunt nō obscuri: quamquam Suidas à Maguseis traxisse putet, illosq; Magos appellitant, quos Latini Sapientes, Græci Philosophos, ab vno Pythagora, Indi Gymnosophistas Græcè, Aegyptij Sacerdotes, Cabalistæ Prophetas, Babylonij, nec nō Assyrij Chaldæos, Celtę Galli Druydas, & Bardos, qui & Semnothei appellabantur: & tandem Magia diuersas apud gentes diuersis scatet nominibus. Plerosq; in ea fulsisse viros rerum naturæ callentissimos reperimus, qualis fuerat Zoroaster Oromasi filius apud Persas, Numa Pompilius apud Romanos, Thespion apud Gymnosophistas, Hermes apud Aegyptios, Budda apud Babylonios, Zamolxis apud Thracas, Abbaris verò apud Hyperboreos. Ipsam bipartitam faciūt, infamem alteram, ac immundorum spirituum incantationibus concinnatā, & nephariæ curiositatis esse afformatam, quam reconditioris literaturæ Græci γοητείαν vel Theurgian vocāt, cui omnes aduersantur, vt quæ præstigia, & phantasmata porrigat, quorum mox vestigium nō remaneat. Naturalem alteram quisq; veneratur, & colit, vt nil altius,

tius,

tius, nihilve bonarum literarum candidatis plausibilius: nec aliud esse putent, quàm naturalis Philosophiæ consummationem, summamque scientiam. Hæc plurimæ compos potestatis, abditis scatet mysteriis, ac delitescentium rerum contemplationem, qualitatem, proprietatem, ac totius naturæ cognitionē elargitur, vt apex, & fastigium totius Philosophiæ. Docetque rerum adminiculo, & earum mutua ac oportuna applicatione opera efficere, quæ vulgus putat miracula, omnem admirationem, humanumq; captum excedentia. Ideò maximè in India & Aethiopia vigebat, vbi animātium, herbarum, lapidum ceterorumq; ad id spectantium multa suppetebat facultas. Vnde qui visuri acceditis, nil aliud Magiæ Naturalis opera credatis, quàm naturę opera: ars autē illius est ministra, ac naturæ sedulò famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi deesse noscit, per vapores, numeros, qualitates oportunis illud instaurat tēporibus. Vt in agricultura ipsa Natura herbas, plantulas, & segetes parit: ars autem præparat. Vnde rectè Plotinus Magum naturæ ministrum, non artificem vocat. Quali autem fungatur officio, & literatura minister hic, in sequenti demonstrare intendimus.

De Magi institutione, & qualem oportent esse Magiæ naturalis professorem. CAP. II.

NVNC peruulgare fas est, quæ meminisse, & nouisse toto hoc opere Magum oporteat, vt omniquaque instructus, latentes, & mirabiles Naturæ effectus petingere auspicetur. Iā ipsam actiuam,

& na-

& naturalis Philosophiæ absolutam portionem descripsimus. Iure quidem primùm qui tanta debet maiestate pollere, exactum, & consummatum in Philosophia, rerumque Naturæ disertissimum optarem. caussas enim, principia, & rerum elemẽta rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexũ, combinationem, vnde mixtorum scaturigo, & interitus, meteoriam, maris æstus, cæcos motus terram concutientes, animantium, quadrupedum videlicet, aëriuagorum, aquatilium, & omnium vita fruentium, & metallorum naturas, loca, & nomina, in quibus oportet multùm versatum esse, vti legentibus liquidum fiet. nam nominũ diuersitate, similitudine, & ambiguitate, diu in aliquibus operibus, vehementerque laborauimus. Neque enim id artifici inconuenientius esset, quàm instrumenta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque haud ignarum; hæc enim huic arti multum congener, & simillima est, eamque sub hanc speciem irrepsisse, & hominum mentes sic allectasse aiunt: & præsidia multa præstat: docet enim mixtiones, temperies, & compari modo, ad ea peragenda componere & applicare. Inde profluit stirpium notitia, vt herbæ diligenter inspiciantur aduenæ, indigenæque, necessaria admodum, vt hinc omne dependeat. Mathematicas nouisse disciplinas oportet. nam sidereo calore, multiuagis cælorũ flexibus, & habitudinibus, quas docet Astrologia, multa sunt, quæ operandi, patiendique vim protrahunt, rerumq; occultæ manant proprietates, & virtutes. Magia O-

pticam continet facultatem ad oculos pertinen-
tem, quomodo subinde oculos fallat, visiones in a-
quis, procul, in speculis, in orbem conglobatis, con-
cauis, extensis, diuerseque efformatis, è quibus
pars magna naturalis Magiæ dependet. Omni-
bus perpensis, has ipsa asseclas, & adiutrices artes
sibi asciuit: quique has ignorauerit, penitus hinc
secludendus est; nec Magum esse quempiam exi-
stimandum, nisi disciplinis his insigniatur. Sit ma-
gus naturæ dono artifex, & sciens valde: nam si-
ne artificio sciẽs, aut ignatus artifex, si quid natu-
rale fortè non habeat, adeò coniuncta sunt, vt fru-
stra terat operam, nec optato potiatur. Sunt au-
tem quidam ita Naturæ muneribus in iis rebus
habiles, & scientes, vt à Deo ficti esse videantur.
Neque hæc ita dico, vt ars aliquid limare non pos-
sit, & quæ bona sint, fieri meliora non posse, &
quæ non optima, aliquo modo acui & corrigi pos-
se: Lynceis oculis perpendens, quæ se sibi demon-
strant, vt re inspecta sedulò operetur, hoc dicere
volui, vt si inscius fallitur, nobis vitio ne vertat, sed
suam culpet inscitiam. Hæc non tradentis, sed
professoris imbecillitas est. Nam si hæc in mani-
bus alicuius minus ingeniosi versabuntur: deroga-
tur scientiæ fides, fitq; vt fortuita videantur, quæ
verissima, ac necessariis eueniunt caussis. Sic debi-
ta actiua passiuis addens mira produces: & si mira-
biliora quæsieris, haberique vis, eorum sufficientis
caussæ cognitionem tollito. Nam qui caussas no-
uerit, nimium auctoritati derogat: illud enim mi-
rum, cuius caussa latet spectantem, eatenus rari,
insue-

insuetique illud retinens, quatenus caussæ abditæ sunt. Quidam lucernam extinxit, ac rursus muro, vel lapidi admouens accendebat, ceu rem mirandam, & tunc illud mirum videri desiit (inquit Galenus) cùm sulphure cōtactum reperêre. Et Ephesius inquit: Miraculum inde soluitur, vnde videtur esse miraculum. Sit quoque diues: difficulter enim operamur, si opes non suppetunt. oportet enim ditari, vt philosophemur, non autem philosophari, vt ditemur. Sumtibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dumque attentius, examinatiusq; perquirit, patiēs reuocare ne grauetur, nec laboribus parcat: otiosis enim & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde rectè Epicharmus dictitabat: Deos mortalibus omnia laboris precio vendere. Et si descriptioni nō respondet effectus, aliquid defecisse scito: non enim rudibus, & tironibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorum opiniones circa mirabilium operationum caussas. CAP. III.

QVOS sæpe intuemur Naturæ effectus, in caussarū dignotione sic accendit priscorum philosophorum animos, vt in eo non parū insudarint, & hallucinati sint, ac varij varias dixerint opiniones, quas antequā vlterius progrediamur, referre censuimus. Principiò, vt ab vltimis opiniones reperā, Aegyptij omnes, quos primùm liquet cælorum effectus scrutari, & metiri ausos, postquam perpetuæ serenitatis obsequio, in camporum patentium æquoribus habitantes, cùm è terra nihil emineret, quod contemplationi cæli officere possit,

æter-

æterna semper clara, perspicuaq; sidera deprehen-
dentes, omnem curam in siderum cognitione in-
fluxuum posuerunt: cumq; otiosos valde perterre-
ret caussarum aucupium, cælo, & sideribus asscri-
psêre cuncta, vt inde duceret vnumquodq; fatum,
cæliq; influxum in exortus hora, & interitus, stel-
larum reciprocationibus, effectus producebant
miros, vnde certis sub horis, statis tẽporibus, & ad-
spectibus omnia parari, colligiq; cœpêre: nec vltra
progressi suam tuentur opinionẽ. Alij deinde Phi-
losophi ab elementis omnia progredi, eaq; statue-
runt principia, & caussas: vti Hippasus Metapon-
tinus, & Heraclides Ponticus ignem: Diogenes
Apolloniates, & Anaximenes aërem: Thales Mi-
lesius aquam: Hesiodus terram: Hippon verò &
Critias horũ vapores. Alij qualitatibus asscripsêre:
vti Parmenides frigido, & calido: magnaq; medi-
corum pars per frigidum, humidum, calidũ, & sic-
cum: quando simul conferuntur ex eorum victo-
ria, has mirabilium radices statuêre: quæque in
medium protulêre experimenta, iis componi, ac
caussas reperiri posse credunt. Addidit Empedo-
cles Agrigentinus elementis, vti non sufficiẽtibus
concordiam, & litem, ex vna res gigni, & corrum-
pi ex altera. Citticus Zeno materiei Deũ: quorum
efficiendi vnum, patiendi alterũ fecit principium.
Recentiorum verò philosophorum ætas, inspecta
re, id tueri non posse iudicauêre: nam contraria
sæpe qualitatibus operantur, ac vltra elementa, &
qualitates, aliquid aliud esse coniectarunt. Plato
enim, & Aristoteles, qui philosophiæ culmen te-
tigê-

tigêre, finemque imposuerunt, altius rimati, multaq; repererunt ex elementorum qualitatibus, vti virtutes substantialibus formis connatas: sic per se vnum, per accidens aliud, & multa quæ in sequentibus aperiuntur.

Vnde rerum vires patentes, abditæq; eueniant.

CAP. IIII.

IAM antiquorũ quisq; in patentibus, abditisque rerũ virtutibus est digladiatus: nec eos redarguere opus esse censui, cùm à communi omnium præceptore, ac summo Peripateticorum principe fuerint affatim confutata. Nunc autẽ, vt enucleatius, patescãt omnia, æquum est meminisse, à quibus vires nanciscamur, nõ minimum in reperiendis nouis, componendisque profuturum, vt separare, & discernere discant, ne omnem veri seriem conturbent. Cùm ex eodem mixto plures fluitent effectus varij admodum & diuersi: ex vno autem peroriri principio, est omnibus in confesso, cuiusmodi multa in processu leguntur exempla. iamq; vnde proficiscantur apertè dicturis paullò altius exordiendum est. Cuiuscunq; Naturalis substantiæ (nam substantiam voco id, quod est ex vtraque compactum) compositioni materia, formaque vti principia eueniunt: nec qualitatum functiones eiicimus, quæ ex primordiis in elementis latitabãt, ternumq; simul replent numerum. Cùm elementa ipsa in alicuius efformatione veniunt, retinet efformatum qualitates præexcellentes aliquas, è quibus quanquam cunctæ in effectuum productione concurrant, à superioribus totum perue-

nisse creditur, cùm sibi reliquorum vires asscribât: si enim æquè omnes decertarent, inconspicua esset eorum virtus. Nec materia quodammodo viribus est viduata: non illa princeps, simplexq́; est, qua de memoro, sed quæ ex elementorum vi, substantiisq́; enata est, è duobus maximè patibilibus, terra videlicet, & aqua. & quas aliquando solet Aristoteles secundarias qualitates, & corporeos effectus appellare: nos materiei functiones, siue vires, siue alio vocabulo gaudẽt, cognominemus: vti rarum, dẽsum, asperum, læue, durum, fissile, materiei gremio penitus cõstituta, ab elemẽtis tamen omnia veniunt. Rectius igitur censui ne confundantur qualitatum effectus à temperatura, materiæ verò à consistẽtia effluere. At formæ tanta vis inest, vt quos omnes intuemur effectus, ab ipsa primùm progigni nemini sit non cognitũ, diuinumq́ue habeat exordium, veluti superior, & præstantissima: per se, sine alterius adminiculo, eis vti instrumentis vtitur, vt citiùs & cõmodiùs actionem expediat, quiq́; animum minimè addictum, assuetumq́ue speculationibus habet, à temperamento materiaq́; omne effici posse putat, cum iis tanquã per instrumenta fiant. Opifex enim si in alicuius constructione simulacri aliquo vtitur stylo, vel scalpro, non vt agens vtitur, sed suppeditando vt nauiùs expediat. Tres igitur cùm in vnoquoque sint efficientes caussæ, non feriari, aut cessare putes, sed fetificantes omnes, remissiùs vnam, validiùs reliquam: omnium verò maximè forma ipsa id efficit, reliquas corroborans: & si deficeret, irri-
tas

tas faceret, & frustrarentur: cum nō sufficiant cæ-
lestibus muneribus capiendis. Et quanquam sola
exprimere eos non possit, quin reliquæ suos de-
promant, tamen nec confunduntur, nec diuersæ
fiunt, sed ita inter se colligantur, vt mutuo indi-
geant opere. Qui rectè id rationis indagine cerne-
re nouerit, obscuritatis nihil habet, nec veri scien-
tiam confundet. Vnde vis ea, quæ rei dicitur pro-
prietas, non à temperamento, sed ab ipsa euenit
forma, & vt omniū præstantissima, compari quoq;
euenit loco: à suprema igitur vertigine proximè,
huic ab intelligentiis, illis denique ab ipso Deo, sic
quæ formæ eadem est, & proprietatum origo. Nā
Deus, vt sentit Plato, cùm primitus cælos, sidera,
ipsaq; rerum primordia, ortus & interitus vicissitu-
dine marcescentia, suæ diuinitatis omnipotentiā
apto modulamine condidisset, dein animantium,
stirpium, & inanimatorum genera, ne illa eadem
cum cælo conditione forent, cælorum elemento-
rumq; viribus accitis, per gradus assignauit, infe-
riora supernis anciliari fatali lege sanciuit, & for-
mam vnicuiq; suam sidereo lapsu viribus cumu-
latam immisit: & ne cōtinua rerum desisteret pro-
creatio, singula semen proferre iussit, & formam
præparatis fenerari. sic ab ipso cælo deuenientes
formas diuinas, & cęlestes esse necessariò pronun-
tiabis, in qua formarum exemplar, & nobilissima
consistit caussa, quam Plato idem Philosophorum
princeps mundi animā vocat: summus itē Aristo-
teles vniuersalem naturam: Auicenna autem for-
marum datorem. Ipse non de re vti caduca, sed ex

se eliciens,& immittens, primo intelligentiis, stellisq; impartitur, deinde elemẽta tanquam per instrumenta materiam disponẽtia aspectibus informat. Quis est ergo tam demẽs, tam malè à Natura informatus, vt si hæc ab elementis, cælo, intelligentiis,& denique ab ipso Deo veniat, cæleste dicat, quòd naturam illam non sapiat, & diuinam quodammodo maiestatem non redoleat, & quum tanta sit cum eo affinitas, opera efficiat, quibus nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari possit? Multa fastidiẽtis lectionis argumenta relinquimus, siquidem singulatim vires vberius sumus explanaturi.

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAP. V.

HAEC igitur rerũ cõbinatio, hæc series & ordo diuinæ deseruiens prouidentiæ, vt qua regũtur inferiora hæc omnia, ab ipso Deo primitus seriatim procedant, & operandi virtutem suscipiant. Deus enim (vt Macrobius ait) qui prima caussa, & rerum princeps, & origo, suæ maiestatis fœcũditate mentẽ creauit, hæc autem animam, quæ partim rationem, quam diuinis rebus, vtpote cælo, & sempiternis ignibus impartitur: (ideò enim diuinis dicuntur animatę mentibus) partim quoque, & sentiendi, & crescendi caducis rebus vim largitur: id Maro sentiens mundi animam his mẽtem vocat:

Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitat molam, & magno se corpore miscet.

Homo igitur cùm medius in vtroque consistat, & à cælo nobilitate recedens, & rationis particeps, qua meretur cęteris pręstare animalibus, & sentiẽdi vim

di vim retinet : reliqua deinde animalia, vt ab eo degenerantia, duo tantùm retinet remanentia, sentire,& crescere. Arbores autem quia sensu, rationeque carent, cum crescendi tantum indigeant vsu, hoc potiri, solumque crescere,& hac parte viuere dicuntur. id deinde exprimit Poëta paulò pôst.

Vnde hominum pecudumque genus, vitæq; volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.

Cùm ergo ab ipso Deo mens,à mente anima proficiscatur, & ipsa omnia quæ sequuntur animet, vt conueniat cum bruto planta vegetatione,cum homine brutum sensu, hic autem reliquis intellectu, sic vt à prima caussa, tanquam funiculus à cælo ad infima vsq; hæc tensus, mutua quadam colligantia,& continuitate, vt superior virtus radios spargendo,ad hæc veniet : quod si extremum vnũ tangatur,tremat, & reliquum moueat, iure hunc nexum anulos , vel catenam dixerimus , & Platonis anulis & Homeri aureæ catenæ congruere videbitur, qui diuinarum omnium inuentionum fons, & origo, sub figmenti nube id sapientibus intelligi dedit.

Εἰδ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες,
Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,
Α'λλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ'.

Vt primò Deus rerũ opifex ipsius fecit prouidentia, vt inferiora hæc omnia necessaria quadam na-

turæ lege à ſuperioribus regantur. Hæc noſcens
Magus, vt agricola vlmos vitibus, ſic ipſe cælo
terram, vel vt apertius loquar, inferna hæc ſupe-
riorum dotibus, mirificisq; virtutibus maritat, &
inde arcana, naturæ gremio penitus latitātia, velu-
ti miniſter in publicum promit: quæq; aſſidua ex-
ploratione vera nouerit, vt omnes cunctorum ar-
tificis amore flagrantes ſui conentur omnipoten-
tiam laudare & venerari.

De elementis, eorumque virtutibus.

CAP. VI.

HACTENVS de ſubſtantialis formæ ortu,
rerumque ſerie. Nunc autem quæ occulta eue-
niunt proprietate, diffident ſimultate, & amicitiæ
nexu conuinciuntur, & quo modo experienda per
ſimilitudinem, & reliqua docere conandum: ſed
ne ordinem conturbemus, à rerum elemētis orſi,
quæ primigenia rerum ſemina ſtatuit Natura, ad
cætera paullatim deueniemus, quæ noſtro opere
cognoſci & ſciri neceſſaria videbūtur. Rerum hæc
cunctarum ſemina elementa, ſimplicia corpora
(nunc autem illegitima, ſpuria, & adulterina: nam
aliis mixta vti magis & minus tranſmutantur)
materiale principium naturalis ſunt corporis, per-
petua viciſſitudine alterabilia, & vertibilia agitan-
tur, atque intra ingentes cæli fornices ita ſunt cō-
globata, vt totum hunc ſublunarem repleāt mun-
dum. Ignis enim leuiſſimus, puriſſimusque, vt vi-
ſum effugiat, in altū ſe ſuſtulit, & ſuperiorem ſibi
adſciuit locū, quem æthera appellant. Huic proxi-
mum elementum ſpiritus, quem Aërem vocant,
paulò

paulò igne ponderosior, immẽsa amplitudine circumfusus, per cuncta meabilis, ad suam nos reddit qualitatem, nunc in nubes dẽsatur, nunc cogitur in nebulas, & resoluitur. Succedit his aqua, inde vltimum ex defæcatis elementis abrasum, coalitumq́;, quod terra dicitur, cunctisq́; substernitur vasta, impenetrabilis, & solidissima, vt nil tangi possit solidum, quod terræ sit expers, & nil vacuum sine igne. Ipsa medij spatio æquilibrata, obuallatur omnibus, immobilis, sola residens, alia namque rotata vertigine motu orbico circũferuntur: singula tamen vicina, veluti quibusdam vlnis complectuntur, & contrariis diffident qualitatibus. At natura sagax rato modulo, miraq́ue opportunitate hanc machinã architectata est. Cùm binæ essent in vnoquoque qualitates, in aliquibus iugabilis societas, in aliquibus verò discrepantia, talem singulis de duobus alteram dedit, vt cui adhęreat, agnatam sibi, & similem habeat qualitatem: vti aër, & ignis; alter enim calidus, & siccus, alter verò calidus, & humidus: siccum enim & humidum contraria sunt, cõciliatione tamen socij caloris copulantur. Sic terra frigida, & sicca est, aqua autem frigida, & humida, quæ & si per siccum & humidum sunt aduersantia, connectuntur tamen frigiditatis societate, aliter enim difficilis esset eorũ concordia: sic ignis paullatim in aërem vertitur per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terram per frigidum, & terra igni per siccum coniungitur, & ita prouidissimè gradiuntur: inde ordine præpostero denuò transmutantur, & ex

ſe inuicem fiunt, faciles tamen tranſitus, cùm cõmunem nacta ſunt qualitatem, vt ignis, & aër per caliditatem: quæq; autem ambabus ſunt oppoſita qualitatibus, vt ignis, & aqua, tardius difficiliusque vertuntur. Hæc igitur tanquam fundamenta ſtatuantur mixtorum omnium, è quibus multæ veniunt operationes.

De qualitatibus elementorũ, & eorundem operationibus.

CAP. VII.

QVATVOR iã præfatis corporibus, quatuor inſunt qualitates elementariæ, quę mutuò inter ſe commeant, è quibus omnia, quæ ortum, & interitum agnoſcunt, gignuntur, & perimuntur: ſcilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. & principes dicuntur, cùm ab elementis elabãtur, primò, & ex iis ſecundarij emanent effectus, quarum duę effectrices ſunt, caliditas, & frigiditas: quæ plus ad agendum, quàm patiendum natę ſunt: patiũtur aliæ humiditas, & ſiccitas, nõ quòd prorſus orian-tur, ſed quia ab aliis conſeruentur, & inducantur. Secundariæ dicuntur, quaſi primis inſeruientes: & ſecundò operari dicuntur, vt emollire, maturare, reſoluere, tenuiorem reddere, vti cũ calidum in mixtum aliquod agens, educit impurum, & dum ſuæ actioni idoneum reddere tentat, vt ſimplicius fiat, euadit tenue, ſic frigidum conſeruat, conſtringit, & congelat, ſiccum inſpiſſat, & exaſperat: nam dum exedit in illius ſuperficie humidũ, quæ conſumere non valet, indurat: vnde ſuperficiei ſcabrities inducitur; nam vacuitate depreſſa, & eleuata duritie, partium fit aſperitas, & prominentia euenit,

nit. Sic humidum auget, corrumpit, & plerunque per se vnum facit, per accidēs aliud: vt ex maturatione, cōstrictione, expulsione, & iis similibus lac, vrinam, menstruū, sudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis dicuntur qualitates, sic secūdis inseruientes, vt illæ primis, & quandoque in aliquibus operantur membris, vt caput corroborare, renibus cōsulere: quas & nonnulli quartas vocant. Hinc multa eueniunt experimenta, vt passim in opere conspicitur: ad explendam tamen historiam earum, ab re non fuit commonuisse, ne aliquid desiderari possit, vt instructus artifex ritè noscat vires & operandi semitam.

Abstrusæ rerum proprietates variæ, quæ ab ipsa eueniūt Forma. CAP. VIII.

MVLTAE sunt rerū ἰδιοσυγκρισίαι, id est, occultę proprietates, viresq; nō ex elementorū qualitatibus, sed à forma ipsa, vti diximus, & cùm ab ea eueniāt, materia exigua maximū demonstrat effectum, quod materiei contrarium est: vt enim prōptius agat, maiorem exposcit materiam, occultæ sunt, quia certis demonstrationibus sciri non possunt. Ideò antiqui sapientes illi terminū quendam constituendum esse decreuerūt, vltra quem rationibus progredi nō possent, cùm multa sint in Naturæ penetralibus occulta, plena energia, quorum caussas indagare nec potest, nec capit humanæ cōiectura mentis: Naturæ enim obscuritate, & abdita maiestate latent, potiusque hæc admirari quàm sciri voluit. Vnde ait Theophrastus: Qui de omnibus rationem quæritat, simul cum ratione scien-

riam tollit, & Alexander multa dicit esse, quorum nulla ratio reddi potest, modum penitus humani ingenij excedētia, Deo duntaxat cognita immortali, qui omnium parēs rerum atq; auctor est: quæ cùm elementorum naturam & vires superent, demōstrationibus arctari minimè possunt: sic quæ à veteribus philosophis reperta potiùs admirati reliquêre, quàm rationem afferre conati sunt. Nec solùm mirati animalia quæque creasse, & variis differre figuris, & magnitudinibus, sed secundum speciei quoque varietatem vnicuiq; proprietatem quandam, & peculiarem tribuisse, qua ceteris moribus & operationibus distent, exempla proponemus eorum multa, quæ fortasse lectoribus voluptuosa, & non iniucunda erunt. Veluti cùm ferox taurus fico arbori alligatur, mitescit, domaturque; & illitis rosaceo naribus, rotata vertigine concidit, vt Zoroaster ait, qui ex delectis veterum placitis Geoponica scripsit: & tenerescit Gallus, qui ex eadem arbore pependerit. Vultures & Scarabæos rosarum odore extingui tradit Aristoteles: Si capræ barbam, quam aruncum vocant, è grege manibus apprehenderis trahens, totus subsistitur grex, pabuloq; relicto obstupent omnes, nec prius admirari desinunt quàm rei gnarus ille reliquerit, vt Aristoteles ait. decepti multi de eryngio herba protulêre. aruncum enim ἠρύγγιον Græci dicunt, & vocabuli conformitas erroris caussa fuit; cùm experientiæ non respondeat. Hyæna si hominem canémve sopotantem adspexerit, suum iuxta illud protendit corpus: sique dormientis corpus supera-

perarit, delirum efficit: & ne sibi obsistat, manus erodit: si proceritate superabitur, celerē arripit fugā, vti Nestor in sua tradit Panacea. Si quoq; sæuiēs hyæna occurrit, caue ne illā à dextra excipias, stuporē enim inducit maximū, cui obsistendi non amplius facultas dabitur, nec tibi ipsi poteris auxiliari; si à læua inuaseris, stupore obreptam enecabis. Eius vmbra canes elingues reddit, & obmutescere facit: quod sentiens, insecuta aduerso sideris lumine currit, & infestantum ora canum verberat vmbra. Febricitans leo vorata simia liberatur. Capræ, hirciq; culturæ veneno sunt: nonnullas enim satas oleas, vitesq; corrumpunt, vt sterilescant: sic non iniuria factum, vt Libero patri vitis repertori hircus immolaretur, & Mineruæ capra, vt capite pœnas daret. Olea virginea manu decerpta, & plantata, vberiores præbet fructus: si à meretrice, sterilescit. Serpēs vel vipera calamo percussa torpet: si denuò percusseris, sese recolligens aufugit. Apuleius sic ait: Serpens cauernā subiens, si sinistra manu fuerit detracta, paruo extrahitur negotio: si verò dextra, extrahi nequit. Vipera, ramulo fagi in eam coniecto, obstupet. Formicæ, ne condita frumenti aceruа foras pullulent, medullā extrahunt. Struthiocamelus occultiore vi ferrum concoquit, & in alimoniam conuertit. Gallinacei circulo è sarmentis collo ipsorum addito, non canunt. Sic marina stella tam concoquendi vi prædita est, vt cochleas integras, & stellas deuoret, & comminuat. ἐχενηΐς, à Latinis Remora, & Remiligo, paruus admodum pisciculus gubernaculo adhærens,

hærens, velificantes naues, & secūdo vento concitatas, robusto freno remoratur: is, ruant venti, sæuiant procellæ, vires omnes compescit, immobiles reddit, ac si anchoris, firmisq; vinculis alligaretur. Torpedo tantam vim stupefaciēdi habet, vt è longinquo capta, fuscina, hamo, seta, arundine cōtingendo, piscatoris artus obtorpescant, piscibusque quibuslibet, quos cupit, & veloces, stupore eos afficiens, vescitur: capiti tamen admota, dolores lenit, & compescit: frequenti vsu, Platonis, Aristotelis, Galeni, & Aeliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes nauseabundos facit, vt facilè vomituriant, prægnantibus noxam abortiendo defert. Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, vt si in viridem, & vegetem arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, & eorum dolores lenit. Laurus & ficus è cælo non tanguntur, nec vituli marini tergus, nec hyænæ pellis, nec alba vitis: quare nautæ iis vela muniunt, ne fulmine icta deflagrent, & decidant: hoc Octauius se muniebat Augustus: lauro Tiberius Cæsar, quam pro corona gestabat, ne tonitru afflarētur: nō enim solùm fulminis impetū euadunt, sed aduersam fulminis ictum retorquententem naturam habent: & Tarcon albis vitibus domum sepserat. Corpus, quod fulmine icitur, incorruptum permanet, vnde cadauera ipsa siderata, veteres vrere non curabant, nec terra obruebant, cùm corruptionem non sentiant: sed putredine immunia durent. Sic obiurgatione vates dignos existimamus: qui cælestis aurigationis rectorem Phaëthontem de

cælo

cælo tactum in vallibus compurruisse cecinerunt. Rupicis auiculæ cōspectu regius sanatur morbus. Tanta est Lysimachię vis, vt discordātibus iumentis iugo imposita asperitatem cohibeat. Buglosson herba in vinum cōiecta, animi voluptatem auget, vt Euphrosianum dicant, Ocymū, vti Theophrastus prodidit, maledictis, & conuitiis lacessitū, dum seueris, vberius & celerius nascitur. Vnde ex eodem fonte manasse puto id, quod prouerbij loco apud nos iactatur, Ocymum serito: & fortasse Persius huc alluserit senariolo:

Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

Nec minus Rutā iniuriis si quis prosequitur, prodesse certissimum est: imò melius furtiua prouenit, vt veteres crediderunt. Idem euenit Apio, quantò magis pedibus proculcatur. Adamas Indicus, duris quibuslibet resistit, dum hircino sanguine proluitur, mollescit & frangitur. Rhabarbarum ex humoribus solam purgat bilem. Epithymum atram, Agaricum pituitā. Nec minus admirationis habent, quæ ex medelis animalium, medicorum cura sunt reperta: vti canis vomitione ex herbis quibusdam aluū purgant, & Ibis Aegyptia curat. Capræ in Creta venenatis infixæ sagittis, & sauciæ herbam quærunt, quam Dictamum vocāt, eamq; gustantes, sagittas è corpore eiiciūt. Marinæ aues exulceratis rostris, cunila medentur. Testudo serpente depasto infirmata eius venenū origani esu aufert: & cōtra eū dimicatura hoc se munit. Cùm mandragoræ mala vrsi gustauerunt, cūt obuiam, ne malum in perniciem conualescat, &

morian-

moriantur formicas comedendo. Et Ceruus vbi venenata aduertit pabula, sibi cinara medetur herba. Elephas Chamæleonte iam depasto, qui frondibus cõcolor immoratur, suo veneno occurrit, oleastrum desumens. Pantheræ veneno deuorato carnibus inspersò à venatoribus, ne extinguantur, humanum stercus inueniunt, quo sibi medentur. Palumbes, graculi, & merulæ lauri folio. Columbi & gallinacei helxine pasti, annuum fastidium deducunt. Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauerunt, vexatis pullorum oculis illa medentes. Sic putrescente terra animalia quædam in alienigenam deficiunt naturam. Eruca ascitis alis in papilionem desciscit. Erucæ in fico enatæ, in cantharides mutantur. Hydrus iam lacubus, vel stagnantibus aquis exhaustis, in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniunt: vti accipiter, vpupa, erythacus, & phœnicurus in æstate mutantur sæpe. Ficedula, & atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos, mutuò commeant, vt quæ fuerit ficedula autumno, vindemiarum calce in atricapillam vertatur. Sic triticum in loliũ, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter feratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbrium mutari. Galeni quoque patris testimonio, cùm triticum & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret seminaret: in tritico lolium, in hordeo parum inuenit, & multa quoque refert: hæc tamen sufficiat enarrasse.

De

De Sympathia, & Antipathia, & vt per eas rerum virtutes experiri, & reperiri possint. CAP. IX.

Ex proprietatibus quoq; occultis animātibus vegetabilibus, & speciebus omnibus inest (vt ita dicam) cōpassio quædam, quam Græci συμπάθειαν & ἀντιπάθειαν, nos tritius consensum, dissensumq; dicimus: quædam enim mutuo connubio sibi associantur, & tanquam fœdere deuinciuntur, aliqua verò sibiipsis infesta, & simultate dissentiūt, cæcisque laborant discordiis: vel horribile aliquod, & destructiuum habent, quod rationibus vllis & probabilibus nec quæri, nec arctari possunt: nec prudentis erit huiusmodi caussarum aucupio probare, nisi quod spectaculo eo fuerit Natura ipsa delectata, nec aliquid placuit esse sine pari, & nil esse in Naturę occultis, quod arcana quadam proprietate non vigeat, & peculiari: quorū admiratione ductus Empedocles, omnia per litem, & concordiam fieri, & dissipari affirmauit, ac illa rerum omnium semina esse, & reperiri in elementis, per qualitates sibi inuicem diffidentes & consentientes, quas diximus: ac deniq; in ipso cælo, vti Iupiter & Venus Planetas omnes diligunt prętet Martem & Saturnum: Venus amica est Marti, cui Planetæ cæteri aduersantur. Est & alia amicitia, inimicitiaque, per oppositiones domorum, & exaltationes. Flagrant enim odio signa, & amicitiæ nexu conuinciuntur, vt canit Manilius:

Quin etiam propriis inter se legibus astra
Conueniunt, & certa gerunt commercia rerum,
Inq; vicem præstant visus, atque auribus hærent,

Aut odium fœdúsve gerunt, conuersáque quædam
In semet proprio ducuntur plena furore, &c.

Et latius patent in Astrologorum libris, sed magis in animantibus perspicuæ. Vti homines, & serpentes adeò irreconciliabili diffident simultate, vt statim viso serpente, homo expauescat, & fœminæ vterum gerenti occurrens, partum abortu vitiet. Nec minus ieiuni hominis saliua scorpiones intermit. Crocodilus Niliacus, & Panthera sæua homini sunt: hic illum deuorat, sed ab hyæna maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim est hostis à Natura datus: apricanti enim insidiatur: nam hic rictu immenso dum os gerit patulum, in illius perniciem inhians, in oris hiatum ille intrat, & per latum guttur in aluum delabitur, & exesis visceribus, è mortui ventre progreditur: diffidet tamen cum phalange, & cum aspide belligerans, sæpe interit. Homini sic lupi visus est noxius, vt quem priorem contemplatus fuerit, vocem adimat, & anticipatus obtutu nocentis, licet clamare desideret, vocis tamen ministerio careat: si se præuisum senserit, cõticescit, & ferocitate torpescente, grauem virium iacturam facit. vnde natũ prouerbiũ: *Lupus est in fabula*, à Platone in Politiis traditum. Et lupus, si equum mordicus læserit, equus eximia pernicitate cursus pollebit, & si luporum vestigia cõculcet casu, obstupescit, & crura torpore hebescunt, vt Pamphilus ait: Habet & cum oue internecinum bellum, & sic eum formidat, vt occisæ ouis à lupo pelles, & vellera neta, si ex his vestes conficiantur, longè, quàm ceteræ, sint

ad

ad procreandos pediculos aptæ: & carnes, quæ lupinos sensere morsus, tenerescũt, & suauiores fiũt. Cauda, caputque lupi, si in præsepe pẽdulum fuerit, mærore oues afficiet, vt relicto pascẽdi studio, præsidium implorent. Lupo canis inimicus, homini amicus, & equus, cui gryphes, & vrsi aduersantur. Araneus cum bufone, & serpentibus dissidet, vt conspecto hoste, filo se libret, & aculeum fronti infigat, & mortem deferat. Leo ferarum generosissimus, animalibus cunctis tremendus, expauescit, eumq; terret galli gallinacei cantus, albi præcipuè, & crista. Simius testudinem horret, statimq. visa fugit, & vociferat. Elephas animalium terrestrium maximus, magnitudine stupẽda, suburni suis grunitum maximè perhorrescit: vt Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone cõtinua dimicatio. Gallinaceus pullus ipsum nõ curat, & tantam eius molem in ludicra vertit, milui tamen vmbram timet, eumque expulit. Elephas quoque, nec minus arietem timet, dum enim feritate effertur, ariete viso mansuescit, ac cõflaccessit impetus: quibus Romani machinamentis Pyrrhi Epirotarum Regis elephantos in fugam verterũt, amplaq; victoria sunt potiti. Salo asinum odit, & cum eo præliũ est illi: nam fruticetis, vel vepribus scabendi caussa sese atterens, vt quas adhuc tenellas frondes deuoret, nidos dissipat, vt oua deiiciat, & pulli è nido decidant metu: at ipsa rostro vlcera fodiens & lancinans, narium mollia pungit. Accipiter columbino generi hostis infestus, hoc tuetur tinnunculus, cuius conspectum, vocemque formi-

dat accipiter, nec eas hoc latet, quòd vbicunq; resi-
det tinnunculus protectoris fiducia è loco non fa-
cessunt. Cornix & noctua perpetuum gerunt bel-
lum, inuicem fœtibus insidiãtes, oua q; absumunt,
& excedunt; noctu hæc, interdiu altera, tũc cùm sit
luce potentior. Cum noctu auiculæ omnes, dum
circumuolant, & percutiunt. Cornici inimicus est
mustela. Miluus coruo inimicus, qui volatu præ-
stantior, & vnguibus validior, prædam eripit. hic
quoque vulpi. sic anas gauiæ, harpa araneæ, & stel-
lioni pipo, ardeolæ æsalo, & coruus vulturi, florus
equo, coluta asino: dormiens enim in præsepio, na-
rem subiẽs asini, impedit esum. ardeola cum aqui-
la, alauda cum vulpe, aquila cum dracone, trochilo
& oloribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter
belligeratur, inuicem se confodiunt, vt simul emo-
riantur. Et aquatilia odio flagrant, vt mugil, & lu-
pus, vt sæpè mugili à lupo cauda abscindatur: sic
conger & muræna caudas sibi mutuò prærodunt.
Locustæ polypos horrent, vt bracchiis vinciantur,
& emoriantur. Est & vermiculus in mari œstrum
nũcupatus, scorpioni similis, aranei magnitudine,
thynnis, & xiphiæ sub pinna affigit sese aculeo, vt
interdum in nauigia insiliant dolore nimio. Ser-
pit & hæc simultas inter plantas: vti quercus &
olea, & tam pertinaciter odio dissident, vt si quer-
cus in oliueto nata fuerit, fugiat, introrsum com-
meet, & exarescat: vel olea in querceto radices ma-
ximè noxias relinquit, vt eas enecet. si eandẽ iuxta
iuglandem nucem seueris, harum alteram necesse
est aut emori, aut infirmam semper esse. Et nucis
vmbra

vmbra satis omnibus inimica, & quæcunque attigerit veneno inuadit illico, nocet & stillicidij ratione, cùm humor è frondibus diffunditur. Perniciali sunt brassicæ & vitis odia, ac spectanda earũ dimicatio: vitis enim cùm intortis clauiculis omnia complecti soleat, solam refugit brassicam: nam propè sentiens, in aduersam partem se torquet, vt si quis eam admoneret hostem esse in propinquo, dumq; coquitur brassica, vinum vel si paucissimum instilles, nec coquitur, nec ipsius color constat. Ipsumq́ue olus, quo vitis fugatur aduersum cyclamino & origano perarescit, vt vnum vireat, alterum pereat necesse est: iuxtaque consociatæ sæpè aridæ spectantur. Sic quoque vitis laurum ódit, quia odore deteriorem facit. Nam eam olfacere, & allicere dicunt, quamobrem cùm germen eò accesserit, retrograditur, inimicam fugiẽs odorem. Mira quoque arundinis & filicis discordia, & peruicacia, vt altera alteram necet: nam filicis radix contusa è cannis spicula, corpori infixa, deiicit: & si quis arundinem penitus nõ nasci volet, filice vomeri imposito exaretur locus, sic filices arundine sectas minimè renasci cognoscet. Cucumeres oleum mirè oderunt, vt contra ipsum refugiant, & si pendent, velut hamus plicentur: quod vna nocte deprehenditur: nec id satis omnibus gratũ; emoritur enim stirps, quę fuerit eo perũcta, vnde oleosæ arbores ceterarum insitiones & consortium respuunt, pinguem resinam, & picem collacrymantes, vel quippiam oleaginum plorantes. Vnde quercus pyra afferre, platanus poma, puni-

ca mala myrtus dicuntur. In picea verò, & pinu
insitus termes non comprehendit. Orobanche er-
uum necat amplexu, & fenum Græcum radici ad-
nascens, & fabas maximè iuxta nascens inanescit,
& necantur, & iuxta eas maximè nasci amat. Lap-
pa lenti aduersatur: Aegylops, & æra, tritico, &
hordeo. Cicer herbas omnes enecat, & seipsum, &
tribulum celerrimè. Cytisus vicina omnia stran-
gulat, eò valentior auro est, nan Cytisum ipsum
interimit. Serpētes fraxini vmbram fugiunt, quā-
quam in longum porrectum, vt si locum in agro
circundes igne, serpentes citiùs in flammā, quàm
ad arboris vmbram cōfugiant. Rododaphne foliis
& floribus iumētis omnibus perniciosa est, homi-
ni verò contra serpentes præsidium. Veratrum &
cicuta homini pestifera: illo coturnices, hac stur-
nos vesci cōstat: quod elegāter expressit Lucretius:

Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, hominumque est acre venenum.

Et alibi:

Præterea nobis veratrum est acre venenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget.

Ferulæ asinis gratissimo sunt pabulo, ceteris verò
iumentis præsentaneo veneno, vnde id animal Li-
bero patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutę
venenum, platano radicibus infuso gaudiū. Scor-
pio si repit per aconitum, stupet, & torpescit. Est
quoq. herba nomine Cerastis, cuius si quis semen
manibus, digitisve tractauerit, impune scorpium
contereret. Feles cohortales gallinas & aues non in-
uadunt, quarum sub alis agrestis rutæ surculus ad-
hæreat.

hæreat. Mustela cum serpente dimicatura, hoc se cibo priùs munit, & loricat. Leo ilicis frondes calcans, vel supergressus obstupet. Lupus scyllæ bulbos euentu contingẽs, resolutus fatiscit, ideò vulpes latebris suis scyllas opponunt. Platani folia vespertiliones abigunt, ideò cõtra eos ciconiæ ad nidos afferunt. Apium silfas & blactas, hirundines contra eas nidis inspargendo se muniunt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palumbes apponunt laurum, accipitres siluestrem lactucam, quam inde hieraciam vocãt, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantum, cornices supinam verbenacam, turdus myrtum, perdix arũdinem, ardeola careon, aquila callitrichum, galerita gramen. Vnde Græcum adaginm:

Ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιῇ κέκρυπται ἄγρωστις.
Graminis intorti lustro Galerita recumbit.

Et cygni parituri viticem quoq; in nidos afferunt. Si hæc mutua contagione infesta narrauimus, quid mirabilius, si multa, & amico consortio, & naturali affectu beneuolentiæ deuincta conspiciamus? miro Naturæ arcano, nec nisi aliis fœderis nexu coalescunt. Si serpens homini inimicus, lacerta homini amica, cuius conspectu lætatur, contemplatur, vt saliuam elambat, quid homini amicius quàm canis? & inter aquatilia delphinus? vt φιλάνθρωπος dicatur: & venereos quoque & amasios constat: vt Appium scriptum reliquit, & aliquot sæculis antè apud Naupactum (vti Theophrastus tradit) amatores flagrantissimos fuisse, & pueros liberali forma in nauiculis fortè conspe-

ctos, aut in vadis littorum miris, & humanis modis exarsisse. Vulpes cum serpente amicè degit. Amant pauones columbas, merulæ turdos, turtures, & psittaci simul.

Vnde Ouidius:

Et niger à viridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicem sibi auxiliãtur contra vulpium genus communibus inimicitiis. Sic galgulus & lædus, iunco & alauda. Sic harpæ & miluus contra triorchem cõmunem hostem. Nec minus inter pisces, qui gregatim degunt. Estq; inter balænam & pisciculum quendam magnitudine & gobij forma tantus amor, vt lubens antegrediatur, viamq; dirigat, ipsa sequatur, & in eo salutis, vitæque spem habeat, & quiescente quiescat, & progrediente progrediatur: nec appareat, cur velit ei inseruire. Sic inter plantas amant vites vlmũ, & populum, quòd nimis propemodum in eis luxurient, vt ipsis nuptæ maritæque per earum ramos scandentes, adeò capreolis & sequacibus loris amplexentur, vt auelli, diuelliq; nequeant, & lætissimæ multum afferant fructum, quod in aliis non sic euenit. Palmæ vehementiori se prosequuntur amore, vt altera alteram desideret, & adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillantur prurit, vt pronę comas simul inclinent, vel complicentur, si propiùs hærent: at funis nexu religatę, tanquam mutuo per eam contactu complexentur, & Veneris munere fungatur, vt capitum vmbracula hilariter erigant, huic vesaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & insanus amor discutitur, & fru-

ctuo-

ctuosam reddunt. Narrat & ardentius amoris desiderium Leontius, veterum verbis fortasse fisus: quod sic consociari cupit, sic Veneris est animus, vt nec desiderio stimulata cupiditate prius quiescat, quàm ipsam adamatus mas consoletur, siquidem pronam conspicere cuique licet, suis incumbere comis, impatientemque suum grauari stabilimentum, & quasi viduam infructuosam degere: & nisi subuentũ sit, emori; quæ res non latet agricolam, quòd amoribus affligetur: nec ille remedij inops, vt in quem maritandi cupidine deflagret, penitus cognoscat, cùm plures consociatæ ambiãt, eas contingens denuò afflicti amanti affert: cùm autem manus tanquam osculo affricare senserit, vti desiderio satiato denunciet, blandioribus comis demulcens, nutat: vnde maris flores trunco erutos, amasiæ capiti circumponit, sic amantis munere iam onusta, dat sobolem, & hoc amoris pignore exhilarata, fœcundabitur. Nec fructus in fœmina palma perdurare potest, nisi florẽ maris cum puluere super eam concusserit. Amor est quoque magnus inter oleam, & myrtum: & vt refert Androcius myrti brachia, virgultaq; per oleã prorepunt, & commiscentur, & radices mutuò cõplicantur, nec alia præter ipsam iuxta eam seritur, sic & fico, cæteris inimica. Nec minus myrtus cum punico mutua consuetudine supra modum oblectatur, quòd si consortio fruuntur, fertiliores euadunt, & quanquam radices aliquo distent interuallo, complexu tamen exhilarantur, sed coniugio lætantur magis, vt insita myrto punica maiora

largiatur poma, Didymus. Et magna est cũ arundine asparagi consociatio, vnde corruda optimè in arundinetis seritur, & lætior prosiliet. Sola amygdala minus ferax, associata verò, celeriùs dat fructum. Multæ quoq; arbores sterilescunt, si in propinquo palum, vel mascula non adfuerit, vt inito quodam fœdere pariant. Oleæ sterilitatem tollit oleastri talea. Vnde carmen:

Fecundat sterilis pingues oleaster oliuas:
Et quæ non nouit, munera ferre docet.

Inter allia, rosas, & lilia arcanum est cõmercium, vt propius nascentia simul gratificentur, & lilij, rosæque flores suauiores oleant. Lætiora omnia prouenient, cui scylla fuerit adsita, & olera omnia in vniuersum iuuantur, si iuxta ea eruca conseratur. ex Frontonis dictis. Cucumeres aquas diligũt vt oleum oderunt, vt eis imminentes, vel modicè distantes, adrepant. Ruta nusquam lætior prosiliet, quàm sub ficus vmbra, vel si eius corticib. inseratur. Cattus radicis odore phu impensè delectatur, quòd illius oculi corroborentur: Vnde nomen gattaria inditum, vt maximè perfodiant, & caput sæpius reuolutent. sic & nepta. Atq; hæc sufficiant, longiori enim oratione aures detinuimus.

Quod particulari indiuiduo maximè insint è cælo dotes.

CAP. X.

HAVDQVAQVAM dotibus indiuidua carẽt luculentis, & mirificis: sed magnam in operationibus retinent potestatem, & maiorem quàm ab ipsa habeant specie, cælesti stellarum situ, occultaq; proprietate. Inquit Albertus: Omne indiuiduum,

duum, quod ſub ſtato naſcitur horoſcopo, cæleſtique influentia, congruam haurit proprietatem, & mirabilem operandi, patiendive energiã, non ſpecificam, ſed propriam & peculiarem. Vnde varij individuis aſſcribuntur effectus, & inclinationes, vario ab influxu, cæleſtiq; habitudine, quæ omnia nouiſſe Magum oportet, vt multis oſtẽſis operãdi viis, eligat commodiorem, ſuoque inſeruiat vſui, ſi inops aliquando eorum fuerit. Noſtrum enim tunc abſoluimus penſum, cùm indagandi componendique methodum tradidimus, ne quid noſtris in hiſtoriis deſiderari poſſit. Sed redeat, vnde oratio fluxit. Refert quoq; Albertus, gemellos extitiſſe, alteri quorum latus erat, tactu cuius clauſtra & portæ paterent omnes, alter è diuerſo rependens claudebat, quæ aperiebantur. Alij cati, muris aliorumq; animalium ſic perhorreſcunt aſpectum, vt non poſſint non ęgrè ferre, & in animi deliquium cadere. Sic aliquibus ſtrumas ſanandi, & diuerſa curãdi vlcera eſt impreſſa cælitus poteſtas: & quod chirurgum fatigauit multum, pharmaco curari nõ valuit, nec vlla profuit medicina, ſolo ſaliuæ tactu ſanatur. Nec minus conſiderari debent, quæ non generi toto, ſed quæ ſolis conueniunt indiuiduis, & inſunt. vti meretricibus audacia, ganeonibus petulantia, furibus timiditas, & huiuſmodi paſſiones multæ, quæ paſſim litterarum monumentis memoriæ produntur.

De rerum viribus, quæ animalibus in vita tantum inſunt. CAP. XI.

PERPENDERE ac intueri par eſt functio-

nes præinsignes aliquas, imò majorem eorum partem, quę in vita tantùm operantur, post autem interitum hebetantur, & euanescunt, & rarò aliquibus inseruiunt. Luporum oculi vocem, catòblepa verò & basiliscus confestim adimunt vitam, moratur echeneis nauigiorũ impetus, struthiòchamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operátur, quód nil penitus liquidò agũt: emoritur enim & deperit virtus illa, vita iam euanescente, immò si partes ex eis eligendæ sint, è viuis sunt petendę. Ideò in Naturalis Magiæ præceptis non temerè sancitum puto, si quę ex animalibus consequi possunt, iis iam viuis demere, fueritque prę stantius, si id fieri potest, in vita supersint; animãti enim iam expirante debilitatur, ac elanguescit virtus illa. Anima enim (inquit Albertus) his confert multum, quæ in animalibus gignũtur: interitus enim, aut corruptio peruertit ea, & præcipuè si naturalis, cum corruptis humoribus emoriuntur: viua longè secus operari sunt solita, viresque luculentiores habent. Obseruatur id multùm Medicorũ astipulatu, cæterorumque qui huiusmodi studio nauant operam. Si extrahentur posthac è ranis linguæ, è pastinacis radij, lapides ex animalium capitibus, aut oculi, vt aliquid opportunè operentur, non enim è mortuis illis, sed adhuc vita fruentibus, viuáq; in aquam projiciantur, & viuant, vt nõ insita eius virtus depereat, & flaccescat, sed virtutis exuperantia, ad agẽdum promptiora euadãt, nec aliter in omnibus id imitemini: quod verbis parcentes, breuiter enarraturi sumus.

Quòd

Quòd post mortem vires aliquæ corporibus quoq; inhæreant. CAP. XII.

NEC minus in rebus vita carentibus perspicere licet: remanent enim proprietates aliquæ sic consociatæ, vt operari non desinant, imò & valentiùs multò. Lupi sic ouibus sunt exitio, vt odium post interitum seruẽt: nam si lupina pelle tympanum accommodabis, inter cętera ex ouibus pulsatum audies, silentibus sonoris omnibus, & obmutescere ea faciet: ex vrsi vel lupi corio confectũ, & pulsatũ longè equos abigit & fugat. Et si ex omnibus eorum intestinis chordę in lyris tendãtur, obstrepent, nec temperamentum vnquam efficient. Dissidet hyæna cum panthera: vnde qui hyænæ corio se loricat iam mortuæ, fugiunt quæque, nec congredi quidem sustinẽt. & si eorum pelles è regione aduersantes suspendes, pantherarum pellis pili defluunt. Leonis pellis cæterorum animalium pelles absumit, & erodit: lupinæ verò quoq; agnorum, & reliquorum alituum pennæ aquilinis permixtæ, in tabem resoluuntur, & per se decidunt. Aduersantur sibi florus & ægithus, & tam est eorum pertinax odium, vt mortuorũ sanguis simul cõmisceri non posse dicatur. Amant sic columbæ tinnunculũ, vt referat Columella, si quis tinnũculi pullos in fictilibus ollis defoderit, & stipãtia opercula superposuerit, & gypso oblinita vasa, in colũbarij quatuor angulis suspendantur: auibus amorem loci cõciliare, quæ desiderio captæ nunquam mutent sedem, sic post mortem amicum amant. Nec herbæ, simpliciaque cætera operari desinunt,

nunt, quia iam detruncata, aut sicca depereant, sed iam validæ eis quoq; vires præualent. Tu autem considera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quòd aliqua tota substantia, & partibus operentur. CAP. XIII.

INSVNT præterea naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agunt operantúrque: quarũ exempla in reliquis obseruato, & iis vtitor. Impudentissimæ meretrici, non audacia solùm, sed virtus etiam inest, vt quæ tetigerit, vel secum habuerit, vim habeant audaciam inducendi, & impudentem reddendi: vnde qui illius sępius se contemplatus erit speculo, vel induerit exuuias, ei redditur & in impudentia, & in libidine similis. Nec solùm ferrum à magnete contactũ trahitur, sed cetera allicit ferrea, ac vti dicemus, anulus vnus quem rapiet magnes, multos attrahit, vt tanquam catena pendere videatur, & mutuò illius transferatur virtus. Sic lugubres panni, vel quibus in funeribus fuerint vsi, & lugubrem, & moribundum reddunt hominem. Idemque in cæteris obseruare licet. Animaduersione quoq; dignum puto, rerum virtutes aliquibus substantia tota, aliquibus verò & partibus immorari. Retinet, vt diximus, echeneis nauem, non iam partibus præcipuè suis, sed tota sui substantia, exemplaque plurima passim leguntur. Multa secundùm partes operãtur aliquas, oculis scilicet regulus, catoblepa, & lupus. Fugiunt vespertilionis alas formicæ, non tamen cor, vel caput: fugiuntque vpupæ cor, non tamen caput, vel

alas: id in reliquis animaduertes. Nunc quomodo per rerum similitudinem operari oportet, clarè doceamus.

De rerum similitudine, & quî per eam virtutes operari, inuestigariq; debeant. CAP. XIIII.

QVAE ex totius substantiæ proprietate iam euenire diximus, si conferantur, aut affinitate genuina deuinciri, aut dissidio prœliari vidimus. Nũc autem, quæ similitudine quadam operãtur, dicemus. nec est principium magis in dicendis profuturum, nec radix, vnde secretorum & mirabilium operationes expullulent magis. Perinde maximã, & talem adhibeas diligentiam, qualem accuratissimè veteres adhibuisse in eorum scriptis reperimus: vt hinc pars maior eorum secretorũ constet. Vnde vt in compositione & noscere, & assimilare discas: Vniuersas rerum species, & qualitates ad se aliqua secundũ totum eorum posse inclinare, trahere, & allicere, & ad suum conuertere simile videmus, & si ex actione præcellentes fuerint, id faciliùs eueniet: vti ignis ad ignẽ mouet, ad aquam aqua. Et asseuerat Auicenna, quòd si quid diu in sale steterit, salsilaginem totum resipiet, & si quid in fœtido, fœtidum. & si cum audace & timido, audax & timidus fiet. cum hominibus si quod animal conuersari solitum, humanũ, & cicur euadit. Huiusmodi multa astruunt Medicorũ dogmata: vti corporum partes aliquæ similibus gaudent: vt cerebrum cerebro, dentes dentibus, pulmo pulmone, iecur iecore. Hominis vel gallinæ cerebrum memoriæ & ingenio confert, eiusdemq; calua recens

cens epulis immixta iuuat epilepsiam. Mustelæ oculus dexter in anulo positus, liberat à fascinatione quæ per oculos fit, vt dicemus. Et qui lupi, vel hominis oculum secum detulerit, ægrè nō videbitur. Si eorum linguas, minus inuidorum nocent linguæ, vel verba. Gallinæ ventriculum ante cœnam si comederis, etsi ægerrimè cōcoques, vētriculum tamen confirmat. Cor simiæ cordis prohibet pulsum, & audaciam, quæ in corde residet, adauget. Lupi virga assa, & incisa, si editur, Venerem excitat, si languescunt vires. Leporis vterus ad fœcunditatem valet. Si vulturis corium dextri calcanei dextro podagrici pedi imponas, vel læuū læuo, raticulorum lenit dolores, & tandem membrū quodlibet membro simili prodest. pleraque ex Medicorum scholis condisces: non est enim nostri cōsilij omnium meminisse, quorum iam ipsi meminêre. Colligendum præterea, multumq́; aduertendum, quibus insit rebus qualitas, vel proprietatis alicuius excessus, & nō communis, vel affectio, vel huiusceniodi perturbationes, & num ille excessus casu, natura, vel arte insitus sit: vt calorificus, frigorific⁹, amor, audacia, sterilitas, fœcūditas, tristitia, loquacitas, vel aliud, quod facere volumus, ex his operentur, & quàm minimè impunè puto: vt si mulierem sterilem reddere destinaueris, sterile considerato animal, quodq́ue excellenti passione illa superet omnia, quibus talia operandi detur facultas, vt leuiore efficias opere: vti mulæ: cuius sudor vrina, cor, matrix, vulua, & maris testiculi, ventri impositi, si hausti, vel condimento

aliquo esi sunt, vel suffitu, per infundibulum hiantiore rapti, prohibeant concipere mulierem: concipiendique spem adimant. Sic salix inter plantas, si elixa bibitur, quia frugiperda. Sic homo, vel indiuiduum aliquod, quod nunquam fuerit infirmum, ægritudinibus confert omnibus. Si audacem, vel impudentem aliquem reducere curaueris, fac illum secum afferre leonis pellem, oculos, vel galli: animosus, & inuictus perget inter inimicos, & eis timorem inducet. Si amorem inducere, vel allicere quæris, animalia quære, quæ cupidinis maximè retinent desiderium, & diligunt: vti passeres, columbæ, turtures, & hirundines, & hora, qua præcipuè his vacant, arte vel euentu. & operæprecium fuerit, si partes accipies, vbi maximè vigent: vti cerebrum, cor, testiculos, vuluam, matricem, sperma, menstruum, vel secundinam. & si mulieribus paras insidias, testiculos, vel sperma. si viro, menstruum, vuluam, vel matricem. Si loquacem aliquem optabis, dant linguas, modumque optato potiendi, ranæ aquaticæ, siluestres anates, anseres, & si quæ sunt animalia, quibus loquacitatis notam impingunt, obstrepera, & loquacitate non incelebria, quorum linguas, si pectori, vel capiti dormientis mulieris supposueris, quia loquaciora noctu sunt, cordis secreta propalat. Pleraque, quæ potiùs luxuriantis, quàm proficientis essent lectionis, quonam modo ritè ministrentur, inferius docebimus, cùm de iis profusius agemus. Nunc autem de cælorum operationibus proferamus aliqua.

A cælo,

A cælo & sideribus vim nasci, multaq; inde euenire.

CAP. XV.

NON dubium reor inferna hæc supernis illis ancillari, & ab ętherea natura illa vim quandam illabi, vt quæ mutationi obnoxia sint, rata lege, & continua serie corrumpantur, atq; gignantur. Vnde non temerè Aegyptios puto cælorũ influxibus asscripsisse cuncta, cùm hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat hoc Ptolemæus, qui cælestes influxus ad normã expangere, & inde multa præsagire est ausus: & verbosa ait probatione non indigere. Nec minus & siderum omnium verbere, animantia, germinaque omnia crescere, decrescereq;: ex aliquibus crebrius, manifestiusq;, aliis verò incertiùs, & interuallis rariùs. Aristoteles dum superiorem lationem cunctorum caussam, & principiũ esset cõtemplatus, quæ si desisteret, hæc illicò deperirent: Necessitate, inquit, fuit hic mundus superioribus lationibus cõtiguus, vt vniuersa inde ipsius virtus gubernaretur: tantáq; à Sole vim diffundi nouit, quòd denuò cõcinnè protulit. In obliquo circulo fluxuosus solis meatus progenies, & interitus caducorum omnium est, & accessu, recessuq; temporum interualla caussari. Plato cælestes quosdam circuitus caussam esse fœcunditatis, sterilitatisq; ait. Ipse Sol temporum rector, vitæque regimen est. Vnde Iamblicus Aegyptiorum doctrina fretus inquit: Quidquid boni adest, id solari potestate adesse certum est, & si quid ab aliis habemus, ab ipso tamen absoluitur. Vocat eum Heraclitus fontem cælestis lucis: Orpheus vitæ lu-

men: Plato cælestem ignem, sempiternum animal, astrum, animatum, maximum, & diurnum. Physici cor cæli vocant. Affertq; Plotinus ab antiquis Solem Dei loco esse veneratum. Nec minus Luna sua, Solisq; virtute operatur, cùm nobis affinior, & peculiarior sit. Albumasar per Solem & Lunam omnibus vim infundi, insinuarique dixit. Doctissimus Hermes post Deum, Solē, & Luam viuētium omnium vitam esse. Hæc terris citima, cæteros vicinitate exuperans, humidorum domina, & conciliatrix est, & cum ea tantam habent affinitatem, vt animata, inanimataq; sui incremēta, & damna sentiant, maria, flumina, & laticum fluctus crescunt, & deficiunt: nunc properè fluctuāt, nunc tardo feruntur cursu. Maris æstus reciprocādo perpetua agitatur vicissitudine, nec id nisi Lunæ motui asscripsêre cuncti, vt nunc auido haustu absorbeat, nunc verò intumescens decedendo refluat: nec apparet vnde aliter euenire possit. Munificentius prouocat animalia, tanquam ei mancipantia: nam orbem replens (vt ait Lucilius) alit ostrea, echinos, spondylos, conchylia, cancros, cęteraque: quia noctu tepido fulgore mitificat: gibbosa autem, vel in cornua vtrinq; falcata, inanit, & exhausta reddit. Idem etiam, quòd modò retulimus, sidus, sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, quique plurimum humoris abundant aquei, vt adolescente gliscant, & senescēte decrescant; vt refert Athenæus maxima perspici posse Soli auersa, & aduersa eorum incrementa, & decrementa. Nec plantarum germina cæli statum respuunt: quod

norunt agricolæ, cùm sæpius exploratum habeant in insitione: nam crescens lignum non fructus incrassat; silens verò fructus, ligno languido & macrescente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitum, & mestruum Lunæ cursum plantis sic necessarium iudicauêre, vt pars hæc agriculturæ apprimè necessaria sit existimata. Luna quoque dum per Zodiaci signa peragrat terrea, plãtatæ arbores fortes radices, & subterraneas partes iniiciunt: si per aërea migrans commorabitur, arbos diffundet ramos, foliis luxurians, & magis sursum quàm deorsum concrescens. Immò quod certiùs reperiri poterit signum, quàm quod in punico malo cernere est, vt quot diebus ab interlunio discesserit Luna, tot annis sobolem det? Et fertur allium, & si Luna sub terris posita seratur, & item sub terris latente vellatur, odoris fœditate caritu-rum. Cædua omnia, vti trabes, lignaque, dum nouum sortitur Luna lumen, humore scatent plurimo, & quasi per humoris conceptionem emollita vermiculãtur, & marcescunt. Vnde iubet Democritus, nec Vitruuio displicet, statuta ratione innocentius in decremento cæli, vt materies tempestiuè cæsa, carie non deficiens, diuturnitatem recipiat. Quin ætates variando, varios demonstrat effectus: nam à Solis coitu vsque dum cornicularis, & diuidua fuerit, humectat, & calefacit, humectãs magis, signo, quòd humida omnia gliscant, & humificã virtutẽ ab ea recipiant. dum verò prętumida, & in orbem sinuata fuerit, æquè calidũ, humidumq; habet: sentiunt id arbores & mineralia. De-

crescens

crescēs verò vsq; dū medio orbe cęsa, calida humidaq;, plus tamen caliditatis, cùm plus habeāt lucis: vnde cōtingit pisces per aquarū superficiem commeare: in eo tamen occultus tepor, quia humecta diffundit, & humore aucto, putredo prouenit, vnde in tabem ea resoluit. Vbi verò denuò cum Sole fiet synodus, & lumine orba apparere desierit, calida, & præstantiorem tunc cæli statum Chaldæi astruunt sapiētes. Sic lunarem quoq; esse herbam rotundis foliis, circinatis, & cæruleis tradunt, quæ Lunæ dies nouit: Nam crescens vnū in die producit foliū, & decrescens, deponit. Latiùs & crebriùs apud nos id perspicere licet in mansuetis animalibus, & plantis, continuoq́; id experimur visu. Sentit formica minimum animal siderum vices, vt interlunio cesset, & quiescat, plenilunio in noctibus operetur. Murium fibræ Lunari numero respondent, vt tumido orbe crescant, cano autem decrescant. Capilli resecti, & vngues tonsi post interlunium celeriùs, antè verò serius renascuntur. Aelurorum pupillæ easdem Lunæ vices nouêre, vt nunc ampliores, nunc arctiores cernantur: quòd qui huius rei periculum facere quæsierit, in eodem sit lumine: maius enim eximiè arctat, minus verò laxiores facit. Scarabæus siderum ætates, & tempora manifestat, ex stercore pilulam in orbem conglobat, humoq́ue effossa scrobe vigintiocto diebus obruit, tantisper condens, dum ambiat signiferum Luna, & ad interlunium reuertatur: tunc orbem aperiens, nouam dat sobolem. Cepa (quod multò mirandum est magis) inter olera

omnia sola siderum vicissitudines aduersas nouit, & contrarias habet augendi, minuendiq; vices, reuiuiscit enim & congerminat, decedente Luna, contrà autem decrescit adolescēte: quam ob caussam Aegyptij sacerdotes eam non comedunt, vti apud Plutarchum IIII. in Hesiodum commentario legi. Tithymali genus vnum, quod vocant Helioscopium, quasi Solsequium, comam ad Solis normam circumagit, vt expergiscatur, & occubet crepusculis sopitum desiderio quodam excitum, & vt eius ortum mâne spectet, noctu verò florem comprimat. Sunt & solares herbæ multæ, vti heliotropion: iubare enim exorto interdiu semper prono vertice spectat, vt nusquã videatur eius intorsisse folliculum, fœdere amoris quodã, seseq; eōdē inclinat, quò sidus defertur: sic maluæ flores, & chicorium. Lupinus quoque abeuntem Solem intuetur, vt caulem nusquam intorqueat, quotidiè agricolis horam nubilo etiam obumbrante, vti horarum index demonstrat, eisque est confecti sideris signum: & in Euphrate ait Theophrastus, Loti florem non solùm aperiri, & claudi, sed etiam caulem aliàs abscondere, aliàs patefacere à Solis occasu, ad mediam noctem. Sic olea, salix, tilia, vlmus, & populus alba Solstitium demonstrant, frondes obuertunt, albaque lanugine canescentem dorsum ostendunt. Irium, & aretitis herba pulegij, tametsi radice careant, ligno suspensa, & affixa florent, & æquidium ostendunt. Selenites perinde ac si Lunę iubar diceres, lapis est, quem alij aphroselinum vocant. Is Lunæ imaginem continet, eamque reddit

in fin-

in singulos dies augescentem, & decrescentem. Et lapis alius est nubeculam continens, quæ Solis instar, emergẽs, demergensq́; circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunæ in exortu, quòd stans, manus in cælum tollit, & regium insigne in capite gestat: talemq́ue habet cum Luna consensum, vt in eius congressu, ex quo affici solet, cùm inter menstrua, non pernox, & blando colore illustrans omnia, sed opaca, silensq́ue est, mas cynocephalus quoquàm non intueatur, nec comedat, sed in terram demisso vultu, Lunæ raptu indignè lugens, mœreat: femina verò illuni nocte non contenta, nusquam oculos contorquens, eadem cũ mare patitur, & è genitali sanguinem mittit. Ideò ad hæc vsque tempora cynocephali in sacris nutriuntur, vt ex ipsis tempus coniunctionis Solis, & Lunæ sciri possit, ex Oro in hieroglyphicis. Arcturus exoriens imbres & pluuias facit. Sirij exortum canes norunt, quia in rabiem aguntur. Viperæ & serpentes furunt, stagna mouentur, in cellis vina fluctuant, & maximi sentiuntur in terra effectus. Ocymum sub eius ortu pallescit, & coriandrum siccessit, à Theophrasto traditum. & caniculæ ortum quotannis obseruabant diligenter, & ab ea coniecturam capiebant, vti scribit Ponticus Heraclides, salubrísne, an pestilens annus futurus esset: nam si obscurior, & quasi caliginosa fuerit, pingue & concretum esse cælum, vt eius qualitas grauis & pestilens futura sit. Si clara & pellucida apparuerit stella, cælum significat esse tenue, ac purum, & propterea salubre. quam sic metuebant veteres, vt

ei canem sacrificare instituerint. Columella:

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.

Et Ouidius:

Pro cane sidereo, canis hic imponitur arę.

Præsentit eam fera, quam Oringẽ appellat Aegyptus: nam Solis radios tũc cõtuens, caniculã adorat. Molestas dicit Hippocrates purgationes ante & post eam, nec secandas venas: plerasque demonstrat Galenus operationes in diebus decretoriis obseruãdas, & necessarias admodum: nec minus in serendis segetibus, iactis seminibus, & plãtarum propagationibus. Nec te magnorũ siderum configurationes lateant: è signis discessus, vt aqueæ, ignæque impressiones in aëre videantur. Quòd si hæc æquo animo conspexeris, quis non omnium inferiorum caussas sidera ipsa esse coniiciet? quibus iam ignoratis maxima secretarũ operationum scientia perire deprehenditur.

Simplicia omnia statis exerceri temporibus, & pariter parari debent. CAP. XVI.

PROPTEREA nos statis omnia parare debere temporibus, nec prætereundũ id esse censuimus: nã vti cælũ varias reddit anni cõstitutiones, ita & plantas variat: ad incrementum autem alimẽtumq; plurimũ cæli temperies, vti dixit Theophrastus, & in totũ anni conditio iuuat. Vnde non ab re est, quod prouerbio dicunt: Annum producere fructum, non aruum. Ita vt operationes retineant nostra simplicia validiores, scito aliqua multùm retineri, aliqua verò breui temporis processu

vim expirari, vti omnibus conſpicere licet, & cautũ eſt medicorum regulis, quæ multis ſeruentur annis, quæúe inutilia ſint habenda. Sic ſæpè, quæ ab antiquis traduntur irrita, & vana reputantur experiméta, cùm fortaſſe incidát in man⁹ aliqua vetuſtate collapſa & conſumta, præcipuè quæ in gẽmis & in lapidibus. Inſunt præterea in herbarũ radicibus, foliis, floribusq́; potiores virtutes, ſi ſtato decerpantur tempore. Ná radices omnes autumno ſunt euellendæ, tunc cùm humore & virtute ſcatent plurima; aliter enim exardeſcendo euaneſcũt, & tunc decidua ſunt folia, vis ipſis occulitur: verno tempore flores, cùm illo enaſcantur tempore, & vim retineát magnam: æſtatis tempore folia. ſic in cæteris obſeruandum iubemus, cui ſimilis eſt Dioſcoridis ſententia. Verùm, inquit, in primis curam impendere oportet, vt ſuis tẽporibus ſingula, & demetantur, & recondantur: certè enim pro horum ratione aut valent viribus, aut euanido nulloq́; munere funguntur. Serena igitur cæli conſtitutione demetenda ſunt, ſic ſi non ſuo tempore, & opportunè colliguntur, minùs viribus valent, aut ſi per imbecillitatem intabuerint.

Quòd Regiones, & loca maximè ſunt conſiderãda, vbi naſcantur ſimplicia. CAP. XVII.

NEC eis raró errare contingit in plantis, metallicis, & iis ſimilibus, qui loci ſitu ſpreto, ea propinant, quæ in vſum & manus veniũt. Si quis veró id integrè aſſequi velit, non parum cõducit, ſi cæli ſtatus & loca ſpectentur propria: vti enim locus diuerſas ſortitur temperaturas, ita & diuerſitatem

in plantis operari poteſt, & tantam aliquando in plantarum virtutibus mutationẽ cauſſatur, vt non ſolùm huius diſciplinæ rudimentis initiati ſæpenumerò fallantur, ſed in earum virtutibus inquirendis, & Medici, & qui non parum Philoſophiæ ſtudiis nauant operam. Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturans loca terræ virtutibus diuerſis, vt in eis ſigillarentur virtutes diuerſæ: vt in plantis, & rebus aliis, quales merentur ſecundũ genus eorum. Cui conſimilis & Porphyrij ſententia: Quod eſt, ait, locus generationis principium ſicut & pater. Clarum eſt & Dioſcoridis auctoritate: quòd magni quidẽ refert, ſi loca, in quibus prodeunt, cliuoſa, & ventis expoſita ſint, & proflata, frigidaque, & aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur. contrà, quæ in campeſtribus, riguis & opacis, cæteriſque locis à vento ſilentibus enaſcuntur, plerumque degenerant, & minus viribus valent. Et Achaię apud Cabyniam maximè, ita refert Theophraſtus: Vitis quoddam genus habetur, cuius vinum abortum facit, & vbi canes vuas comederint, eas quoque abortu periclitari neceſſe eſt: & in guſtu, nec vua ſenſum alium, quàm ceteræ vuę faciunt, nec vinum à cæteris vinis diſtare percipitur. Nec ſolùm plantarum naturas regio ipſa permutat, ſed hominum mores & formas. Quis non cernit Aſianos, Lybicos imbelles, & timidos? Contrà Europæos animo & corpore prorſus varios, audaces, bellicoſos, magnanimos, & ſolertes? Scythas effœminatos, eunuchos, & ad concumbendũ impotentes: formam autem

autem aliis crassam, carnosam, aliis verò gracilem? Nec in his tantùm regionibus solum variatur, sed in eorum quoque partibus: vt Hippocrates refert in libro de de aëre, aquis, & locis: & Platoni, & Galeno quoque placitum video. Vnde si per regiones multum à primis distare videntur, neq; pares retinent vires, eo deferantur loci, & vnde maximè vim illam sortiri videntur. Neq; enim æquè efficiunt quæ ad Septentrionem, vel ad Austrum vergunt, vel quæ Solem exorientem, occidentémve spectant. Incolunt montes, pinus, abies, & terebynthus: fluuios platanus, populus, salix: siluas, ilices, fraxini, aceres, & coryli, quæue stagnantes aquas, fluētes, palustres locos, vmbrosos specus, fontium & parietum aspergines, & saxa manantia. quibus non inficior alios scaturiri locos, virtute nō tamen pari: in vno enim intensiùs, in alio remissiùs operantur, secundum Naturæ dispositionem, quę hic vel alibi nasci amat. Cicutę succus Athenis venenum, pœna Atheniensium publica inuisus, quem quum Socrates præsumsisset, præsentanea de medio morte sublatus est. hîc autem impunè magis sumitur, & à bestiis manducatur. Et in Perside ferunt lethalem nasci arborem, cuius sunt poma præsentis veneni, vt illicò vescentes interimāt: quapropter in suppliciis tantùm iis vtebantur. Regibus tamen in Aegyptum tralata, & Persiana iam exuta perfidia, cibis idonea, & salubria defert poma. Columellæ de hac extant versus:

Stipantur calathi, & pomis, quæ Barbara Persis
Miserat (vt fama est) patriis armata venenis:

At nunc expositi paruo discrimine lethi,
Ambrosios prebent succos, oblita nocendi.

Locorum & fontium proprietates aliquæ, quæ operi nostro conferre possunt. CAP. XVIII.

NEC minus locorũ diuersitas in variis rerum effectibus operatur. Locus enim quoque terrarum aquarumq; miracula retinet multa, quæ rectè scire & noscere Magũ oportet, nam sæpenumerò videmus aliqua situs ratione solum operari, & miracula afferre ob cæli inclinationem, & Solis impetũ longiùs & propiùs accedendo, recedendoque. Si enim terra vna ab altera nõ differret, nõ solùm in Syria & Arabia in harundinibus, iuncis, herbisque essent odores, & thuriferæ arbores, neque piperis baccas, neq; myrrhæ glebulas darent, sed in omnibus terrę locis generis eiusdem omnia procrearentur. Ex fontibus quoque proprietates hauriuntur aliquæ, quæ nõ aliter possent fieri, nisi cùm terrenus humor suis proprietatibus saporũ in radicib. infusus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci, & sui generis fructus saporem. Zama Afrorum est ciuitas, ab ea passuum millia viginti est oppidum Ismuc: & cùm Africa parens & nutrix sit bestiarũ, & maximè serpentiũ, in eius agris oppidi nulla nascitur: & si allata ibi ponatur, statim moritur, & terra illa aliò trãslata idẽ efficit. In Tarquinensi lacu magno Italiæ nemora circumferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam ventis impellẽtibus, quadratam verò nunquam. In agro Cispadano, in tractu eo, qui Monsterax dicitur, tritici spe-

species, quam siligině vocant, tertia satione in frumentum vertitur. Iuxta Harpasam Asię oppidum cautes est horrěda, quæ vno digito mouetur, & eadě si toto corpore impellatur, resistit. Sunt quoque & terræ, quæ maximis scatět ignibus: vti in Sicilia Aetna mõs sæpè flagrat, & in Phaselide mõs Chimæra, & tradit Ctesias igně eius aqua accendi, extingui verò terra: & in Megalopolitano agro, & in subiectis Arcię aruis si desiderit carbo, terra ardet. Sic in Lycia Ephesti montes tæda tacti flagrant, vt lapides & arenæ in aquis ardeant, vnde si quis baculo sulcos traxerit, ignium riuos sequi narratur. Nec de aquis minora narrantur: dũ enim per subterraneas partes procedunt, per alumen, bitumen, sulphur, & cętera metalla transeunt, nunc internas percurrendo partes, illico corpus contabescit, & necatur: nunc verò interiora corporis vitia mederi solent. Sunt & genera aquarum multa, nec paucas habent proprietates. Est enim in Sicilia Himera flumen, quod in duas diuiditur partes: ea enim quæ contra Aetnam profluit, infinita est dulcedine, quæ verò per sal currit, salsum habet saporem. Est & inter Mazaca, & Tuaua Cappadociæ vrbes lacus quidam, in quem si harundinem immiseris, vel lignum, paullatim lapidescit, nec mutatur, quod aquis extat. In Hierapoli vrbe trans Mæandrum fluuium aqua, quæ in Tophum lapidescit, ita, vt qui aquæductus deriuant, integra struant ex illis septa. Sunt Bœotiæ flumina Cephysos & Melas, & cùm pecora suis temporibus ad conceptionem partus per id tempus ex eo con-

tinuè bibunt, inde quamuis ſit alba, procreant aliis locis leucophæa, aliis pulla, aliis verò corecino colore. Sic ex Peneo Theſſalico, & ex Aſtace Pontico, fluminibus bibendo nigreſcunt oues. ſunt & genera aquæ mortifera, quæ per maleficum terræ ſuccum, vim recipiunt in ſe venenatam: vti Terracinæ fons, qui Neptunius vocabatur, ex qua qui biberant, vita priuabãtur, quapropter antiquos eũ obſtruxiſſe fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo non ſolùm qui biberint, ſed qui ſe lauerint, moriuntur. Stillantes ſunt è ſaxo frigidiſſimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos Hydo nominatur, quã neq; argentum, neq; æneũ vas poteſt ſuſtinere, ſed diſſilit & diſſipatur, nec illam aliud continere poteſt, niſi mulina vngula, quæ memoratur ab Antipatro in prouinciam, vbi erat Alexander per Iollam filium perlata, & ab eo aqua illa Regem eſſe necatum. In agro Phaliſco via Campana in Corneto campo eſt lacus, in quo fons oritur, vbi anguium, lacertarum, reliquorumque ſerpentium oſſa iacẽtia apparent, quæ ſi extrahere volueris, nil reperies. Item ſunt nonnullæ acidæ fontium venæ: vti Lynceſto, & in Italia virena Campania Theano, aliiſque pluribus locis, quæ virtutem habent, vt calculos in veſicis potionibus diſcutiant. Fons eſt vnus Paphlagoniæ, ex quo etiam ſine vino potantes fiunt temulenti. In Inſula autem Chio fons, è quo qui biberint, impudenter fiunt inſipientes, & ſaxei reddũtur ſenſus. Suſis autem fonticulus eſt è quo qui biberint, amittant dẽtes. Nili aqua adeò eſt fœcunda, vt

da, vt ex ea animentur glebæ. In Aethiopia fons scaturit, qui circa meridiem adeo friget, vt sit inhabilis potui. vbi autem media accesserit nox, sic feruet, vt tangi non sustineat. multi præterea sunt, quorum meminit Ouidius:

- Medio tua corniger Hammon
Vnde die gelida est, ortuq; obituq; calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroque capillos.
Quodq; magis mirum est, sunt qui non corpora tantùm,
Verùm animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscenæ Salmacis vnda?
Aethiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit;
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicunq; sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.
Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quàm si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixêre priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto.
Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.

Aliæ sunt quoq; locorum & fontium proprietates, quas qui quærit, libros legat, quos scripsit Theophrastus, Thimæus, Possidonius, Hegesias, Herodotus, Aristides, Metrodorus, qui vigilantia, & infinito studio locorum proprietates exquisiuerunt,

runt, & eas scriptis declarauerunt. Inde à Plinio, Solino, multisque historijs narrata.

Vt misceri, & componi simplicia debeant, mixturas subingredientia nostras. CAP. XIX.

IAM compositiones simplicium, vel mixturas necessarium tradere iudicauimus, vt postquã latẽtes Naturæ effect⁹ studiosi inuestigare didicerint, & omnia seligere, in lucem vt mira illa depromãt, & componendi methodũ discant: quam & medicis obseruatã summoperè video. Quia sæpè vnico non indigemus effectu, sed duplici, & triplici, sic & simpliciũ mixtura vtendum est, vt quæsitos depromant effectus, & ad hoc eam inuentam iudico. vel enim sæpiùs euenit, vt remissè operentur aliquãdo: nos verò, vt promtius agant, citiusq; actionẽ expediant, multiplici præsidio corroborare solemus: & cõtrà si intensè nimis effectum depromant, eorum vires hebetare, & extinguere. Sæpissimè autem euenit, vt cùm statutum mẽbrum ferire volumus, caput videlicet, cor, vel vesicam, associemus aliqua, vt illud directè vulnerent, & omnibus prouideant: vnde euenit, vt contraria quoque permisceantur. Incœptum igitur sermonem exequamur. Cùm aliquod opus aggrederis, illud primùm considerato, quod maximè intendimus, & ad quod simplex illud, vel mixturam dirigimus, compositionis basim, vel fundamentum substituamus à qua compositum dicatur: & tantæ sit quantitatis, quantæ materialis formæ actiones esse debent. Nam, vt agant, debitam exposcunt, determinatamque quantitatem, alia autem

tem vti adiuuantia, & primi condimenta addantur, nec absque iis sic faciliter, nec tardiùs, citiusque operentur. Sic commiscetur odoriferum fœtido, amarum dulci, saporis vel odoris gratia, nam si amara, fœtidaque fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reiicitur, quibus dirigitur, & animales spiritus eam fugiunt, & abhorrent, vt eo absorpto, virtutis læsio sequatur. Sic tenuibus, & mollibus partibus crassę & duræ, iucunditatis gratia, permiscentur. Euenit aliquando vt tam exigua sit pars, vt antequam corpus calefaciat, à corporis absumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationem non impediens, conueniens pabulum præbet calori, ne citiùs, quàm fuerit opus, consumatur materia, sitque operationi idonea. Si exempli gratia consopitas aues captare tentamus, commodum hoc nobis præstat nux methella, talium compos virium, vt somnos concilient, stupidos reddat, & cerebri grauitate somno dentur: eam mixtionis basim reliquis substernimus; vt viuidiùs inde operetur, opium & meri fæces adiungimus. Si dura sint, & fluere volumus, vt eò aptiùs legumina, vel alia saturentur, vt dicemus in præparationibus, eis quoque aues inescabimus: mandragoræ itaque succo, vel cicutæ, vel bouis felle dissoluantur: néve fœtida, vel amara videantur, mel, caseum, vel farinam immiscemus, vt esculentior fiat res, eo madeant legumina, eisque comesanda exhibeantur: nam cùm cibum gustauerint, ad terram consopitæ procumbunt, nec volare audent, aptéque mani-

manibus capi possunt. id in cæteris obseruandum iubeo.

Quomodo mixturæ pondus inuestigari debeat.

CAP. XX.

Est quoque animaduertendum maximè, vt recta mixturæ dosis percipiatur, ponderumq́; proportio reperiatur: quòd operationũ bonitas rerum omnium, non nisi in optima proportione, ac recta harmonia: nec præbebunt mixturæ quos pollicentur effectus, nisi omnibus sint numeris absolutæ. vnde tam in eorum mixtionibus, quàm per se priscos illos semper vti consueuisse comperimus, nil nisi eorum delectu & pondere. & sic experientia comprobata nobis conscripta. Igitur maximam tu, qui his operam impendis, primùm simplicis medicinæ pondus reperias, quantùm res ferat, secundũ quæsitæ rei proportionis imaginationẽ: & tecum finge medicamen illud ex quibuslibet componentium, respiciendo qua se habeat ad totum proportione, in toto enim ea esse debet, & quæ in partib' reperitur, & si plus suæ dosis positum esse reperies, habitis componentibus, à toto id abstrahatur. Sic iam scito pondere, pro fundamento illud statuatur, & tantùm aliis ponderibus subsistat, & ab eo remoueatur, quantum inde aliis secum mixtis cõpletæ suæ æquiualeat dosi, cùm plures res medicamentum subingredi oporteat, & ea ex operantis coniectura percipiantur. Sic de composita mixtura nunquam illud des, quod dosim excedat, etiamsi simplex esset in virute. Sed computatis gradibus omnibus, non in quantitate maior, vel virtute

esse

esse debet, vt diuersam habeat qualitatẽ, virtutẽque: nã eam non addimus, vt dosim augeamus, sed vt facilius opus expediat. Est id quoq; præcipuè animaduersione dignũ, sic in mixturis, & medicaminibus ponderũ proportionem variare debere, vti & regiones, & climata diuersa fiunt: nã & operando diuersam nanciscũtur virtutẽ: ibi enim viuidiùs, hîc autẽ vegetiùs operãtur, vti monuimus. Tu æqua mente librato, & secundũ simpliciũ operationẽ, ponderũ ratio mutetur, demendo, adiungendo, & tui ingenij sollertia accõmodando: vt illud operentur, quod quærimus. Id autem in nostro opere, ratione optima, vsi fuimus in experimentorũ descriptione, per partes pondera describendo, nec temerè, & vt faciliùs percipiãtur: quia fortasse diuersa ponderũ nomina, quę ab aliis obseruari vidimus, artificẽ ab operatione impedirent: atq; vt quisq; quæsita & optata quantitate vtatur, iisdẽq; vidimus Cornelium Celsum vsum fuisse: sic enim accommodatiùs omnibus satisfactum est.

De simplicium præparationibus.

CAP. XXI.

COMPONERE iam, & pondus inuestigare docuimus: superest præparationes simpliciũ quasdam enarrare, quæ operi accõmodatæ, & necessariæ visæ sunt maximè, lõgeq; reliquis maioris artificij. nec tã in simplicibus operationes consistũt, quàm in eorũ præparationibus: sine quibus parũ, aut nihil operabuntur. Simplicia igitur plurimis quidẽ artificiis pręparari solent, vt vsui aptiora cõmodioraq; fiat. Quæ sunt præcipuè nobis vsu fre-

quentiores, ſunt hæc: Maturatio, Putrefactio, Maceratio, Elixatio, Combuſtio, in Calcem redactio, Incineratio, Diſtillatio, Arefactio, & iis cõſimiles. Tunc enim aliquid maceramus, cùm humore aliquo immergimus, vt tam interius quàm exterius res madeſcat & maceretur, vti diximus: & ſubtilior pars in expreſſione eliciatur, & terreſtris relinquatur: vt quæſitũ humorẽ in meditullio recipiat, Elixamus autem tunc, cùm ſuccus ex aliquo non poſſit euocari: nam elixando à centro ad circumferentiam extrahimus. vbi maceratione, vel infuſione non inuenit: ipſa tamẽ tenues reſoluit vapores. Sic aduſtione, torrefactione, & in calcẽ reductione vtimur, vt partes penitus humore priuemus omni: quod euenit, cùm in calcẽ reducimus, vt facilius reſoluantur, vel in liquorem vertantur, aliiſq; rebus immiſceantur. Sic torrefacimus cùm res cõteri nequeunt, vt in puluerẽ vertantur: id animaduertendo, ne res cõburatur, & cõbuſta quæſitas amittat vires, & aſſetur, vt tenuitatẽ recipiat. Res, vel ſimplicia diſtillantur, & vt potentioris virtutis eliciatur aqua, quò faciliùs res, & cõmodiùs operetur: & quia tenuiores medicamẽti partes requirimus, craſſioribus reiectis, quę noſtro officiunt inſtituto: & ſic de aliis operationibus intelligendum eſt. Hæc noſtro operi oportuna, & neceſſaria eſſe cenſui. Si quis autem id fuſiùs exoptabit, medicorum libros conſulat. Sed nunc ab his promoueamus ſtylum.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOAN-

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS, LIBRI II.

PROOEMIVM.

ACTENVS in causis, earumq; actionibus, quod primo volumine praecepisse videmur, latius euagati sumus, quàm par fuerat. Nunc autem, quas polliciti sumus saepe operationes, aggredi non intempestiuum videtur. Sed monstrificas primum plantarũ transmutationes doceamus: multa etenim retinet agricultura inter caetera experimẽta huiusmodi, nec iniucũda visu. Sed antequàm de eis conficiẽdis disserã, praefari aliqua in totum necesse habeo. Plures demonstrat natura vias, quibus facilè votũ assequimur, cùm certò sciamus facilè plãtas in alienigenã transire naturã, variisq; obnoxias esse permutationibus. Ab hoc igitur auspicato principio, viuũt aliquae cultu plãtae, coliq; iubẽt, aliae autẽ negligũt, respuũtq; : quibus si his detrahis, iis adhibes, deteriores fiũt, & in peius ruũt. Abies cultu deterior fit, immitescitq; : pinaster & celastrus degenerãt & immitescũt vrbanae neglectae: mitescunt autẽ siluestres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruscã, & sisymbriũ, nisi cultura coërceatur, figura in nepetã desciscit. Sic si eã stercorabis, quae amputationẽ quaerit, & fimi aspernatrix fuerit: illã autẽ decacuminabis, quae fimũ queritat. Praeterea operaepreciũ fuerit, si eorũ nosces ortũ, uti è Theophrasto, aliisq; codisces. haec semine apta est exoriri, illa spõte, alia radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, & ligno minu. tim conciso: nã albae populi cortex contusus, stercoratis

ſulcis ſubactus, edules dat toto anno fungos: earũ quoq; ortum docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autẽ earum, quæ radice naſci cõpertæ fuerint, vel ſpontaneæ ſemel plãtabis, quæ autẽ ſemine radicibus depoſueris, quæ talea, tu ſurculo ſeres: inſuetos largietur fructus, eosq; cõtra Naturæ ritũ eueniſſe cernes. Iã ſcimus ficus ſationẽ talea fieri, ſi ſemen ficario ſeres, aliquã efficere diuerſitatẽ ſcito, cùm genuina nõ ſit eius ſatio: vnde nigræ ficus ſemina ſata, ficus præbebũt albas, et albæ nigras: vel nullũ penitus genus procreatur, niſi caprificus, aut ſilueſtris ficus. Et ex nigra vua candidã prodire dicunt, quã capneiam vocant. Et populus alba in nigrã cõmeat, vel bonæ frugis arbor nunquã perfectè reddetur. Dulcis amygdala ſi fructu ſeratur, fit amara, dura, & ſapore degenerat. Et è ſemine dulcis punici acida proueniunt, cùm ex virga prodeat, & germen citet, & ex acinis illius glaucis vilia exeũt. Eſt & in Creta Cæpæ genus quoddã, vt ait Theophraſtus, quod ſemine ſatũ in radicẽ craſſatur, depoſitũ verò cauleſcit, & in ſemẽ totũ funditur ſine capite, ſaporeq; dulce eſt: Id enim è cõtrario, quaſi cæteris habet. Omnes nãq; depoſitæ, melius, celeriusq; perficiuntur. Si rapæ deponũtur raræ, effœminãtur: ſi autẽ dẽſæ ponantur, maſculeſcere eas omnes aiũt. Et ex rubro lauri & myrti fructu nigrũ fieri conſtat. Nec incongruũ fuerit, cæli clementiã, temporũq; viciſsitudines conſiderare, vt in ſuis inter eas cõmutentur temporibus, & ocyus & tardiùs ſerantur. Vetus enim ſemẽ in quibuſdã valet, vt naturam cõmutent. Cucurbitæ, atq; cucumeris ſemina, ſi recentiora fuerint, maturiis gignuntur. ex veteri autẽ ſemine celeriùs proueniunt apiũ, & naſturtiũ: & ex ſemine braſsicæ, cùm inueteraſcit, naſci aiunt rapã, & cõtrà, è raparũ ſemine braſsicã. Tiphæ ſemen in triticũ mutari ſolere, ſi piſtũ

ſeratur,

feratur, id autē non protinus, ſed anno tertio. Si ergo irrigaueris, quæ irrigationē negligūt, diuerſitatē efficiūt. Mala punica, acida fieri credūtur, ſi aſsiduè irrigaueris: ſiccitas enim in his ſuauitatē præſtat, & copiā. Sic mutatis quoq; in omnibus alimentis, Theophraſtus ait, arborum quoque genera permutari, & immutatum quoq; ſemen terræ commiſſum, tam plantam, quàm fructus permutare poteſt. ratio eſt: quale namq; principium ſit, tale illud quoq; ſequi, quod ab eo ipſo principio prodit, neceſſe eſt: ſic præcoces, ſerotinos, maiores, monſtruoſos ſeriatim docebimus. ſat mihi nunc ſit modum demonſtraſſe.

Flores, & fructus, quomodo præcoces, vel ſerotinos producamus. CAP. I.

Rs Naturæ æmula, & imitatrix, dū eā ſequitur, ſublimiora facit. vnde Magus, vt ſecunda Natura, illius habitu indutus, oculorū argumentis, & animi coniectura perſcrutās, quod abdita maieſtate re ipſa efficit, multiformi ambage, obſcurisq; tegens inuolucris, & hominū paratù multa quia noſcit prouenire, & quòd faueat natura, inſolitos partus, & inconueniens producés germen, qua ſine penitus negaret. Sic vi opus impedit, retrocedere facit, & quæ ſerò operatura, maturè cogit producere, ſuo iuſſu parêre, & virtute ipſa qua cælitus pollet: noſcens quoq; temporum diuerſitate, & ex irrequieto cæleſtis caloris circuitu, flores, fructus variari ac naſcentia omnia, quæ in mundo viſuntur, vt ſi cordi fuerit ea immorari, & feſtinantiùs adducere, vt cariora ſint, id menti-

tis temporum interstitiis exequatur,& in ver,hyemem,& æstatem permutare. Affert præterea non parum commodi insitio ipsa, nobisq́; multum in his suffragatur. Vnde si libet

Flores,& fructus temporiùs adducere:

elige florē,quē mauis;nā quod vni,omnibus conuenit:sit rosa, tēpore anticipato circiter Octobrē, calcē inter fictilia vasa serito in terram, cribro succretā, & stercore admixto,liquidiorē factam,bis in die calida fouebis aqua: & si aër vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contectam inferes domū, nec noctu subdio relinque. vbi verò gelicidia, & hiberni imbres cessauêre, & aëris euocatur mollities, Soli expone, si diei permittit apricitas. hoc dum tēpus expostularit, & primùm ver affulserit,& calyce germinare incipiente,calidiori aqua infundatur:iugi enim & lenta scaturigine gaudet. sic prima erumpet, quæ erat inter vernos flores nouissima. Considerandum præterea, intempestiuam fieri germinationem, placida hyemi austróve sequente,nō horrida,& niuali, vti è Theophrasto elicitur,cùm vis generandi,humorq́ue fœcundus aggregatur, aliàs per se, aliàs ex parte residua humoris progressi,quo fructus prodierāt. Nec dissimili ordine habebimus

Cucumeres,& cucurbitas valde prematuras:

Vere nondum ineunte, semen implantabis, vt in antelatis liquet, ex Quinctiliorū placitis: & postquam conualescere cœperit, & frigora cessabunt, in locum subactum, & crebris irrigationibus excultum,scrobibus effossis,vas frange,ac labro tenus

abde, donec summæ terræ coæquetur, & si luxuriantia adhuc virgulta sustuleris, lõgè celeriùs fructus edent: non enim satis tutò in hortis, & subdialibus locis relinques, ob temporis sæuitiem, cõmodiùs autem cubicularibus rhedis consitæ, incumbente frigore, in occultis, & specularibus munitis locis immorentur, & sic hyemis rigorem arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæsari præbebantur singulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putanda est caussa, si Inarimes, & Puteolorum tellus celeriùs, quàm cæteri accedentes agri fructus præcoces producant. Subterraneo enim calore & ignibus, quibus vniuersum scatet solum, arbores fouet, vt citiùs concoquant. Id in cæteris faciẽdum iubeo, ne largiùs euagemur. Leuiori verò, & diuerso quoque artificio

Vuas vere producere

possumus. Si verno tempore, vt apparet, Cerasum arborem sua gerere mala conspicimus, nos tunc vuas optamus, sic non deerit copia, vti è Tarentini & Pamphili elicitur dictis: Quando ab iis gummi effluere desiit, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari iube lanuginem quandam, quæ obuallat arborem: officiet enim insitis multum. Sit insitio, quam emphylismon vocant: sic enim faciliùs coalescit: Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum, & librum adigatur, sed sensim leui man⁹ libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur: sic vere consueto cerasorum tẽpore fœnerabit vuas, cùm

cogatur ſubiecti trunci alimoniā ſurripere. Idem quoque pyro, & malo facies, ſi diuerſis libet temporibus. Sic autumnales ficus vernas faciemus, & biferas, & ſæpè vuas autumno edimus. SIC perpetuò fructus habebimus, vt docuit Didymus, ſi malum in citrium inſeratur, cùm perpetuæ fęcunditatis toto anno ſit arbor: poma ſemper habens ſubnaſcentibus aliis, & tēpeſtiuiùs, & tardiùs habebis. Notato id quoque, hæc illis tantùm euenire arboribus, quæ humidæ & fertiliſſimæ ſunt, ſiccis verò, minúſve fertilib. nullis euenire. Sunt & medelæ multæ, quæ his ſuppeditant: vtpote

Fructus & flores maturiores omnes

habiturus, maximè roſam, poſt vindemiam plantabis, ſeres, putabis, & ſingulis menſibus, ſine temporis intercapedine roſæ euadent floriferæ, vt docuit Didymus. LILIA, vt viciſſim flores pariant, ſerantur bulbi, alij duodecim, alij decem, octo, vel quatuor digitorum altitudine. CINARAE quoque ſæpè plantentur, & ſæpè fructus depromenti. FICVS præcoces, & maturiores habebimus, ſi columbaceum ſtercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio: nam putreſcentibus granis, ficarij quidā culices generantur, ac in ipſis alimento fraudati, ad cognata volant, & crebro morſu, auidóque aperientes earum ora, ſolem ſecum inducunt, apertaq́ue feneſtra, cereales auras immittunt, & lacteum humorem abſumentes, maturitati præparant. Vel truncus fici ſcarificandus, quo lacte turget, nam vno humore affluente, reliquus agiliter concoquitur. SI ficetis

quoque

quoque circa arborum radices obruantur arietina cornua: & si iuxta scylla seratur, ocyus dabũt fructus. Cerasa præcocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mens naturalia exactiùs perscrutari ausa est: adeò indagine experientiæ soletiore Naturæ penetralia aperire non diffitetur, vt audeat non solùm ocyùs, sed

Apium hortense ocyssimè producere,

cuius ortus inter sata non est contumacior: quinquagesimo enim die, vel quadragesimo solet erũpere, vti Theophrastus, cæteriq; asserunt, qui hoc posteris legendum reliquêre, nostrates petroselinũ vocitant. hic sedulus operator esto: nam tantillum erroris committens, optato defraudaberis: Sint semina hornotina, ac æstate ingruẽte, aceto immerge, sine immorari aliquantisper tepente loco, subinde semina in solutam terram cõuolue, cui combustarum fabalium cinerem admisce: vbi verò leui imbre ardentis aquæ (quam vocant) irroraueris, & crebris irrigationibus: panno operi, ne calor euanescat: sic pauculo temporis curriculo, paucis elapsis horis terram discutiet, amoue pannum, irriga, & caulis elongabitur, maximamq́ue spectantibus admirationem ingeret. Nec dissimiliter

De cucumeribus idem

eueniet, si eorum semina, vel peponum, quos melones vocant, recentia, æstiuo tempore humano cruore immerseris, non infirmi, sed sani, adulti, & fului viri: retinet enim in se calidiorem, efficacioremq́ue vim: crebrò permuta, ne tabescat, sed immarcidus madeat, oportet: morentur per hebdo-

madam, ſic inſolata ſemina ſcrobiculis effoſſis, in fœcundã, & puluerată terram pangantur: & caue ne inuerſa: nec obfuerit, ſi viua calx ſubſternatur: ſubinde calida aqua, vel ardẽti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus euolet, eum ſerpere ſpectabis, ſi propiùs non admiſeris, cui caducus hæreat, & in immẽſam monſtrificè creſcet magnitudinẽ: quanquam breui tẽporis proceſſu, vitam aſcititiam expirabit. Quæ ſic enim præcoces pariunt, imbecilliora aliis ſunt, vt differre non valeant illuc, facto humoris impetu. Iam diximus, quomodo præcoces fructus, & præcociſſimos efficiamus: nũc ſupereſt, vt ſerotinos doceamus, quos efficere à contrariis diſce: vt quę priùs calefaciebas, nunc refrigera. Sed vberioris doctrinæ gratia, exempla ſubnectam aliqua. Si velimus

Cucumeres, & fructus omnes ſerotinos efficere:

ſcimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac frigora pertimeſcere: vnde ſemina in æſtate plantabis lætamine circumaggerata, ſic frigori maximè obſtabunt, nec ab eo necabuntur. ALITER quoque vegetes perdurare valent: apud puteum ſerantur, & iam tempeſtiuos in puteos dimitte, ac ſupra rectè operi, ne Sol, ventiq; noxam exſiccando deferant: iuuant & aquæ ſurgentes vapores, vt diu viridi maneant habitu. VEL ſtercoroſo loco, & aprico, vbi ſemina poſiturus eris, ſi rubos, aut ferulas habemus poſt autumni æquinoctium, his iuxta terram reciſis, excauatis, & ligneo ſtylo inter medullas lætamen immittimus: ac cucumeris ſemen addimus: hinc naſci apparet fructus,

ctus, qui possit & inter frigora non necari. SIC, quæ edimus æstate fragra, si hyemali vel verno optamus tempore, cùm candicant, nec exacto purpuræ colore rutilant, cum foliis in arundines immittimus, pingui oppletas ore lætamine, & obruimus, si tempore quoque rubescant, cupimus, Soli ostendimus. CITRIA si toto vis habere anno, eum seruabis morem, qui in Assyria peculiaris, multisque etiam locis frequens est. Quum legendi tempus aderit, partim à genitali rescindas stirpe, & luxuriem ferro corriges, partē relinques, qua parte strinxeris, genuina arboris feracitate, alia substituet, eisque adultis, poterunt & priora illa decerpi, atque noua fetura inuitari. AT si quam voles ficum serotinam facere, cùm erunt iam minuti grossuli, eos decutito: sic alterum edens fructum, in hyemem differt seram maturitatem, dummodò tempus suffecturum partui supersit, & generare aliàs possit. VVAS possumus quoque non dissimiliter, & rosas serotinas habere ad hunc modum à Florentino edoctum: Si tunc ceraso vuę surculum inseruisti, nunc rosam malorum cortici inoculari permitte: peregrino enim in cortice concrescens & adolescens, quo dabat arbor fructus tempore, dehiscet rosa, mira odoris iucunditate & pulcritudine redolens, omnibus contemplari & spectari sinit. CERASA si tardiora quærimus in vindemiis, horum surculum in cerasum inserimus mala producentem, quæ ab ingrato, insignique amarore, amarendulas dicimus: si hoc ter, quater denuó effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio

mio tunc atramento respuũtur, priores oblita succos, nunc acidulo sapore iucundiora euadẽt: sic diuersi flores, diuersiq; fructus diuersis quoq; temporibus impartimur: iis pro voto vtaris.

Fructus è diuersis compositus quomodo fiat.

CAP. II.

IN monstrificis Naturæ compositionibus, ac transmutationibus, haudquaquam alia, quàm insitione ducitur via meliori, hanc satis laudauimus, longè secùs laudaturi posthac, mutuò postquã diuersorum complexu indissolubilẽ vnũ efficiat nexũ, mirandiq; præbeat rationẽ: & si insitiones laboriosas, ac impossibiles aliquis existimabit (scio enim multos non defore, qui hæc irrideãt, & inculcent) sit effectus laboris leuamen, & ferè impossibiles insitiones sollerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolæ, & inscij artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: vti ficũ platano inseri, & moro. Morum castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas nuci, & quercui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immisceri. Lætatur Cerasum persico, & terebintho. Cerasoterebinthum, & persicum. Coronea oxyacãthæ. Vitem in oleam fructus dare, & elæostaphylos appellari quos oleuuam Latinè dicimus: quã Florentinus vndecimo Georgicorum libro se apud Matiũ Maximum vidisse perhibet, fructum gustasse, & ęstimasse, quod verè acinum & olei baccã simul gustaret. Myrtum salici insertam, & punica quoq; retulisse mala ferunt,

runt, & cæteris (ne longiori narratione legentes fatigemus) quas intueri par eſt, longè tamen noſtris difficiliores: & tandem omne genus ſurculi omnibus arboribus inſeri poſſe autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuum cõpoſitio, hinc omnis eorum adoptatio, hinc inſueti largiuntur fructus, & frondes. Vnde in Geor. Poëta:

Miraturq; nouas frondes, & non ſua poma.

Et adeò valet, quód nouũ reperit adulterij genus. vti è nuciperſico, & perſico mixtura, progenies maioribus noſtris inuiſa, inaudita, nec prorſus excogitata: vt

E perſico, & nuciperſico malum componere:

hoc per inſitionẽ efficies, quam emplaſtrationem vocant agricolæ, vt ſi è perſico, & nuciperſico ramos abſtuleris nouellos feraces, & qui adoleſcendi, magnumq́ue germinandi præſagium dabunt, ipſis duobus digitis circumſignatis, gemmæ vt in medio collocentur, ſic cortices acuto ſcalpro à ligno leniter, ne lædantur, euellas: has per medium findito, vt ſimul compactæ ritè coaleſcant, & cicatricis locus non appareat, ſed gemma vna videatur, alterutri inſere, ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conſpicitur, reliquis amputatis, ne alimentum ſurripiant, vt omne inſito ſeruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circumcidito eiuſdem gemmæ quantitatis, ac ita gemmam aptato, vt circumciſæ parti par ſit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, ſupra aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, ſic germinabit, & ſobolem

dabit

dabit mediam retinens ab vtroque genitore naturã, quam nunquã arbores peperêre: erit enim malũ persicũ, & nucipersicum æmula facie repræsentans. SIC mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida vidẽtur. ET mala pyris odoratis cõprehendi iubet Diophanes, & ea mirapidia nominari. ET mala cotoneis inserũtur, & pulcerrima eueniunt mala, apud Athenienses melimela vocata: vt Diophanes quoq; scriptum reliquit: Et inuicẽ diuersis generibus cõmixta, citromala limonibus, & medica mala cum acidis, sic semiacida, & semidulcia. Persicum ex sanguineo, & albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse constat. Neque id vllam nobis admirationem ingerere debet: cùm viuum omne viuo sit sociabile: præcipuè quæ in genere conueniunt, cùm in vnicã coalescant naturam, & vtrique siue alterius admixtione alimentum famuletur, ita vt fructus namq; scatur varius, & in vno conueniant, vt fluuij duo simul congruentes, habentes vterque fontem, quà emanant. Exoritur quoq; insitionis diligẽtia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus

Amygdalopersicum:

E Persico arbore decerpas surculum, quem si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuò inserueris alteri, idq; ter, quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleum continẽs: pleraq; poterit ingeniosus artifex componere: mihi viam ostendisse sufficiat. Et aliter, vt

Vitis botryones albos afferat, & nigros acinos.

Quanquam prælato possimus exemplo vuas producere, quales proposuimus: quo tamen pleniori doctrina litterarum præauidis satisfaciam, alia apponemus. Palmes idem, vt vuam candidam simul & nigram afferat, & in eadem vua acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuisa appareant: Malleolos tres, quatuor, vel plures diuersorum generum, & colorum sumito, facileque auctiles, quos æqualiter compositos, atque arctissimè colligatos, in tubulum, vel arietinum cornu inserito, vt ab vtraque parte supereemineant: subter sarmenta resoluito, in ac scrobem stercorata terra obruito, dum germina agant rigato: at biennio vel triennio exacto, cùm vna compages ex illis coagmentata fuerit, tubulum frange, si cornu iam emarcuit: vbi maximè cohæserunt, serra præcidito, ac pulueratam terram suprà exaggerato, vt tribus suprà digitis truncum operiat, & cùm coles germinauerit, vnum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus, sarmenta succum ministrare nequeant: tunc ex compositarum virgarum coitu, arbor vna exurgit, versicolores vuas præbens. ALITER ex Didymi doctrina, & leuiùs satisfaciendum sic putauimus: Sint sarmenta, vt nigrum alterum, candicans verò alterum: & cùm putantur, per medium sunt findenda, præcauendo, ne quidquam de medulla excidat, & sic inter se iunges diuisa, vt vtriusque oculos æquando coincidât, vt duo ferè vnum fiant: inde arctiùs ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternis-

que

que diebus crebra succedat sibi irrigatio, donec ex
vtroq; vnicum erumpat germen, vuasq; producat,
in quibus diuersi generis & coloris sint acini.
Quòd si ex arbore præcisi malleoli non sic faciliùs
coalescant, vel si alia fuerit planta, quæ nequeat in
alieno hospitari trunco, cautiùs ad hunc modum
operaberis insitionẽ, nuper animaduersam in vi-
cinis arboribus. Ex arbore, à qua petimus surculũ,
ad plãtam eam, quam inserere volumus, ramulum
traducimus, eiusq; ramo, præciso, & disciffo impli-
catur, & ramuli locus, qui ex vtraq; parte contin-
git, qua subintrat fissuram, falce deraditur, & ex-
tenuatur, & ex ea parte, qua cælũ visurus est, cum
cortice corticem exæquatam habeat: eius autem
ramuli, quem inseret, cacumen, vt directum sit, ad
cælum currat, elapso anno, cùm comprehendit: vn-
de propagatum est, ab altero præcidit, & sic ramu-
lus delibratus alieno cortice induitur, obligaturq;
vt limbi respondeant. SIC punica & cydonia ma-
la diuersè colorata prodeunt, & multa, quæ super-
uacuum duximus enarrare. Sed virgas, quia duræ
sunt, malleo præmolliunt, sic enim contusæ, faci-
liùs coalescunt, Paratu alio nunc

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat,

diuersum tradamus modum ab alio, quem Leon-
tius tradidit: : ex iis commodiorem elige, quem à
monedula aue veteres didicêre: cùm ipsa semina
in hiulcas arborum rimas conderet, inde enata, nõ
solùm arbos in arborem, sed discolores baccæ visæ
sunt, atque eius rei caussam præbuisse. Vnde fica-
ria grana albę, nigręúe ficus linteo, vel papyro stri-
ctè

ctè religato, inde ſcribito, & cùm tempus expoſtularit, transferas, & ficus enaſcētur bicolores, vt pomú parte altera nigreſcat, altera verò cādicet. Quę narrauimus, ſemel laborioſa exiſtimauimus: elapſo enim tēpore poſſumus ſarmētis pluribus ſobolem propagare, aliàs inſerendo, vt genus efficiamus raró defecturū. Iam per ſe quiſq; multa componere poterit: compoſitionum enim genera ſunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & ſcribi ſi poſſent, ſuperuacuum tamen eſſet recenſere.

Quomodo fructus exos, & enucleatus euadat.

CAP. III.

VETVS eſt Philoſophorum dictum: præcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidêre, ſi inſerēdis, ſurculis, vel viuis radicibus medullam auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructum exoſſem, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni: Omnis enim, aiunt, arbos, cui aliquatenus demta eſt, viuit: ſed omninò ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt. ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſſima, maximeque vitalis ſit: alimentum enim, quod à ſolo miniſtratur, trāſcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim ſpiritu omne alimētum viuentis, quaſi quædam anima, per trunci medullā, veluti per ſiphonem hauritur: id monſtrat, materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, vſquequò omninò reſiccetur: idque priſci

pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophrasti veritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit vsui, nec parum commoditatis affert, vt si voles sit, vt Democritus docet,

Vua vinaceis vacua:

Sarmentum, vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloq́ue discuneabis à summo capite, hincinde medullam omnem osseo stylo erodendo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantum fieri possit altè excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illudq́ue fixo ligetur calamo, ne possit intorqueri, sic compages vna, vt priùs coagmentatur: & præstabilius fuerit, si quantum sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodam adiungit. humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam. vel idem etiamnū eueniet, si inserendo surculo vniuersa medulla subtrahatur. Sic etiam efficies, si cerasus mala sine ossibus producat velis: tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, seiunctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescāt, & habebis: & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi germen annotinum apparuerit, ipsam aliis nouellis insere surculis, vel suis alias. Producere quoque nos

Persicum sine osse

possumus, & nouo insitionis modo. Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfetante: sin minùs, aquationibus adiuua, vt li-

vt lignum turgescat, & sibi, & aduenis surculis succum porrigat superfluentem. Sit salix brachij crassitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: foramen luto diligenter operimur, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi jam cohæserunt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantùm mox prominet supra terebrationem & compagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis persicum succiditur, transfertur, & terra exaggeratur: sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate sine ossibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis. ALITER ex Africano habebimus: si arboris trũcum infernè perforabimus, cuneo vel saligno paxillo adacto, medulla sic excisa, vt exarescat. Dissimili aliquantulum modo idem de

Cucurbita sine semine

eueniet. vti ex Quinctiliorũ dictis elicitur: si virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defossa terra inhumetur, vt solum caput erectum superemineat, cumq; adoleuerit, rursus, iterũ, & tertiò efficito, aquam super disperges, atque hoc blandimẽto vbi omnes radices iniecisse cognoueris, & impetrasse, super terram extantes propagines incuruatas per medium secato, postremus verò cau-

lis ſine inteſtinis ſeminibus fructus dabit, chartilaginibus ſolùm inuolutis. SIC quoque enaſcentur abſq; ſeminibus, ſi tribus diebus, vel pluſculis, ſeſamino oleo maceraueris, antè quàm ſeminabis. Ex iis quoque docetur, quî naſci poſſit

Nux tenella & ſine putamine,

vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinq; frangātur carinæ, vt integer nucleus quadripartitò diſtinctus, & lignea intercurſante membrana diſtrahatur, illęſa carne, ſic vellere, papyro, vel vitigineis foliis obuolue, ne à formicis nud9 erodatur, & tenellos dabit fructus. VEL loco, quo iuglandem plantare deſtinaueris, ſcrobem defodito, & pulueratam imponito terram, ac ferulæ ſemen pangito: cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullā nudæ nucis nucleum cælato, & ſic habebis longo tēpore præoptatos fructus. SIC poſſumus & Tarentinam efficere, alij Molluſcam vocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ eſt molli, & fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frāgatur: Hanc lixiuio per aunum ſæpè irriga, cinerem radicibus iniice: vt prodidit Dамegeron. ET arborem quoque penitus perforans, duras, & maſculas nuces friabiles facies. SIC de auellana nuce, & amygdala: antè quàm florem produxerit, ablaqueatis radicibus, per dies aliquot calida infundetur aqua: & teneras dabūt nuces, vt African9 ait: fit priori modo, vt nudū nucleum, & friabilē teſtam afferat, vt non putamine, ſed veriùs integatur cute, adeò tenella, vt ſimul mādatur, & tandē de fructibus omnibus, qui teſta integuntur. Poſſumus idem in

Myrtum vertere, ut baccas sine nucleolis producat:

Duobus palmis in gyrũ ab ea fodies, ac crebro tepentis aquæ irrigabis imbre: quod Theophrastus narrat fortuitò deprehensum: cùm enim neglecta myrtus iuxta balneũ nasceretur: sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina ferentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoque de verna retulit euenire malo. NEC Africani dictũ prætereundũ puto, vt sine granis punicũ facias: idq; euenit, si conspicuã medullę partem, vt in vite, exerueris, & fissum lignum plantabis, & post tempus supereminentem plantæ partem secabis, quæsitum dabit fructum.

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores quinam fiant.

CAP. IIII.

NON nullæ sunt arbores, quæ caudicis fissione, mutilationeq; aliqua, subitò aëris, aduenæque caloris intrusu pereunt, corruptione enim ad ima descendente, contabescunt, & exarescũt illico: sunt præterea multæ, quæ non solùm plagã, sed caudicis fissionẽ, terebrationemq; sustinent, & ex pauciferis, multiferæ redduntur. vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur, vulperatæ enim meliorẽ, suauioremq; deferunt fructum: alimentũ enim quantũ sufficit, capiunt, indeq; noxiũ desudant humorem, (vt in animalibus sæpenumerò perspicere licet) & reliquum faciliùs concoquunt, dulciores reddunt, & speciosiores proferunt fructus: cũ enim tenui viuãt cõpage, discissas, ac disiectas partes facilè comprimunt, & coagmentant. Hinc multa subière experimenta. Sic vt

Amygdalæ, & citria dulciora fiant,

quanquam amara Amygdala salubrior credatur, spernitur tamen, & dulcoratur: at eandē, si amarescentē vis reddere dulciorem, ex Africano: Radice quatuor digitis vndiq; circūfossa, imā arboris partē terebrato, sic continuò defluet pituita, siue inconcoctus humor, quo turget & dulciorē reddit, & citiùs poma matura defert. SIC citriū esculentū habebimus, si intestina aciditate mandi non possit: Radix obliquo terebretur foramine, dū noxiū plorabit humorē, cùm iam collacrymauit aliquantò, & formata sunt poma: luto vel argilla plagam obtura. VEL crassiorem palmitem cædes, & in palmi altitudinē excauabis, mel superinstillabis, & stramine, cratibus, imbrice, cæterisq. id genus integes, dum Soles, & aquas arcebis, cùm planta vniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescentes, & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito; cæteris verò parcito, & dulcia sic habebimus citreta: Et etiam possunt ipsa, vt ait Paxamus, &

Punica dulcescere,

si acida fuerint, sic emendando: Circa arborem in gyrum scrobē efficies, mox apertas radices suillo stercore, humano, & veteri rigabis vrina: vel antequā flores pepererit ablaqueatis radicibus feruentē aquā impones, & acidulo sapore placebunt ori. Ex Anatolio mala sic dulciorē efficiunt fructū, si vrina assiduè, caprino stercore, & vini veteris fæce radices plantæ rigaueris. SIC pyrū dulcem & vberiorem

riorem facies, è Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quercu, vel fago adiges, & ita obrues. At si libeat

Fructus, flores suauiores & odoratiores

reddere, sic possumus, vti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiora euadant ex Florentino: si qui flores, siue fructus sint figuræ colorisq; iucunditate, gustui & odori non respondent, & si vis non minus saporis odorísve iucunditate, quam formæ lenocinio placeant: nam diximus quomodo fieri posint quando adulti sunt, nunc verò antè quàm ferantur: Semina, vel grana triduò mulso, lacte ouillo, vel aqua, vbi saccharon eliquaueris, quod veteres præstare existimarunt, sunt maceranda, & insolata ponenda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. SI odoratiores quæris: Semina nardino oleo, succo vel stillatitio rosarum liquore, aqua desolutis in ea moscho & zibeto appellatis: vbi aliquantulum madefeceris, iam siccata serito, & suaueolentes fructus mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius semina combiberint. Sed si seminum cacumina confringes, pauculo ibi morentur tempore. AT si vinum vel vuam odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multùm redoleat, idq; inuenimus Paxamum tradidisse: Sarmentum obruendum scindimus, ac odoriferum omne coniicimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulum maceretur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem. ET sic odoratus flos, Indicus vulgò di-

ctus, forma, coloreq; insigni, & omnes, qui hac labe polluũtur. IDEM præstabit, si vnicuiq; surculo inserẽdo moschũ, vel aliud cõdatur. eiusdẽq; odoris redolẽtes dabit fructus sæpè: sic moschatula visuntur pyra. SI rosam illã, quàm à foliorũ multidine, centifoliã vocant, & candidã, vis odoratissimã efficere, rosæ insere, quã à miro moschati odoris effluuio, moschatam dicunt: sæpè insitiones reiterando, & non minus forma, quàm odore oblectabit. SI lactucam quoq; quærimus odoratiorẽ: semen vnà cum citrij semine seratur. SI Lauri Baccas, ait Varro, excauabimus, vbi cinaræ semẽ condimus, & pangimus, maximè laurino redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam suaues & odoratos fructus dedimus: Nunc restat

Fructus omnes augere.

Vnde si eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo sequaci flexu imponatur annexus, néve dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram coniicies, & obteres circa ramum, ne extrinsecus afflet spiritus: sic completis fructibus elapso tempore, miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore vnquã pependerint, nimia corticis crassitie: humorẽ enim, quẽ Sol & aër ab eo surripiunt, seruat olla, & coërcet, surgentesq; vapores fructus incrassant, & augescunt. PVNICI quoque acinos sic augere possumus, vt nimio videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum serito, corniq; truncũ terebrato, ac per foramen, vt antè diximus, immitti-

ro punicã, vbi autem trimatũ expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitũ resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare possit, aut ne cui magis, quàm insito seruiat: sic enim fructũ præbebit, cuius acini, corni fructus æmulabũtur, saporeq; insignes, vt speciosiores videri nequeant. CITRIA si maiora voles, ramorum siluam decutito, & resecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hoc mala proueniãt ampliora. SI vis autem cucurbitam crassiorem facere, semina è ventre legas, & inuerso cacumine seras: si exilem, ex earum ceruice: si latas, ex fundo. quod iis docet Columella versibus:

—Nam si tibi cordi
Longior est, gracili capitis quæ vertice pendet,
Et tenui collo semen lege: siue globosi
Corporis atque vtero nimium quæ vasta tumescit,
Ventre legas medio, sobolem dabit illa capacem.

Ex Quinctiliorum placitis, inaquosos reddes sic cucumeres: vbi scrobẽ foderis, in quã cucumeres es plantaturus, dimidiũ eius altitudinis paleis, aut sarmentis exple, & aggesta terra plantato, nec irrigato. SIC nimium caulis proceritate, & foliorum amplitudine excrescunt, apium, eruca, porrum, & iis similia, ex Sotionis sententia, si singulis caprini fimi baccis inclusa semina serantur: Vel quantum tribus digitis apprehendere possumus, papyro obuoluamus, ac breui scrobe & stercorata terra obruamus. Nec iniucundum videre

Lactucam seminibus multis consitam nasci

erit: si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euel-

limus, ſingulisq; gradibus ſemen condimus, ocymi ſcilicet, erucæ, naſturtij, & ſimilium, admixtaq; fimo obruimus: enaſcetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thyrſus. IDEM ſic efficies: Caprini vel ouilli ſtercoris exinanita faba, lactucæ, ocymi, & huiuſmodi ſemina vnà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defoſſa aliquantulum profunda ſcrobe demergas, & lætamine ſuperiniecto, crebra irrogatione fœcũdabis: ſic lactuca, & ſimul omnes proſiliunt, vnicuiq; ſeruato ſapore: cura vt excreſcant. Didymus. SI ſingulis fabis ſingula quoque claudantur ſemina, & papyro vel linteolo obuoluta ſerantur, idem præſtabunt. Et ſeſſilem efficiemus è Florentini doctrina, ſi radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circumaggeremus, & rigemus, & cùm caulem erigit præcidamus, ſuprà mox lapidem, teſtam, vel ſuperpondium accommodemus, ne ſurſum aucta feratur, ſed in latitudine, & foliis eam habebis in vnum conglobatis. SI delicatioris quoque ſaporis eam quærimus, docet Ariſtoxenus Cyrenæus voluptuarius Philoſophus apud Athenæum, ac deliciarum deſiderio ſupra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, veſperi mulſo naſcentes horto, lactucas rigabat, eoq́ue multum ſatiabat potu. APIVM ſi criſpis foliis fieri malueris, eius ſemẽ pila ſaligno palo pinſitum & expoliatum linteolo ligatum obruito. IDEM ſic præſtare poſſumus, ſi qualitercunque ſatum, vbi fuerit enatum, incrementũ eius peruoluto cylindro, coërceat. PORRI ſi caput radio, vel acuta arundine punxeris, & cucume-

cumerum semẽ, vel raparum in eorum medio indideris, immissum semen vnitur, & porrum intumescere facit. Eueniet.

Cinaræ, vt ne spinis horreant,

vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur cacumina: VEL si lactucam scindamus in partes, & singulis singula cõdatur, sic non hispidæ nascentur cinaræ ⁘ PERSICVS magna quoque poma dabit, per triduum, si florenti ternos sextarios caprini lactis ingesseris.

Vt crescentes fructus, figuras omnes, vel impressiones sumant. CAP. V.

MVLTA fortuitus cõmonstrat casus (vti citria sæpè videmus ramorum, foraminũ, cælatarumq; rerum occursu, variis scatere imaginibus, impressionibus, & sigillis) quæ ab ingenio pollentibus, nõ paruo augentur labore, factoq; frequenter periculo, accommodantur vsui. vnde carmen:

Ipsa nouas artes, varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, vsusq; magister.

Et cum plerosq; caussa lateat, miraculi plurimum considerantibus ingerunt, vt præter Naturæ normã euenisse censeantur: nã si testacea vasa crescẽtibus pomis accommodaueris, validè adolescentes typos replent, & formam induent, quã voles: & si qui fuerint pinsiti colores, locisq; debitis coaceruati, fructus vti naturales inficiũt. Vnde sæpè visitur hominis caput in crysomelis candidis dentibus purpurascentibus genis, nigrescentibus oculis, vt omni virore omisso, humanum imitẽtur caput. Sed conficiendi hinc patet Africani

Modus:

Modus:

Si humanum caput, equinum, aliorúmve animalium mentiri affectas, magnitudine perfecti fructus argilla, gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, vt archetypũ eiicias, vt iterum possint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intus excauata: si ex argilla, vbi torrueris, & fructus validi sunt incremẽti, fictilibus typis (aperto loco, quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq́; ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere, vbi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras & effigies dabit, quas effingere placuit. valetq́ue id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, vt placebat Democrito, citreis punicis, & malis insanis. Ex Quinctiliorum placitis scriptum video: Si arundine in longum fissa excauabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo crescens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimium protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquam defloruerit, conieceris, reuolutam ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo

Lineamenta malis imprimere:

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacto, supra cidonij mali, vel punici cortices, notas, graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem,

tiem, atq; decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI quis verò in ficũ alicuius rei effigiẽ, delineare voluerit, osseo, vel lineo stylo in ficulnũ oculum, vel primũ ficus rudimentũ scribat, cũq; creuerit, pomũ dabit iisdem imaginibus insignitũ. Vel ALITER ex Democrito: Si in oculũ inscribis, quem infoliaturus es, & ficus euenient scriptę. Inde quoque didicimus, quínam fiat,

Amygdala vt inscripta nascatur:

Amygdalã biduò vel triduò macerato, vel rhodaceni officulum, vt Democritus monumẽtis mandauit, inde leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quidquid libuerit, aliquantulum profundè scribito, inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito, stercore fæcundato, & adulta inscriptos dabit fructus Africani: quod idem in reliquis eueniet pomis. Nũc autem superesse video *Mandragoram fingere* Factitiam illã, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus, & circulatoribus vẽditur: Brvoniæ radicem habeto ingentẽ, acutaq. scalpri acie fœminã, vel virũ effingito, adiectis genitalibus, cùm absolutã noueris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi miliũ, vel aliud condito, quo radiculas proiiciens, pilos imitetur, breuíque effossa scrobe, tam diu ibi finito, quàmdiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicẽ, & fructus à diuersis coloribus desciscant.

CAP. VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu, & metamor-

tamor-

tamorphosi , adeò versicolores iucundis oblectant
coloribus, vt nil delectabiliꝰ oculis occurset nostris.
nunc quæ saturata rutilat purpura, in cæruleũ cõ-
meat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, vi-
ride, phœniceũ , ac diuersorum colorum cõmixtu
delectent , in quorum contẽplatione mentis acies,
amœno demulcetur fructu , rerumq; obruta ma-
gnitudine miratur, vt percipiẽdi excellentiæ mul-
tò inferior conspiciatur . Vt hoc ergo efficiamus,
vnus quanquã effectus, multæ tamen viæ, vti insi-
tiones, rigationes, quarũ aliquę ab antiquis traditę,
multisq; præterea, nec prorsus excogitatis , super-
auximus. Et insitione primũ doceamus, quomodo

Rosa, & iasmes flauescant:

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus e-
nitet, nos cũ rosa & iasmino ęmulari quærimus, &
sociatio, cùm nõ sit iugabilis per surculũ , vel in fo-
liationẽ, ideo rosam iuxta genistã serimus, eã cum
genitali terra trãsferimus, adeò & libẽtiùs in sinu
parentis, quàm nouercæ adolescũt, ac terebramus
plantã, cumq; plagam purgauimus , rosam vndiq;
abrasam inserimus, luto circũlinimus, & ligamus:
mox vbi crescẽtis trunci vi fuerit coërcita, à radice
separabimusr& supra insitionẽ truncum rescindi-
mus, sic rosa nõ illepida venustate deflauescet : sic
iasmes apud nos adeò eleganti, lucentiq; colore lu-
cet, vt oculorum aciẽ perstringat. Sic vndiq. diuer-
sis quibuslibet coloribus delectat , quibus scilicet
adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleum commeat.

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucundi-
tate,

tate, garyophyllum nominant: vtrum tam celebris flos, qui odore, colore, pulcritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, vel silentio inuolutus, determinare inconsentaneum videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile videri poterit, voti sic fies compos: Intubum, vel cyanum, sed melius intubum erraticum antiquum, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per medium findimus, vt in encentrismo, & sobolem floris radice vulsam insigimus, vimine constringimus, ac terram putri simo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blãdietur colore, quo gratius nil oculis visitur. SIC, si Anchusæ radici albũ aliquem insiges florẽ, purpureum habebis, inde in puniceum vergẽtem. FLOS idem, rosáve si sulphuris imminet suffimentis, diuersis videbitur coloribus tinctus. Nunc perscrutemur, an fieri possit

Rosa aliter viridis lutea, & cærulea.

Id sic exequemur. Floris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cæruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, priùs tamen in pollinem redactis: pręcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quidquam immisceas: enecat enim virus plantam, mox stercora, & liga, & colore florem inficiet, secum ducẽs nutrimentum Possumus ALITER & rigatu idẽ efficere, versicolorẽ: Si cadis, vel fictilibus vasis flores plantabis fœcunda & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florẽ

quæ-

quæris noctu locis condito à frigoribus tutis: vbi
verò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apri-
cari sine. Aquam colorabis non noxiis, sed confe-
rentibus: vt si cæruleam: rubi mora, qui per du-
mos repit, colligantur, quæ satis fore credideris,
matura, & quæ manus atro colore inficiũt: in vm-
bra siccentur, iis aquam inficito: si flauam: mora
sint immatura, & de aliis idem facies: quæ irriga-
mus, sic tingens & penetrans, vt tinctus nascatur
flos. Si discolores eosdem optamus fieri, diuer-
sis aquis, diuersis pariter & temporibus irrogato.
Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fue-
rint delibuta, par est eũ referre. Et idem pos-
sumus efficere, vt in fructibus docuimus: Diuer-
sorum gemmas circumcidere oportet, & eas diui-
dere, & in alicuius corticem inserere, illam findẽ-
do, & præparatum emplastrum aptare, vt delibratę
parti conueniat. Sic quoque vt

Lilia rubescant

docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos
diligẽter aperimꝰ, ibiq; affatim cinnabaris infun-
datur, vel aliud, maximeq; eo satietur intinctu: se-
dulꝰ tamẽ esto, ne bulbos saucies, & pingui, & ster-
corato solo operire, sic purpurescẽtia dabunt lilia.
Vel sic purpurea, & florida formabimus lilieta
ex Anatolij, & maiorum lectione: Iulio mense,
cùm probè defloruerint, cauliculos decẽ, vel duo-
decim in scopas colligatos, vnà colligito, fumo su-
spendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittẽt,
bulborũ similitudine, Februario mense cùm pan-
gendi tẽpus aderit, cauliculos ipsos nigri vini fæce
macce-

macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scrobiculis serito, largiùs singulis eadem fæce affusa, & cùm dehiscent, saturata florebunt purpura. Iam flores inficiendi rationem docuimus: nunc de fructibus verba faciemus. Et primò vt docet Florentinus,

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali vel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. SIC Rhodacena insigni colori sanguinea ex mori insitu euenisse constat. SI autem aliquantulum rubicũdiora optas, ex Democrito discito, qui circa plãtas rosas serit. IDEM aliter docet: Obrutum persicios post dies septem detegitur spõte, cinnabari infundatur, rursusq; obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quæsieris, aliũ colorẽ infundere libeat: sic cætera, quæ conspiciuntur. ET mora ipsa si alba reddere optabis, in albã inserantur populũ, vel inoculẽtur, & albescẽtia dabũt poma: vt tradit Beritius. SIC moscatulam vuam nigram vertimus, si super nigrã inserimus vitim: nec parũ color oblectabit. SIC appia mala possunt nigra verti, si hæc supra illud inserueris malũ, quod à fuscedine pyrum dicimus. ET mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si vrina continuò rigetur. ET punica rubicũdiora efficiemus, si aqua & lixiuio quotidie arbor saturetur, vt scriptum reliquit Diophanes. PVNICI candida grana sic fient: Si cùm argilla, & creta quartam gypsi partẽ permiscebis, & eius radicibus adiunges, idq; triẽnio seruabis. possumus & alio

nimis incommodè, sed exponam: fortaſſis vſui fuerit legiſſe, vti ex Beritij quoque ſcriptis legitur: Ramos malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo vaſa aquæ plena, hinc inde dimouendo dũ feruidus ſolis meridianus radius in aquã incidens, reflectatur, & calido vapore in mala reſiliens, purpureum conciliet colorem.

Varij fructus, & vina medicata.

CAP. VII.

VETERES illi ſummo ſtudio, diligentiaque ſunt enixi, quónã modo diuerſis antidotis vinum conderent, vſuiq́; ſi opus foret, accõmodarẽt, neq; hoc iniuria factũ, vt nil cõmoditati præſtantiùs: & monſtrat, quód eorũ pars maior multa memoriæ prodidit, & curioſiùs, quàm par fuerit, mirabilia dictu, operatuq; facilia: quorũ cõmeminit Theophraſtus. Apud Heracliã Arcadiæ fit vinũ, quod epotũ viros dementat, & mulieres infœcundas reddit: ei ſimile, quod in Træcenſi agro ab Athenæo cõprobatur: Et apud Thraſum vinũ fit ſomniferum: Et aliud arte quadã conficitur, quod epotum vigilantiorẽ facit, varieq́; vinorum conditurę quas apud diligentes rei medicæ, & agriculturæ ſcriptores inuenies: nec ſcitu difficiles, nec iis arduũ fore credo, qui ſimplicium vires nouerint, & coniectura conſequuntur: ea deniq; operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & vtiliſſimum fore puto, vt iis adhibeantur, qui medicamenta timent, & horreſcunt, vt priùs iucundè abſorbeant, quàm odiſſe velint. Sitque primo

Vitis Theriaca:

Pangendum sarmentum, vt docet Florētinus primo & secundo Georgicorum suorum, radice tenus quatuor digitorum latitudine sit ima parte fissum, ablatis medullis, ipsius vice veratrum inseratur, ac stricto deligetur vimine, & terræ mandetur: vuas hoc modo dabit, quarum esus aluum præmollit, & euacuat. VEL, si efficacius vis vacuent, eadem sarmenta antidoto satiata scyllæ bulbo inserendo terra recondito, semper medicamentū infundendo assidua suffusione, & succo satiētur in bibendo, ne tā citò senescat vis. SI autē propomata sponte vis nasci, vt Palladius docet: E vitibus ipse sarmenta ponas in vas aliquod semiplenū potionibus, vel conditis absynthiatis, vel rosatis, vel violaris: inde terram simul resoluas ad lixiuij modū, donec sarmentorū oculi in germen nouę frondis erūpant, tunc sarmenta ea, quouis loco vitium cęterarū more depones, & tales dabit fructus. VINVM Pthoriū, id est, quod partus enecet, & abortus faciat, sic fiet: Scammoniū, vel niger elleborus in vite inseratur, terebra vitē pertundito, & vitigineos ramos illos, quos voles, & fiet. VEL, vel circa ipsam agrestis cucumis seratur, inde vim detrahēs, & combibens: Vel si vino veratrum maceramus, idem præstabit; & sic diuersarum mixturarum vires adsciscit. Et

Ficus;

quarum esus aluum leuigat, habebis, si radicibus veratrū cum tithymalo tritum inieceris, vel inseueris, alia dabit poma. Nec ignorandum sæpius

transplantata, & insita antidotum elanguescere, tu denuò semper addito. MIRE aluum inaniunt cucurbitæ, & cucumeres, si eorũ semina antequam seras, triduo, vel biduo dictorũ succo maduerint, & enati cucumeres hoc præstabunt. SIC habebimus

Pruna purgatoria, & somnifera.

Si somnum, & alui dejectionem moliri affectas, sic fuerit præstantius: Ramum, vel totam plantam terebra, inde scammonio, vel opio impleas, papyro, vel corticibus rectè inuolutã relinquito, cumq; matura fuerint poma, ventris deiectionẽ, & somnũ molientur. VEL si citiùs idem affectabis: Caricas ficus, quas Ischiadas Græci appellant, & passas vuas vino vel aqua per diem macera, dum tumescant: vbi priùs scammoniũ, vel opium dissolueris, & si amarorem quendam recipiunt, dulce aliquod admisce, & insolatis vtitor. Sed de vinis hactenus medicatis.

Florum & fructuum conditura. CAP. VIII.

TANTA est siderei caloris inconstantiæ vis, vt omnia quæ ambit, & sublunaris complectitur mundus, ad finem tendant, nec à motu desistant: sed non adeò hominũ mentes caligant, hebescuntque sensus, quin multa ferè innoxia euadant. & si gratæ fructus figuræ, iucundi saporis, insignisque coloris lenocinio venustauimus, ne tam celeriter eorum depereat gloria, cæliq; improbus variantis motus tabefaciat & exanimet, sic constãtes reddes contra tenorem algoris, æstũsve: nec fies inglorius, si pro viribus ambientis aëris, & per cuncta meabilis ab iniuriis vindicabis, qui naturæ agnatione

cali-

calidæ, quod in pomo reperit, allicit, vt se miserum innata prius frigiditate lacessitum, quàm naturalis abrepti caloris exinanitũ sentiat, eoq; flaccescente, siccessit. Plurimum quoq; ad hoc confert loci situs. Fenestras ergo patentes, Septentrioni dirige: claudendæ enim sunt, quæ ad Austrum vergunt. Austri enim afflatu rugis deturpantur, non tamen sine foriculis, ne pertinaci vẽto, cùm humorẽ amiserint, vieta fiant, vel putrilaginis labe putrescant poma. Nunc etiã tradamus modũ in floribus, fructibusque. Et primò ex Anatolio, & reliquis. Vt

Rosæ, & Lilia vegeta seruentur:

Legantur rosæ, reliquiq; flores, non iã satiui, cùm iam patefacti perennant, sed flore iã dehiscente, cæsurã in liquidã picẽ immerge, & arundine fissa condantur, ritè picentur, & sub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxã afferat. VEL arundinẽ iam viridẽ findito, rosam, vel florem intus cõdito, & fissurã vt coëat curabis, sic ouans habebis, quod optas. LILIA vt talia inueniantur, qualia condantur, id facito. Cùm occlusa sileant, decerpas, prius quàm dehiscẽtia se pãdant, & arũdinibus vel lagunculis opertis & bene picatis, ne expirent, recondantur: sic cùm exegerit vsus, relaxato spitamẽto, detrahens, nã vegeta toto anno seruabis. Vel sic ALITER: Vas fiat quernũ, hoc floribus reple, & rosis, quæ nondum oscitent, bene operculato, & picato, ne intrò fortasse aqua permeet, putei, vel cisternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minus putrefiant, ibiq; multùm durabũt virides, occlusi: cùm omnes dehiscant velis,

 pedicu-

pediculũ in malũ figito, aut aceto immergito. Soli ostendendo. Nunc modum tradamus, quomodo

Poma in vigore diu maneant

præcocia, pyra, mala cotonea, sed mustea spernenda, ficus, tuberes, & zizipha cum suis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda, caduca sunt separanda, vndiq; diligenter inspiciendo sintne integra, nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida cures amburi pice, parum tangendo, nam facilius principium putrefactionis exhiberent: inde canabi stupáve inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt sint omnia submersa, & separata custodi, ne simul commisceas, ne se mutuò contingant: alterũ enim ab altero corrumpitur operculo imposito. operculatumq́ue vas pelliculato, & per annum viridia semper habebis: & sic omne pomum in melle seruari potest, quod in vetustatẽ reponitur. AT virides ficus seruare docet Africanus: Ex viridibus cucurbitis è lateribus eximito partes quæ spleniis existunt similes, & excaua velut loculos & vaginas, inde in singulis, singulas ficus appones cum petiolis, vt durabilius integræ sint allatæ, quippe quæ diutiùs durent integræ, inde obturato, & vmbroso suspendito loco, ne ignis vel fumus inspiret. VEL mala in vigore decerpta conditiua è Sotionis sentẽtia, si gypso subacto illeueris, vel figulorum creta singula crustabis: vbi occalluerint, incolumia diu seruabis, cumq́ue vti lubet, dulci aqua perluito. VVAS quoque sic immarcessibiles habebis; si singulis fictilia va-

ſcula penſilia appoſueris occluſa, in imo verò pertuſa, & impoſito ceſpite pluuiã arcebis muniens, ne trũco, vel mutuò rumpãtur, vel alio munimine ambito. SIC pinſito vitro ſi circumuoluantur & obruantur, longo tempore conſeruantur. Multa quoque in picatis doliis muſto immerſis. SIC myrteas virgas cum baccis, & ficulneos ramos in amurca ſeruabis. At ſi vis

Poma in arbore diu immorari:

Ramulos intorqueri iube, ne matureſcens humor in ipſa dilabatur, & ea incolumia ſeruabuntur contra æſtiui caloris blandimenta: tali maximè pacto punica ſeruantur: ne hiantia diſpereant. Aliter ſeruamus

Sorba & pyra.

Paullò amœniùs lecta, ſed duriora, non decidua, fictilibus vaſis condito, & operculato, quæ picari pariter & gypſari facias, bipede effoſſa ſcrobe inuerſo ore obruito; ſuperinducta terra, ſpiſſiùs ſupra pedibus calcata, decliui loco, per quem perennis aqua decurrat. At

Vuas & punica

Seruare ſi volueris: ſint vuæ duracinæ, & illæſas legi iube, ne ſint acerbitate duræ, neq; maturitate defluentes; tactu molli cum iucunditate calloſo, & ſi quæ ſunt putrida, reſecari debent: ſic in feruẽtem aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquãtur, ſed temperamento quodã opus eſt: dein ſublata in vmbra ſuſpendantur. Neque hoc prætermittendo, quod aduertit Columella, vt ſeruari omnis poſſit vua: decreſcente Luna poſt horam

quartam, cùm insolata iam est, nec roscida, viti detrahatur, & seruetur. Si vis

Vua in vite vt seruetur,

ex Beritij præcepto: Iuxta vitis radices vmbroso & accliui loco, vt facilè pluuia aqua dilabatur, scrobē ad erecti hominis altitudinē effodito, arenam pauimento consternas, vt siccitate melius conseruet, supra calamos & hastilia defigas & sarmenta luxās illæsis botryonibus assiduè obtorqueto, & adnectātur, dependeantq; ex ridicis, ne pauimentū tangāt, & contignatione tegito, vt eo imber penetrare nō possit, & reseruatur vsq; ad ver, perpetuum annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet,

Arbores necare

si volumus, sic possumus: Corticē in orbem detrahamus, cortice enim spoliata interit omnis arbos, sed tardiùs & celeriùs: vti tilia, & robur ocyùs, tardiùs autē infirmiores. Refert quoq; quibus fiat anni tēporibus, Martio, & Februario statim emoriūtur, hyeme autē robustis arboribus diuturnior est interitus. At subere corticem detrahere oportet, ne deterior fiat. SIC Pastinacæ marinæ radius omniū caudici præfixus occidit. ET menstruatis pānus radicibus admotus, præsertim iuglādi nuci, vt placet Democrito. Platanus autē circūdolata, quæ in Antādro & Philippis euenerat, si reuixit & cortex iterū circūtexit, fuit pro ostēto habita. Aruspex enim tunc persuasit, vt sacrificarent custodirentq; arborē, vtpote factā ostento fausto. NVNC verbasci proprietatē quandā enarrare superest: Mâne cùm flores aperit, si planta leuiter cōcutitur, paullatim

latim flores ſicceſcentes defluunt ad terrã omnes, nec fuerit, qui id inſpiciet, quin magicis precaminibus euenire credat, ſi quis decuſſerit, inania quędam obmurmuret verba. Ex omnibus quæ adhuc narrauimus coaceruatis, vnã nouimus arborẽ, ſępè ioci gratia deliciarũ horti arborẽ dictã: erat enim craſſitudinis & proceritatis nõ ingratæ, apto vaſe conſita, præpingui, riguo, & ſuperfœtante ſolo, vt tũ plantæ vigore, tũ humi vbertate, frugalitateque inſitis alimentũ ſuppeditaret. Erat trifurca, in vno vuã vinaceis vacuã, diſcolorẽ, & medicatã gerebat, quarum altera ſoporẽ, altera alui deiectionẽ moliebatur. Affert ſecundus ramus perſicum, ex perſico & nuciperſico interuallis pluribus æquè diſtinctũ, exoſſem, & ramulo nunc perſicũ, nũc nuciperſicum protuberãs, ſi aliquod pomũ nucleum habebat, dulcẽ vti amygdala dabat, & nunc hominũ, nunc animaliũ faciẽ ementiebatur, diuerſaq́; demonſtrabat lineamenta. Dat alter ceraſia exoſſa, acida, dulciaq́;, dat mala aurea, cortex floribus, roſisq́; conſita, fructus debitã omnẽ ſuperantes magnitudinẽ, dulciores, odoratiores, verno tẽpore efloreſcentes, debitũ vltra tẽpus fructus producentes: diutiuſq́; immorabantur, continuæ fæcunditatis orbẽ perpetuũ annũ miniſtrabant, per quoſdam gradus poma ſibi ſuccedebant, fetura interpolabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & deniq; ſic cælum faue bat, vt pulcriorẽ non conſpexerim. De huiuſmodi re iam ſatis: lõgiùs enim euagati ſumus, quàm par fuerat, quorum aliqua ex maiorũ monumentis excerpſimus, tempori regio-

nique accommodantes, quæque multis erant experimentis cognita, multis præterea ingeniosis, & vtilissimis auximus.

Diuersa ignaria parandi ratio.

CAP. IX.

FORTVITO euenisse narrat Vitruui⁹, quòd diuersæ arbores, crebræq; vẽtis, & tẽpestatibus exagitatæ attritu valido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorẽ euocarint, & ignem excitarint, vnde magna successit flama, efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedêre, sic iam sopita flama, propiùs cùm accessissent, & magnã inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic vrbanitatis, cõsuetudinis, & sermonis caussas præbuisse, inde pastorũ in solitudinibus, & militum in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo parari ignaria possint, cùm semper abstrusum ignem ad excutiendum, silicis occasio nõ detur, & docuerunt, quænã ligna essent vsui accõmodata: & quãquam terebrum & conceptaculum ex eodem fieri nonnunquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atque efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiatur, ex molli vno, forti altero faciundum censent. Exemplo

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt,

sunt, quæ maximè calida, vti laurus, rhamnus, ilex & tilia: Menestor verò morum addit: & cõiiciunt, quòd ascias ilicò retundant, & hebetẽt, ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat, cõceptaculum verò ex

molli: vti hedera, ferula, silnestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summũ ea deteriora ad ignariũ vsum veniunt, & reiiciuntur, quæ vmbrosis contectisq; locis assurgunt. Et sic cõmodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris; &, quod præstantius est, fune super eam celeriter & vehementer moto, & vbi fumum eleuabit, adiecto minuti sulphuris momento, fomitẽ admoueris, vel arida nutrimẽta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ocyùs enim ignem concipiunt retinentque. Ex ignariis olea vt inepta reiicitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cùm hominũ mens raró in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altiùs viam inuestiget, eius industria repertus est

Lapis, ignem humido quouis excitans,

Huiusmodi faciundi ratio hæc est. Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas coniice, viua calce immersum, meliusque fuerit, si colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris, figulari creta circumlito spiramento, fornaci inditur donec percoquatur: inde detrahatur, & in nouam ollá cõiiciatur, creta denuò illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dũ vehementer inalbuerit & torrefiat: cùm opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flammam eleuabit: quia sopita, loco calido ad vsum recondito. Est quoque

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari põdere,

dere, caphuræ duplũ, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur vſque adeò tenuia, vt in auras euolare poſſint, ſimul ſtrictè linteolo deligata conuoluantur, teſtaceo vaſe clauſa, ſuperillita argilla, feruenti deſiccentur ſole, figulorum imponatur fornaci: cumq; figulinũ vas fuerit excoctũ, in quo maxima eſt adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt & rediguntur, extracta ad vſum miniſtrantur. Sic

Aliter idem

hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata calx, ſalnitri ſæpe purgati quadruplum, æquali ponde caphura, viui ſulphuris ignem nondum experti, & terebinthinę reſinæ oleũ, & vini fæces cõcretæ, quas ſemper tartarũ vocabimus poſthac, hęc omnia mola, vel pila trita cribrentur: quæ infracta ſuperſunt, denuò terãtur, cribrenturq;: inſuper auſteri vini ardentẽ aquam paratã habeas, eamq; infundas, vt ſupereminea, vitreo vaſe condito & operculato, ne halitum expiret, fimo ſupponatur duobus vel tribus menſibus, denis viciſſim diebus innouãdo, donec mellis craſſamentũ imitetur, nec vllũ diuiſionis iudiciũ præbeat, flagranti inde carbone inferueſcat, dum humiditas omnis euolet, & penitus ſiccata in lapidem coëat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemptã iterum terito compoſitionẽ, aqua vel humore aliquo leniter ſuperinfuſo, flãma erigetur, & inter omnes principem hæc ſibi vendicat locum. Quomodo quoque ſpeculis ignis accendi poſſit, aliáve ratione inferius dicetur, cùm de iis agetur.

Variæ ignium compositiones.

CAP. X.

NEC spernenda, vti non necessaria, nec visu existit iniucunda artificiosa igniũ compositio, nec multum à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractẽtur, subtilitatis tamen plurimum habent, nec ea recensere pigebit. Et primò

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

quomodo autem fieri possit, latè patebit: multifaria est enim earũ cõpositio, eaq; dicemus, quæ paratu facilia cùm sint, citiùs opus expediunt. Puluis primò paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti, quasi bombo, nomen bombardarũ est inditum: hic mixtiones horũ subintrat omnes: vtpote basis & fundamentũ: cui adiiciatur tertia colophoniæ pars, cõmunis oliuarum olei quarta, sexta autẽ sulphuris, ritè permisceãtur, ex omnibus resiccatis periculũ sumunt, si valẽtiùs vritur, quàm quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remissiùs, pulueris dicti plusculũ suggeratur, horũ mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex iis confectis strictiùs quàm possit, inde funiculis & ligaminibus obuolutã feruenti immergũt pici, & resiccari curant, ac denuò straminibus munientes, illinunt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrũpi sinat. vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paullo morantur tempore, tum proiiciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ

super-

superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtam adiungant iis, quam petroleum vocant: rapacissima enim ignis est, eoque longè viso desilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multumque bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quod bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continuæ sit caussa ebullitionis. Bellica sæpè instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & disrumpuntur. quas sic parant: Puluerem hunc obuoluunt stupa ac mixtura, quam diximus, illinunt & implicant, & conauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura vicissim inspersis, igneque admoto, in hostium congressibus, pilæ per aëra proiiciuntur accensæ. QVOD olei vicem expleat, & ardentiùs exuratur, immittunt aliqui suillum adipem, anserinum, sulphur ignem non expertum, quod Græci vocant ἄπυρον, sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpè purgatum, ardentem aquam, terebinthinam resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgo dictam liquidam vernicē, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scrobem immiscent: iis vitreo vase occlusis, illud sub fimo cōdito, per menses duos vel tres, alternis semper decimis diebus innouando fimum, & remiscendo, exēptæ inde compositioni, si ignem adieceris, ardere non desinit, nisi tota fuerit absumpta: aquæ enim
adsper-

adſperſione non reſtinguitur, immò accēditur: ve-runtamē luto, terra, puluere, & omninò quibuſuis aridis ſuffocatur, ſi caſſidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris, igne candentes reddit, vt com-buri cogātur, aut arma exuere. ALIVD tradem⁹, quod valētioris eſt operationis, terebinthinæ reſinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui ſulphuris ſeſquitertiū, ſalnitri purgati duplū, ardentis verò aquæ triplū, & tantundem naphtici olei, ſed ſalicis pollinis carbonū puſillum adiicias: hæc ſimul conficiātur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: ſic exurit, vt extinguere ſit vanum. Alia inter has reperitur

Ignea mixtura, quam Sol accendere poteſt.

Maximè autem feruens in meridie, & id præcipuè illis regionibus, vbi Sol flagrat, vel ſub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, niſi accendibilium rerum compoſitione, hanc tamen ſedulò parabis, qualis eſt, quæ ex his conſtat: Caphura paretur, inde viui ſulphuris, terebinthinæ reſinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, ſalnitrum, & omnium duplum ardentis aquæ arſenici, & tartari puſillum: hæc omnia bene tuſa, & remixta, vitreo condas vaſe: quod per duos menſes obrutum immorari oportet, fimum ſemper innouando, & remiſcendo, eodemq́; vt docebimus, eliciatur aqua vaſe, hæc inſpiſſetur, vel noſtro puluere, vel ſtercore colūbaceo, & tenuiter cribrato, vt ſtrigmēti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combuſtibilia, & æſtiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia

Marco

Marco Graccho aſſcribuntur. Vim retinet cōbu-rendi maximam columbaceū ſtercus. Refert Galenus in Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, ſic domū cōflagraſſe: Erat proiectū columbaceū ſtercus, in propinquo feneſtram tangebat, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita reſina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & vaporē edenti, media æſtate cùm Sol plurimus incidiſſet, accendit reſinam, & feneſtram, hinc fores aliæ reſina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vſq; ſubmittere incipiunt: vbi autem à tecto ſemel eſt accenſa flama, celeriter in totam graſſata eſt domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignem, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua,

fieri ſi opus ſit, ea ſunt conſideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea ſponte accenduntur, vti ſulphura, & viua calx. vnde ſi cera, naphta, & ſulphure mixtum cōpoſueris, ignēq; concipiens, vbi oleū inieceris, vel cœnum, extinguitur: reuiuiſcit enim, & maiorē cōcipit ignē, infuſa aqua. Hac fiūt compoſitione faces, quæ fluminū traiectu, & pluuioſis locis non extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quaſdam in eorū ludis, accenſis facibus, ex his confectis, Tyberim tranaſſe, vt miraculū expectantibus, & cernentibus oſtentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces quæ ventis non extinguantur.

Quod è ſulphure euenit: difficilliter enim extinguitur, vbi flamam cōcipit: vnde faces cera, & ſulphure viciſſim oblinitis, & confectis, vētis & tempeſtatibus innoxiè feruntur. PRO ducendis autē

exer-

exercitibus, vel necessariis rebus aliis, vtuntur tali: Earum ellychniũ salnitro ebulliunt, & aqua, & exsiccatũ sulphure, & ardenti madefaciũt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autẽ triplo: quatuor efficiunt cãdelas, eas cõponunt simul, in medio autẽ viuum sulphur iniiciunt, & pertinacius omnibus resistit. Si candelã aliquã niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flama ardere videbitur. Sed vt vt facilè accendatur,

Aqua ardens

Effici sic ritè poterit: Vetus, validũ, & nigrum vinum habeas, inde intus viuã immitte calcẽ, tartarũ, sal, viuumq; sulphur, vitriis chimistarũ organis (vt docebimus) aquâ exugito, hæc mirè ardet, nec ardere desierit, nisi tota consumatur, vel parũ relinquat: si in patinã, vel aliud patentioris oris vas pones, & flamam admoueas, illicò ignẽ arripit, si in murũ proieceris, vel è fenestra noctu, innumeris scintillis, & igniculis accensum aërẽ videbis: ardet in manibus detenta, nec cõburit multũ, id autem aduertito: si pluries distillabis, minùs ardere, id enim aceto contrariũ aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, spongiam oleo madidã vasis ori in distillatione accõmodato, phlegma autem penetrare non sinit. Si

Flamam eminus proiicere

quæsieris, id cõmodè faciunt colophonia, thus, & succinũ præcipuè: nam si flamã concipit, in altũ se tollit, eminus flamã emittens, si inter digitos can-

delam continebis : in palma autem pinsitum puluerem, dumq́ue proiicis, euolet puluis per candelæ flamam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid, ne comburatur:

Ea considerato, quæ summè frigida, obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionẽ ab igne non vincuntur, vti amiãtus lapis, quẽ plumeũ alumen vocant, extincta calx oui albumẽ, altheæ succus, hyosciamus, psyllij semen : hæc cũ succis permiscentur, dũ linimenti speciẽ assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignẽ detinebis: nõ sic tamen, vt omninò tutus, & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare. ex amianto lapide, mappæ texũtur, & si sordidatæ igni proiiciuntur, candori pristino restituuntur. Inde autem si vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te linieris mixtura, resiccari curato, & tritũ subtilissimè sulphur inspergito, flamam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus cõmodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine, quam diximus, ignẽ admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitq́ue

Puluis pyrius in bellicis instrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem puluerem duodecimã argenti viui partem, marchesitæ tantundem & colophoniæ, & rectè pertuderit, & permiscuerit: hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt adstantium multos interimat. CONTRA autem, si in pyrium hunc puluerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris feni

seminis

feminis duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt nec flamam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAP. XI.

Tv, qui præauidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademq; prodiga Natura humano vsui liberaliter feneratur, abditas, & delitescentes, eumque curat tenebris innoxium reddere, quod non est profectò aspernabile, ex iis ingeniosè require, quæ præstare possunt: pleraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient: multa Aristoteles, multaq; passim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ, ex insectorum genere, quas Grçci πυρολαμπίδας, Latini nitedulas, siue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & squamæ piscium, vti recentis trichiæ, & vulgò barengi dicti. Sic miluus, siue miluago, quòd oculi noctu splendeant, lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estque in Germaniæ saltu, in Hercinia apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumque splendore viatores, per innumeras illas solitudines, itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondylis, plerisque ostracodermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpè manibus marinam aquam exagitatam, igneis

ſcintillis coruſcantẽ vidimus. Narrat Ioſephus vallẽ, in qua eſt locus Baraas, ex eodẽ radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretũ, cuius valde miratus eſt Democritus. Iá quercus præaridi caudices, ſituq; marcidi, argẽteo noctu ſplẽdore adſpectũ mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërẽ circumſecus pro corporis modo illuminando: & multa ſunt quoq; noctu lucibilia, grauiſſimorũ auctorũ teſtimonio cõprobata. At ſeries admonet, doceamus inde humorẽ extrahere, ex quo latiùs diffuſiusq; proficiſcatur lumen, & emanet, vt noctu videri poſſit. Iam infrà pateſcit

Exemplum,

Nitedulæ igneo multũ colore coruſcantes, inter omnia principatũ obtinẽt. Nos earũ caudam à corpore reſcindimus: præcauẽdo ne alieni quippiam nitidis partibus immiſceatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel pluſculis ſub fimo vitro cõdimus: fueritq; præſtantiùs, ne latera contingant, ſed pendeant: iam elapſis diebus, furno, vel calentis aquę balneo vaſe impoſito, & accõmodato, paullatim luculentũ, & ſtillatitiũ laticem ſubiecta paropſide recipias, ac pellucido cryſtallino orbe condito: ſic conclauis medio, lucigena pẽdeat aqua, & aërẽ illuminabit, qui eſt circa illã, vt maiuſculæ litteræ noctu poſſint conſpectari: dummodo à non magis ſplendido illuſtretur, ſic enim illius penitus exiguũ lumen exoleſcit, vt interdiu videri nequeat. Cui cõgener, nec multùm diſſimilis eſt aqua, ex dictorũ piſcium ſquamis ſedulò extracta.

tracta, quam sæpè separari vidimus, nec à prima ferè dignoscitur, eademq; in reliquis parandi ratio iam patet, eisque vtimur in dicendis.

Multa litterarum experimenta varieq; scribendi latebræ. CAP. XII.

De clandestinis litterarum notis, quas vulgus zipheras vocat, duplicē statuunt normā, visibilium vnā, & per se dignū tractatu studiū habet, delitescentiū verò alteram: iam poscente hîc loco, aliqua cōmentari censuimus, & quæ hæc consequuntur, Magnatum & Principum rebus consulentes, dum absentia curât, & cōmenti illius gnaro conscribūt. Nos paucula oculis subiiciemus exēpla, nō ea tantùm recensendo, quàm quæ inde sunt euentura: & ij noscent, cui nonnihil addentes, cōiungentes vndiq; artificio contexta, & velata detegūt, ne in manus indocti, & gregarij peruenieñtia vilescant, tūc enim cariora, cùm arcana, & fido clausa pectore diutiùs cōmorantur. Sed quæ iam sæpiùs peruulgata in medium afferenda duxerim, ad rē redeuntes dicamus: quónam fiant pacto

Litteræ in tenebris conspicuæ,

si quis furtiuo scripto rei conscio, nouo astu excogitata quæpiam nuntiare quæsierit, quæ tantùm nocte intempesta conspectari queant: prænarrato iam liquore, graphicè describendo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. Si hoc minus fortasse tutum, magisque fuerit cordi,

Litteras lumine interpositas legere:

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec vti ce-

teræ leuiter igni detegitur. Si colore corporeo albo scriptitaueris, vti cerussa liquidò immixta gũmi, vel cõsimili, sit chartæ cõcolor, néve aliquid sit discerniculi, vel cõiectari possit, tũc oculo, & lumini interiecta sideris, vel candelæ, vbi descriptæ fuerint litteræ, ocularib⁹ radiis penetrari nõ sinũt, sic obscuriusculæ conspiciuntur. Vel si velimus, vt

Litteræ in nigro extemplo candicent.

Est & occultiùs mentis conceptum proferendi ratio: Luteum, ouique albumen validè exagitatum, instar scriptorij atramenti liquescat, hujusmodi litteras, vel lineamenta protrahe, iam exsiccatis, colore atro papyrus superlinatur, & inquinetur: vbi verò litteræ iam obrutæ liquescant venelis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricosum dilacerãtes velum, vti nebulas discutientes supra modũ candore pãduntur insigni. Sicq; si

Litteræ delitescentes conspiciantur, & conspicuæ delitescãt,

optabis: poteris, si stillatitio calcãthi liquore, vel ardenti aqua affusa, donec solutum fatiscat: ac papyro litteras duxeris: iam enim siccescentibus cælantur: porrò combustam paleam ex aceto triturabis, & quæ sumus scripturi, in priorum interstitio versuũ latè describito. Omphacitis inde galla albo vino decoquatur, spongiam madida, cùm cordi euenerit, leuiter expergificando, & super eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus delitescit, pristinus verò inuisibilis refricatus nobis fiet conspicuus. At

Litteræ intercutaneæ, & indelebiles in membro quouis

apparenat, si velis: sic citò expedies: Cantharides

matu-

naturalis diei curriculo valida aqua, vel tritiùs auri separationis madeāt, inde graphio, vel apto stylo, summa cute brachij, vel alterius membri characteres effigiabis, læsa humore caro inflatas surgit in vesiculas, exulceratur: sic acris vestigia aquæ vi, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquā euanescētibus litteris membrū insignitur. Vel

Litteras confestim loco quouis emergentes

nigras & coloratas efficies: si aceto, vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi litteras exarabis, cùm exsiccatæ fuerint, nec vestigia apparent, & vis elucescat: fuligine, vel colore, quem vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valde, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline insparso confricato, & detergito. At reddere

Litteras igne vel aqua visibiles

sic possumus, & litteras in carminum intercapedinibus, & syllabarum coagmentis, & distantiis protrahere: Contineat epistola inane quippiam, vt incondite putet positas, & interceptè, aut nihil omninò, aut ægerrimè sentient. Si citrij, medici mali, cæpæ, & omnium ferè acrium succo descripseris, si igni inferuescit, eorum acrimonia deteguntur illicò. MAIVS aliquantulum subtilitatis habet, si alumine aqua dissoluto scripseris, cumque lectioni accedis, aqua immergendo, latè euadent visibiles & elegantes. Si vero candicent velis, & lacteas sic facies: Lytargyris primò teritur, & fictile aquam continens, cum aceto coniicitur, decoquitur, & decoctum per colum traiicito, serua, inde

limonis ſucco citrigeri generis litteras exarato: iam enim ſiccentibus abduntur, ſi ſeruato liquore immerſeris, lacteas & conſpicuas videbis: Si mulierũ vbera, vel manus ea madeant, prædicto inſperſo liquore lacte reſudabũt: vtitor, ſi inops aliquãdo eorum fueris. Si quoq; litteræ hirci adipe lapidi fuerint inſcriptæ, lapidiq; occultæ prorſus, ſi lapis idẽ aceto demergatur, prodeunt ilico, & quaſi ſculptæ foras eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, litteras nigreſcere iubes, vt nauiùs expeditiusq; itineribus accingamur: Gallas & calcanthũ ſubtiliter pinſito, inde puluerẽ chartæ inſpergito, panno perfricato, rectéq; expoliantur, & vt ſit chartæ concolor, & pertinaciùs inhæreat, cõtuſo iuniperi gũmi, quod ſcriptoribus vernigo dicitur, addatur reliquis, cùm vſu euenerit, aqua vel ſaliua ſcribito, & nigreſcunt: iisq; ſimillimæ eueniunt technæ, quas perlongum eſſet recenſere. At

Litteras ouo imprimere,

Africano ſic placuit: Alumen ex aceto ſubtiliter, multumq; terito, & cortici quidquid velis affigurabis, ferventi Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone, tribus vel quatuor diebus, reſiccatũ coquito, cumq; fuerit toſtũ, cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas litteras reperies. INDE occurrit alterũ: Cera crcumlinito ouo, ſtylo litteras exarãdo, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diẽ, cùm cerã ſuſtuleris, decorticato, & peruium corticẽ, & ouo impreſſas leges litterarum figuras. Nunc legẽ, quæ improbo excogitatu neceſſitas explorauit, vt

Litteræ constitutis diebus, deciduæ sint, & euanescant:
Quantum humanum euolat ingeniũ, dum naturæ secreta pandit: Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquã, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & doliũ cooperies: porphyritæ multũ teratur, scribe, & consenescentes decident. Hoc silentio prætereundũ non putaui, quod maximè præcipuum & tanquã rei caput est, periculum frequẽter facere: nã si diutiùs in charta cõmoratur, fortis aquæ plusculũ suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea non remanebũt vestigia: hac indicij norma frui poteris. SIC aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satiùs fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumen æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili condãtur, & fortè ex calce parato lixiuiũ, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtẽto, colato: sic igitur parũ ebulliat, atramento immisce, & vbi incolumes aliquãtulum durabunt, iam flaccescente fiunt caducæ, ad vsum recondito. Sed lituras, maculas, vel

Litteras penitus abstergere

si quæsieris: Calchanti & salnitri aqua calamo supra litteras delineato. VEL è sale alchali & sulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, vt nec vestigium remaneat. Litteras verò disco Lunæ obsessis nunciare, iam certiores facti conscribemus. Hæc enim raptim perscripsimus.

De conuiuiis & epulis mirè apparatis.

CAP. XIII.

HAEC silentio prætereunda cogitaueram, ga-

neonibus & bibacibus, coquis & popinariis relinquenda, vt à re ipsa plurimū aliena, & incōuenientia, & defæcatoribus auribus non mittenda. Sed omnibus satisfaciendi gratia, apposuimus aliquibus, hæc reliquis gratiora, & iis similia fuerint, nec gulæ & genio indulsisse vnquā pœniteat: sic summatim perscribentes, ne longiori narratione legētium animos detineamus, ad ea noster se conuertat sermo, vt conuiuia frugalesque cœnæ lautiores apparatu videantur. Et primo

Vini haustu nimio, ne inebrietur accumbens,

Vel si cibo largiùs sumpto corpori noxam sentiet, sic discutiet, vt Cato docet: Initio, ac cœnæ summo, crudæ brassicæ quatuor vel quinque cymata esto, & crapulam sedat, vini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberisq;: adeò inter se perniciali dissident odio, vt satæ alteram altera discordante natura fugiat. Inde Androcydes sapientia clarus contra temulentiam valere iudicauit, & cōtra eam mandi præcepit. Nec omittam, quæ Nestor in Alexycepo suo dixerit: Brassicam enim Lycurgi lacrymam vocat, inquiens: Cùm Bacchus eū reueritus mare subiisset, Lycurgum vite vinctum lacrymam emisisse, & è lacryma natam esse dicit: & ob id contrarietatem inter vinum & brassicam esse. Idque euenire tradit Aristoteles, quòd succū dulcem discutientemque obtineat. Vnde Plutarchus in symposiacis dulcia ait, si vino infundātur, ebrietatem discutere. Euenit aliquando à capitis distillatione columellam in guttur laxari, tūc crudæ brassicæ succus capiti impositus, vuam retrahit

in sub-

in sublimem oris partē. Inest & crambæ vino obsistendi vis: nam si vineto obseritur, dilucius proueniet vinum: inde apud Aegyptios & Sybaritas solenne erat ante omnia crambē sumere coctam. Aliqui id amethystino vasculo facere consueuêre ante compotationem, quò impunè vino indulgere possent, ex Athenæo. At si ALITER vini noxā inhibere voles, maximè dilutiusculi: nam citiùs crapulam senserint, quàm qui meraciùs hauserint. Si multum poturus eris: Africanus docet in cibatu præmittas tres vel quatuor amaras amygdalas exiccantes, & humiditates absumentes, vinolentiā propulsabunt. Narrat Plutarchus Cheronęus apud Drusum Tiberij Cæsaris filium medicum fuisse, qui cùm bina senáve amara amygdala esitaret, in comestura bibendo superabat omnes: qui iam deprehensus, iisque deinde priuatus decertare amplius, nec pauxillum valuit. NEC incassum pumicis farina, si potor in bibendi certamine præsumat eam, affert Theophrastus periclitari, nisi vniuerso potu impleatur. Sic Eudemum in vigesimas secundas vices durasse, demum balneum ingressum, nil reiecisse, ac ita cœnitasse: vti si non bibisset, vi absumente siccifica, & in cadum musti bullientem conjecta, statim in totum vini feruor sedatur. AD aueruncandum quoque meri exitium, antiquitùs in compotationibus corollis floreis redimita capita ferebant.

Vnde Ouidius:

Ebrius incinctis philyra conuiua capillis
Saltat, & imprudens vtitur arte meri.

Et Valerius Martialis:

Pinguescat nimio madidus mihi Canus amomo,
Lassenturq; rosis tempora sutilibus.

Rationemq; dicũt, quod nimia frigiditate craniũ frigescat, vt vinolentiã, & eius vim extinguat. Vnde Dionysiũ legimus discumbentibus hedereã instituisse coronam, quę insita frigidifica vi, vini potentiam retunderet, nam ea cõtra grassantis ebrietatis impetum obsepit: calidũ siquidem meri capitis poros patentiores reddit, frigidũ enim sic contemperat, vt scandentes repercutiat vapores. EST & altera priscorum patrũ cura, vt crapulosa extinguantur, vt lactucis cenæ fine vescerentur, cùm insitam frigiditatem habeant maximã, nunc autem initiò ea vtimur cenæ ad conciliãdam appetentiã. Vnde Martialis:

Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum:
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dioscorides tanquam actepulam nuncupare videtur, quòd ebrietatem prohibeat. Vini autem postquam meminimus, de eo narrẽtur, quæ visa sunt, quomodo oporteat

Vinosos abstemios facere

Multi enim sunt, cùm vinum liberaliùs hauriant, vt nil eis perniciosius sit, in morbos & denique in mortẽ incidant: at eos aspernari & abhorrescere si voles, & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas finito, dũ emoriantur: ebrioso vinum admoueto, & pertædescet, semperque oderit, nec amplius bibet, vel quàm minimè, modestiùs degens. Mullum quoque vino suffoca-

rum (Athenæus memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere: si à muliere, nunquã eam concipere. Fortasse ALIO modo placebit, vt hæc amplius degustent, idq; docet Larcas, vt in Apollonij vita demonstrat Philostratus: Obseruato, vbi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti in comessatione præbeto, semper inde vina perosuro. SIC è cæsa vite distillans aqua, multũ potata sobrium facit, vti Democritus docuit, Scire autem

Vinum an habeat admixtam aquam,

ex Democrito & Florentino condisces: Mala vel syluestria pyra vino immerge, si perfluitãtia supernatauerint: meri indiciũ, si merguntur, iã diluti. Ex Sotionis experimento: Paleam arundinẽ, vel sarmentosum aliquod oleo illitum in doliũ immittunt, extrahunt, & si aliquæ hærent guttæ, aquam habet. IN calcẽ fundito, si calces diffundet, aquæ mixtione defraudatum, & conglutinans meracum est. SIC in linteũ si diffunditur: & præterea multa extant. Si verò mixtum displicuerit, ecce

A vino aquam segregandi modus:

Cissibium paratum habeas, id est, vas ex hœdera tornetur, vel aliter conficiatur, vinũ coniicies, & si qua mixta fuerit aqua, breui tẽpore foràs extillabit, quod contrariũ antiquos omnes, & recentiores sensisse video: cui tũ ratio, tũ experientia reclamat: nam cùm foraminulẽtum sit lignum, multisq; interpateat rimulis, aqua humorum omnium subtilissima ex Aristotele foras effluet, quòd corpulentio magis reseratur. EST & alia segregandi ratio li-

cĩis

ciis vel penicillis ex gossipio, vel lino dolio immersis, vt supereminceant, ab eo aqua secernitur. Sic vino iniecta spongia & expressa, plus aquæ quàm vini eiiciet. Sic breui temporis processu

Vinum diuersè odoratum

reddes: Ardēti aqua immergātur simplicia, cuiusmodi odoris quæ fieris vinū: nā aquæ natura odorem illicò combibet, per colum traiicito, & defæcatum finito, vt cōsidat, vino immisce, ab eo enim sapore non est dissimilis, & nimium perolentia relinquet. Nunc docetur,

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Quod docet Aristoteles: Si enim vas cereū efformabimus vacuū, & in maris aquas immergamus, quæ per ceræ poros intrò delabitur, fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore (quod enim intrò permeat, percolatū est, quod salsedinē facit per commixtionem) secernitur. FIT aliter vberius & celerius. Sabulonē fluminū in salsam aquā immittas, & paulisper immoraberis, & lineo pāno subiectu vasis ori obtēto, colatur, donec salsamentū amiserit omne, & dulcescet: multa vti vilia fileāt. Nūc autem dicemus, vtrum potuerit videri

Anser iam viuus excoctus

Sæpè enim lautis opiparisque mensis, magnatibus apponuntur, sic inualuit gulæ luxus. Cape conficiendi normam: Sit anas, vel anser, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, capite colloque relicto, toto sit implumis corpore, sit hinc inde obuallatus igne, & circumseptus, non arctè, ne suffocetur fumo: néve igne torreatur citiùs,

gius, nō largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui sal & mel adiicias, ibíque lances elixatis malis sint plenæ, & tessellatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, vt esculentior sit, & faciliùs decoquatur, ignem admoue, festinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumambulando, & fugiendo, præsepit ignis, & iter includit: sic improbus aquā absorbēdo, cōpescitur: cor cęteraq́; mēbra refrigerādo, medicamēti vi laxat aluū, abstergit, & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, spōgia cōtinuò cerebrū, & cor humectato: vbi verò insania ferri, & cespitare conspexeris, deficit cordi humidū, remoue, cōuiuis appone, euulsis semper partibus vociferātem, vt ferè priùs comessatus, quàm mortuus, videatur. Nec visu iniucunda

Muræna eodem tempore frixa, elixa, tostaque

erit: primo panni attritu eā excruciatam veru infigas, & elixas & frixas, quas vis partes ter, quater lineis obuoluas tæniolis, insperso in vno pipere, in elixo petroselino, croco, menta, feniculo, & passo contusis, aqua & sale, vel iusculo madeant, frixas oleo, ad ignē volui iubebis, fasciculi aspergine origani semper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue, & optimum erit obsonium, epulaturis peæbeto. At verò

Ouum vt hominis caput magnitudine superet,

reddere tam ingens si vis, extat artificium, nec à naturali dignosci potest: Decem vel plura boleta, & albumina inuicem separabis, boleta leuiter cōmisceto, & in vesicam immittito, rotundamq́ue ligan-

ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam
immittas, & cùm bullis intumescere cernis, vel
cùm duritiē traxerint, exime, & albumina addito
accommodando, vt in medio insideant, & iterum
coqui sinas, sic corticibus enudatum habebis, quas
sic effinges: Ouorum cortices albas & elotas con-
teres, vt in tenuissimū puluisculū volent, forti ace-
to, vel distillato emacerari sinito, dū mollescant: nā
si ouum in aceto diutiùs fuerit appositum, cortex
eius dissoluitur, & tenerescit, vt facilè perstrictum
os phialæ possit immitti, vbi fuerit intromissum,
clara aqua in pristinam reddit duritiē, vt demirari
contingat. Cortices cū vnguēti formam prę se tu-
lerint dissolutæ, penicillo aliquo, super excoctum
ouū corticē inducas, & clara durescit aqua, tūc ve-
rū, & naturale habebis ouum. Si vis autem, vt

Pisces charta frigantur:

ex charta simplici frixoriū vas efformato, ibi oleū
& pisces ardentibus prunis, quibus flammæ desint,
imponantur, & citius, & cōmodius expediet. Nec
superpōdij modo addere pigeat, quod fortasse sciſ-
se non obfuerit. SI vis dissecta caro iterum coa-
lescat: Symphyti, quod vulgò consolida maior di-
citur, radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ,
& glutinosæ, vnà cum concisis carnibus ipsis co-
quantur, & celerrimè coniungentur, vt incisuræ
non videantur. Nec inferior vis petrea symphyto
inest, quòd summè glutinet, sic quoq; de holosteo
fertur. SI chalybis frustulum iniiciatur ignitum
in deplumatum, & exinanitū pullū, & tegatur, ne
calor euanescat, & si tetro inficit odore, esui tamen
bonum

bonum erit. SIC pipionem exossum reddes: Si exenteratum acri aceto per naturalem diem sines bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel assabis, sic eis caret, ossa vt simul mandi possint. SIC oua viuæ calci obruta, aqua expersa decoquuntur. SI friabilē gallum, vel tenerum exoptabis: Iugulatus pensilis adhæreat ficus ramo, & maximam accipiet teneritudinē, quod Aristionis coquus, dum Herculi immolatum gallum, qui fico pependerat, inter epulas attulisset, admiratus Aristio citam teneritatē, è durioribus periculū cepit, & verum reperit. LIRAE chordæ minutatim cōcisæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur. ET leporis excoctum, & congelatū sanguinem in pulucrem versum, super carnē inspergendo, sanguinosa videbitur caro, vt nauseabundus eiicias, & multa, quæ gulosis relinquimus. Sat sit tantum debacchatum esse.

De Mechanicis quibusdam experimentis.

CAP. XIIII.

QVAEDAM extant non spernendæ subtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamēto secreta, quæ non iniucūda fore putauimus ingeniosis, & artificibus, vt omne liber hic suboleat. Extat & artificium, quod aliquibus

Draco volans,

vel Cometę sidus dicitur, cuius talis sit cōstructio: E subtilioribus arundinum paxillis quadrāgulum constituatur, vt longitudo latitudini hemioliæ sit proportionis, diametri duo & ex oppositis partib⁹, vel angulis immittantur, quarū intersecatione fu-

niculus illigetur, & eiusdē quantitatis, cū duobus aliis iungatur, è capitibus machinæ prouenietibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, montis, vel altioris loci fastigio, æqualibus & vniformibus ventis credēda, non validis, ne disrūpatur machina, nec leuibus, si vndiq; silebit aura, nā eam non sublimat, ventorumque segnities irritū faciat laborē: ipsa recto nō incedat tramite, sed obliquè, quod efficit funis tractus è capite vno, ex altero longa cauda, quā è restibus effinges æquidistantibus, & papyris passim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus cōmittenda, qui nec segniter, nec oscitāter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aëra petit, vbi paullulū fuerit eleuatū (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus cōpesci, vel retineri queat: Laternā aliqui suprà locant, vt cometa videatur. Sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutū, & cùm in aëre quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulo, vel lubrico aliquo, statimq; velū petens, ignē ori admouet, maximoq; tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terrā procumbit. Aelurū aliqui, vel catulū ligant, ac per aëra immissas auscultant voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quónā pacto, & homo volare possit, ingentibus alis cubito, & pectori deligatis, eas autem à pueritia paullatim iactare assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quispiam id mirum putauerit, aspiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse, atq; fecisse traditur: pleriq; enim nobilium Græcorum, & Fa-

& Fauorinus philosophus memoriarum veterum exequentissimus, affirmatissimè scripserunt, simulacrum colũbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramẽtis suspẽsum, & aura spiritus inclusa, atq; occulta concitum. Sic facere possumus, vt

Ouum in aëre ascendat:

Oui corticẽ vacuũ rore cõplemus, & Maio mense eũ accipimus: (alio enim tẽpore, vt æstate & autũno verus ros non est, vt physicis cõstat rationibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi vel tabulæ adminiculo, dũ ascẽdere incipiat, faciliùs eleuabitur. Altera quoq; remanet ludicra subtilitas, vt tres

Schedulæ non tactæ situm permutent:

Quod illud penitus ignoranti, fieri non potest, quin mirabile videatur: Tres fiunt schedulæ longiusculæ è papyro vel linteis, seq́ue mutuo æquali superent longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluuntur, diuersiq́ue situs reperiuntur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanẽt, quod nõ est qui non putet, à dęmonibus factum, sed aliundè non euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, & extrema à qua exoritur, in reuoluendo remanet. Quorundam fuit error, qui verborum vi euenire putabãt, ac de interrogatis omnibus, tanquam de oraculo responsa præbebant: nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusq́ue propitiari: sin minus, infortunari: nec voluere rationibus, & experientiis

fidem permutare, cum habitum in credendo effecerint. Est quoque artificium aliud, vt

Candela ardens sub aqua deferatur,

taliq́ue paratur arte: Longum habeto vas, & capacitatis non incōmodæ, ori lignū applicetur: quo ardens cādela insideat immobilis, & inuerso vase lumē fundū feriat, sic totū aquis penitus immergas, nec subintrabit aqua, cùm aëre repleatur, & sub aquis ardebit multū, secundū vasis capacitatē. Nec admirationis minus extat experimētū, cū voles, vt

Vas inuersum aquam hauriat,

quod sic efficies: Lōgissimi colli paretur vas, & quò longius, eò mirabilius, vitreū verò, & pellucidum, vt ascendentē inspicias aquā, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totū efferbuerit, vel igni fundum admoueto, illico, ne frigescat inuerso ore, aquā tāgat, & intrò totā absorbeat. Sic naturæ rerū exploratores Solis radiis aquā hauriri, & absorberi aiūt, è terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur scaturigo: nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, vt tradit Hieron: sed vti ab hoc proposito aliò trāsferantur. Simile quoque à Victruuio de ventorum ortu affertur, nunc verò in domesticum peragrauit vsum. Sic enim

Vas ventum proiiciens,

confici potest, si fiat æoli pila ærea, vel rei alterius, sit caua, & rotunda, & in ventre punctū habeat angustissimū, quo aqua infunditur, & si fors arduum fuerit, priori vtere experimēto, si ad ignē accedens inferuescit, cumq; nullū habeat spiramentū, maximū inde eiicit spiritū, sed vapidæ crassitudinis humectum,

mectum. Nunc ad alia transire liceat. FVNIS si manibus conuoluatur, vt se inuicē secent, leui brachij tractu rumpitur, & absq; eo difficile. SIC pugno later erectus percussus aliquantulū, vel marmor, in plures dissilit partes, nec minus, ex fluminū volutationibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur. ET leui secatur pomū ictu, si cultrū capite percusseris, illudq; parum secet. SI in hordeo inuestigaueris, syluestris auenæ aristulā reperies nigram, & obtortā, locustę pedibus similē, si eam paginæ cum cera ligaueris, mollisq; aquæ aspergine disseminaueris guttulas, vbi humidum senserit, distorquebitur, vt liræ neruus, & erigitur charta, nec minus nummus styli acie volitabit.

De mulierum cosmetica.

CAP. XV.

INTER cætera circunferuntur, & expetuntur maximè experimenta, quæ muliebribus dehonestamentis, & speciei conferunt, multumq; referre aiunt: nos, ne alibi quærantur, hîc scribere decreuimus. Primo autem

Capillos tingere

docemus, flauos, nigros, aureos, cujusque placuerit coloris: Flauos enim reddes multū mellis oleo, & vitellorū ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco, & cumino, si sæpiùs capillos laueris, maximè flauescent, aurique colorem imitabuntur. Nigricabunt valde corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupressi, & similium lixiuio. HOC tamen cōmodè tinges modò barbam, & ca-

pillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustū æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dumq; leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. Sic nigrescunt supercilia: Friguntur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per noctē immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia sæpè accidit, vt locus pilorum multitudine deturpetur, vel glaber fiat, talia accipias

Psilothra,

quibus perlitus locus glabrescit illicò, & diutissimè partes omnes pube immunes seruari possunt. Si vulgari decocto perūxeris, viuæ calcis, auripigmēti tertio, fortiq; lixiuio, & dū coquitur, pluma experimentū capias. Columella verò iubet ranā luridā in aquam coquere, vsq; dū ad tertiā partē decoxeris, eaq; corpus vngere, si quod glabrum facere voles. Sunt & ij finita, vti hœderæ, & vitiū lacryma, quæ veluti gummi est, & psilothri effectū habent. Sed illud vt cōmodum satisfaciet. Et si nūquā rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitùs erues illitu: Vti formicarū ouorū, hyoscyami succi, cicutæ, & psyllij seminis, verspertilionis, & testudinis sanguinis. Alij aurea bractea ignita locū impuberibus perurunt, vt ne vestigium remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos citò nasci

si velis: combustarum apium cinis, cū soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur & in manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanæ,

casta-

castaneæ, dactylorũ, & reliquorũ fabaliũ cinerem: ex omnibus enim renascẽdi vis destruitur, vel prodeũt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura subruere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret.

Si verò *Oculorum colorem permutare* pueris velis, sic id assequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur: Puerorũ albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Pleraque extant experimenta, albos, & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ, vti quæritur, respondeant. Nunc

Genarum liuorem abstergere

sic poteris, præcipuè mulieribus, tẽpore quo menstrua patiũtur: Locus illinatur cerussa, fabarũ puluere, aceto immixto: Vel ouorum boletis melle mixtis: Quædam sunt quoque

Smegmata mulierum

quæ nitorem, & leuorem faciebus inducunt. Vti mica panis in caprinum lac serum iniecta, extillata inde aqua faciem penicissabis, mirũ admodum ad eam dealbandam, & nitorẽ cuti conciliandum valet: Nec minùs asininum candori confert, nam cutẽ erugat, polit & molliculã facit. Ideò nõ temerè Pompeia Sabina Neronis vxor quingẽtas semper secum asinas ducebat, ac balnearum solio lacte illo corpus totum macerabat: Vbi sic inalbueris,

Roseum faciei colorem conciliare

poteris sic leniter, & fucum facies, qui non detegitur, omnesq; artificiosa simulatione deludes: nam

clara aqua puniceas reddes genas, diu, multūq; perdurante colore, eoq; retulantior fuerit locus, quò magis aqua laueris, & pāno perfricaueris. Ex Cardamomo, vel quæ pharmacopolæ paradisi grana dicunt, cubebis, garyophylis, brasili rasura, & ardēti aqua sæpius extillata (vbi aliquantulum fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquā elicies, qua sæpè facies madeat, dū operari incipit. Si diu vrticā ebullies aqua, sæpeq; corpus laueris, coloratū, & roseo colore insignitum reddet, si id diu continuabis. SIC autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, brasili rasura tritetur, aquáve perfusa omnia soli exiccētur, iis madeat bombax, quo labia & gingiuas perfricabis. Si autem

Aquæ ad faciem mangonizandam,

& accōmodandam quęrūtur, si fors fuerit res cordi, vt leuore splendeat, oui albumina coquantur & durescāt, iis aquā extillabis, eritq; vsui apta, sic rosmarini, fabæq; florū, & limonū succo. HAEC autē aqua omniū præstantissima, sollertiq; cura excogitata: Talcum in minutissimū redigatur puluisculū, & ollæ indatur, & itē coclearū multam immittes copiam, & operculato, ne fugiant: nā alimēto fraudatæ, immissum vorant talcū, concoquunt: vbi omne vorasse noueris, cum testis tusas, vitreo accommodabis organo, aquā extillabis & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter opponito, ac denuò vasi imponēdo oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed

Furfures à facie abstergere

sic poterunt mulieres: Vaccinum, hircinum, & caprinum

primum fel: cũ vitri puluere immiſceantur, & mollis facies illinatur, & eã maximè purgat, & faciem venuſtat: Dracontcæ autẽ ſuccus maculas omnes emendat, præcipuè ſi eis os dehoneſtatur. Aliqua nunc apponemus *Dentifricia:*

Quæ optima parabantur antiquitùs, ex purpurarũ & buccinarũ teſtis crematis, nunc autẽ citò poteris vti cõbuſti panis micis, pumicis polline, corallis rubeis, ſepiarũ teſtis, ceruino cornu, & iis ſimilibus, quorũ vnumquodq. ritè expolit & abſtergit. Si cocci granulis, ſi purpura perfricabis. Omnium tamen optimè ſulphuris oleo, nam expolit, leuigat, & maculas propulſat omnes. Fit quoque aluminis & ſalis aqua extillata. Poſſumus &

Mamillarum incrementum prohibere,

ſi volumus: Contundatur cicuta, eiusq; magmata cum aceto virginũ vberibus imponantur. & ſic coercet, vt creſcere non patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquã ſolito lac deneget tẽpore. Molles autẽ & relaxatas ſic coërces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, maſtiche, thus, tuſa omnia calido aceto immiſceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorari oportet, & ſinito illic eſſe: ſi parũ fuerit efficax, opus innouato. Iuuant & ad hoc meſpili oſſa, immatura ſorba, ſyluestria pruna, acacia, & malicorium, balauſtion, immaturæ nuces pineæ, ſylueſtria pyra, & plantago, ſi aceto ebulliãtur omnia, & mãmis apponantur, aut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abſtergere:

Diu aqua immatura coquantur ſorba, ouiq́ue im-

misceas alborē, nec desit aqua, cui Arabū gummi sit solutū, tali linteum pannū madeat aqua, & vētri accōmodetur: Vel cōbustum ceruinū cornu, amiātus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanū, mastiche, in puluerē redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. SED quærens Naturæ ostiū restringere: ex partu enim relaxari solitū est, quod etsi viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuissimè, quibus garyophyllorū pulueris parum admisceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. VEL sic meretricium & popularium restringes & coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis sanguine, acacia, plantagine, hyppocistide, balaustis, lentisco, simphyto maiori minoriq;, cupressi nucibus, vuarum acinis, glandiū costis, vel cauo illo, quo glans prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino vel aceto decocta sint, & sæpè madeat vulua, coarctatur & supprimitur valde. Vel hæc in pulocrem redacta, intrò per arundinē traiiciantur, vel iis suffimenta substituantur. AT si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pillulas constitues pacto: Alumen combustū, mastiche, adiecto calcāthis & auripigmēti momento in tenuissimū redigantur puluisculū, vt ferè tactū effugiat: pluuiali aqua pillulas vbi coëgeris, digitis cōprimito, & tenuē resiccari curato, ac naturalium ostio hymenęi loco accōmodetur, vbi priùs fuerit rupta, senis quibúsve horis immutando, pluuiali vel cisternina semper aqua fouendo, per naturalē id diē,

& hinc

& hinc inde vesiculas inducunt, quæ cõtactæ sanguinis inducunt profluuium, vt ferè dignosci nequeat. Hirudine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt & fricatæ sanguinem mouẽt, vbi prius prælatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit specimen, vt

Facies fucata pallescat,

& dignoscere quæris magonizatam faciẽ, sic fiat: Crocum dentibus commanducabis, & ore propiùs mulieri inter alloquendũ apposito, flatus deturpat faciem, & subcroceam reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans

sæpeq; mulieres fallit: Iuglandis calloso, herbidoq; putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymistarum organis clarissima eliciatur aqua, qua si facies vel manus maduerint, nigrescũt paullatim, vt Aethiopes videantur. quòd si abiicere, & pristinæ albedini restituere vis: Acetum, limonis succũ, & colophoniam extillabis, talisque lotura nigrum illud abiicit & propulsat.

De muliebribus quibusdam remediis.

CAP. XVI.

QVAEDAM prædictis succedunt experimẽta, expetibilia multum, cùm sæpè accidant & vsu veniant: & si aliquibus inhonesta & non scribenda videbuntur, latè quærant medicorum libros, vt nil aliud ferè tractent, id autem vtilitatis hoc affert caput, quod si ea dubia aliquibus videbuntur, hæc experientia selecta scripsimus. Primò autem

Vene-

Venereis in castris militare,
si quis vult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem stimulant. Vnde Martialis:

Cùm sit anus coniux, cùm sint tibi mortua membra:
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Columella item in hortulo:

Quæque viros acuunt, armantq; puellas,
Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sic eruca largè sumpta, cicer, cepæ, pastinaca, anisum, coriandrũ, pineatũ nucũ nuclei, inter hos satyrion largè mouet semen, & fortiùs venerea in re obstat, & mulieribus libido acriùs excitatur, Venerisq; vsticæ sunt. Siq; nobis esset herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophrastus) vt non solùm edentibus, sed tangentibus iam genitalibus adeò vis increſceret, vt valerent quoties coire vellent, & qui ea vsi fuerãt, duodecies perfecissent, illũ autem ad septuagesimũ coitum peruenisse affirmat, vt tandẽ guttatim esset spermatis emissio, & in sanguinẽ deueniret. Vnde si ex omnibus vel aliquibus Venerẽ vis ciere, tali remedio vtere: Satyrij sumito radices, pineæque nucis nucleos, anisum & erucã, & æquali certent pondere, scincorũ medietas, moschi parum, sic electo & despumato melle conficiãtur, nec remouendũ passerum cerebrũ, ornoglossum, syluestris eruca, & iis similia. Si quis autẽ certãdo vellet mulieris semẽ mouere, colli glandẽ, mosci, & vulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei ben aspergine irrigato, vel horum vnum, coëuntes enim largè mouent. Vterq; autem

sic

sic delectabitur, longū piper, pyretrum, galaga cō-tundantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eoque vtantur. At *Veneris desideria obtundere* contrà sic poteris: Rutā commanducato & caphuram, destruit enim flatū quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic vitex inhibet Venerem, & si substernatur, bibatur, vel manducetur, semē desiccat. Vnde matronæ in Thermophoriis Atheniensium, foliis iis cubitus sibi substernebant, nec minus lactuca, quibus continuò comeditur, coëūdi adimit facultatem: ideò Pythagoras vocabat εὔνουχον, quod verborum inuolucris innuunt quoq; Poëtæ. Callimachus cecinit Adonidē, cùm lactucam comedisset, ab apro interemptū, atq; à Venere sub lactuca conditum, quod holere tali (Athenæus ait) Venus elanguescat, & impotētes viri ad concumbendū fiant. VALET ad conceptionem leporis vterus, si mulier ederit, & ventri imposuerit: vbi verò conceperit, ab his omnibus cauere debet, nam conceptum destruere possunt: Vti mentha naturalium hostio post coitum apposita: genitale enim semen corrūpit, & lacti apposita, nec coalescere, nec cohibere facit: etiam adiecto coagulo. immò si mammis accesserit, nec densari lac patitur. Crocum concipiendi vim maximè amolitur. Salicis decoctum si ieiunè bibatur, sterilem reddit, cùm ocyssimè salicta suum deperdat semen, vt in araneam priùs abeat, quàm maturitatē sentiat. Vnde Homerus frugiperdam appellat

μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι.

Sic mulæ vnguiæ fumigium, vrina, sudor, aqua,

qua ferrum extinguunt fabri, hæc omnia post mēstruorum profluuium. Sed inter hæc saltatio præualet, & præcipuè obest eis, cùm se nimium motitarit, post cum viro congressum, nā cùm retinere nequeat genitale semen infusum, irritū foràs prolabitur, & resilit, quod fortasse erat coalitū: Vti psaltria illa, quā narrat Hippocrates, quæ cùm semen non conceptura retinere nollet, ne conceptio ignobiliorem redderet, ad terram dissiliens, ac genitura exacta, ad terram eius defluebat semen. Superstitiosi alij septenarij numeri virtuti fortasse pythagorizantes, & occultæ proprietati ascripserūt: cum modo Hippocrates septies dixisset, id tamen falsum coarguitur, cùm ocyùs & tardiùs defluat: quòd si magis saltauerit, scito minùs cōcepturam. Sabinæ succo hausto, ruta, scammonio pessu (instar vuluæ) indito, suffitus opoponacis, galbani, & viui sulphuris. Inter hæc nigro (quem vocant) sapone prolita gallinæ penna, vuluæ admota, nā illicò abortum parit. Hæc omnia sunt maximè præcauenda, nam prægnantibus obesse solent.

De elychniis, eorumq; præstigiis, & quomodo homines equinis, aliorúmue animalium capitibus videantur.

CAP. XVII.

DIV multumque cogitaui, vtrùm antiquis arcana huiusmodi ignorarentur, an veritati responderent, quæ de eis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur: nec parum gauisus sum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidē adhibendo: nec parum in his inueniendis desuda-

uimus

nimus ad explendam nostram historiam, nec ab re fuerit eorum comminemisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando: iis primò assuescat operator, ad alia paullatim deueniens: doceturq; primò, quomodo videri possit omne, &

Coloratum cubiculum:

sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, supereturque è lampade color emanans, & frustretur illusio: si die fuerit, claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrumpēs præstigium destruat. VIRIDE autem sic videbis: sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranseuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni quo viuit humido, immisceatur ærugo, vnà ritè terantur, vt humor fiat viridis, lychnis ex linteo, coloris eiusdem, vel è gossipio paretur vncto, lampade in illa peruratur, oppositum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus ostentat. NIGRVM autem omne si videre desiderabis: atramentum immisce omni, fuliginem vel simile: melius autem è sæpiis immissum atramentum, nam lucernis admotum, si accenditur, atra lucet flama. Sic Anaxilaum lusisse fertur: sæpe enim ex atramento sepiæ astantes Aethiopes reddebat & nigros. FLAVVM si teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorũ cortices & oleo permiscebis, & accendes in eo funiculũ, flaua lampade, croceum cõspicies omne. VIRIDE partim, flauum partim, & nigrum si præoptabis, hæc insimul permisceto: vti quoque tradit Simeon Sethi, si quis

thryal-

thryallida, id est, lucernæ stupam in sepiæ atramẽto, & æris ærugine intinxerit, homines circumstãtes videri, partim ęreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inspersionem. At

Domum argenteam & luminosam videre,

si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceũ liciũ vel sparteũ inficies, & si poteris, oleo permisceto: sic argenteo colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc vt institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimẽta, hanc sequentia seriem, ne cupidos legentium animos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris,

sic faciliter opus exequeris: Vitreo amplioris cratêre, vetus valde infundas vinum vel Græcum, iniice, quantũ pugno quis capere posset, flatus sal gtantibus impone carbonibus sine flamis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & succendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, vt sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fucinis euenit vbi campanæ conflantur, & metallica, tam enim opertũ omne dito visitur colore, vt demirari contingat labia squallore perfusa, punicea in liuidũ & nigrũ commeantia: ACCENSVM quoq; sulphur astantiũ medio collocetur, & fortiùs operabitur idem. Sic quoq; Anaxilaum philosophũ ludere solitum esse comperimus: sulphur enim calici nouo immissum carbonibus subditis circumferens, conuiuis exardescen-

descentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam sponte ardens sulphur tales dabat vultus. Si quodammodò fieri posset, vt

Astantes sine capitibus videantur:

Auripigmentu subtilissimè tritu noua olla ex oleo sinas ebullire: nec ab re fuerit si sulphur immisceas operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & astantes sine capitibus & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dũ candela accenditur, idq; paulisper videbis, vt fieri poterit. Si vis autem, vt

Equina vel asinina videantur astantium capita,

difficile aggrederis opus: vincat tamen operis sedulitas rei difficultatẽ: Equo abscinde caput vel asino, nõ mortuo, ne languida sit virtus, eiusdẽq; capacitatis fictilẽ fabricato ollã, oleo plenã, suiq; pinguedine, vt supereemineat: os operculato, tenacique munias luto, ignẽ subde lentũ, vt planè bulliẽs tribus feruetur diebus oleũ, elixataq; caro in oleum currat, vt nuda spectentur ossa: pila tundito, puluisq; oleo permisceatur quibus astantiũ capita perungantur: similiter in lãpadibus stupei funiculi in medio statuantur, nec propè, nec longè, vt res postulat, & monstruoso spectaberis vultu. Ex iis multa discas cõponere: satis enim dixisse videor, si diligens fuerit intuitor. Ex humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, sic variis animaliũ capitibus mõstrosiora reddes corpora, si iis accensis liciis illustre-

tur domus, quod fido claude pectori: nã vti arcana ab antiquis cælabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis. ALITER tamen docet Anaxilaus, nec irritè: Equorũ virus à coitu accipitur, nouisq; lampadibus elychnijs accensum, hominum capita, equina visui monstrificè repræsentat: de asinis sic quoq; proditur. SIC illud quod apriam vocant in suibus cum subant: acceptum enim & accensum idem præstat. SIC animalium reliquorum auricularibus accensis sordibus. SI illud perures, quod dicemus sperma, eoq; spectatorũ facies perũxeris, eorundem animalium cõspicies capita, serua. Nec dissimili modo, sic

Vuæ plenum domicilium videre

poteris, & omnes vuarum illusione decipientur. Cùm deflorescere iam incipiet vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas, firmetur, ne hinc inde conuellat vẽtus, feriat illud Sol, operculum gypsato, & pelliculato, relicto tam en foramine quo petiolus intromittatur; ita immorari finito: vbi perfectã receperit vua maturitatẽ, linteo exprimitur, expressusq; humor seruatur in oleo, solis dieb⁹ paucis lucernis demũ accẽsum omnia vuis cernes plena, frõdibus & arboribus circũuallari videberis, vbi fortasse arbores prorsus carẽt frondibus. In aliis verò fructibus vtitor: idẽ enim arbitror præstari posse.

De multis lampadum experientiis.

CAP. XVIII.

IAM aliquas lampadum experientias superesse video, quas licet visu non tam iucundas & mirabi-

les

les vt res postularet, ne quid omisisse videremur, recensere censuimus. Has nec otiosum vel inutile fuerit primæ addere seriei. Vt

Lampada quis accendens reformidet;

Linteum fiat liciū, cuius meditullio anguis senecta, ac leniter infractum sal accōmodetur, alicui succendendum præbeto ex oleo: nam flamā sentiens sal dissiliet, anguina pellis distorquetur, cùm coquitur, vt timorem incutiat pueris: sic canis & lupi, lupi & ouis coriū obtortū simul oleo si accendes, cōmmouentur, innatam etiamnum fugientia simultatem, ab Alberto traditum. Si vis vt

Lampade noctu ranæ taceant:

narrat Albertus Delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba cōfecto elychnio, ac accenso in lacuū ripis, statim ranas omnes silere. Africanus autē naturaliùs & certiùs in Geoponicis Græcis, omni id ait euenire lucerna. nā si accensum posueris in ipsam, obstreperæ omnes ranæ statim conticescunt. Solēt impostores perforato pariete ranā immittere: inde charta cooperiūt, & in ea coruū depingūt, accensa extrà face, vel admoto igne, incalescens rana coaxat vt corui voces imitetur, sic depictū coruum crocitantem ostendunt. Fit quoque

Licium, quod arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguatur:

E caphura aquam exugito, vitreis chymistarū vasis, & ritè luto fabricentur spiramenta, ne in spiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & super flamam arctans pugnum comburitur validè, si aperitur, debilitatur lumen. Fit quoque hoc modo

Lumen quo astra vagari videantur:

Sunt qui testudinē vel centaureā perurunt, eiusq; flamæ fumo spectant stellas sic vagātes, ac loco dimoueri videantur vndiq; per cælū, id quod non ab eo solùm, sed à rei omnis euenit fumo, crassioris enim existens diaphonitatis, mobilisque imaginis forma à loco ipso variari videbitur: ideoq; fallitur visus, ac moueri putabit. Quòd si id mirabilius videri expetitur, ignē cælato, vt spectantem lateat, & pertransfeuntes radij refrangantur, hinc multa ingeniosus aucupari poterit oculos fallētia, quæ è libris opticorum excipiet. Simile aliud cape

Lumen, quo homines gigantum forma spectentur:

Aliqui solani speciem, quam alchachegui vocant Arabes, delphini pinguedine conficiunt, vnguento macerari colligiq; in pastillos curant, & vaccini stercoris flama perurunt debili, atq, è regione aduersantes, maiori hominū forma visuntur, quod maximè euenit, si spectantes decliui, spectati loco morentur altiori, vt pertingēs radius hominis caput summa feriat tecti laquearia, eodemq; spectētur angulo, vt eiusdem videatur altitudinis, quod adiuuatur medij crassitie. Sic sæpè noctu in crepusculis dubio sub Lunæ lumine, vel sub nube latitāte, accidit in nemoribus, vbi lupi, & animalia cætera montiū nemorumq; altitudinē superantes videntur, vt phantasmata putent. Et homines præambulantes viatoribus, luce sub modica pedibus terram, capite astra pertingere videntur, montium maximè adscensu, & cùm propè sint, miliario ferè distare creduntur, tamdiu metum sub pectore ser-

uantes, quandiu Sol aduenìens illustrauerit omnia, nec distantia latet. Ne me die quodam itineris longinquitas detineret, maritimum iter inire decreueram, mâne autē erat prius quàm dilucu-lasset, incerta lux fecit, vt mea statura, quæ hominis perfectam non attingebat, nautæ gigantū staturæ similis videretur: eminentiori eram loco, & cymbæ gubernator se tā magnū portare onus inficiabatur, pectusq; cruce muniens, clamantem me dereliquit, dumq; caussam excogitarem, iræ id mihi & voluptati fuit.

De arte qua venena præcaueri possint.

CAP. XIX.

NOSTRUM igitur vt exequamur institutum opus, iam ea tradere remedia fuerit oportunū, quæ exitialibus medentur venenis, cùm ab iniquis sic fieri soleant, ineuitabilem aliquando inducāt perniciem. Hinc quisq; præcaueri ab eis poterit, nam irritum semper eorū faciūt virus, nec effectus respondere sinunt: diutina enim experiētia vera nouimus. Eorū nos aliqua pertractabimus, quę quanquam haud vana, non tamen aliquid operabuntur, nisi & docta artificū manu tractentur, nec paruam operantibus noxam inferre solent. Natura vti vniuersalia, sic particularia instituit venena. Enecat Pardalianches aconitū pardos & pantheras, & idē Thelyphonon Theophrastus vocat, quòd scorpiones stupidos reddat, eosq; obtorpescere faciat. supra radicem admotū, cynoctonon, & lycoctonon canibus & lupis carnibus abiectis insidiantur: Methellas nuces gustatu canes necare confestim est

omnibus perspicuum. Sed hęc omittantur. Nos ad institutum opus accedentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere

pessimam, sic faciunt: Rubetã illam accipiunt, quę in vepribus viuit, ac veluti tuberculis dorsum exasperat, quã bufonem aliqui vocant: hæc nocētior, tantoq; erit magis lethifera, quantò in opacioribus & frigidioribus locis vitã degerit, syluis & arundinetis, multum enim venenis iis infamis est, eam oblongum in sacculũ immittunt, & salem, qui magnitudinem indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè exagitabit multum, dum emoriatur: inde salē exitiosum retinens bufonis virus seruant. VEL Rubetam in sale sepeliunt, ac per mensis dimidium in fimo detinent, salem seruatum esculentis eliquant: qui id esitauerit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinē inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad dissoluendum tradunt, taliq; madens linteus aqua, vel omne nudam carnem contingens, sæuissimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni

Antidotus.

Sumito antè quàm florescat foliorũ hyperici florentium, quantum manibus capi possint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tum calentis aquæ balneo per diem immorari finito, ac stramine prælo succũ exprimito, expressumq; eodē seruato vase, & iugem operam impendas: & cùm flores deprompserit, & semen pepererit, tria hæc misceas: & vbi inferbuerit igni, scorpiones, centũ proiicito, viperam, & rubetam detracto capite & cru-

ribus, id sub æstum caniculæ, igni detrahe, & operculatū vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito, cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusq; aristolochiæ, tormentillæ, & reubarbari pares addito portiones, sic boli armeni præparati, & smaragdi pulucrati pusillum, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ tuplū, inde per colum traiicito, & in vas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes & dorsum, & illicò ferarum omniū ictus facit irritos: vnde in iis, & inferius scribendis non aliud præsentis exhiberi porit remedium. Sic quoque

Leprosum hominem reddere

possunt: Leprosi sanguis vel vrina capitur, in quibus si triticum diu steterit, vt affatim saturetur, eóque gallinæ vel columbæ obesæ, cui esui præbebuntur, lepra corripietur, & idem in morbis aliis contagiosis considerant. Vel ALITER: Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, vel syllæ succo conficiuntur, vt linimentum imitētur, & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationem, & lepram inducunt ineuitabilem: proinde ab iis maximè caueto, & si atrociùs quærunt, vt pertinaciùs operentur, humanum adiungunt sudorem ex alis rufi viri & cholerici, aconiti succos, bufonum virus, vel consimile, breui lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horū maduerit succo, virulētos & insanabiles infigit ictus. Sed tali erit optima

Antidotus
ad elephantiaſin: Panis è clibano calidus infundatur in endiuiæ, lupulorũ, & abſynthij ſucco, aceti, & ſulphuris in aceto infuſi & exiccati tantundem, & in eo ſeſquiſexta ſucci pars eupatorij, galegę, id eſt rutæ caprariæ, viperæ carnium pares portiones, ariſtolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum ſexta, ſeminis eiuſdẽ dimidiũ, & theriacæ par pondus coniicito, hellebori, & ſcâmonij puſillum: omnia remiſceto, & igni apponito, dũ euolet humidũ, ad vſum reponitur, tribus ſemper diebus ſumatur. Si quid verò cuti remanſerit, hoc vêris linimento. Viperarum adipem habeto, ſeui hircini dimidiũ, vrſi pinguedinis pars quarta, caponorum olei tantundem, viui ſulphuris pars ſexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum ſtrigmentoſum fiat, inde cera linimentum effingito, & alternis diebus inungatur, dum puſtularum ſquamæ decidant. Si optant homines
Dementes reddere, vt facilè alienentur:
faciliter efficiunt vino, quod ſic cõſtat: Mandragoræ radices accipiunt, & in muſtũ adhuc feruens, & in bullas tumens dimittũt, operculũ indatur, apto-
que loco tribus ſeruetur menſibus, cum eo indigueris, potui dabis: qui id hauſerit, vbi multũ profundo fuerit demerſus ſomno, mente capitur, vt per diẽ nõ parũ deliret: at poſt ſomnũ ſoluitur dementia, nec malũ defert multũ, multumq; fuerit voluptuoſum videre: periclitamini. Sic de cameli ſpuma ab ebrio potata fertur. Ita tamen, vt dicemus, ſæuiùs dementant: E menſtruorũ profluuio ſangui-

sanguinem capiunt fœminarũ, perniciosior est tamen biliosarũ & steriliũ, potiorẽ retinet in se vim, cum siluestris cati cerebro remiscent, integrã sinũt cũ sua noctediem, vitreis inde vasis aquã eliciunt, & poculentis immiscẽt, & tamdiu insaniet, quandiu perniciosum destruet virus, & abiget, quod in mense fiet: & si volunt, poterunt sopitam rabiẽ excitare. Vel sic: Muris cerebrũ, cati, vrsi, canis, spuma, & vespertilionis optimè cũ myrrha aliquo remixta vase fimo obruunt, & exaggerant octo dierũ spatio, per distillationẽ aquam extrahunt, qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. At longa ægritudine; vti

Hectice corripiatur,

si volunt, aquam ex his præbent: Plumbum in tenuem vertũt puluerem, vel in calcẽ, & cũ sale acetum peracre fundunt, aquã igne stillatim capiunt, cuius in mense cyathum exhibent, idq; sexies innouant, & hectica eũ inuadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tẽpore morbũ, sic faciunt: Cerussam, æruginem, lithargyrium, & miniũ singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantũ satis sit ad ea cogẽda, vitreo in vase ponũt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahũt: deinde hominis sudorẽ remiscent, & esui morituro præbẽt: sic diuturno languore, & in longam tẽporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est

Antidotus.

sic illicò morbus deprehenditur: Si in glycyrrhizæ decocto scammonij pusillũ in puluerẽ redactum

hauritur, liberat illicò ægrotũ. Si venenũ præcesserit, sic facito: Aquã vitreis chymistarũ organis exugito, è colũbacco stercore, & ex corticibus ouorũ, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuij duplo è sarmentitio cinere confectoremisceto, & primo mense septem diebus cyathus sumatur, vndecim secundo, quatuordecim verò tertio, vsq; ad sextum: & veneni extinguit vim. Maciem verò sic pelles: Aquam haurito ex herba personatia cũ remixtione nucleorum pineatũ, diebus singulis ante prandium, donec sanitati fueris restitutus. Conantur quoque mirum in modum

Mortem fotu allicere, & aliter dolosè

cùm eis vti libuerit, quis crederet, quod aiũt, humani cruoris fæces detracta aqua, & arefactas cũ styrace commixtas, & cubiculo in aliquo suffumigatas lethalem afferre odorem? SIC verò tutus fies: Cepam habeto cãdidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus sit apta, intus coniiciuntur aloës partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre cum mellis dimidio, aquæ sescuplum, è rufi iuuenis stercore, & tantundem rosmarini coronarij, ollam operculo & luto stipato, clibano per diei quadrantem calidis inferuescat ignibus, & priùs quàm refrixerit, fimo quinq; mẽsibus exaggerato, eximito demum, & per colũ traiicito lineo panno, & seruato, si vini maluatici cyatho guttulas absumes, tribus diebus liberat: si illicò succurris, semel tantùm sufficiet exhibita. ALIA autem sic parant venena: Rubetũ cum aspide maximè

ximè virulento, vipereoq; scatente veneno plūbeo condunt organo, quo aptiùs extrahi possit aqua: inde ambo acribus verberibus excruciãtur, vt ira excandescant: intus euforbium & crystalli immittūt spumam in tenues pulueres: inde leues subiiciunt prunas, paullatim aquam distillando detrahunt, plumbea seruant pyxide, cuius si quotidie exhibent guttulam, in mense necat, sensim corpore tabescente, magis vel minus, vt illius erit natura qui venenum hauserit. Oportet autem aquæ dum eliciuntur cauere, perniciale̅ enim & strangulantem halitū eructant, & respirãdo noxius extrahitur aër ille, quibus succurres antidotis, quę supra diximus. DOLO autem necandi experimenta multa sunt: vnde ignorantes sępè necantur homines, vt autem ab iis precauêre discãt, apponemus aliqua: Aeneo vase intus stãno, vel plumbo non illito vetere̅ condunt rubetam: exsecrabilis enim est virulentia, & cum eo simul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiusde̅ sanie inficitur, quæ ore vomitur: quo si naturæ hostium post coitum absterseris, breui interit ictu, cauetote qui inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputum illico necat, & marini canis fel. FIT & alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperias: inde lentum suprà admouent igne̅, paullatimque decoquunt: orti enim vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant, cautè lethalia sumentes pocula necabit. EST & apud eos cautior interficiendi modus; Equorum

è cau-

è cauda setæ minutissimæ inciduntur, rebusq; aliis permixtæ esui præbentur, quas dũ digerere tentat, ventriculi & intestinorũ hærent plicaturis, & putrefiunt, & cautè longo occidunt tẽpore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conuersari solitum veneno alunt aliquo, dum paullatim in alimoniam conuertatur: vti de puella dicitur Alexandro missa, & de gallinis hyosciamo, & de coturnicibus veratro depastis, nec dignosci potest. Hæc narrasse sufficiant. ID tamen mirè occurrit, dũ hæc agerẽ. Rubetæ lapidem arte quadam electũ, si quis cũ veneno glutierit, innoxiũ ab eo seruait: circuit enim cum veneno, eiusque vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite senis & magni bufonis lapis est, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aëris paullatim excruciatur, dumq; ipsi feriando relaxant se, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in subiectũ vas dilabitur, alioqui ea est aliis inuidissima natura, vt lapidem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potiùs est quàm lapis, fuscum, oblongum, & ex parte cauum. & probatur sic: Bufoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur.

De soporiferis medicamentis.

CAP. XX.

NEC minus inter arcana reuoluuntur somnifera experimenta, maximeq; sunt apud eos existimationis, qui periclitandis experiendisq; rerũ vir-

tutibus operam impendunt, leniendo per somnos aliquorum dolores: nunc omnes ferè abutuntur, vt onusti cibo vinoq; profundiori somno sopiantur: è quibus aliqua ingeniosis trademus, quæ veritati nobis propiora visa sunt, vt ea noscere & cõponre discant. Principiò ea sunt consideranda, quæ somnos accersunt: vti papauer, hyoscyamus, methella nux, mandragora, & iis similia: & si possunt nidore abhorreri, styrace, moscho, aliisq; immisceantur odoribus, si comessanda vel haurienda fuerint, liquida crassaq; conficito, & quomodo possint fotu somnos conciliare, caput feriant, & tentent. Vnde quis

Somnos conciliare

si voluerit, sic po erit. E recenti opio, nudisq; allij capitibus aquã vitreis vasis stillatim accipias, aliis permisceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis testa: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, vt in soporem cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendetur. ALIVD ad somnos violentiùs ex his fit: Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoscyami semen, dissoluantur lactucæ succo, præstantiùs autem aqua, sub fimo obruta aliquantulum dimisisse oportet: inde vasis distilationis aptis accommodato. Vbi autem occipiet feruere, aquam elicito, fæces seruato, calidisq; cineribus exiccato, vt in tenuem vertas puluerem cribro excutiente, dulci aqua deinde lixiuium acre cõficito: inde omnis igne vapor euolet

residens,

residēs, cũ pri⁹ reseruata immisceatur aqua, & esui vel potui accõmodetur, non eadē, sed pauciori quátitate, quàm quæ supposita est, abũdè est sumpsisse, nec aliquibus exhibeatur, nisi magna necessitas vrget. VEL mandragoræ aqua, opium, & papaueris semen cum allio, vel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus quod fabæ magnitudinem æquet, satis est sumpsisse. Fit quoq. sic ex omnibus

Pomum somnificum,

quod cõstat ex his: Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscyami seminibus, vini fæcib⁹, quibus moschũ adiiciatur, vt odore electũ olitorē feriat: in pilas conglobato, quantũ pugno quis prehendat, hoc sæpiùs odorãdo, lumina somno demulcet ac ligat. Quid autē statis efficere certant horis, frustra conantur, variæ enim sunt hominũ tēperies: qui verò id affectarit, similibus periculũ captato, parēq; operá impendendo, inops fruaris. Ad retundendã eorũ sæuitiē, satis est præsidij, si tale ex aceto dissoluto vel distillato tempora, nasum, & testiculos perunges, vt eorum vi somnos propellant, ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdã experimentis, quorũ nec veræ sciri caussæ possunt, nec semper experiētiæ respõdent.

CAP. XXI.

OPERAE PRAECIVM me facturũ existimaui, si multa, quæ supersunt experimenta, auditu mirabilia visuq; descripsero, eoq; fuerint mirabiliora, quò caussę cognitio minimè haberi possit: vbi certò scio me in sciolorũ ignominiã incidere, cùm ferè fieri nõ posse videantur, nec ita facilè respon-

deant

deant experiẽtiæ. Nos vti à veteribus accepimus, ita exponemus: multa enim adiicimus, vt veritatis alquantulũ habeant. Sed ne quispiã fortasse minimè credendũ nostris sermonibus arbitretur, optarim quidẽ (id quod istis præstabilius esset) laboris primũ munus hoc subirẽt, tãdiu periclitãtes, dum experientiã nanciscãtur: dispersa vndiq; dicta decerpãt, vsui accõmodent, ac exploratorũ dictis sedulas adhibeãt aures: maiora enim & creditu difficiliora reperirent, ac me vera retulisse cognoscerent. Vt ea autem apponamus, sic possumus

Mulieribus lotium compescere:

Extat enim in pastinacæ piscis cauda aculeus quidã, quo nil in mari execrabilius esse auctores scribũt, mira operãs multa: inter hæc id retinet, si mẽtem adhibes, mollis vbi terra vel horti fuerint, ac meiet vetula, illicò ibi aculeũ defigẽs, vt totum abscõdas, tãdiu ei lotiũ prohibebis, quãdiu scrobe effosa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extẽplò meiet, sic vetulis sæpè iuuenes vrinã retinent, si alicuius vsum interdixerint. Si vis autem

Conuiuæ ne accumbentes edant,

sic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam: Acum habeas illam, qua mortui sæpè linteis obuoluti resarciuntur, ac sæpè eos perforauerint, clàm cœnæ initio sub mensam figas: prohibet enim hæc conuiuarum esum, vt accumbentes potiùs cenæ tædeat, quàm edendi vel sedendi voluntas insit: detrahe vbi eos aliquantulum irriseris. NEC tamen præteream, quod Florentinus in suis Georgicis tradidit, nec omninò fal-

nō falsum experientia redarguit: ideò nec scribere spreui. Si vis vt ne edant mulieres: Ocymum cape, cùm id operari nobis sit animaduersum sæpè, & tam mulieribus aduersari, vt si quis ea ignorante, sub obsonij patinam integrā cum radicibus plātam supposuerit, obsoniū mulier attingere nō audet, vel ægrè, nisi ocymum fuerit ablatum. Tunc

Pistor panem in furnum non immittere

potest, & experiri si vis: Suspensi furis laqueū habeto, vbi habueris, in instrumenti parte illa deligato, quæ furnum subintrat: si pistor in furnum panem immittere quęsierit, hinc inde discurrens, verum nunquam reperiet iter: & si immiserit, foràs eiicietur pala, quod mirabile videbitur valde, minùs verum. Sed mirabilius fuerit

Homines & mulieres ligare, vt ad concubendum impotentes sint:

Sed quid de Alberto dicetur? qui in libro de animalibus, virgam ait lupi si viri vel mulieris nomine ligaueris, adeò ad veneris munus explendum imbelles fieri, vt verè videātur eunuchi, donec solutus fuerit nodus: quod fortasse ridiculū haberetur, nisi falsum quotidiana probaret experientia, & vulgò iactaretur: Sic autem solent aliquando paulisper

Mulieres valdè lætari,

cum leporis adipe lāpades accendantur, ac mulierū medio morentur aliquantulū, nec enim lætantur, vt saltent, id tamen rarò operatur. Si volumus

Furtum cognoscere,

sic possumus & subreptā illicò rem recuperare: Est lapis,

lapis, qui Aetites dicitur, & veluti prægnans est: nã cùm quatitur lapillus, in vtero sonat: si quis ergo terit eũ, & subcineritio pane decoctũ, & conditum furi offerat; fur mansum deuorare nõ potest, quinetiam cogitur, aut suffocari, aut fur deprehendi, quippe cùm eo decoctum glutire nequit. Sed

Canes ne latrent,

si vis: Nigri canis oculus viuenti iam ipsi detrahatur. si tecum detinueris eum, alis adhærenti canibus, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt, nec forás voces emittẽt: quod fortasse euenit odore oculi: Violentiùs operabuntur, & tutius deges, si oculis vel luporum corde comitaberis. Sic quoque dicitur de hyænæ lingua in manu detenta, nec solùm illa canes elingues, sed gestantem ab eis incolumem reddit. Vbi autem libuerit

Grandines imminentes & tempestates abigere,

Philostratus ait: Si speculũ incumbenti nubi ostẽditur, præteritur am grandinem: Palladius autem pellem hyænæ, crocodili, aut vituli marini, si quis per possessionis spatia circumferat, aut villa, aut atriis suspendat, cùm malum imminere videris, non cadet grando. Si quoque palustrem testudinem dextra manu supinam tuleris, vineam perambulans, reuersusq́ue eodem modo illam in terram deposueris, & glebas dorsi eius obieceris curuaturæ, ne possit inuerti, sed supina permaneat; nubi obuiabit, & grandinũ minas cohibebit. Hæc autem ex veterũ monumentis excerpsimus: quantum enim indecora (bona eorum venia dixerim) & quæ fieri nequeunt, & risu digna fuerint, consideran-

derandum ingeniosis relinquimus. Naturaliùs autem & aliquatenus impedire posset maximus cãpanarũ pulsus, vel machinarũ bellicarũ strepitus: aërem enim diuerberantes & scindentes, fortasse consistentiam nubium illã dissiparent & abigerẽt: quod in pestibus putant faciendum multi, ne amplius nubiũ densitas immoretur. Democritus autẽ ait imbres & tonitrua derepentè fieri, si caput & collum chamæleontis ligno vratur, quod appellatur robur, idq́. ipsum vsu venire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis vratur. Putat autẽ Gellius talis ridiculæ vanitatis, potiùs talẽ Plinium ei impegisse notam, quàm à Democrito nobilissimo philosopho scriptam. At si vis

Homines longa saltatione torqueantur,

vel risu, ploratione, cantu, aliisque affectibus, sic ritè poterit euenire, naturalesq; magis habet caussas. Sed vt liquere possit experimenti ratio, priùs pauca dicenda sunt. Est phalangi genus quoddam, quod à Tarẽto in Apuliæ partibus tarantula dicitur: vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint, qui euadant: eorũ morsus acerbior est, quàm vespæ ictus, & homines, qui ab eis eiiciuntur, diuersis afflictãtur casibus: multi enim perpetuò canunt, illacrymant, delirant: sed omnes ferè saltãt: Messores enim dum operi accũbunt, ignariq; doli, sæpè acriter percutiuntur, musicisque adhibitis modulis animũ delinientibus permulcentur, eisq; in sanitatẽ restituuntur: In quibusdã enim cauernulis vitam degunt, easq; in segetibus cõdunt, sic facilè capies: Arundinũ foliis ore sibilum effingas,

vt

vt muscæ voces imiteris: vbi illud animal senserit, exit illicò: nam sæpè eis depascitur, vt aranei, qui amplissimas ædificiis in nostris telas contexũt, & muscis pandũt. Captũ in puluerẽ ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, aliis remisceto puluerıbus, ne sumentem offendat, venenũ est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudium saltationemque concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. Sed vt

Hernioso crepitent testiculi

si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies, & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, vt comburantur: sic enim crepitum dabunt, vt secedere illic cogatur. An id euenit, quam eructat aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet? At exploraturus, an

Mulier sit casta,

quod vulgò inter scriptores iactatur, sic fiat. Cùm castitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim seduli diuturna exploratione cõquisiuimus, & experientiis clarè nouimus, non eos temerè sic protulisse, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ sæpè admirati sumus, sæpeq; irrisimus. Magnes hic lapis, si dormientis coniugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virum detinet complexibus: sin minus, tanquam manũ pulsa è cubili proiicitur. At postquam in huius mentionem lapidis incidimus, & si maximè fama notus est, quæ de eo nouimus experimenta non iniucunda in medium afferre duximus: nec incongruum fuerit, si huic quoque serici connectam

Magnetem à Magnesia putat Lucretius dici, Herachium alij ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule: Sideritin verò, quòd ferrũ trahat. nã Grecis σίδηρος ferrũ vocatur: tanta enim auiditate ferrũ allicit, vt demirari sæpiùs spectantes contingat, & ob id ab Anaxagora animatus dicitur: quod si suprà, & lateribus accõmodabis in aëre, pendulum stabit, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè visibili nexu colligetur. Hinc Dinocrates Architectus Alexandriæ Arsinoës tẽplum concamerare inchoauerat, vt in eo simulacrũ eius è ferro pendere in aëre videretur: aiuntq́; Græci in Serapidis templi fornicibus Alexandriæ magnetẽ esse fixum, æneamq́; pendulã statuã tenebat, vt quę ferrum haberet in capite. Nec solùm ipse attrahit ferrum, sed vim infundit, vt tractum trahens videas, hoc autẽ aliud, & sic virtus illa propagatur, vt sæpè decẽ se mutuò contingentes anuli trahantur, vt anulorũ catena videatur interdum, & pertinaciùs hęrent, quàm vt auelli queant. Tanta inest trahendi vis, quod non solùm per contactum trahit, sed eminùs multũ: nam si æquilibrio ferrum steterit, nec in reuolutionibus impedimẽtum habuerit, ac sub solidã tabulam palmi crassitudine moueatur lapis; moueri videbis ferrũ, & lapidẽ insequi: nec leues hinc eueniunt doli, vt sæpè videãt mulieres motũ hinc inde ferulaceũ, vel cereũ puerulum in phiala ab impostoribus, putantes dæmona esse, ac digito per circumscriptũ alphabetum de dubiis responsa præbentem. Vel cereã nauiculã amplo in cratere aquæ pleno remis agitantem,

tem, ac hydromantiæ ſpeciem inſimulant. Quàm mira in prodigioſæ Naturæ gremio latent: ineſt ei, & præſtantior virtus: nā ſi eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis æquilibratū, quaſi ſentiens ad meridianū dirigitur, mundi verticē pertranſeuntē. Huius cōmoditate & vſu tā vaſta ſulcantur æquora, eo iter oſtendēte: Siquidē maiores noſtri Solē interdiu, noctu ſidera obſeruantes nauigabant: non enim aliter medio oberrantes pelago mundi plagas conſpicere poterant. Multi rationem huiuſmodi virtutis reddere conantur, aiūtque ferrū trahi, quod ordine ad cæleſtē vrſam magnes multò ſit ferro ſuperior: vel eam ad terrā deſcendere nequeat grauitate, idq; alio impedimento negetur, tunc circularis motus violentiam fugiēs, cùm nulla alia ratione aſſequi poſſit, quàm vt axis fiat mundi, tali enim modo nulla cęli motus intorquetur, & ſic è lapidis parte contactū ferrū ad Boream dirigens, ſi quæ contrariæ in ſitu partes ſunt in lapide, ita ferrum eo tactum ad Auſtrum dirigitur. Quocirca diligentiſſimum eſſe oportet: nam ſi verā experimento non noſcis lineā ab Auſtro ad Aquilonē, quò ab ea elōgabitur: eò ad Occidentē, vel Orientē inflectetur. Vidimus quoque ad ortū, Soliſq; occaſum moueri, à loco tactū inter hos medio: Vnde ſi ferrū Borealē tetigerit partem, & ad Auſtralē admoueris partē; in Auſtrū abiges, & è cōtrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrum magnete tactum ſtellæ in extremitate vrſæ caudę, an verò loco, quo tota innititur cæli vertigo, moueatur. Hinc fortaſſe euenit, quod à ſcriptoribus

narratur, vt ferrũ Australi parte fricatum, Borealẽ propellat, tãquã si duo fluxerint lapides: Vti Theamedes, quẽ nasci vult Plinius in Aethiopia, in mõte quodam non longè ab eo, à quo magnes dicitur, quod ferrũ abigit: vt mira potiùs scribere curent, quàm vera, cùm præsenti nemo inspectione viderit. Est quoq; omnibus dubiũ, cur nauigãtibus verũ ostendet cæli æquidiũ linea ad ortũ directa, dirigat verò postea nauẽ, non illi, sed ei per æquidistantem circulum. Ipse allio perunctus maximas huiusmodi deperdit facultates: quod præstãtius in nauigatoria pyxide conspicitur: vt nautæ, qui cepas ederint, ab eius obseruatione depellantur: inebriari enim dicunt. Nos nõ iniucundum casu inuenimus experimentũ, vt arenam albam à nigra separet, vel alio discrimine notabilẽ, & fortasse experimentum hoc antiquorũ fuerit, quòd magnes, & ferrum, arenam, oleum, & omne traheret. Tandem eius cõmoditate per longinqua interualla alloquuntur simul, & simul nunciant.

Vtrùm mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata sit, noscendi ratio. CAP. XXII.

ALIQVA huius rei experimẽta attulit prisca ætas illa, aliqua verò & posterior, paratu facilia, mirandaq;, vt homines visis potiùs sensum negare, & se stultos fateri, quàm veritatẽ cõprobare audeant, quiq; desiderio huiusmodi demulcẽtur, inuestigationis oblectatione tenentur, & doctrinã hanc auidissimè sitiũt, capiãt conficiendi normã, videantq;

Experimentum:

Gagatis lapidis (qui frequẽs est nobis, quò globulos

llos effingimus in corollis precariis, ad numerandas vel explendas preces) rasura, vel ipse pila tundatur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuissimũ redigatur puluisculũ, inde ex aqua vinóve hauriatur: si cit illicò lotiũ, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium eamq́; defloruisse prodit: si viri non adhuc congressus, vel puerperium passa fuit, eam compescit, & arctiùs cohibendi datur facultas. NEC minus inualidè, id manifestat succinũ album, seu crystallum, quod electrum vocant, si in puluerem redactum ieiunè ex vino sorbeatur, & ad interiora feratur. nã si carnis senserit maculam, mouet vrinam. Possumus sic expeditiùs huius rei capere experimentum

Idem suffitu:

si portulacæ semen, vel personatæ folia, quã vocant nostrates lapatiũ, ardẽtibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & virginitatis fumus proditor surgat: tunc infundibulo alióve instrumento patulo vuluę ore sursum permeet, proiiciet extemplò vrinam, & meiet, nec retinere valet, si veneream passa est labẽ: Si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinam tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non meiere solùm, sed semen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agallocum, quod xylaloë dicunt, serretur, vel præcidatur, eiusq́ue serraturam viuis carbonibus affatim inspargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus subiẽs, effluet latè semẽ, nec iniucundum erit specimen. At si aliter & mirabilius vltrò atque inuitò vis, vt

Mulier in somnis patrata narret facinora,

quod Democritum quoque sensisse video, magisque in mulieribus quàm viris præualet, cùm ad loquelã prõptiores, & loquaciores sint: Nocte intẽpesta, vbi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnum siluestris anatis, bubonisq; (quia noctu loquuntur) pectori, supra cordis palpitationem admoueto, immorari sinito, & quantũ poteris interrogato, nec reiterare pertædescat, si illicò responsa non præbeat. Namq; erumpens tandem vox cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper responsura: simulatis carminibus aliqui euenire tradũt, cùm id omni abdicata superstitione operetur. Dij immortales vnde hoc euenit, vt sic efficacissimè operetur, vt in somnis ea liberè narret, quæ vigilantes incassum conamur? quis hoc fieri posse credat? leniter tamen ad eam accedendo, loquitur blandè, in necessariis vtitor.

Quomodo discolores, & pulcri fœtus gigni debeant.

CAP. XXIII.

MAGNVS est animi effectus, vel vis imaginationis, maximus verò dũ sui in excessum fertur, vt id assequi cogitatione minimè queas. Gerentes vterum mulieres, cùm auidissimè cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pingũtur imagines, ij sanguinem mouent, vnde in mollissima fetus materia rei imagines exprimunt, sic partus in perpetuum maculis variisq; notis inficiunt, nisi desiderio refricato quiescant. Ideò non impunè rerũ exploratores

tores exquisiuêre, ita signari fetus, vti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, vt in maris congressu, spermatis eiectione, & aliis. Ideò homini cùm insit cogitationis velocitas, animiq; celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas: plures iccircò in homine, quàm in cæteris animalibus differentiæ: aliis enim cùm immobiles sint animi, singulis in suo genere similia procreãdi datur facultas. Hanc animi vim, & cogitationis rectè nouit Iacob, vti sacræ testantur litteræ. Nam

Pecudes, vel equos discolores

progignere quærens, id efficit, quod imitari omnes iubeo, qui idẽ cupiũt: ipse virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæ úe facilè corticibus spoliari possunt, edolatas, corticibus interseptas, circulis redimitas & sinuatas, vti colubros albo nigróve interstinctas colore, in carnalibus iuxta aquas, in pascuis, & præsepibus fixit, vbi grex ouilli pecoris stabulabatur, vt coitum ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerent, vt quos dabãt fetus, diuersè essent colorati, & passim candida vellera pullis infuscarẽtur maculis, nõ iniucundũ visu: sic lanigera omnia animalia, vel vniuersum pecus. Præualet hoc in equis, idq; plurimum obseruant, qui hujusmodi curam habent, & ad coitum equas admittunt, & equilia, vbi coitũ explent, tapetis & pannis, variis depictis coloribus exornant, vnde discolores equos, scutulatos, spadices, diuerséq; coloratos efficiũt. Docet quq; Absyrtus: Equã colore aliquo cõtegas, qualem futuram pullationẽ referre vis, siquidem qualẽ vestitu colorẽ ipsi mẽ-

tiuntur,in talē enata progenies degenerabit: nam conſcendens equus in coitu, colorū ſpectaculo detinetur, qui oculis aduerſabitur, & talē dabit feturā, vt tergoris diuerſitas maculis euariet, totidēq; viſuntur colores,quot in exemplo fuêre, plurimūque emaculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquíve pulli albi

generantur: Si auiaria, vel caueas quibus concluduntur, eorumq́ue cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus iis locis fugiant: rectè pauimenta ſunt euerrenda, ne niſi alba penitus conſpiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ouaq́ue fouent: ſic albicantem dabunt ſobolem: idem in aliis facito. Hinc ſollerti euenit excogitatu, quónam pacto

Mulieres pulcros pariant filios:

Prodidit Empedocles mulieris in conceptione viſionem fetum conformare: nam ſæpè imagines & ſtatuas adamarunt mulieres, quibus ſimiles fetus ediderūt, & ſæpè ſcriptis proditur mulieres nigros & villoſos peperiſſe filios: & cauſſam homines rimati, vbi multa diuexarūt ingenia, picturas in parietibus reperêre ex aduerſo exiſtentes, quibus feminę dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaq́ue cogitatione animus affectus, ſimiles feturas referebāt. Vnde quod vſu venit, memoriæ mandādum iudico, & quod maximè ſalutare remur eſſe, & ſæpè occurrens omnibus præcepi, vt in eorum conſpectu, Cupidis, Adonis, & Ganymedis effigies pendeant, vel materia parētur

solida: inde venerem exercentes mulieres, animo versent, & fortissima imaginatione animus rapiatur, & grauidæ diutius cõtemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipsæ coëuntes mente conceperint: nec parùm id profuturũ scio. Cùm id sæpiùs præcepissem, audiuit mulier, statimq; candidum marmoreum puerũ, beneq; formatum ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerum, coëundo & vterũ gerendo, quàm sæpissimè animo eum deuoluebat, enatumque postea fetum ostendit mater obesulum, nec à marmoreo simulacro dissimilem, ita pallentem, vt verum imitaretur marmor: & veritatis experiẽtia patuit: aliquæ artificio sunt laudatæ, successusque fauit. Ne sint præterea inordinati coitus, néve in latera, sursumque fiant, plerisq; enim hoc in caussa fuit, vt diuersa orirentur monstra.

Monstra quomodo gignãtur, & de vi mira putrefactionis.

CAP. XXIIII.

NEC ita facilior dabitur monstra producendi modus, quàm è suprà dictis. Si quis autem id summoperè affectarit, multas patefaciemus talia producendi vias. Principiò putabat Democritus, ex plurimorum commixtione seminum, cùm hoc antè, illud postea iactatum vteri partes subingreditur, & simul confunduntur, dissidentque membris, vt biceps homo, & multimembra gignantur animalia. Empedocles autem responsa omnia præoccupando verum concepisse visus est: Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributio-

tionem, aut ob impraegnationem, monstruosa ait animali gigni. Straton autē ab adiectione, ablatione, trāspositione, aut sufflatione id euenire tradit. At medici quidā id vuluæ adscripserunt, quæ sæpe flatu imbuta, subuertatur. Natura sagax in animalium efformatione mēbra primùm effingit, quæ in corpore principatū obtinent, postea ex impendēti materie, nūc parciùs, nūc profusiùs operatur, vt se sibi suggerit: sic defectu coërcita, vel redundantia superata ab incœpto impenditur opere, vnde partus producit mōstrifica labe affectos: vt in arte sæpiùs perspicitur: nūc mutilata, vt claudos, monoculos: nunc superflua, vt hermaphroditos, quaternis oculis, totidē brachiis, totidemq; pedibus: sic quæ fortuitò vel arte ordinantur, adiuuat ipse, & inchoatis dat finē. Tibi autē, qui cupidus arte quadā monstra in lucē prodire desideras, vt ex exemplis condisces, multa horū trademus principia: cogitato, & exoriri, quæ consequi possibilia fuerint: subscribet enim natura votis, opereq; delectaberis, eaque euenient, quæ nunquam putaueras, ansamque præbent conficiendi, quæ veritæ descriptionis, & potiùs admirandi, quàm profani sunt operis. Exuperantia primò, quónam fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisq; pedibus.

Quod docet Aristoteles: Oua illa seligito, quæ bina comperies retinere boleta, pellicula quadā non tenui intercursante, sed albumina continuentur, quæ fecundiores sæpè gallinæ assolent parere, ex magnitudine cognosces, paterq; intuētib⁹ Soli ex-

ponen-

ponendo, exuberante iam materia productum, ex plurium seminum cõmixtu, semenq; habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubanda supponas, vt suo insessu foueat ea, elapso iam debito tempore tales excludet fetus pedibus alisq; quaternis, curabis vt cõmodè educẽtur. Si autẽ mẽbrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne quod ouo excluditur: si tale euenerit, non mediocris erit admirationis: sæpius enim monstra in prolificis animalibus & multiparis, quàm in minùs fecundis, & imperfectioribus animalibus, in aliis verò facilitas generationis prævalet: vnde in vilioribus animalibus faciliùs monstra prodeunt, quàm in nobilibus. Sic quoque aliter generare possumus

Animal è diuersis commixtum,

quod facilè eueniet, vti de fructib⁹ docuimus: sed hoc pacto rẽ aggredieris. Animalia quære multipara, id est, quæ plures edant vno nixu fetus, & quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coëundi voluntas, mares fœminis obsequia sollicitent, cõmisceri inter se curabis, quibus par quoq; sit corporis magnitudo, gestationis tẽpus æquum, vel sanè non longè diuersum: sic ex alienigenorũ inter se animaliũ congressu, diuersa prodeunt semifera mõstra, multiplici naturæ varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendiq; eius modũ docet Aristoteles. Leæna cũ pardis coit, vnde ignobiles generantur leones, non iubati & maculosi fetus, vt refert Philostratus. Cũ

pan-

pantheris quoq; coëunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoës dicitur, maculosa pelle pantheram refert, facie autē patrē, quod tradidit Oppianus: sic vulpe, lupo, & tygride, simia, leone, & similibus, vt crebrò Græcè dici soleat, semper noui aliquid Africā afferre: ob aquæ enim inopiā egestatēq; siticulosis in regionibus, è longinquo cogūtur bibendi gratia in vnū congregari, vi, aut voluptate ad commiscendū cogente, & inibi è varia seminū mixtura, varias subinde animaliū nasci formas, nec tales fetus Africæ regionibus tā prodigiosi habētur, cùm familiaris sit incolis eorū partus: in nouis igitur procreandis exēplis vtitor. ITEM in Aeliano legi, apud Sybarim pastorē fuisse nomine Crathin, qui cùm capellā omniū formosissimā deperire cœpisset, & libidinis œstro acriùs excruciaretur, eandē mirè inibat, ac vti amicā amplexabatur, nō citra suauiationē crebrā, idemq; capellarius amator, pabulū lætius amœniusq; obiiciebat, vt illi suauior fieret anima: inde ex concubitu brutino natū ferunt infantē, cruribus matrē qui referebat, facie autem patrē. PVLLVS autē è diuersis commixtus sic eueniet: Marem palumbū cum gallina coire curabis, pullusque emerget non iniucundus visu. Sic quoq; è perdicibus, gallinis, phasianis eueniet, diuersisque accipitribus & pauonibus. Dabit mixtum fetum gallina, sibiq; similem admodum, eique, quo prolificum acceperit semen. At si defecerit matrix, sic dabitur

Ouorum excubatio citra gallinam,

vt docet Democritus; Columbarū vel gallinarum

stercore

stercore tuso, atque incerniculo subtiliter succreto, obruantur oua, non irrita tamē, ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruuntur: turbinatior ouorum pars sursum vergat, & vicenis quaternisque horis, alternis vicibus innouato circumuoluendo, vt æquabiliter cōcalefiant, sic effetæ efficere sunt solitæ, loco calido & tepente seruentur: vbi bis deni dies elapsi, & completi fetus, & pulli rostrellis oua percudere incœperint, ausculta num pipiant, sæpe enim propter eorum putaminum crassitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscunt: testas tollito, & gallinam inducito. ET si collibuerit, aliter potes: Oua tepido demergas fimo, senisque diebus recēs subiicito, ne senescat, sed tepore suo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano: SI quis cognoscere affectarit marem progigni an fœminam, sic cognoscet: Aristoteles ait, & probat Auicenna ex orbiculari breuique ouo mas, ex oblongis acutisq; fœmina progignitur: & suffragatur ratio: nam virtutis perfectio in masculis ouis æqualiter abit, & cōtinet extrema: in oblongis à cētro longiùs abit materia, in quo est vitalis calor. Nec inficior artificio ingenioq; enasci posse

Animal visu & tactu inficiens,

ac si regulus vel catoblepa esset: cauetoq; qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facilè euenturum iudico, si illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aëris matricem interfecerit: Fecunda mergito oua, vbi arsenicum, vel ser-

pentum,

pentum virus eliquaueris, venenaq; cætera mala, per dies aliquos immorari finito: validius operatur intus, si ritè apposueris, glocis subiiciēda curato, manib⁹ ne cōquasses, ne inutile perdas, quod præualiturum speras. Nec dabitur occasio maior monstra producendi diuersa, quàm ouis: & huiusmodi sæpe gallinæ partus inter cætera efficiunt, atque etiam ex se fiunt: Ideò Leontius ferri laminā aliquā, clauorum capita, lauriq; ramulos, vbi nidiculantur, afferre iubet, ne prodigiosos & mōstruosos edant partus. Fimo commodè vti possumus, est enim naturali calori simillimus, nec spernendā retinet putrefactionis vim, mirabiliū rerum parens: totq; genera ex putrefactione animalium proueniūt, quot ea, quæ putrefiūt: quod si quis rectè cōsiderauerit, & mente perpenderit; non minimum eliciet secretorū principium. Hæc tamen mirabilia visa sunt. Menstruatæ enim mulieris

Capilli in serpentes,

& vermiculos vertuntur fimo obruti, & tempore iam modico: Nec minùs putrefactus è menstruorum sanguis rubetas siue ranas generare potest, facilè enim corrūpitur & conuertitur, & sæpè mulieres ex eodē cum humano fetu bufones, lacertos, & iis similia generant. Et Salernitanas mulieres legimus conceptionis principio, cùm fetus viuificari debent, tale animal apij & porrorū interficere solere succo. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fetus loco, quatuor animalia ranis simillima peperit, & sæpè tali caussa abortiunt, cuius monstruosæ conceptionis, non est

alia

alia (credo) putanda caussa. Ex corruptione quoq; humani seminis, veluti vermes in intestinis. Alcippe elephantē peperit, & ancilla inter initia belli Marsici serpentē generauit. Nec equorū minus è cauda setæ aquis iniectæ, animā recipere, & viuificari videntur. Tusum ocymū inter lateres humido loco Soli expositū scorpiones generat: quanquam Galenus neget. Et combustę anatis puluis, si humido inter patinas seruetur obrutus loco, ingeatē & maximam mirè generat rubetā. Facilius autē rana procreari potest illicò, si earum cernatur ortus, nō enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & tēporariæ dictæ sunt: & æstiuo tantum imbre litorū, & itinerum puluerulentis arenis generantur, earumq; breuis est vita, vel sæpè ventorū ira, altis montiū iugis sæuientes, attollitur puluis, aquisq; mixtus, non solùm in ranas, sed in lapides cogitur: ranis enim aliquando pluisse auctor est Phylarchus; & Heraclides Lembus, circa Dardaniā & pæoniā idē euenisse tradit, idq; tam copiosè, vt domus & viæ replerentur. Et Aelianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarū pars quę ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondū conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodē corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto quòd ex terra & imbre mures nascuntur, & in aliis locis ranæ, serpentes, & similia, vnde facilis est earū procreatio. Quidā enim cùm spuisset,

M ex

ex sputo statim rana creata est, & Daumatus Hispanus, quoties libuerat, ranarũ maximã illicò producebat copiam. Sic verrinum & scrofarũ ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principium, vt piscis exitu, eiiciant, dùm affatim lacte & micis saturentur, subantes: perceptumq́ue illud quod apriam vocãt, quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase conditum, & operculatum, ne surgens calor euolet, aliquibus lateat diebus perceptumq; opus plumbea conditũ pyxide erit vsui: qui id rectè nouerit componere, non vulgare cernet experimentũ. Si quis verò curiosiùs, quàm par sit, noscere concupiscet, quam nouimus rationem experimento firmo & mirabilem ad modum mandragoram producendi. Sic enim humanam feram ex ouo enatam feneratitia iam nomenclatura vulgò appellari cœpisse audio, si cui collibuerit, & is ad exemplar galli spermatis in ouo humanum & vitale adsperserit virus, operculo coërcito, ne fetuosum calorem coërcitum suspiret, efferet semiferũ animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id Auicenna. Si occasio dabitur, alibi paullò vberius: sat sit normã & fieri posse demonstrasse. Pleraq; & maiora iam omittuntur, apud inscios & plebeios fide penitus caritura. De partu monstruoso, deq́ue producendi per fimum vi, hæc dicta sufficiant.

De Lyra, & miris quibusdam eius proprietatibus.

CAP. XXV.

NONNVLLAS in se vires Lyra retinet, proprieta-

prietates, & animaduersiones, quas in mediũ afferre operæpreciũ duximus: quanquã non lateat gregarios & sciolos fidẽ non habituros. Etsi eorũ aliquis hæc nostra putet delitia, arcanarũ tamen literarũ cultoribus me summoperè placiturũ scio, quique naturę miris peruestigãdis, animũ penitus addictũ habent, ignota non scribo. Rhythmos & modulos in hominibus posse certũ est, nec tam immite & efferatũ esse cor, quin coaptis modulis, & cãtilenis animum delinientibus remittatur, & contrà indecẽtibus & inconcinnis angatur & restingatur. Carmen prodit Musæus dulcissimã rem mortalibus esse: & à Platonicis dictũ animaduertitur, à musica mulceri omne quod viuit, plurimiq; visuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, vt fiat hortamenta & torpentes suscitent, & iis similia ab antiquis factitata repeteriuntur. Timotheus musicus quoties libuerat, Phrygium modulabatur cantũ, & Alexandri animum sic accendebat, vt efferatus ad arma curreret, cũq; aliter voluisset, mutato animositatem exhauriens, segnem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas, & cõuiuia trahebat: & Plutarchus ait: Cùm ipse audiuisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatij, adeò inflãmatum se esse, vt simul cum armis exurgens, manus iniecerit in proximè assidentes. Refert Cicero Pythagoram adolescentem quendam Taurominitanum, vino madidum, ac meretricio amore irretitum, cùm riualis comburere domum quæreret, qua detinebatur scortum, Phrygio modo concitatũ, spon-

dæo resonante pacatū, & mitiorē reddidisse. Ideq; aiebat: Si tibiarū cantu impulsi adolescentes facinus aliquod aggrediuntur, tibicina spondæum canente distrahuntur, vt modorū grauitate eorū furens petulantia consedetur. Empedocles cùm eius hospitē, iurgiis, & conuitiis quidā lacessitus inuaderet, canēdi retorsit modū, furentisq; iram temperauit. Theophrastus ad cōpescedas animi turbationes, musicos fertur adhibuisse sonos. Et Agamemnon è patria discedens, ad Troiam profecturus, de Clytemnestræ dubitans pudititia, citharœdum reliquit, qui sono illā adeò ad continentiā & pudicitiam incitabat, vt Aegysthus non nisi occiso citharœdo ea frui potuerit. Thracius Orpheus citharæ incentionibus efferatas gentes saxi instar nulla ratione molles inflexerit. Arion citharœdus rationis expertes delphinos sibi conciliauit, vt demersum sospitē in litus duxerint. Teneros infantium sensus permulcet sonus, & crepitaculis vagiētes acquiescūt, & ipsi conticescunt. Vnde Chrysippum propriū nutricibus fertur carmen ascripsisse Elephantos ait Strabo tympanis allici, cerui sonis detinentur, & modulato carmine capiuntur, cygni hyperborei cithara & cantu conuincuntur, auiculæ fistulis irretiūtur, & pastoralis fistula pastu progressis quietē imperat gregibus. Immò vulnera, & morbos (quod multò mirabilius est) modulis prudens consolata est vetustas, vt ex historiis percipitur. Terpander, atq; Arion Methimenæus Lesbios & Iones grauibus morbis curauêre. Asclepiades medicus tuba surdis medebatur, cātuq; populi se-

ditiones compeſcuit. Hermenias Thebanus Boethiorum pluribus coxendicũ dolores melodiis abſterſit. Xenocrates organicis ſonis lymphaticos curauit, Thales Cretenſis cithara peſtilentiã fugauit, & ægrorũ venas Herophilus muſicis penſiculabat numeris, ſic affectibus ſingulis ſingulas adhibuêre priſci melodias, vti Dorica prudentiã, caſtitatẽ, & doctrinã largitur. Phrygia pugnas excitat, furorẽ inflamat, quod efficit & tibia: ideò Ariſtoxenus in fabulis, quod Dorica efficere non valuit, ad Phrygiã deuenit harmoniam, quæ illis congruebat. Lydia intellectũ acuit obtuſis, terrenoq́; grauatis deſiderio cæleſtẽ inducit appetentiam, ab Ariſtotele in Politicis traditũ. Nónne Lacedæmonibus fertur repudiatũ pridẽ fuiſſe cromaticũ genus, quòd nimiũ audientes effœminaret? & iis ſimilia, vnde non à ratione alienũ reor, ſi ſimplici id accidat lyra, citharáve: quod verò arte ingenioq́; confectis euenit, magis mirum, nemo eſt qui negare poſſit. Ideò

Lyra ſomnum concilians

proditur, & à multis quoq; expertũ eſt, dulci ſuauiq́; vt id eueniat harmonia, fiat igitur ſic: E lignis materiã parato mitiorib⁹, vt ſuauiorẽ efficiat & remiſſiorẽ modulationẽ, vti abiete & hedera ex vno inferior, ex altero ſuperior cõpegitur pars, fides è tyris & ſerpentibus conficiendæ, ſed ex inteſtinis, vel mẽbrana ſpinalẽ medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteq́; ſuſpenſo, reliquũ marceſcat, iis ædiculã accõmoda, cytharámve, quę vbi digitis pulſata intonuerit, blandum, mollẽ, nec inamœnum efficit ſonitum, gratumq́ue audienti-

bus conciliat soporē, vt inuito claudant oculos, non miti somno. Quod mirū hoc videri nō debet, si id quoq; Pythagoricos effecisse fertur, vt cùm diuersas resoluere vellēt in somno curas, quibusdā cantilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdā modulis aliis stuporē, somniq; confusionē purgarent, ad subeūdum munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quòd animi trāquillet tēpestates, somnumq; pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valde, quòd eius sonitus fertur pręsens arocium: dū enim per aures ad animū delabitur, vnde ab eius sonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: néve hæc aliquib* offendiculo sint, cōsultius fuerit omittere. Hoc autem de vulgari accipies experimētum.

Lyra quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat.

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectū perueniat vnaquæq; melos, si grauium vnam pulsabis digitis, altera reboat, & mouetur grauius in ea, sic acutarum, debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam suprà inducito, & moueri videbis. Suetonius autē Tranquillus in libro ludicræ historiæ, neruos ait in fidibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare, si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando & pulsando, quousque quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. Si verò vt

Lyra

Lyræ surdus audiat sonum

vis, vel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tunc capulũ lyræ, vel cytharæ mordicùs prehẽdito, pulset eã alter, & concinnũ in cerebro dabit sonũ, & fortasse suauiorẽ: nec solùm capulum dentibus captans, sed longissimã hastam, quę lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, diciq́ue poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. Remanet hoc, quod haudquaquam inamœnum reor, vt

Lyræ, citharæ, aliaq; instrumenta vento pulsentur,

Hoc sic perficies, vbi vasta fuerit ventorũ procella, è regione aduersantia accõmodabis instrumenta, vti citharas, tibias, sambucas, fistulásve: adueniens enim vẽtus impetu ruit, leuiter pulsat, & hiãtes calamos percurrit: vnde ex omniũ sonitu vicinis auribus suauissimũ percipies concentũ, & lætaberis.

Insomnia clara & iucunda, obscura, meticulosaq; inducere.

CAP. XXVI.

CIBVS ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem soluitur, tabescitq́ue, quem caliditate iuncta in leue desciscere par est: cumq́ue natura in sublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redũdare. vbi natura cerebri perpetuo obrigens rigore, ad instar imbrium generationis, vt in maiori mundo sæpè visitur, fit humificus, & nebulescit: sic intestina reciprocatione denuò redditum incapescit: & ad cor defertur principis sensus domicilium: interim caput opplet, grauedinosum reddit, vt profundo demergatur somno. Quòd si noctis conticinio magis soporari contingit, imagines descẽdẽdo alio-

rum occursu, interpolantur: vt præpostteræ monstruosæq; videantur: Si matutino, vbi excremẽtitius, fœculẽtusq; sanguis, à puro, & frugi discretus & ipse refrixit, & deferbuit, meracæ, obsoletæque visiones demonstrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cùm immoderato tumefacta potu virtus supita langueat, & natura edulij vapores attollantur, & ex iis, quæ corpore abundant, in somno exultari, & immoderatè iactari, vt diuersa incendia, tenebræ, grandines, putrendines: ex flaua atraq; bile, frigido putridoq; humore: Sic aliquẽ trucidare, vel impiè cruentari sanguinis abundantiã habere: Immò tẽperiei eiusdem præsagituram elici posse Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis vescentes flatuosis, eorũ vi salebrosæ imagines, monstruosæque, qui itidẽ attollũtur, si tenues, modicæq; exhalationis, gratis animũ exhilarant simulacris, & incolumes videntur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secũ illius rei phãtasmata infecta sensuum principi deferunt: arteriæ enim nostri corporis (inquit Galenus) ad se intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dũ continuò dilatãtur, sic ea somniem⁹, quæ præoptabimus. Vt non minùs peruigiles, quàm soporãtes lętemur: cu

Somnia grata excitandi ratio

Cenæ summo, cùm cubitum pergimus, si leniter mandimus hippoglossum, melysophyllon, quã alij citraginem vocant, iisq; simillima, consopiti variis illudimur imaginibus, quibus lætiora nõ percuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorẽ cõuersam cernet, vmbrosis operculis opacatam,

catam, ac deniq; oculos circũlustrando, vernat vndiq; mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearũ nouellarũ frondium, acori vulgaris, solani hortensis, stramonij, aconiti, maximeq; viridãtium tẽpora perũxeris, collũ vel iugulũ, per quem venæ ascendunt soporariæ, loca vbi maximè venæ sunt conspicuę, manibus, pedibusq;. Confert & iecur perungere, nã à ventriculo sursum euaporando, permeat sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subit, sic reciprocantes tinguntur vapores, eiusdẽq; coloris imagines referentes. At si quærimus

Somnia obscura & tumultuosa:

Fabas edimus, quia siccę & flatuosæ, & ideò à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariãt insomnia. Plerosque legisse memini, à fabis abstinete, eiusq; vsum interdixisse, & ferè legumina omnia, phaseolos præcipuè, quos smilaces vocant hortenses, lenticulas, crassum & melancholicũ humorem excitantes, allia, cepas, capitata porra, brassicã inter olera, raphanos, & tandẽ radices ferè omnes: inter hæc vinũ, quia spirituosa, vaporulentaq; sunt, inflationẽ, calidum, mordacẽ, & noxium humorem parientia, insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, lacessita, tortuosa, turbida. Sic per aëra delatus, maria fluentaq; transnare videberis, ciuitates multas lustrare, casus, mortes, tempestatum sæuitiã, nubilos dies videre, imbres decidere, Solis fulgorem infuscari, cælũ hiemare, ac nõ nisi meticulosa omnia demonstrari. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni adusto, acetoq; (quod ideo addimus, vt penetrandi vim medicamentum

adſciſcat)ignes,incendia, fulgetra, coruſcationes, & omnia tenebris inuoluta. Nec ſilentio prætererim, poſtquã in horum ſermonem incidimus, huic addere ſeriei, quę fortaſſe iuuerit meminiſſe, vſuiq́ue fuerit legiſſe. Si velimus

Idem ſuffitu edere, & aliter:

Sic ſæpe factitare ſolemus, interfecti vi recenter viri calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parum addimus, porrò ſimul commixta, ſi accenſis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarũ occurſaculis, teterrimis ſpectris, horribilibusq́; afficies. SIC quoq; ſi dormientis capiti viuę ſimiæ nuper extractum cor ſuppoſueris, non niſi feras in ſomnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorẽ incutiant magnum. IDEM præſtabit onyches ſi collo ligaueris. Sed adeò dira cupido hominũ mentes inuaſit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita eſt, abutantur, vt multis horum ſimul coaceruatis componant

Lamiarum vnguenta,

Quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimum admiſcẽt, naturali tamen vi euenire patet intuenti; quæq́ue ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo vaſe decoquendo ex aqua capiunt, inſpiſſando quod ex elixatione vltimum, nouiſſimumq́ue ſubſidet, inde condunt, continuoq́ue inſeruiunt vſui: cum hac immiſcent eleoſelinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel ALITER ſic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, veſpertilionis ſanguinem, ſola-

num somniferum & oleum, & si diuersa commiscent, ab iis non parum diffidebunt, simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, vt rubescant, & reuocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperiantur pori, adipem adiungunt, vel oleum ipsius vicem subiẽs, vt succorum vis intrò descendat, & fiat potior vegetiorque: id esse in caussam non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur, conuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, vt ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumque valdè sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, vt spiritus immutẽtur, nil noctu diuque aliud cogitantes, & ad hoc adiuuantur, cùm non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis, & leguminibus. Dum hæc pensiculatiùs perquirendo operam nauarem: ancipiti enim immorabar iudicio, incidit mihi in manus vetula quædam, quas à strigis auis nocturnæ similitudine striges vocant, quæque noctu puerulorum sanguinem è cunis absorbent, sponte sollicita breuis mihi temporis spatio allaturam responsa: iubet omnes foràs egredi, qui mecum erant acciti testes, spoliis nudata tota se vnguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum vi succorum cecidit, profundoq; occubuit somno, foris ipsi patefacimus, multum vapulat, tantaq; vis soporis fuit, vt sensum eriperet, ad

locum

locum foras reddimus, iam medelæ vires fatiſcũt, flacceſcuntq́; , à ſomno ſeuocata, multa incipit fari deliria, ſe maria monteſq́; tranſmeaſſe, falſaq́; depromẽs reſponſa, negamus, inſtat, liuorẽ oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Sed quid de eis ſẽtiam, dabitur aliàs narrandi locus: ad inſtitutũ noſtra redeat oratio: ſatis enim prolixiuſculi fuimus. Hoc præterea præmonendũ cẽſeo, ne facilè experientes dilabãtur, non hæc ęquè omnibus euẽtura: ſed inter cęteros melãcholicis, cùm natura pręalgida, algioſaq́; ſint, eorumq́; vaporatio multa nõ ſit: rectè enim quæ vidẽt percipiũt, & referre poſſunt.

Quomodo amor conciliari poſsit, deque rebus amatorij medicamenti vim retinentibus.

CAP. XXVII.

NOSTRVM fuit ab operis initio conſtitutũ, omnia tantùm naturaliter operari, & præſertim, quæ magorũ operibus impiorũ eueniũt, ad eorum ſcientiã penitus peſſundandã: mortaliũ enim mẽtes his laqueis, & errorum inuolucris irretiũt, cùm hominũ pars magna huic inſiſtat, ac fallaci ipſius illecebra multos diuexari videã, admiratione animos capi, & ingenia ipſa ad perniciẽ elabi, quæ eleuata, ac diſcendi cupidiora ſunt. Nos quæ ex iis poterimus amorũ illicia recẽſere nõ pigebit, à naturæ poſtliminio minimè diſceſſuros: quæſo legẽtes boni conſulãt. Vt igitur exordiamur, ſcitu iam dignũ eſt, quòd aliò non intenditur hominũ mẽs, niſi vt hominũ mulierúmve animis amoris igniculos accẽdere, eos mitiores reddere, noſtræq́; voluntati obtèmperaturos nititur, cumq́; rebus eueniat,

niat, in quibus efficiendi potestas latet: iis vtamur, quorũ aliqua à maioribus tradita, nobis experiẽtia cõprobata, multaq; recentiorũ industria cõparata sunt: & primùm Hippomanes, antiquitùs ad sidera laudibus elatũ, quanquã non defuerint, qui adstruxerint muliercularũ figmẽta, & deliras esse fabulas, demonstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis, abditisq; caussis fidẽ adhibentes: quibus euidens experientia refragatur. Quod duplex statuunt, vnũ virus, ex equarũ obscenis distillans, libidinis furore nimio stimulatarum: noster in Georgicis Poëta sic cecinit:

Hinc demum (Hippomanes vero quod nomine dicunt
Pastores) lentum distillat ab inguine virus,
Hippomanes, quòd sæpè malæ legêre nouercæ,
Miscueriq; herbas, & non innoxia verba.

vnde apud Tibullum,

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, eiusq; vsum alibi tradidimus, & vires, cùm poposcit locus: alterũ autem caricæ est magnitudine, specie orbiculatũ, latiusculũ, colore iam nigricante, fronti nascentis pulli adhæret, statimq; fera partu edito, secundas deuorat, & laborum oblita perlambendo, & abstergendo eum conuellit, hippomanes appellatũ: quod si quis præripuerit, ad vbera partum nõ admittit, odit, & alienum tanquam à se fugat, nunquã amatura: quòd idem rectè sensit in Aeneide vates:

Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor.

Meritò ergo ex carne illa amorem creari, & illius

esse

esse irreticulum non absurdum putarunt, amatoriumque innasci veneficium. Et vt tradit Pausanias, nec Aelianus omittit, tãtam in eo vim nouit Olympiæ Phormis Arcas, quod illo æri mixto, & affuso equam posuit, abscissa cauda, vbi Hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, vt ex ea equi eatenus fallerentur, vt tantoperè ad illius conspectum furiis stimulari deberẽt: sic enim eos alliciebat, tantaque insania ducebantur, vt ruptis frenis, in ipsam violentiùs, quàm in pulcram equam & viuam insilirent. Neque enim quòd vngulæ, cùm æreæ statuæ hærent, lubrico lapsu elidantur, idcircò coitum desperant, immò ardentiùs multò hiante ore, imminenteque adhinniunt, neque prius quàm flagris & magno ductorum robore abstrahantur, ab æreo simulacro depelli possunt. Vnde nomen veneno inditum ἱππομανές, quod equinæ cupidinis similitudine, hominibus amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit. Traduntque non minimæ auctoritatis viri, quòd hoc cognitum penitus pastores habent, & si amatorias alicui insidias parare velint, vt amoris flamma conflagret, & cupidinis tabe amatæ mulieres torqueantur, & intereant, callidè equam, quæ ventrem gerat, parituram obseruant, statimque à partu præreptum hippomanes habent, & in equæ vngulam optimè conditum seruant, vt egentes in pollinem ritè redactum insidiis esculentis, vel poculentis immisceant, & animum efferatum mitiorem reddunt, & fomitem amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes veris assolent

ſent initio, continuò, paullatimq́ue concreſcentem, & adeò ad amoris cupidinem inflammant, vt ad omnem hominum ætatem libidinis oculos adiiciant. ſic excremento aliquo coarctant, & in eum animum inclinant, cuius ſubſtantiam combiberint, & mutuum reciprocumq́ue reddit amorem. Erat & Echeneis veteribus veneficiis infamis. Sic hyænæ vulua ſiniſtro lacerto religata, ſi quis mulierem inſpiciat, amatoriū eſſe tam præſens, vt illicò ſequatur: id verum ne fuerit an falſum, affirmare non auſim, ne, quos reprehendimus, imitemur: difficilis enim hic eſſet & pænè impoſſibilis eorum captura. Docent & ALITER ſi libuerit huic ſimillimum componere, vt multorum exemplis noſcere diſcāt, Animalia reſpiciendo, quæ maximè in amorem furiunt, vti paſſeres, & columbæ: ſed commoditatis gratia in catulis exemplum detur: Ligetur catella ſemeſtris, vel annua, cùm oſtendit ſe maritari velle catulo, veris principio: eo enim anni tempore cōceptū ſitiunt maritum, cuius deſiderio hiant: ita ligentur arctè, ne conſcendant, & aptè accōmodentur, ætatemq; habeant coëundi, cibus poſtea opiparè exhibeatur, vt ſpermatis vbertate luxuriæ deſiderio conflagrent, cùm catulire deſiderant, feruentiq́ue fuerint animo furentes & vociferātes, præcaue ne ad coitum admittas, vt violentiùs inferantur. Cùm cognoueris in ſummū luxuriæ gradum fœminā peruenisse, vt genitalia pruriant, inflentur, turgeātq;, quod diei ſpatio eueniet, iugulant, eaq; decerpunt membra, vbi maximè huiuſmodi deſiderium in-
ſidet

ſider, & cùm carnem guſtauerint proiecta amatoria libidine cõſtrictiùs tenetur, vt vociferet & perbacchetur, poculisque deuicta mens, libertate amiſſa, veneris inſania exagitatur, vt extabeſcat corpus. Multa prætereà ſunt, ex quibus pauca meminimus tanquã ſuffectura. Satis enim diximus, & ſi vera dixiſſe pertæſum eſt.

De Faſcinatione, & quomodo per eam illaqueari poſsit, & faſcinationis amuleta.

CAP. XXVIII.

IAM de faſcinatione eſt differendum, quique effaſcinatores fuerint, nec ſilentio prætereundum: nam ſi nobis priſcorum monumẽta percurrere libeat, cõperimus huiuſmodi multa poſteritati prodita iã eſſe, cùm noua recentioris æui euenta antiquæ famæ non prorſus vanæ ſuffragẽtur. Nec hiſtoriis fidem derogare opus eſſe cenſui, ſi veras rei cauſſas validis rationibus aptare nequimus: prætereà cũ pleraq; ſint peruestigationẽ penitus ſummouentia. Quod autẽ ipſe ex aliis operationibus ſenſerim, in mediũ explicandum duxi: multa apud Theocritum, & Virgilium reperies, vnde

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Iſigonus & Memphrodorus in Africa terra familias quaſdam produnt voce & lingua effaſcinãtes, quæ ſi impẽſius fortè, quàm liceat, admiratæ fuerint, vel laudauerint pulcras arbores, lætiores ſegetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu vel cultu opimas, areſcere, & emoriantur repentè, hæc omnia nulli aliæ cauſſæ obnoxia: quod Solinus quoque ſcriptum reliquit. Idem Iſigonus

Tri-

Triballis, & Illyriis eiusdẽ esse generis, qui pupillas binas in oculis habeant, atq; visu exitialem effascinationẽ faciant, vt interimát, quos diutius intueãtur, iratis præcipuè oculis, tã nocenti visu sunt: & impuberes maximè noxa sentiát. Huiusmodi fœminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides: Philarchus in Ponto Thibiorum genus alterũ; multosq; alios eiusdẽ naturæ, quorum noras dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiẽ esse: quorũ meminit quoq; Didymus. Nec dissimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopia, cuius sudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoq; omnes visu effascinare patet, quę duplices pupillas habeát. Cicero quoq; de iis scribit. sic Plutarch & Philarchus effascinatrices gentes Paletheobeorum pontum incolentes non pusionibus modò, quorũ habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido cõcretioriq; constant corpore, pestilẽtes esse, & intuitu, soloq; habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabẽ resoluant: nec solùm qui continuò, sed hospites, & qui eorum commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis: & fascinum quanquã per contactum, & miscellam ineatur sæpè, per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædam spiritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totumq; inficiens: Sic enim euenit, vt adolescens subtili, claro, calido, dulciq́ue sanguine præditus, tales det spiritus, cùm à cordis calore, à puriori sanguine exoriantur, quia leuissimi in altiori corporis parte peruenient, & per oculos procidunt, & ia-

culantur, qui maximè foraminosi & venulêti sunt, omniumq; partiũ nitidissimi: & cum spiritu ipso vnà visquædã ignea radiis emittitur, vt rubentes oculos, & lippos spectantes obuios, simili cogantur laborare morbo: mihiq; accidens detrimentũ attulit: inficit enim aërẽ, qui infectus alium inficit, sic oculis proximus vna secum vaporem co[illegible]upti sanguinis deferens, cuius contagione spectantis oculi rubore simili afficiuntur: Sic adimit lupus vocem, sic regulus vitam, qui adspectu venenum excitat, & radiis virulentos infigit ictus, cum speculo autem, reciproco iaculatu in sui auctorem retorquẽtur. Sic immũdæ mulieris intuitũ reformidat politũ speculum, vt affert Aristoteles, eiusq; adspectu sordescit, & fulgor hebetatur: quod euenit, quia sanguineus vapor in speculi superficiẽ propter tersitudinẽ in vnitatem coit, vt quadam eluuiecula operiatur, & clarè demonstretur: immò si nouitiũ ægerrimè elues, quod ideò in panno vel saxo non euenit, quia in illo serpit, & in profundum descẽdit, in hoc verò ex partiũ incõcinnitate dissipatur. At speculum quia pertinax obstat, quia tersum infractum reseruat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto si in clarum vitrum respires, facies saliuæ roris aspergine rigatur, tenuisque euolans pars in saliuam relabitur, sic ex oculis radiorum profluuium, qui spirituum vehicula, ad occursantis oculos perueniens transuerberat, & percussi hominis interiora afficit, propriã quærens regionem, cùm è corde exoriantur: sic ipsi in cordis marginibus coguntur in sanguinem,

peregri-

peregrinus hic sanguis ab effascinati natura viri discordans, reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipsa permanente, quatenus vis tabidi sanguinis in membris viget, & cùm sanguinis affectio sit, ex nunquam interpollari contuetur febri, quæ si in bili, vel pituita esset, per interualla fortasse sedaretur. Vt autem distinctiùs pateſcant omnia, id primò sciendum, duplicem apud auctores fascinum reperiri, alterum amoris: inuidiæ, vel maleuolentiæ alterum. Si verò pulcri desiderio, formæq; cōcinnitatis fuerit desiderio irretitum, quanquam eminus iaculetúr, per oculos venenum hauritur, & venustæ spectrum formæ amantis cordi residet, igniculos succendit, vnde semper afflictari solet: & quia ibi mollissimus amati sanguis vagatur, vultus repræsentat, suique ipsius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, vt vulnerati sanguis in vulnerantem labitur. rectè hoc sic innuit Lucretius:

Idq; petit corpus, mens vnde est saucia amore,
Namque omnes plerumque cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu:
Et si cominus est, os tum ruber occupat humor.

Si verò inuidiæ vel maleuolentiæ fuerit, quem tale virus infecerit, effascinatio noxia admodum maximeque in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animusque affectus corporis vires firmat, & potiores reddit; nec solùm immutat corpus proprium, sed alienum reddit, & tantò id, quantò ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde

cient. Nónne auaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nónne corpus pallore insigni, & extrema induit macie? Nónne prægnantis auiditas inficit tenerũ fetũ rei agnatæ nota? Sic vbi flagrãtes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocẽdi cupido acriùs micat ex oculis, & intestinus ardor proficiscitur ab eis, astãtiũ corporibus maximè speciosis malũ inferunt, & oculorum acies vti telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet caussam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura, & humorũ subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solùm ex passione tale fit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: plerique tali sunt natura præditi: quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentum veneno delibuta, & depasta, vt Aristoteles tradit: & Auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ Hyoscyamũ impunè sumeret, alia verò aconitũ, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius vsu (vt ex antiquorũ monumentis accepimus) vsque adeò innoxiũ præbuit se veneno Mithridates Ponti Rex, vt cùm vellet veneno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumpto veneno percepit noxam. Gallinæ, anguium, & lacertorum carnibus obesæ, vel tritico eorũ iure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium, multáque præterea fiunt, quæ longum esset recensere.

Sic

Sic pleriq; viri suapte natura sunt, qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneũ & oleandrum comedentes, serpentumq́; morsus floccifaciũt, nec tabem sentiunt, si similem sortiuntur naturã quorum obtutus, vel emanans spiratio non homines solùm, sed plãtulas, herbas, ceteraq; emaciat, vt exarescant penitus: & sæpe vbi huiusmodi animalia resident, arentes segetes veneni participes factæ exciccatæ cernuntur, non nisi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nónne mulieres mensium tẽpore cucumeres, & pepones tactu visuque inficiunt vt marcescant? nónne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur? & plures fœminas, quàm viros effascinatrices reperies cõplexionis ratione, fortiori enim lapsu à tẽperamento decedunt, plurimisq́; noxiis vescuntur, vt singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, sursum elati per oculos prolabuntur, & astantibus venenũ expirant, & tali corpus explent. At si formosam deperis iuuenem, eique vis, vel mulierem viro fascinum inducere, vt si fieri posſit, in amorem coarctetur, hic patet

Amatoriæ illaqueationis modus:

Sint oportet sanguinei, ex parte quadam cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit castè viuant, ne frequenti coitu humorum succus exhauriatur, vnde frequentissimo intuitu, diutissima imaginatione, debita approximatione, cum conamine facto aciem acieĩ dirigant, radij radijs, & lumina luminibus con-

iungantur, ſic ex intuitu vltro citróq; facto naſcitur amor, & combibitur. Cur autem tui faſcino detineatur non aliorũ, ex ſuperiori, & ex hac videtur ratione: Euenit enim ex faſcinantis intẽtione, qui quidem per ſpiritus, ſiue vapores tranſmittitur ad maleficium, & ſpiritu illo affectus ei ſimilis efficitur: exiſtẽte enim maximè in paſſione illa, & imaginatiua virtute circa rem valdè fixa, habitus diu permanens, ſpirituum habet obedientiã & ſanguinis: tunc exoptata re poteſt à virtutibus deuinciri, & inflamari. Quanquã animus (vt Auicẽnæ aſſcribitur: neq; ab hac ſentẽtia illius abhorret auctoritas) ſolo affectu, & imperio tales producere poteſt affectiones. Placet Muſæo, quòd amoris fundamenta oculus iaciat: & præcipuè ad amandũ illices ſint, & ex adſpectu amorẽ naſci dicit Diogenianus, vbi incognitũ amari non poſſe dicit: & tãquam prodigij loco Iuuenalis de amante refert,

Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus viſam ad inſaniam compellit, amoriſque allicitur per oculos rudimentum. Reliqua verò membra non verè dant cauſſam, ſed cõcitant, vt formæ lenocinio cernentem remorentur viſis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi Cupidinem excubantem aiunt ſua mittere tela, vt emiſſus ex oculis aculeus in aſtantis oculos confugiat, ac præcordia perurat. Apuleius: Iſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Iam non paruam tribuimus quærentibus radicem, ni penitus, malæ-

que

q̃t e mentis cõpos extiterit, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirũ fuerit, morbis perpensis, qui ex cõtagione eueniunt: vti pruritũ, scabiem, lippitudinẽ, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facileq; tabem contrahat: cur amatoria contagio, morborũ omniũ grauissima pestis non illicò homines inuadat ac penitus cõsumat? Nec in aliis solùm, sed in ipsos quoque relabitur, immissumq; fascinum ipsi alliciunt. Veteribus quoq; scriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus, aquis, speculo, vel fonte resiliẽtibus in videntem imaginem retorquentibus, sibi fascini perniciem intulit auctor.

Ευτελίδα ἀναγ᾽ Βουκαίρων ἰδὼν ὀλόφισις αἰνῆς
Δινηέντι ποταμῷ ἀδ᾽ ἄντικα νοῦσος ἀδίκης.

Adeò sibi pulcer visus est, vt eodem quo alij ipse fascino deciderit, sic pristinum corporis habitum deperdit, peculiarisque morbi pœnas dedit. Sic se proprio pueri vitiant fascinatu, parentes verò veneficis & fascinatoribus caussam ascribunt. Nunc autem morbi cape

Alexiteria remedia:

Multa enim sunt, quæ prudens instituit vetustas. Si amoris fascinum amoliri conaberis, sic auerruncabis: visum abstrahas, ne tui aciem oculis adigat, néve lumina luminibus copulentur, vnde enim affici solet, inde caussam amoue, consuetudinem interpolatim remoue, otium repelle, grauis animum adhibe curis, sanguinem, sudorem, & excrementa omnia largè eiicito, vt vna noxia eiiciatus

ciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorũ fuerit maleficium, illud sic nosces: Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, semper inclinat, crebra iactat suspiria, cor angustiis cohibetur, nec signum conspicitur mali alicuius, lacrymas effundit salsas & amaras. Ad ipsum effascinãdum, quia aër contagiosus, & contaminatus est, odorata suffimenta substituantur, vt aërem instaurent, nec minus aquis irrorando, cinnamomũ garyophillos, ciperum, xylaloë, moschum, ambram. Ideò prisca æuũ ad hoc nostrum se propagauit cõsuetudo, retinentq; hoc mulieres, si noxam pueros contraxisse vident: ad expiandos thure eos suffumigant, & circumuoluunt: claro seruentur aëre, ij pendeant è collo lapides, carbunculus, hyacinthus, saphirus, alissum in domo suspensum, rhamnũ, & phu opiferum putat amuletum Dioscorides. Isopum & liliũ odorato. Annulus deferatur, ex onagri vel vngularũ asini domestici, satyrion, quæ orchis & fœmina dicitur. Rutã sua dote probat Aristoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propensiora visa sunt incerti generis experimenta, hoc scripsimus libro.

FINIS SECVNDI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS, LIBER III.

PROOEMIVM.

IAM ad ea videor accessisse experimēta, (dum ad varios rerum perspiciendos ferimur effectus) quæ vulgus vocat chymica, nec parum continent lucri, circa quod non solùm magna mortaliū pars hæret, sed eius inextinguibili siti vniuersus æstuat mundus: unde vt aliqua percenseamus, coacti aggredimur. Est sanè res nō paruipendenda, sed expetenda præcipuè, qui Philosophiæ studiis nauant operam, ac naturæ perscrutantur arcana: inuenient enim plura, quæ admirari possunt, & quæ nostro vsui mirum in modum sunt necessaria, dū multas perspicient trāsmutationes, & eas vidisse non parum lætabuntur: non metallorum tamen eorum, quæ maximo distent interuallo, sed quæ cognata & vicina sunt, accidentibusq; differunt aliquibus, quod maximæ auctoritatis viros philosophos fateri non puduit: vt in rebus aliis naturalibus quoque videmus, quas diximus. Nunc autem vana spe lucri, ac sub eius continuæ voluptatis esca, & illecebra, tam rudes homines, & idiotæ accedunt, vt non sine magno huius sæculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuisos omnibus reddant. Dum enim sophistico auro laborant præparando, vtī horum principia penitus ignorantes, vbi bona decoxerunt, in perniciem ruunt, & vana auri spe deluduntur: vt rectè Demetrius Phalereus ait: Quod capere debuerant, non ce-

perant: quod autem possidebant, amiserunt: & metamorphosin, quam in metallis exspectant, in seipsos experiuntur, tunc (cùm hoc vnicum solamẽ inueniant) cõmentitiis fraudibus alios fallere, ac sibi comites nituntur efficere: sic bonæ rei fidem in peiorem vsum conuertũt, ceu altioribus sæpe rebus contingere videmus. Et adeò artis vel lucri desiderium libros auxit & mendacia, vt nil ferè aliud circumferatur, ac optimè Diocletiani iussu sint omnes exusti, & in cinerem versi. Ipse autem, qui aliquid videre affectas, id scito, in omnibus naturam imitari non posse, ritè metallorum primordia pernoscẽda sunt, & si ea transformari, vel penitus tingi quæruntur, in prima dissoluito elementa, nec efficere ea coneris, quæ nec fieri posse cognoscuntur. Aliqua hic nos apponemus quæ in his videre contingit, nec laboris minimum in periclitandis, experiendisq; habuimus, horum exempla perdiscito. Hîc montes non pollicemur aureos, nec quem homines rentur percelebrem philosophorum lapidem illum, multis sæculis iactatum, & fortasse aliquibus copertum: nec poculentum aurum, quo homines ab interitu immunes tueantur, necesse est enim mundo hoc vertibili, & alterabili permutationibus omnia esse obnoxia. Talia autem promittere temerarium prorsus, nec pensi habens quicquam fuerit. Vtilia tamen ad humani corporis tuendã valetudinem, atque prorogandam fieri posse non imus inficias. Quæ tradere intendimus, hæc sunt:

De

De extractionibus aquæ & olei, & operationibus quibusdam, quæ passim operibus subingrediuntur.

CAP. I.

OPERATIONES quasdam præmittere visum est, quæ obiter in opere leguntur, vt quæ docentur, ordinatè procedant, néve alibi quærãtur, & quanquam hæc aliquibus aliter operentur, nec fieri posse iudicent, opus tamen subintrant nostrum, & iis nos efficere consueuimus, quibus ignoratis non facilè votum assequeris. Distillationis autem, vel apti distillationum vasis, quia toto hoc meminimus opere, ne ignoretur, locus hic dicendi oportunus videbitur. Recentiorum quorundam inuentum est, aquam ex omnibus haurire, vt puram habemus aquam sine terra (vt fieri tamen potest) vides enim distillatam aquam nullis redundare fæcibus, & præstantiùs à putrefactione liberantur multa, vel si aliquid imbibere indigemus. Vas primò parant fictile, melius autem vitreum concauum, turgescens, pilæ instar, vel potius turbinatũ, vti pyrum, ac collum oblongum habeat, cui pileum vitreum accommodatur, vt subiectis prunis res in vapores soluatur tenues, & vacua omnia repleat, & in sublime feratur: vapida hæc crassitudo vbi pilei frigidum tetigerit, & vitrum occursabit, illius marginibus in rorem cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquam relabitur, & aperto quodam canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decur-

rit,

rit,subiectumq; receptaculum stillatim eã recipit, hoc distillarium, vel alẽbic chymistæ vocãt. Multi, ne fumi nidor potores offendat, in feruentis aquæ vas organum locant, & tenuior elicitur aqua, balneumq; dicunt. Tenuissimã quoq; detrahes aquã, si vitrea hæc vasa in fictile aliquod concauum accommodaueris, vt foràs promineãt colla : bino calentis aquæ plenũ subiiciunt ahenum, vt surgentis vi fumi, nec aliò permeantis efficiatur è rebus ingeniosè aqua, quæ è potabilibus præstantior fuerit. In vacuam ollã aliqui hoc ligant vas vitreum, vndiq; non contingens latera, & os obturant, relicto tantùm foramine, quo collũ foras promineat, sic incandescens olla, aëreq; concalefaciens in vase res contentas in vapores soluit : ex iis cõmodiorem elige modũ, ac sufficiat semel enarrasse. Multa sunt præterea vasa, quibus vtuntur, & pænè infinita. Rem autem, si inobediens & contumax fuerit distillationi, putrefacere & macerare solẽt, nũc equino fimo, qui eiusdem semper sit caloris, innouando diebus quinis, nunc soli opponunt speculi concaui ope, & sic etiam nos sæpè aquam extraximus, nunc vinaceis tumulãdo, vel cineribus, & accensis carbonibus iuniperi : nam cùm densum, & valde spissum sit lignum, multum accensum durat. Nunc autem ad operationes accedendum, & primò extrahatur quomodo

Talci oleum,

quod apud multos arduum, nec ferè fieri posse iudicent, sic tamen parabis, vbi fuerit opus : In sacculum immittito talcum cum litoralibus calculis,

& qui in fluminibus passim conspiciuntur, multũ exagitentur, dum in tenuissimũ redigatur puluerem: vel id alia perficies industria, sic enim omnibus fieri consueuit: inde in crudam ollã accommodato, crassitudinis & roboris nimij, operculo inducto operi, & ferreis circulis munito, ac figularia creta vbi illeueris, Soli resiccandum tradito, postea in fornace lapidum locato, vbi eluctantur flamæ, vel alibi, dũmodo violentissimus sit ignis: vbi fornax ardere desierit, eximito, & vas frange, si in calcẽam redactum optimè noueris: sin minus, iterum efficere ne pigeat, & parem operam impẽdas. cùm perfectè inalbuerit calx, porphyretico marmore terito, & in alium sacculum accõmodato, vel in marmore humidissimo in loco, prælto puteo, vel cisterna, diuq. immorari sinito, & nimia humiditate stillatim effluere cernes, seruato: & in vitreũ vas dictum inducito, quo vtuntur chymistæ, in oleorum & aquarum extractione, sic ignis vi optatũ recipies liquorẽ: faciliùs enim & citiùs in aquã soluitur, si perfectiùs & diutiùs fuerit cõbustum, & in calcem versum: nam in calcem redactæ partes, magisq; per ignem subtiles, cum aquis cõmiscentur, & in aquam conuertuntur. Si vis autem

Sulphuris oleum,

vel aquam, sic extrahes: Vas vitreum habeto oris ampli & concauum, in campanæ formam, vbi luto illeueris, pede ferreo suspendatur filo, inferius autem amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ extillans oleũ recipiat, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphure

phure conditum: ignem tunc ſuccendito, & dum cōburitur, aliud recentiùs ſuperindatur: nam dum vritur, conſumeretur erigens ſe fumus, vaſisq; feriens fundū, humectis exhalationibus corporeſcit, & reciprocans in oleū coaleſcit, ac inde dilabitur. Hoc dealbandis, & expergiſicandis dentibus optimū oſtēdimus. In igneis verò mixturis ALIVD eſt: ignē enim admittit, & detinere poteſt: Viuum cape ſulphur, non ignē expertum, ac iuniperi oleo portionibus ęquis remiſceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito: in neceſſariis vtitor. At

Ouorum oleum

ſic parabis: Supra ignem largo accōmodato vaſe, ſartagine, vel alio, in hoc bolera proiicies, ſpatha permiſcendo ſemper, ac crebra diuerberatione ne crementur, vbi in puluerem verſa, prælo exprimi curato, expreſſumq; oleum pyxide ſeruato. Vel ea elixando indurabis, & ſic exprimatur liquor. In incenſiuis autem mixturis ALIVD ſic parabis: Ouorum multa remiſceto vitella, cū ſulphuris medietate viui, ac ſartagine accommodētur igni, vbi eluuies, vel oleoſum quoddam per eorum ſuperficiem enatabit, ſeruato: illud enim quæſitum erit oleum. Terebinthinæ reſinæ, & mellis oleū, vti cetera efficies: Eā vaſi iniiciendo, & lento igni accōmodando: vehemens enim aſcēdere facit, & intus concipit ignem. Nunc autē laborioſam aggrediamur operationem, quónam modo exprimi poſſit

Argenti viui aqua:

Sic tamen ſedulò efficies: Fictile parato vas rotūdo ventre, ac craſſo, collo verò leniter turbinato, vt

aptatæ capitis parti accōmodari possit vitreum pileum, inde figulorum luto circumlinito spiramenta, ne viuum argentum in tenues auras euanescēs respirare possit, aperto canali vas subiicito, vt liquorē suscipiat: sit vas postea peruiū è latere, quo viuum argentum intromitti possit, igne totum incandescat, & vbi incanduerit, infundibulo, vel instrumento alio viuum argentum immittito, & extemplo cretam inducito, vt aptatæ parti par sit: vbi enim valde intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in vaporem solui, ac paullatim crassescens, in subiectam elabitur fideliam.

De sublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc necessariis.

CAP. II.

RELIQVVM est quomodo sublimare, & in calcem reducere oporteat, edocere, quæ res nostris operationibus necessariæ passim conspiciuntur, & præmissas quodammodo sequuntur, quas breuissimè narrabimus. Et primò

Sublimare quomodo debeamus

Auripigmentum, vt huius similitudine discas & alia: Quia videmus aliquando res prorsus corrumpi, denigrari, & fœdari, idque secundum diuersitatem eorum euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas, nos sic defæcabimus: nec per aliud potest perueniri magisterium, quàm per solam sublimationem, cùm subtiles euolent partes, vnde peruium magis & perspicuum videbitur, & per hoc ab adustione priuatur. Illud primò teratur, vt tenuiùs poterit, fictilem ollā intus vitream

con-

coniicias, & oleum infundatur, quod non minus dodrante supereemineat, lignea rude miscēdo semper, ne fundo inhærescat, resiccatum terito, similemq; impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis demum cum tartaro, uiua calce, ærísve ramentis in vase claudatur vitreo oblongo, & concamerato non ad summum vsq; labrum replendum, sed medio tenus, ritè venter foras luto muniatur, & in solem conferto, finitoq; in sole esse vsq; dū resiccatum fuerit, & igni resistere valeat, clibano accōmodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu strangulетur, coërcitamque suspiret auram, leuis verberet ignis fundum vasis, inde paullatim senis concrescens horis, igne tandē candeat, eiusq; vi petat fugitiua pars vasis cameras, ibiq; in argētum albū congestum insideat: vas frange, dettahe, ad vsum recondito. Euenit idem in descensu, nā in præceps faciliùs fertur. Si verò fuerint corpora & grauia, aliis adiungantur leuioribus, vt faciliùs adscendāt. Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis vtitor: nō enim multū inter se euariāt. Si verò vis

Argentum in calcem vertere,

vel aliud, sic fiat: Ex argenti ramentis, & viuo argento triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum leuigabis: vbi ad perfectam vnionem peruenisse scies, in obtorto vitreo vase locato, quòd faciliot sit ascensus, igni appone, eiusq; vigore viuum argentum per fistularum colla in receptaculum dilabatur, quod vasis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam subinde affundens, dum nullum salsuginis vestigium

gium excernatur, & amarorem amiserit omnem, dulcescente aqua iam calcem habebis. Est & parandi ALIA ratio: Argentum forti aqua soluatur, vt assolét aurifabri, & fontis immisceas aquã, quæ communem salem exederit, sic argentum ad imas vasis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem testaceo vase, flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulciq; aqua salsedinem amoueas, quod denuò semper exercebis, dum totum abiisse cernes, & modus lauandi sit, quem in priori reddidimus. Sic argentum in calcem & ceram vertes. Eius ramenta cum sublimato viuo argento permixta vitreo apto condentur vase, & flagrantibus prunis exponãtur, & vis ignis viuum argentum expellat, & in ima vasis parte fixum argentum, vti ceram, reperies, gẽmis aptum, pixidicula seruetur. At

Plumbum & stannum

in calcem vertere si volumus: Stannum vase liquescat aliquo, & in tenuissimum salem proiicito, coryli caudice vertendo, vt adhærentes partes separentur, & granulis milio proximis verrantur. vel eliquatum per arcta cribri foramina traiicito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuissimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tantisper mutata aqua, & colata, donec victo sale dulcescat, & salsilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies totum. Vel ALIO modo, vt granulorum vicem

expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratêre oris ampli, vnco ferro superficiē erodēdo, vt cutim detrahat superficialem, excoriando semper, donec omne cinefactum, vel pulueratū habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento visitur, dum in calcē vertatur candidā. Vel ALITER: Fictili cratêre amplo, lutoque munito colliquetur plumbū, ferrea spatha versando per diei quadrantem, nulla dū in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollā iniice, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, setaceo cribro transmissum seruetur. Remanet autem, vt doceamus &

Æs coquere,

quod à multis traditur, stibium tamen nullibi, quod sciam, traditum est, talique expedies pacto: Aes fusorio in vase liquato, cum æquis stibij portionibus simul colliquatis, tantundem superaddito stibij, & super planum marmor proiicias, vt in eius superficie frigescat, vt aptiùs in lamellas ducatur: duos deinde excanabis lateres, vt intus commodè accommodari possint laminæ: vbi accommodasti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto stipetur, resiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibique per hebdomadam immorari finito, vt perfectè comburatur, detrahe, & ad vsum accommodato. Possumus quoque

Argentum viuum e plumbo extrahere,

& in hunc modum: Tenuissima plumbi ramenta in ardentem aquam nullo phlegmate redundantem proiiciantur, adiecto tartari & salis momen-

to, vel quod medietatē æquet, & aqua super plumbum quadrâte superemineat, os operculato, & per mensem sub fimo obruito, pòst detrahe, & vitreo in vase obtorto, ne multū ascendēdo laboret, ignis subiiciatur, & aquā extillans viuū argentū in guttulas versum ascendere conspicies: vbi hæ notę comites apparuerint, aucto igne recipias. SAL tartari sic fit: Eligenda est fex à vino vetere: ea autem diligenter siccata, noua testa largo igne vratur, vsque dū penitus incendatur: experimentum legitimę vstionis est, vt aërio nitore inalbescat, linguāq; tactu vrere videatur, id calida dissolue, aqua, & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanens in fundo est sal, quo in operibus vtimur. Vel ALITER argentū viuum è plūbo vberiùs faciliori sic detrahes via: Sit fictilis ollæ fundū crebris foraminibus lacessitum, & exiguis, in aliam subintret ollā, ac tenaci luto cōmissuras stipābis, breui, eiusdemq; capacitatis effossa scrobe obruatur, sola vndique terra pedibus conculcata, superiorem vacuam medio tenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæsitū plumbum, & tenue tritum disseminabis, viua calce reple totā denuò, vt in medio collocetur plumbū, & puerorum vrinā expergificabis suprà, sic operculo imposito, omniq; oblinito spiramento, ignem adhibe vehementem, & vndiq; tumulabis, & per diē immoretur: fortissimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentum, sextæ illius respondens parti. Nec dissimiliter nimium

E ſtanno ſpiritum elicere

poſſumus, cùm volumus: Stanni enim elimata ſcobs cum ſalnitri æquali pondere, ollæ inditur, cui ſuperiùs ſeptem, vel multas pertuſas accommodabis ollas, ac ſpiramenta luto claudas & munias, ſupra vitreum vas inuerſo ore accommodabis, vel aperto canali cum ſubiecta paropſide: inde ignem adhibe, & incandeſcentis rumorem audies, euolat in fumo ſpiritus, & ollarum cameris, & vaſis vitrei fundo compactum reperies. Tẽporis ne nimium teras in elimando ſtanno, in liquatum ſtannum medietas viui mergatur argenti, & pila tũdatur, & habes illicò, & citiùs euolat ſpiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum ſi terreum à latere perforabis, commodius paullatim iniicies & obturabis. Sic quoque

E ſtibio

poſſumus extrahere: Stibium, quod ſeplaſiariis antimonium dicitur, tenuiſſimè manualibus molis ſubigitur & trìtatur: inde noua olla carbonibus accenſis condita rubeſcat tota, cui ſtibiũ, tartari duplum, ſalnitri quadruplum optimè ruſa paullatim iniicies, cumq́ue tollitur fumus, operculo claude, ne ſurgens fumus euolet, tollito demum, & aliud proiicito, dum totus cõburatur puluis, igni poſtea aliquantiſper proroget moras, extracta refrigerari ſinito, & ſuperextantes tollito fæces, & in fundo inſidens viuum argentum reperies, quod vocant chymiſtæ regulũ, & plumbũ præ ſe fert, facileq́; in hoc transformatur. Si enim (Dioſcorides ait) paullò magis cõcrematur, in plumbũ vertitur.

Qua-

Quomodo friabile adimitur, in corpus reducitur, & color in cutim trahitur.

CAP. III.

QVAEDAM quoque dicendis necessaria subiungere visa sunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis sæpe accidunt: vt instructus operator ad ea accedat: sic enim pulcriora & perfectiora spectabuntur. Primò autem

Friabile tollere

docebimus, vt fieri poterit, in calcem redigito, sub fimo condito, post hæc facito cùm incanduerit igni, restinguantur, vel liquata proiiciantur, vbi ardens aqua sæpè purgata, terebinthina resina, ipsius oleo, cera, sepo, euphorbio, myrrha, factitia chrysocolla, qua vtuntur aurifabri, vt celeritatem dent fundendo, aurique ferrumini: nam si inhabile metallum fuerit tundendo, quia vnctuosa sæpè corpora præmollire solent: si omnibus, vel aliquibus iis liquore subacto in pastillos digerimus, & vbi metallum vi follium ignibus cedit, intus proiiciemus. Vel hęc limi modo crassescant, & vti lutulenta reddantur, metallum igni apponito, vt accẽsis carbonibus ignescat, & exemptũ restinguatur, ac sinito semissem horæ combibere. Vel canalicula perungantur, illaq; infundantur, & supprimẽt fragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cedunt, & sub eo extenduntur, vbi priùs tacti in partes dissiliunt multas. At si volueris

Metalla in corpus reducere

quia in calcem versa, non denuò leui iunguntur artificio, cõsentaneum fore duximus edocere, cùm

crebro in nostris operationibus vsu veniat. Hæc huiusmodi retinent vim: chrysocolla, tartarum, alumen, ouorum vitella, sal alchali, ammoniacum, salnitrum, & quem saponem vocant, omnibus iis, vel eorum quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase, vbi calces liquescũt igni, proiiciuntur, & in pristinum reuertuntur statum: cùm hoc probè noueris, extrahito. Id tamen animaduersione dignum est. si calx auri fuerit, cum ouorum vitellis & similibus; cum albumine & tartaro argentum: amurca verò olei maximè in hoc præualet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, sed magis concinnum præbeant. Nunc verò reliquum dicturum video, quónam modo possit quis nobilius metallum

In cutim trahere,

quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in meditullio positas se imposturis foras allicere, ac extrahere, & inter natas partes ex solis vilioribus cõstare. Sed à veritate discedũt, quia in superficie tantùm remissiores exest partes, & aliquantulum viuum argentũ foràs allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur: expoliunt, & dealbant: antiquorum fortassè numismatum fide ducti, intus meracum æs, foràs autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt, malleis tusa, tum demum typis excusa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt, hæc sunt: cõmunis sal, alumen, calcanthum, sulphur viuum, &

pro

pro auro tantùm ærugo, & sal ammoniacus: Cùm opus obeundum est, eorũ partem in puluerem redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallũ liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulueres perusti resident, quod fumo dignoscunt, laxato obturamento visunt, sed metallum igni accenditur donec ignescat, & ignitum iis immergunt. Vel ALITER: Aceto accõmodant dũ strigmentosum fiat, & vbi circumlitũ opus linteaminibus inuolueris, coniectũ in fictile acetum continens diu decoquetur, extractum in vrinam coniicies, sale, & aceto ebullire sinito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fœdæ medicaminũ maculæ aboleantur: & si candidissimũ non deprehenderis, idẽ munus rursus obeundũ, dum perficitur. Vel sic ALITER seriatim procedas: Opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quum tota superficies inalbuerit, finito paullisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, vt in eorũ pendeat medio, nec vasis latera contingat, eximito: & cum arenula perfricabis, dum suphuris virus euanuerit: demum vt prius ebullias dènuò, & sic inalbescit, vt ab igne se tueatur, nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies, si ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestram perniciem eritis abusuri.

Quónam pacto ponderosius fiat metallum vnumquodq;.

CAP. IIII.

SAEPE apud chymistas, eosque qui huiusmodi stu-

di ſtudio vacant, quęritur, quónam pacto fieri poſſit, vt in auri pondus argentum excreſcat, & metallum vnumquodque ſuum debitum ſuperet pondus. Nos qui prouinciam hanc aſſumpſimus hîc ea docere, quæ magnis eorũ conatibus & ſumptibus efficiuntur, facilè & parcè faciant, capiant conficiendi normam, & hinc perſpicuè hauriant, quicquid occulunt alij, ſuorumq; dogmatum myſteria fabularum inuolucris, & figurarum vmbraculis contegunt: eos tantùm rogatos velim, vt cùm neceſſe ſit tantùm vtantur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquis teſtis argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vendicent aliqua, & denſentur partes, quæ pondus adducunt. At ſic expeditiùs IDEM efficies: Argentum in ſubtiles lamellas ductum cinnabari, ac ſublimato viuo argento viciſſim inſpergunt in vaſe igni contumaci, & ſuprà luto, & vinculis munito, ne vim ſuſpiret, carbonibus circumſeptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exẽptas laminas in cineritium alueolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod peſſum it plumbum, ad receptaculi oras expellunt, vt ſecum contrahat ſordes, & purgatum relinquat argentum: quæ ſolet probatio commentitia vel cupellaria omnibus nominari, quod cõmentum omne purgetur. Quòd ſi ponderoſum non reperies multum, denuò rem perage, dum auri expleat põdus. Poſſumus ſic, & ALITER argentum augere. Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur,

ditur, confractum stibium, ac lima quæsitũ plumbum tundantur; & succernantur, quidquid non transmeat, denuò in pilam repetitur & molitur, vt sic tenuius cribretur, in distillatum acetum iniicies, & sub fimo conditur, dum soluta conspicias omnia, igni postea demittito vas, & opus intus extinguito sæpe, vel ex iis aquam extrahito, & idem præstabit. Cum sulphure, vt docet Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. Si exoptabis

Aurum excrescere

plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliúdve si ponderi magnitudo non respondet, Aurum fluido argento manibus digitísve perfricabis, dum illud bibat, donec quæsitum expleat pondus superficiei cohærescens: dein validum parato lixiuiũ ex sulphure, & calce viuis, & cum auro in ollam patentioris oris conjice, leuibus subiectis prunis, tamdiu indesinenter bulliat, dum suũ iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito, & habebis. VEL ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnumquodque excrescere vulueris, sic habes

Aliud optimum:

si ritè peregeris, aurum satis ponderosum reddes, nec cælaturæ formæque erit impedimento; sedulus tamen esto: Antiquorum laterum ruberrimi salis nobis vbique venalis, ac flagrantissimus calcanthi puluis paretur, aptoque inspergas vase: Argentum puluerabis, vel forti aqua, vel ex calce, vel

leui artificio aliquo: inde aurum viciſſim cum pul-
uere inſpargendo accommodabis, ac præpoſterè
vas explebis, & obturabis, igni accommodato per
tertiam diei partem, nec ignem follium vexes ſpi-
ritu, detrahe, & ſolis pulueribus ſine argenti calce
innouabis, & explebis. Si aurũ colorem deperdet,
ſic reſarcies: Salnitro, ammoniaco ſale, calcantho,
& laterculorum puluere, cum vrina ſtrigmentum
facias, aurum operi, & lento condes igni. EST
& laturæ genus aliud vti fieri conſueuit: Aceto e-
bullire curabis, ſale ammoniaco, ærugine, tarta-
roque, dum amiſſum recuperet colorem. Si ful-
gentiſſimum nitet, & remiſſiùs optas, remedio
eſt, vt vrina madefactum in candentem laminam
refrigerari ſinas. SIC calcanthum concremabis,
vt flagrantiſſimum reddas: In vas coniectum, car-
bonibus obrutum decoquatur, dum in florentiſ-
ſimum & flagrantiſſimum colorem permutetur,
eximito & recondito, nec in malum ſuſcipies v-
ſum. Poſſumus æris ramentis ALITER opus
explere argenti vicem explens, nimiumq; ponde-
ris ſuſcipiet. Et fit ALITER: Antiquos lateres
ignitos in oleo reſtinguas, inde terito, & cum viuo
argento remiſceto, marmore ſimul læuigato, ac vi-
treo in vaſe ad ignem imponito, eliciatur oleũ, cu-
ius igniti operis extinctione, augeſcit pondere.
ALITER autem, & perfectiùs aurũ augebitur:
Si æris duplum cũ argento colliquetur, inde in te-
nues ducatur bracteas, ac paruulas, parato interea
è fortis aquæ fæcibus puluerem, ſalnitri ſcilicet, &
calcanthi, ac forti in vaſe fuſorio lamella, puluis,
inde

inde augendum aurum accõmodetur, & pręposte-ro ordine vas explebis: postremò os luto munito, & igni lento cõmittito per diei medietatem, detrahe semper idem innouando, dum ad statum perueneris pondus. Iam pondus augere docuimus, ne cælatura vel rei forma impedimentum accipiat. Nunc verò restat quomodo possit & sine formæ quoque ac cælaturæ damno

Argentum vel aurum diminui.

Forti aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depressionibus scabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circum vndique candelam admoueto, vel sub opere incendes, paullatim exardescens consumitur, malleo decute in aduersam partem, & superficies cadet, quantitatis eiusdem, cuius volueris, vti sulphure vtêris.

De aëre & illius medicinis primi ordinis.

CAP. V.

Nos ne scribendi seriem conturbemus, metallorum tincturas aliquas conscripturi sumus, postquam de eorum præparationibus satis dixisse visi sumus: & secundum ordines tradere decreuimus, tum quia sic posceret ordo, tum quia id ab antiquis obseruatum philosophis comperio, & id cæteros consecutos vsu inualescente, vt sua quisque retineat experimenta, quæ quãtulacunq; sint, à nobis non omittentur, & eorum lectioni cupidus accedat, qua trahitur. Hîc ea docentur primo, quæ metallica colorant corpora, fucant, & adulterant, non perpetuò, sed paullatim euanescentia,

nec

nec examinibus omnibus exposita sustinēt ea, non concupiscenda, nec omninò posthabenda: & quia perpauci non sunt libri, qui huiusmodi re scateāt, & pleni sint, multaque circumferantur, ea nos tantùm conscribemus, quæ paratu facilia, ac perpulcra spectantur, vt splendore & formæ lenocinio optimatis censuræ oculos subinde fallant, nec discernant vera, an falsa, eo tamen habeantur, quo fuerint precio. Sed optimi exposcunt artificis manus, qui verò tali defraudātur experimento, optimos saltem consulant, ne frustrentur. Dealbant æs præcipuè arsenicum, argentum viuum, argenti spuma; quam Græci lithargyron vocant, pyritis, magnes, argentum viuum sublimatum, tartarum, sal ammoniacus communis, quem vocant Arabes alchali, salnitrum, & alumen. Si omnium, vel aliquorum dissoluto liquore æs igne inflammatum extinguatur, vel colliquatum mergatur: aut in tenues lamellas diductum, iis in puluerem redactis fusorio in vase vicissim intermissum diutiùs igne detineatur, vt fluxum reddatur: vel fuso metallo inspersum cumulatiùs in frustum (in puluerem verò caueto, ne ignis vi absumatur, & metallum non inficiat) mirum semper suscipit inde candorem, vt merum videatur argentum. Tu verò vt discas, & alia componendi occasio porrigatur, aliqua nunc apponemus

Exempla:

Facilior enim est ad intellectum per praxim via, ideò quod sermo descripsit, operatio assignet: Incandescat olla fictilis viuis carbonibus exaggera-

ta,

ta, plumbum intus coniicito, & cum igne diffusum cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerem redacta paullatim dū vratur, ac olei instar per eius superficiem fluit, & partes aliquæ combustæ per fumum volent, sine quiescant dum extinctorum carbonum reliquiæ supersint, aliquæ; vas deinde frange, & concretum oleum in eius superficie insidens, & cinerulū deradatur, tundito, & infusum æs pondere triplicato, paullatim proiicito, ac dealbescet: nec obest si paulò plus impositum foret. At si argētosum peroptas, vt eximiū recipiat candorem, cum æris massula argentum illiquefacito, proiicito, & demum eximito, vt minus moræ in ignem proroget, alioqui euanescit, quod in iis adnimaduersione dignum est. Si enim in igne diutius manēt, quàm fuerit opus, colorem expirant, & vi efflata elanguescunt, vt in pristinum reuertantur statum, quàm minus ergo poteris igne detineantur, sic album & mentitum dabit argentum. ALITER si ex æris ramentis & viuo argento malagma conficies vitreo vase indita, in igne euolet viuum argentum, æs album remanet, si opus fuerit, iterabis. Si salem ammoniacum, & oui cortices simul tritabis, & ex iis aquam elicies, exstinctum in ea ignitum æs, miram suscipit inde albedinem. Habebis sic quoque

Aliud.

cum auripigmento, nec operando inefficax, & si tempore liuoris inficiunt notæ, abstergere conabimur: Sit auripigmentum optimum, in squa-

mas-

mas dehiſcens, fiſſile, aureo micans colore, ter, quater ſublimabis cum elimata æris ſcobe, tartaro inſperſo, & cum eo pari pondere vel deſcendere facies, vt perpetuò fulgeat, & ſplendidiſſimũ perduret. Soluatur argentum forti aqua, quæ nullo phlegmate redundet, ac efferueſcente vaſe ſiccetur, donec id ſepties, vel minus expleueris, ſimul permiſce ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, vel guttatim inſpargendo tartari oleum, vel ammoniaci fixi ſalis: vbi verò feruidus ſol illuxerit, ei exponito, & ſiccetur: plus denuò ſuggeratur olei, & ſicceſcat tantiſper, donec argenti pondus expleat. Sic vitreo vaſe condito, & fimo ſupponito, quouſque ſoluatur, ſolutum coaguletur: & ſuper illud decem vel octo æris partes proiiciãtur, & peculiosè dealbat. Eſt aliud: Si ex ſtimmi viuum argentum extractum, plumbi colore, quod omnes vocant regulum, ſuper æs proieceris, dealbat æs, & multum. Extractionis modus iam patuit. Nec prioribus

Diſsimile

habebimus experimentum, maximeq́ue æs dealbeſcit: Arſenicum ſal, tartarum porphyretico teres lapide, ſæpius diſtillato aceto imbibẽdo: calenti ſoli expoſito, & exſiccato, denuò madeat, & ſicceſcat denuò, inde vaſis ſolio inſternes, & ignis vis ſublimet, vaſis collo & cameris compactum inhæreſcat, quod bis ſenis eueniet horis: igne ſubinde factitium liqueſcat calcanthum: liquefactionem enim non reſpuit, cui viui argenti medietas immergatur, lignea rude miſceto, & extractum porphyritis

phyritis attritu valido, aceto superinfuso, excrucietur, nec auripigmentũ desit sublimatũ, vti diximus: deinde argentũ forti aqua soluatur, & calidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tantundem ardentis aquæ adiicito, & sub fimo dissoluatur: tũc iã seruatas terito, ac tartari oleo triplũ adiungito, & sub sole inarescat, vel furnulo lucernæ lumine, multoties ardenti aqua innouato, & æquali pondere cũ argẽti aqua immisceatur, mixtura sub sole arefacta, calido condes loco, ne soluatur, cuius pars super æris viginti partes repurgati, vel triginta in calcem redacti, optimũ dabit pseudargyron, quod dentium apprehensu cedit sine asperitate, & sub malleo tũditur. Sic verò aliter optimum

Idem

conficiemus ex aurichalco, auro simili, ei tamen inimico: nec enim valet illud conatibus imitari, vti rude putat vulgus: album autem facilè sic reddes: Aurichalceas bracteas per diem in aceto ebullias, & cum argenti viui æquali portione, sale, & tartaro infusa aqua, fictili & noua olla sinas ebullire, lignea rude semper miscendo, vel ex creta excocta, non tamen ferrea, vel alterius metalli, quod proinde maximè præcauendum: inficit enim tunc mixturam, vt nimium illius contrahat, & tamdiu coqui vult, donec candoris satis contraxisse videatur & fragilitatis, detrahe viuum argentum, & refrigeratum ad vsum repone: Bracteolas autem in vas conuce igni contumax, cum arsenico, & tartaro, vicissim inspersis, dum vas expleueris: os

oper-

operculato, tenaciq́ue luto ſtipato, ne halitum eru-
ctet: vbi enim huiuſmodi pulueres, vel tenue ali-
quod ſubintrat, vinculo ſuprà, & luto inhiberi
oportet, ne ſurgens fumus euolet, & intactum re-
linquat metallum: obeſt enim multum, vaſis os
inferius obuolue, vt minus euolans, effectus ha-
beat acriores, per horam flagrantibus prunis can-
dens peruratur, inualeſcat ignis, ſic deinde carbo-
nibus tumulatum per tres alias horas conquieſce-
re ſinito, & exemptas mortario terito: friantur
enim attritu facili, ac igni eliquatas ſuper tres æris
partes proiicito, & inſignem recipient candorem.
Magnetis quoq; puluis dealbat æs. At ſi ALIVD
quæris optimum: In vas coniicito factitij arſeni-
ci, & ſalnitri paria pōdera, claudatur os vaſis ne re-
ſpiret, & vratur carbonibus ſuccenſis, & in puluerē
vertatur: cuius medietas cū ſublimati argenti viui
pari portione miſceatur, ac tartari pauculo in calcē
redacto: vbi autem vi follium æs cedit liquefactum
igni, proiicitur puluis, ac rude lignea mouetur, dū
purgetur, ſi id factum noueris, reliquum proiicito
puluerem, ac viuo argento ſublimato, ſuper æris
quadruplum in melle refrigerari ſinito, & dealbe-
ſcet. Si verò quæris

Æs argenteum reddere,

vel cyprium, vti ſæpè pueri, & circulatores aſſo-
lent, vt illicò vaſa argenti nitorem capiant, conſi-
ciendi hæc eſt ratio: Ammoniacus ſal, alumen, &
ſalnitrum pari pondere miſceantur, & modica ar-
genti ſcobe lima quæſita igni admoueto, vt infer-
ueſcant, & vbi fumare deſierint, reſperſa puluere,
vel

vel saliua oris madefacta, vel paullatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorē imitari videbis. Nitidius autem ALIVS conficiendi hic est modus: Argenti pusillum forti aqua soluatur, tartari tantùm mergito, & ammoniaci salis, dū strigmenti crassamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inarescant: sic eis æs, vel aliud consimile genus digitorum tractatione crebra, ac saliuæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus IDEM euenit argento viuo, mireq́ue dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam suscipiant, veluti vrina, aceto, limonū succo, & similibus, de facili enim colorē perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur. SIC quoq; si æs soluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, sic idem in auro & argēto: & metalla diuersimodè colorabimus & fricabimus. SIC tactu argentum possumus inficere, vt infectum reiiciatur: Manibus sublimatum argentum viuum pertractato, inde argentum, vel argentea numismata manibus versans inficies, vt nil penitus valere videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis est, vt sint ea sæpiùs defæcata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præstantiora erunt: vti aceto æs extinctum, in calcem cum sale redactum, vt defœdantes tollantur partes, quousque earum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: sit vasis fundum crebris foraminibus lacessitum, & per ea colliquatum metallum descendat, vt recrementa, & spurci-

tias suprà relinquat, nullaq; extet scoria, eoq; præstantiora fuerint, quò minus excrementi in eis fuerit, infra purum dilababatur, cuius tamen meminisse semper oportebit.

De ferro, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VI.

IAM de ferri medicinis aliquid commentari monet ordo: id enim sapiẽtes Indi magnifecerũt, cùm in se boni retineat multum, & in nobilius facilè transmeet metallum, aliquibus verò, quod ægrè igne liquescat, ob fixum sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reiicitur, nos ad eius liquefactionem moliendam, & colorandam dicimus, cùm ab æris medicinis non parum distẽt: Primò scoriæ & rubiginis virus defæcabimus: terreum enim magis ceteris est metallis, ideò quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpè forti lixiuio, & aceto tenuissimas restingues laminas, vbi communis sal, & alumen ebullient, donec candicent, eiusque ramenta ex sale in mortario teres, mutato subinde sale, donec nullum nigredinis indicium præbeat, ac ferri recrementum eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argento viuo, & plumbo malagma confice, terito, eiusque puluerem testaceo in vase cum laminis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne vllum relinquatur spiramentum, in igne per diem perseueret, vehemẽti demum liquescat: malagma enim & candorem, & facilem colliquationem molietur, denuò in lamellas duces, & dennò inceptum perages, dum candoris satis contraxisse conspi-

conſpicies. ſic quoque ſi per vaſis fundum lique-ſcens deſcendat cum plumbo, pyrite, arſenico, & omni quod in ære diximus: ſi argenti partem addideris, ei magis aſſimilatur: coniungitur enim facilè auro & argento, nec per ſeparationis examen ſine magno labore, & induſtria ſeparari poteſt. Ex eo quoque

Ferrum auri colore tingere

ſic poſſumus: ex eo enim crocū elicitur, quód croceo tinctu inficiat, ita nuncupatum eſſe auguror: ferrum tamen hoc optimè præſtat. Ferreas laminas fictili in olla viuo intermiſſo ſulphure, & luto munita, igni cōcremabis, dein extrahe, & friabiles reperies, terito, & in vas patuli oris ponito, vbi diſtillatum acre acetum infundatur, ſub caniculæ ſidus exponito, ſi ad ruborem nondum peruenerit, rurſus ſub ſole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubeſcat finito, penicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequātur, dum ferrum ſoluatur totum, per vitreum vas euaporet humidum, & reſidēs puluis ſuper argentum, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

ſi deſiderabis, vt nil ferri prorſus retineat, alumine & atramēto ſutorio tingi poteſt. In Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido fertur puteum eſſe, in quo aqua in tres canales hauſta effunditur, ferrum illis impoſitum vertitur in æs, & ſi tenuia erunt fruſtula, in lutum tranſeunt, quod ignibus excoctum in puriſſimū æs tranſit. Sed ſic

faciliter commutatur: Fuſorium in vas ferrum coniicito, dum vehementi occanduerit igne, & fluxum fieri incipiet, viui ſulphuris aſpergine ſaturabis, paullatim remoue, & in virgas proiice, & teratur: facilè enim friatur, forti demum ſoluatur aqua, ex ſalnitro, alumineq́ue confecta, calidis inferueſcat cineribus, dum in vapores ſoluta euaneſcat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.

De plumbo, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VII.

ARDVVM eſſet plumbum in nobilius metallum cõmutare: id tamen commoditatis habet, quod in rubeum facilè tingitur, vel aurum, at in verum aurum tranſmutari id penitus difficile eſſet, cùm multum ab auro nobilitate recedat. Igitur vt ad tingendi normam accedamus, id de plumbo præcipiatur, vt priuſquàm aliquid cum eo aggrediare, lauetur optimè: multam enim terreæ partis exuberantiam habet, vbi optimè laueris, ſic facilè

Plumbum in aurum tingere

poteris: Cõbuſtum æs lapidea pila ſubtiliter pinſito, & tenuiter cribrato, identidem chryſtallinum vitrum, inde plumbi bracteis, alternis his inſperſis repleatur fictile fuſorium vas, vt vtrinque combuſtum æs cõtingat: adhibe paullatim ignem: inde follium flatu liqueſcat, vbi autem refrixerit, adhærentias ſeparabis, & ter quaterq́ue eandem operam impendas, & colorabitur: inde cadmiam terram tenuiter tuſam, & rubeam habeas, ac paſ-

sis vuis, aridis ficubus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictam adhibeto: & semicoloratas bracteas vicissim inspargito, ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tam diu lentum adhibendo ignem, donec humiditatem exhalauerit, inde vi follium ignē vexando colliquetur, & in virgam proiiciatur: nec auri patitur societatem. CADMIA autem terra sic purpurascet: Ferri ramentis, cùm in lebete ignescunt, ammoniacum sal inspargito, remisceto, & in pilam proiice, & contere, deinde in ignem quater reuoca, & in vas demum proiicito, distillatum peracre acetum infundendo, per mensem fimo condito acetum dettahe, & fæcibus iis cadmiá terrã sæpius imbibas, & rubescet: in aliis vtitor. ALIVS extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcanthi par pondus iniicito, hæmatitis lapidis, & sulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmenti sesquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ sextum, omnia in minutissimas partes concidito, aptéque vase ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato postea, & vis ea sublimet omnia, cuius pars vna super plumbi quatuor, in auri colorem conuertet. Tantam verò plumbum cum stanno affinitatem habet, vt facilè possimus con-

Vertere plumbum in stannum,

quod simplici euenit lauacro, dum enim sæpiùs lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in stannum transmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur substãtiam, & non

fœdam, ſemper in plumbo remanet: vel eius pars, vnde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum conuertet.

De ſtanno & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VIII.

EST & plumbi ſpecies altera, & alba, quam ſtannum vocant, cùm ab eo parum differat: vnde ſæpè in plumbum vertitur, & plumbum in ſtannum: perfectiùs tamen plumbo eſt metallum. Eſt & argenti æmulum, ſimulq; multum colore communicant, hærentque: ſuapte natura ſtannum talem ſortitur colorē, vt alia maximè dealbet corpora, ſed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quiq; artificio aliquo cōmiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates aboleſcimus, ac funditus eruimus ſtridorem, videlicet ſurditatem, liuorem, & mollitiem: non enim prius ignitum liquatur, ſed igni adhæreſcēs eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, ſed vti aduentitiis illud ſpoliare poſſumus, & primò docebimus

Stanni ſtridorem tollere, & molliciem.

Non deſunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & diſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus: at ſic perfectiùs & commodiùs expedies: Igne ſtannum poſtquam fuerit ſolutum, argentum viuum iniice, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atque

atque curuetur, inferueſcat igni, eiusq́ue vis argentum viuum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendat ſtillatim, vt prorſus abſumatur, remanet in fundo ſtannum, hoc identidem ter, quaterq́; efficito, dum penitus, vti glacies, nullũ exhibeat ſtridorem. Sic verò ALITER rectiùs expedies: In calcem redigito, vti docuimus, vt fugitiuam illam, & non fixam argenti viui ſubſtantiã deleat, vel ſulphuris potiùs illius cauſſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicẽ non eueniet, viciſſim tertiò proſequere, in corpus cum debitis reducens, voti fies compos, & ſic dureſcit, vt prius igne candens videatur, quàm ſoluatur: nam vehemens ignis viui argenti humidum conſumit, quod facilem præbet fuſionem, vt durius igne ſoluatur, & ſic omnia poſſumus corpora mollia indurare, vt igniantur, ſed manifeſtius in ſtanno, quàm in aliis metallis id experitur. Si vis autem

Stanno ſurditatem adimere

Quia per ſe molle, eſt ſurdum: cedit enim percutienti, metallis verò reliquis aſſociatum fit magis durum, & ſonorum: ſed hoc opus, hic labor erit: conſortium enim peruicax omnium reſpuit, niſi plumbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio: Forti aqua ſolutum fatiſcat, ſic argentum ritè purgatum plumbo, aliúdve vnà miſceatur aquæ, & leui igne vas inferueſcat, & vi redundantis caloris in vaporem ſoluta ad ſumma elata deuolet aqua, reſiccatam extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuò infuſa tantiſper aqua, donec coniuncta, ac per minima complexata videan-

tur; vel vtrunque in aquam ex calce redigatur, & permisceatur: spirituum enim (vt aiunt) corporumque fit mixtio. Si contingat ipsius lucem hebetari, igne liquatum cyclamino demergatur: sic dulce, sonorum, fulgens, & optimum quod vocant, habebis album. Commisceri quoque poterit argento & aliis stannum per viuum argentum, quod aliquos sensisse video, & optimum parant pseudargyron. In liquatum cum viuo argento stannum immiscent argentum, & diutiùs igne detinent, detrahunt, & sic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluunt, & per diem sub igne detinēt, vel calidis cineribus. Facilè quoque

Stannum in plumbum vertere

Quisque poterit, si sæpiùs in calcem reducet, & præcipuè, si conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: stridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur.

De auro & argento, eorumq; medicinis primi ordinis.

CAP. IX.

NEMO est, qui auro iis operetur, cùm nobilissimum sit metallum, sed omnibus illud imitari conantur, cùm raró quoque antiquitus misceretur. Vnde si de eo medicinas aliquas apponerem, non nisi dicta repererem: argento tamen sic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

dabitur sic facultas: Lixiuium primó tale parabis acre: Calx immittatur in ollā, cuius fundum crebris foraminibus sit solutum, tenuibusque: pernium supra linum, vel tegulam accommodabis:

inde puluerem, & aquam paullatim infunde calidam, ac per arcta fundi foramina in subiectam fideliam mundam defluat, ac iterabis, vt acerrimum fiat: in hoc tritum immittas stibium, vt in tenues auras euolare possit, otioso igne ebullire sinas: nam vbi inferbuerit, purpurascet aqua, tunc per lineam laciniam, in purum vas exprimito, in residentes pulueres denuò lixiuium immittas, & in prunas suffcruefacias tantisper, donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratum lixiuium conferuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentem verò resiccatum puluerem, cum tartari oleo desiccato, & dissoluito, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicissim inspargito, carbonibus cælato tantisper, & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. AERE combusto, sic aureum colorem effinges: si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facies aquam, ac solutum fatiscat in ea combustum æs, in corpus reducēdo, aurei coloris multum retinebit. Fit quoque cyano sæpiùs argentum inspargendo, & ignibus committendo.

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. X.

IAM Hydrargyri operationes aggredi non intempestiuum videtur, & illius congelationes minimas, quod incongelabile putaueram, veras autem posterius: nunc, quæ aliquibus factitari non inutiliter solent, cupientibus aperiemus, & primò

Argenti viui congelatio cum odore

metallorum, & præcipuè plumbi, & nunc eo efficere libet: purgetur plumbum, & à scoriis separetur, liquatum in foueam proiicito, vbi iám frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durum iam habes, sæpiùs colliquato, & in claram aquam immerso, tamdiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore censeas. Fit & alia

Argenti viui congelatio cum casside ferrea,

vel patina, proiiciendo cum eo aquam, qua fabri ignitum extinguunt ferrum, ac illo duplũ immittatur ammoniaci salis, calcanthi, & æruginis: vehementiq; igne sinas ebullire, ferrea semper spatula versando, & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proiiciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatum habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manibus cõgelatum exugito, vt exudet quantulumcunq; habet, expressum denuò cõgeletur, dũ omne perficiatur, sic in prelotum fictile dimittatur cũ fontana aqua, detractis, quæ pessum ierant, sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum, & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. Illud autem

Argentum viuum congelatum in aurum tingere

si vis, & pulcrè: Infractis particulatim partibus, cum Cadmiæ terræ pulueribus alternis fusorium vas, & testaceum compleas, quibus mixtura mediet,

diet è ſcidiis, & paſſis vuis, & cyperi radice Indica illa, quam officinæ curcumam dicunt, contuſis, & inuolutis: expletum vas luto circumlinias, & Soli exſiccabis, vel igni, vt Solis vicem penſet, ſic igni appones, vt ferueat horis ſex, & incandeſcat, inde vi follium profletur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat, & vbi fluxerit, frigeſcat carbonibus tumulatum, ſic aurum coloratum, & ſplendidiſſimum reperies. Et aliter

Argentum viuum cum æneis pilis

fixum reddere poſſumus, & congelare: Aerea duo hemiſphæria fabricemus, vt ſe inuicem penetrent, ne expirare poſſint: intùs viuum argentum cum cryſtallini arſenici æquali portione, & tartari ritè contuſorum, & cribro ſuccretorum immittantur, luto foràs commiſſuræ perlinantur, ne reſpirent, ſic reſicceſcant, & carbonibus exaggerabis, & obrues quarta diei parte, poſtremò incandeſcat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vaſis cōcauo coalitum inhæreſcere videbis, malleo percuſſum decidet, liquato, & proiicito, & optimum dabit argenti colorem, difficileq; ab eo ſecernitur. Si æri immiſcere placet, cum eliquato æris triplo immiſceas, & ſine argento optimum oſtendet album, dulce, & malleabile. Vel ALITER: Fictili ollæ æneum operculum imponatur, ac accēſo igne mirè viuum argentum in operculo congeſtum reperies, & mirabilius congelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac deniq; auro conficiunt, diuerſiſq; vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit ſciſſe, nec meminiſſe obfuerit. Fit &

Argen-

Argenti viui congelatio cum oleo

alia, & sic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingeniosa est valde: Ex argēto, rubro arsenico, & aurichalco vas efformetur in scyphi speciem, quod ritè operculum cooperiat, ne respiret, viuo argento reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, oui albumine, vel resina pini, vt fit, & in ollam suspendatur, lini oleo plenam, & naturalis diei medietate sinas ebullire, extrahe, & exemptum corio, vel stramine exprimito, & si quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas terræ coagularet, quantum ponderis amisisse vides, ex aurichalco, & arsenico rependas, è pondere enim dignoscere non possumus, & vtere. Iam poscit ordo fixationes aliquas apponere, cum semper coagulationibus subsequantur, quæ plùs aliquando, minúsve retinent partium. Vnde

Argenti viui coagulati fixatio

hæc sic procedit, nec absque ratione: Testaceum vas, quod igni resistat, parato, cuius fundo sambuci radicum rasuram substernas, manibus calcando & accommodando, aliud deinde sternito pauimentum è crystallino vitro, pila tuso, & per incerniculum traiecto, & subtilissimo: inde piperis, zinziberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum viuum imponas, inde vas reple pulueribus eisdem ordine præpostero, operculum imponito, ac luto munito, solique interdiu credendum, vt ad candorem reducatur. Sic vas inuertas, & leuibus subiectis

prunis

prunis supra primum incandescat per horam, inferius postea, & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non congelatum euolat, & ex omnibus, quas videre contingit, & experiri, felicissima hæc successit, omnibus vti poteris, vel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatum. Est & ALIA argenti viui fixatio, non vtilitate inferior, & vti poteris, si placuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igni intus admoto, flammam erigens, comburitur, remanens in aquam vertatur, & leui flamma euolet humidum, & sal remanens cum Chrysocollæ factitiæ combustæ (cōburitur enim vt alumen) triplo permisceatur, salis alchali duplo, hoc congelatum inuolue vase duro, ignis suprà admoueatur, inde circum, tandem inferius senis quibúsve horis, & partes retinet congelati aliquas.

De medicinis secundi ordinis.

CAP. XI.

DICEMVS nunc medij ordinis medicinas, illæ enim nobis dicuntur quæ super diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant sic corpus, vt parum ab omni absint complemento, minimisque diuersificantur differentiis, nec vltimis expositæ obstant examinibus, sic primi ordinis medicinas superantes, vt à maioris ordinis medicinis superātur, parumque deficit, vt ad eas transeant. Sed quia difficillimæ sunt, & difficulter reperiuntur, nos paucalas probauimus, & apposuimus. Et primò

Argen-

Argentum in aurum tingere
docetur, & tinctura tam completa, vt verè credatur aurum: Ex argenti elimata ſcobe, cum argenti viui triplo igni malagma cõfice, ac vitreo in vaſe carbonibus inferueſcat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum ſuperatur, inde ſal ammoniacus, & viuum ſulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vaſe aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur, dum eius vis ſalem ammoniacum, ſulphur, inde viuum argentum ſublimet, & vaſis collo inhæreat, vas frange, & argentum aureo colore inſignitum, ſuique ponderis, vel maioris ſeruato, talemq; illicò parato aquam: Romanum calcanthum, cum duplo rubei cyprij calcanthi ſtillatitij, quod vocant coperoſam, & optima ſit, nam hinc omne dependet: ſic ſalnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris ſexta, & vitreis organis aquam ſtillatim exſugito, cuius partes duæ cum ſeruato argento per naturalem diem lento igne bulliant, inde aucto diſtillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chryſocollæ calce teſtaceo in vaſe fuſorio accommodetur, ore operto, & luto obſtructo colliquationis ignem adhibeto, & habebis: luteſcit enim argentum, maximè colore nunquam cariturum, vel eum permutaturum, vt examinibus omnibus auri expoſitum, coloris parum, vel nil amittat. Sic ALITER colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè. Meminiſſe iam debes è ſtibio confecti æris vſti, id cum argẽti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colo-

rem, vt videri possit. Si auro commisces, meliorem dabit, vt aliquorum patiatur examen. ALITER quoque fit optimè: Si argenti viui congelationem, quam cum casside diximus, tertiæ argenti parti remiscebis, argentum aureo colore insignitum reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones, & peracre acetum fundas, ac per diei quadrantē ebullire sinas, & colore augebitur magis, hoc autē extremo impones auri examini, ex communi scilicet sale, & laterum puluere, addito tamen calcantho, aurumq́ue sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solum in secundum, sed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis.

CAP. XII.

IAM tertij ordinis medicinas aggredi opportunum fuerit: siquidem scio multū animos ab huiusmodi lectione detinuisse, cùm à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ mysteria pandūtur, apud eos tamen, qui nummos exoptāt, si ferè aliquis est, qui eos non depereat. Et si alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradidimus, cùm nobis non sit eorum copia, in aliud tempus fortasse differre cēsuimus. Multi sunt, qui multa periclitauêre experimenta: quorum ea, quæ lucrosiora & expeditiora sunt, trademus: Et ex iis primò

Cinnabarim fixum reddere,

qui id facere quæsierit, ita faciundum esse censeo: Cinnabaris confractæ partes ad magnitudinem inglan-

iuglandium vitreo in vase capacitatis eiusdem argenti pondere iam triplicato, vel maiori disseminatas condito, & vicissim insparsas, luto munias, & resiccari sinito: sin minus in solem, vt repetas oportebit: inde cineribus immersum tandiu lento igne decoquas, quousque infractum plumbeo colore liuescit: quod si nec quidem iugem operam impendas, dum ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expositum, pertinaciùs obstabit, maioris ponderis & virtutis: & quo leuiori vtêris igne, tantò feliciùs res peragetur. SIC verò animatur argentum, & amissum resarcietur: Sublimato viuo argento ex aceto distillato bulliat, inde viuum argentum remiscebis, & vitreo recuruo vase viuum argẽtum in ignem inferuefacto deuolet, & in receptaculum dilabatur, & seruetur: ponderis (si sapis) parum amisisse comperies. ALITER sic, & citiùs, & lucrosiùs facies: Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinem in oblongum linteum sacculum accommodabis ollæ lateribus vndique distantem, inde lixiuium peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis, quadruplo, & cineris roboris æquali portione confectum, vti fieri solet, vel ratione aliqua parandum: per diem ebullire sinas, exime, & ebulliat cum oleo, iugem operam impendas, & integram cum nocte diem finito quoque illic esse, & exemptas ex oleo cinnabaris partes, oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo

fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitum, vt diximus, ignem adhibe diebus tribus, vt tam postremò augescat, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic & ALITER fixum reddere possumus: Si testaceo in vase rotundo vndique clauso, vbi exili spiramento cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni accommodato, paullatim vigorando, vel lignorum serratura, quousque eundem contraxisse colorem cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, & sæpè à philosophis præceptum nosces: sed hoc ministerium quærit maius. Nec aliter inutiliter fixum redditur, vsto ære insparso fictili in olla; prius tamen calcantho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, si rectè hæc animaduertes, non parum nanciscêris lucri: omnibus enim antestat, qui tali parantur arte, facultate, & fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id autem ingeniosorum reperit dilgentia, vnius pharmacopolæ exemplo, qui cùm cinnabarim conficere quæreret, in argentum casu optimè versum inuenit. Vtilius fixum redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure non tam adustibili, ac maiori parte. ERIT quoque voluptuosum, si cui placuerit, è fixo cinnabari argenteam barbam elicere: Si vase eodem accommodabis, igne solùm inferius lentè admoto, ar-

gentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum; vti silua erectum cernes capillamentum, vt nil fuerit visu iucundiùs. Quæritur & apud chymistas, non cinnabarim solùm fixum reddere, sed

Aurum ex argento extrahere:

nec tam parum, quin sumptibus reficiens, multum non superlucreris. hæc est eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri scobs in fusorium vas & durum igni tandiu incandescat, dum soluatur: inde factitiam chrysocollam, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arsenicum paulatim inspargito, & postquam insparseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur, vase è cineribus parato & forti, iam exclusis sordibus omnibus auri in separationis aquam immergito, & aurum deorsum vasis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculiosum & laboriosum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum perdas.

De Phœbi & Pythonis pugna.

CAP. XIII.

REMOVEATVR suo loco ingentis corporis Python, faciei horridæ, rutilis cristulis, maximoq; veneno minax, latiori aculeorũ aceruo stipatus: ex omnibus acrior, quæ mater tellus producit, multumq; loci cõducit situs: vt hinc omne dependeat. Hic tabidi vi aëris, vipera virulẽtior, eminus duros infigit ictus: cùm inimicum absorbuerit, cæco demergatur antro, vbi primum obmutuerit,

ne

ne surgentis vi vaporis, strangulantemq; halitum eructans, astantes interimat. vnde conducit, vesicis caput obuelent, si fuerit quoque tutum, sed tutiùs erit si militantes relinquantur: sic Phœbus suis paullatim confodiens sagittis, ingentem sternat Pythona, & sic in fine percutiet, vt exhausta sit pharetra, venenumque effusum, nec cæli desit clementia, sed longa imbrium procella sæuientem compescat, humoremque cupitum ipse hauriat, multaq; humiditate intereuntẽ detineat: sic Phœbi Pythonisq;, per diei quadrantẽ immoretur bellum, vel pluscul ũ, quod nihil referre arbitror, dummodò victoriam referat: sic populatis visceribus, prostrato hoste, exhausto exinanitoque veneno, ira Phœbi cesset, & si amplius reuiuiscit, aditus vitam repullulandi resecetur, & tantum pugnet, dum pugnando occumbat: tunc Phœbus frondibus & corollis caput redimitum, ferat insignis victoriæ præmium, nec lasciuum puerum iniuriis lacessat, & sat fecisse sciet. Neq; hoc tamẽ me clàm est, perpaucos esse, quos æquus amabit Iupiter, eisque propitiabitur: si ad clausum sensum eruendum prouehit inuestigatio, facilis tamen præ aliis, veris doctrinæ filiis patet: semel tantùm in seriis ludere placuit.

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare.

CAP. XIIII.

SAEPE vsu venit, vt multa fingantur ex corallio gestamina, & nõnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, vt vasa efformentur,

tur, cæteraque concretitia, vt in testæ duritiem transeant, nec minimi consurgunt pretij, ideò ritè rationem parandi exhibeamus, cùm à multis huiusmodi compositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito: Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel scidia pila tundantur, vel mola, incerniculo succreta, quæque non transmeant, denuò in pilam repetantur, dum in tenuissimum redigantur puluerem, vt ægrè tangantur, & in auras euolent, quàm diligentissimè valebis, & docebimus: vt autem omni abstergatur spurcitia, feruenti in aqua sal alchali demergatur, vt liquescat, & in humorem transeat, in amplum cratêra effusa aqua, vbi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitentur, ac probè versentur: & vbi considere desierint, excolato, & priore effusa, alia superinfundatur, manuque expansa denuò exagitentur, vsque dum sordes omnes abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tractentur tamdiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat: cùm hoc cognoueris, aëno transferas rebus vnà maximè tingentibus, vt proniores ad colorandum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus baphica, sandalum, brasile, eritrodani radices, & iis similia, vel quæ huius vicem exhibeant, largè effuso limonum succo, quem prius parato, & purgato, vel penicillis, vel vitreis chymistarum organis, coquito simul, dum aliquid habuerint humoris, sæpè rudicula vel cochleari vertendo, vt
permi-

permiſceantur, in vitreum deinde transferto vas, cum reliquo ſucco, vt ipſius acrimonia ſoluatur, longo collo, lato, alueo, vt promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam, rectè permiſcendo, vas fimo condito, ac innouato, dum diſſoluantur, quod huiuſmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicundiſſimum emergere conſpicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, ſeruato, & mixturam manibus tractabilem & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhæreſcens pertinaciter, vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramoſiſſimum effinge, primoque ruderatu deformatum calenti ſoli expone, caueto, ne puluere, ventoque infeſtentur, vel ſuperficiem deturpent, vèl phialis fimo condito, ſeruato ſemper oleo perungendo, puniceum enim illum colorem conciliat, ac paullatim lapideſcens, in duritiem redit priſtinam, & ſonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, ſic facilè peculiari, natiuæque conſtitutioni reſtituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare.

CAP. XV.

NEC minus in margaritis adhibenda eſt diligentia, ſi maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel deliciarum irritamenta, & collo magnitudine inſignes, & ſemuncialis lapillorum orbiculi, vti crotala geſtentur, & adeò adulteratæ concinnam formam mentiuntur, vt tales Indicus non mittat oceanus, nec

quæ in conchis naſcuntur proximis. Vt inſtitutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua vel ſordibus deturpētur, ſic exaluminatos reddes: In ſacculo, cum ſmiri, pumicis, ſepiæ oſſis puluceribus iniiciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, reſiccato, & in pollinem redigito, vti diximus, & diſſoluantur, vel limonum ſucco, vel huiuſmodi vapore ſurgenti, pendentes è vitrei vaſis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergo ſub fimo condito, quinis ſemper diebus innouando, dum ſolutas noueris, & pingue quoddam, vel oleum per humoris ſuperficiē enatare videbis, optimè excipiatur, vel ventris foramine, vel argenteo cochleari: inde remollitum puluerem manibus ſumptitabis, & tractādo in orbes digere, veluti pyra turbinata: ſiq́ue tua non reſpondet ars, ex argento parato typos, vel alio metallo auratos, & ſi pertuſas velis, porci ſeta, vel argentea acu perforentur, ſeruata ſemper pinguedine, perungendo è filo pendentes, tereti vaſe vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, vt aſſentur, ne latera contingant, vt à venti, pulueris, aliorumq́ue iniuriis vindicemus, ne innubilentur, & variis obnoxium maculis margaritum reddant, cùm duritiem contraxiſſe vides, ex milij, vel hordei pinſita farina piſtorio opere in panificio ducta, circumlita, & condita furno coqui ſinito, vel palumbis margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata ſint viſcera, & ventriculum, vel ieiuni ſint, vel iis aluus ſit ſubducta, vbi deglutierint,

tierint, sinito aliquantisper: tum è ventre trahito, vel filo suspensos, vel interficito: Vel lacte ficus ebulliant, & preciosum habebis margaritum. SI ALITER placuerit; Vbi succo, vel forti aqua sunt dissoluta, clara lauabis lympha, vel distillata, lotisque manibus, ne tractando sordescant & palleant, sic lacteo fici succo, cochlearum aqua, feruenti balneo distillata, aut oui albore glutinabis, perforabis, & resiccare curabis, argentea lauando semper aqua, & commiscendo. AQVAM argenti sic parabis: Forti aqua solutum fatiscat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, dein sub dio noctu relinques, donec glaciet, & argẽtum in crystallini lapilli speciem reperias, ritè ablues fontis aqua, vt luci-diores conspiciantur, quos vitreo condes vase, ac putri fimo soluere sinas, quo mergas factiosos vniones, & immorari sinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. EST artificium, quo maculæ ab vnionibus abolentur, & inter multa facilè, & præstantissimum reperi: Maio mense in lactucis rorẽ accipias sparsum, quo vniones immergas per diem, & perlinito, & fulgidum euadet margaritum, nec absque ratione inuentum reor: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore luxuriante conceptu sitiunt rorem, veluti maritum, cuius desiderio hiant, & cùm maximè lunares liquantur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitum, sic concipiunt, grauidæq; fiunt, ac de saginæ qualitate reddũt habitum

vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli; si turbidum, pallore languent & rubescunt. ALII sunt adulteras & decerptorias ementientes sic: Pisciũ oculos emundatos acri aceto detinent, dum mollescant: eosque effingunt, ac durescere sinunt, sed pallore languent. Sic candore, liuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere vniones insignes habebis.

Crystalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur.

CAP. XVI.

IAM ad pretiosorum lapidum compositiones est accedendum, de quibus prisca non parum laudatur ætas: nec fraus est (inquit Plinius) vitæ lucrosior. & sic æris desiderium luxuriæ facem excitauit, vt sæpè horum censores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui crystallo, aliisque rebus parant, decenti quadam prærogatiua, vt naturales videantur. Nos, quibus imitari possint, recenseamus. Nunc aliqua præmittamus, quæ iis sunt necessaria, & primò

Crystallus, vt fusilis fiat,

docebimus: nec parum aliquibus impedimentum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: sic tamen id aggredieris: Crystallum terito, & incerniculo in tenuissimum puluerem subcernito, cum tartari salis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validissimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liquescat, apto deinde vase colliquetur, sed omnibus longè sordibus: si enim fœculentus

lentus fortasse fuerit, arguitur, & dolus detegitur: sed inoffensa interniteat perspicuitate, quod si salis plusculum suggeratur, celeritis liquefit. Sal iam patuit. Assolent multi crystallum præparare ALITER, vt facilius liquetur sic, & operi aptior est: Ferreum cochleare capiunt magnum, luto muniunt, & infractas crystalli partes igni committunt, dum illæ incandescant, inde tartari oleo restinguunt, id multoties innouant, & æreo mortario terunt, vt faciliùs puluis colliquetur. Fit etiamnum pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

& illud ex oui albumine parant, quod alij ex arena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, sic efficies: Multa ouorum albumina simul exagitabis, iis vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenam feruentis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non puluerulento, nam non relucens vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat. Si autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topazion, aqua croco in ea dissoluto, si pyropum, brasilis rasura: sic alios tingito. At si vitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderosos immisceto colores, vti cinnabarim, argenti viui vbertate non leuem, sic vitri pondus imitabimur, non tamen duritie tam robustissima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis gemmæ adulterentur.

CAP. XVII.

ANTE quàm sua cuique assignetur gemmarum compositio; quædam eorum placuit apponere experimenta, vt hinc quisque assequi liceat, quidquid ad eas fucandas, & adulterandas attinet: ex vnoquoque enim horum alia componendi datur methodus, vt vnius exemplo in omnibus vtãtur, & periculum naturæ sumant. Quarum prima se offert

Hyacinthus,

nec à verò multum aberrabit, & huiusmodi semper meminisse oportebit: Fictili olla & dura plumbum immittatur, ac vitrariorum fornacis igne accommodetur, immoreturq́ue per mensem, & dimidium, sic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumq́ue gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoq; inter has habetur principe. Si autem

Carbunculum,

vel, quem vocant, rubinum, placuerit, sic mentieris ludi gratia: friabiles enim sunt, multumq́ue cedunt, & in particulas dissiliunt: Tritum auripigmentum in rotundam immittes phialam, & igni accommodato, eiusq́ue vasis collo reperies optimos, & colore flagrantissimos, multumq́ue suffunduntur cocci rubore, rutilos emittentes ex sese radios. Sic verò

Succinum

imitaberis, si mastichen in olla liquidam per colum traieceris, vt sordibus expurgetur, & lucidior inter-

interniteat, parum deinde radicis curcumæ dictæ, cum ea remifceto, & imagines efformato. Sic ſi in cryſtallum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito, per naturalem diem igni detineatur. Sic quoque fiant omnes

Gemmæ fictitiæ,

primò cryſtallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant, lateribus æqualiter quadris, vel quam quærunt inducunt formam, inde tincturam parant, ſmaragdum ærugine, carbunculum cinnabari & braſſile, ſaphyrum cyano, chryſolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perſpicuitatem arceant, iis maſtiches lachrymam, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuiſam lento igni ſuper laminam accommodant, taliq́ue inficiunt, & ceu glutinum quodam vnit, & ſic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri non poſſint: quòd ſi meracius rubēt, aquam; ſi dilutius, colorem addunt, & ad decorem proficit, ſubtus autem bractearum quadrulas accommodant, cumq́ue anulo inſignita eſt, in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum ſubolent: varioq́ue huius colore mirè variatur gemmæ color. At ſi placeat

Saphyrum in adamantem vertere:

ſaphyrum eum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata ſcobe, fuſorio in vaſe obruito, ac validiſſimo igne vbi excanduerit, ne tamen colliquetur, viſere ne parcas, ne plus

quàm deceat, ignis detineatur, vbi perfectum recepisse colorem, ac de adamante multum fuerit mutuatus, detrahe, & in vsum transferto. Albus autem

Sardonix,

quem alij Cameum vocant, si cordi fuerit, imitarique eum vis, cape modum: Conchas terito multas, paruas illas quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti caussa, & limonum purgato succo, impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginem effingito, & resiccari curato, eam quoque anulo insignire poteris, vti libuerit.

Gemmarum compositiones aliquæ.

CAP. XVIII.

GEMMARVM compositiones aliquas apponemus, quales plerisque locis factitantur, si earum aliquando egens fueris. Nunc primò quomodo fingatur.

Adamas,

docere lubet: primum optimum parabis crystallum, ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquam restingue, tum minutissimè commolito, & terito, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas digerito, per noctem feruentissimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis. Nec minus

Sma-

Smaragdus

effingitur, si tali eum parabis opere: Aes optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe, & pila contundatur, & succernitur, vase alio iterum fornaci imponitur: igni verò imbecilliori, per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ, ex qua vitrum conficitur, duro vase remissiori igni detineatur per diei medietatem, & crassius virentem reperies, visu iucundissimum, vt suauitate oculos alliciat. Fiat nec dissimili industria

Saphyrus,

facilisque talis est tinctura: Si vitri puluis cum cærulea terra illa, quam figuli zapharum vocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo requiescere pateris vase forti, perficitur. At carbunculi speciem, quæ Græcis

Pyropus,

nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut meraciore suffunditur cocceo rubore per omnem intimam sui partem, & si puram feceris, inoffensam admittit perspicuitatem: Crystallum fusorio in vase forti, ad colliquefaciẽdum fornaci imponimus, cui minij parum addimus, & per diem immorari sinimus, postera die detrahe, & refrigerari finito, tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcem redacti ęri addimus, igni iterum imponimus, & in colliquatum huius pulueris parum addimus, Igni fusum stannũ triduo detineatur, & croceum, quod pessum ierit, ne amplius eluuies illa innatet,

remi-

remifceto, & per naturalem diem ferro verfato, & nunquam ceffa, quin verfes, quoufq; refrixerit, fic languidiùs, & liuidiùs omnes rutilabunt, vti libuerit. Ipfe tamen

Topazion

fi vis componere: Arenam fumito, quam diximus, & cum fui quadruplo cõbuftum immifceas ftannum, & teftaceo duro vafe lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indefinenter: valde enim arena fufibilis eft. At

Chryfolithus

fic fiet: In colliquatum cryftallum fexcuplum ferri ftercoris, vel recrementi permifceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. Sic quoque

Prafius

mentitur: Cryftallus colliquetur, cui duodecima immifceatur ferri, & æris in calcẽ bis redacti pars, per artificia ẽ diem igni ferrea rudicula permifceto fine intermiffione, & fmaragdo euenict fimilis, fi dilutioris peroptas coloris, fextum immifceas plumbi calcis & ftanni: poft verfato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, prafium dabit. Sic

Calcedonius

eueniet: Cùm igni ad colliquefaciendum cryftallum immittes, argenti calcis parum remifceto, per diem fornaci immorari finito, fic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

fi effingi velit: In liquefactum cryftallum terræ illius

lias pusillū immittas, quam in Saphyro diximus, ritè ferrea rudicula permiscendo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. Si vis lapidem, quem vocant vulgò

Smaltum,

& albū. sic fiat: Plumbi cinis cū crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat vasi, ferrea spatha permisceto, & colliquationis ignē auge, & fiet: Si hinc interniteat, hinc verò albescat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctē reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscēdo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur. Si vis autem viride, quo solent parietes incrustari: vbi albū effeceris, cū terræ cæruleæ illius pusillo misceas & colliquetur, rude ferrea versato per noctē & fiet. Horum exemplo reliquos tuo marte effingere poteris, vt si iaspidē, antiqui lateris puluere, si lacteo colore, calce, & gypso. Omnes hæ tamen gēmæ si languidiùs micant, vel nube aliqua circumfundūtur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelā incendant pinguiorē. Hæc de chymicis, & de adulteratione gemmarum visa sunt: superest de speculis, & de gemmarum inscalpturis, quod proximo libro faciendum erit.

FINIS TERTII LIBRI.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER IIII.

PROOEMIVM.

NIVERSVM tunc hoc negotium me absoluisse reor; quum experimenta Catoptrica quedã, quæ supersunt, enarrauero: satis enim, ut censeo attigimus Chymica, ut eorum aliqua rudibus innotescere possint principia, nunc ea docere satis præsens exigebat locus. Est enim quædam Geometriæ pars, quæ ὀπτική, id est perspectiua appellatur, ad oculos pertinens: multa enim huiusmodi demiranda facit experimenta, ut imaginem nunc extra porrigat, nunc nihil imaginet, nunc aliorsum translata imagines faciat. Item quoque rectiùs speculum inspectando pedes sursum, caput deorsum videntur, & cætera: uti latiùs in sequentibus perspiciuntur id tamen scito, quòd si diuersitatem aliquam es effecturus, à plano recedas, & semper à vero diuersum spectabis. Reddere tamen eorum caussas, alienum puto, cùm disciplina ea affatim satisfaciat multiq; eas reddiderint: quas qui præoptarit, consulat Archimedem Syracusanum, Euclidis Opticam, & Catoptricam, Ptolomæum, Vitellionem, & reliquos, quorũ multa desumemus, multaq; denuò excogitata adiiciemus, ut hinc quisque possit in infinitum ea propagare: ut in omnibus euenit experientiis. Postremò quomodo ipsa formentur specula, ac poliantur, uti commodè a nobis fieri poterit, pertractabimus. Post autem speculares apparitiones, ne qui emisisse

omisisse videatur, vel aliquid nostris historiis desiderari possit, de physicis ligaturis vel colli suspensionibus, de gemmis, deque figuris eis insculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autem legentium animos nimia sermonis prolixitate diutiùs immoremur, consultiùs fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodo interdiu astra contueri liceat.

CAP. I.

MNIBVS iã est planũ, exiguum lumen potiori, viuidiorique propinquum euanescere. Si facem vel flammam aliquam luculento apposueris soli, dissipatur lumen, & marcescit, delitescunt interdiu stellæ solis fulgore nimio, cùm æquè diu noctuque splendeant: eas igitur intuituri remedio non fuerint destituti. Die magno solis defectu, cùm lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, sideribus cælum disseminatum conspicitur: quod suis accidisse temporibus Thucydides memoriæ mandauit, nostroque sæpe patuit æuo, nec oculi solùm vehementi caligant luce, sed offenduntur, vti de Xenophontis militibus legitur, & de Dionysio Siciliæ tyranno, qui splendidissima luce, carceribus tetris obductos occæcabat: cùm enim oculorum acies obsistere soli nequeat, nec ferat, hebetatur illico, quique fuerint aliqua conspecturi, ad cilia manus obtendunt, vel

propugnaculum aliud. Hinc auſpicamur: qui ea conſpicere affectabit, vti è Galeno & Philopono docetur: in præaltum deſcendat puteum, vel huiuſmodi ſimile, vt per tenebras multumque interuallum cælum contueatur ſerenum, vtique nec obtectum nebulis, inconniuentibus oculis, & ſine nictatione clara intueatur aſtra & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis inſtar) viſum, congregant, nec à lumine ſuperfuſo diſſipari ſinunt. non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & ſi profundiùs deſcendes, clariùs conſpicies, & celeriùs: ſin minus, obſcuriùs & tardiùs. Sic profundo cæcoque aliquis demerſus antro, in ſole candelam ardeſcere conſpiciet, quod tamen ſplendidiſſimæ lucis occurſu repentino non euenit: quia à maiori Solis vetatur lumine. Sic quàmplurimos haud minimæ auctoritatis viros hallucinatos reperi, vti ſæpe legiſſe & audiuiſſe memini, ſi diu aſtra conſpectari nequeunt, tali ea contemplari aggrediuntur artificio: Speculo aquæ immerſo, in meridie cælo ſtellas ſe contueri fixas credũt, oſtenduntque. Perpendiculares enim Solis radij in aquæ ſuperficiem incidentes, ſpeculum obliquè feriunt, & ex eiuſmet ſuperficie ad ſpectantis oculos bene locatos intorquentur, Solisque repræſentant figuram: at radij obliquè aquam percutientes, inde refracti ſpeculum & viſum feriunt, videbitur eiuſdem figuræ & minor, propter denſioris medij refractionem, aſtrumque videre putabis, Solis corpus inſequens, quod patet in Opti-

cis. Ideò Stilbon illud putant multi, cùm parum à Solis corpore recedat. eumque semper consequi conspiciunt: Caniculã aliqui sidus, & æstiuis ideò diebus visere properant: quòd si minus demonstrationi fidem adhibes, sed experientiæ sensuíque magis credis: verum illius in æquinoctiali requirito interuallum, nec eandem semper reperies distantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora sidera videantur: quod speculo eandẽ semper distantiam monstrat, si æquè apposueris: non tamen inficior tali ope non modò Orientem, Occidentémve solem, sed Meridianũ occupantẽ liberius nos posse cõtueri, præterea luminarium defectus: cùm enim oculi imbecilli, cominus solẽ conspicere non sustineant, nimio lucis splendore, sic clara luce, robore nullo, ac disci cernes similitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio.

Quomodo in tenebris ea conspicias, quæ foris à solè illustrantur, & cum suis coloribus.

CAP. II.

SI quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitq; si spiramenta quoque obturentur, ne lumen aliquod introirrumpens, omne destruat: vnã tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat. cuius basis solem, conus verò cubiculum aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tectos oppones. Sic à Sole illustrata omnia, & deambulantes per plateas (vti antipodes) spectabis, quæq; dextra, sinistra, commutataque omnia videbuntur, & quò

longiùs à foramine distabunt, tantò maiorem sibi adsciscunt formam, & si papyrum, vel tabulam appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulacra apparebunt. Quia simile validum maximam cum sensu nonnunquam efficit sensationem, talemq́ue inuehit affectionem, vt non solùm cùm sensus agunt, sensoriis insint, eaq́ue lacessant, sed etiam cùm ex operibus discesserê, diutius immorentur: quod liquidè potest perspici: nam per solem deambulantes, si ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, vt nil vel ægerrimè cernamus, cùm adhuc in oculis seruetur affectio ipsa à lumine facta, inde paullatim euanescente, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & tacendum putaui, vti

Omnia cum suis coloribus

videre si quæritur: E regione speculum apponito, non quod disgregando dissipet, sed colligendo veniat, tam accedendo remouendoq́ue, quousque ad suam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & si attẽtiùs perpenderis inspectator, vultus, gestus, motus, hominumq́ue cognosces vestes, cælum nubibus dispersum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd si ad verum perueneris, non parum lætaberis, mirumq́ue cognosces, obuersa omnia, quia centro speculi vicina sunt: si enim extra centrum elongabis, maiora erecta, vti sunt, conspicies. Vt clariùs appareat, feriat sol vultus: sin minus,
specu-

ſpeculum dirigendo ſolis reflexione iaculetur, vt inſigni fulgore illuſtretur, debita tamen diſtantia, tamdiu ſitum variando, dum verum te aſſecutum eſſe cognoſces. Hinc philoſophis & medicis patet, quò fiat in oculis viſus loco, ac intromittendi dirimitur quæſtio ſic agitata, nec alio præſtantiùs vtrunque artificio demonſtrari poterat: intromittitur enim idolum per pupillam feneſtræ inſtar, vicemque obtinet ſpeculi parua magnæ ſpheræ portio, vltimo locata oculi: quòd ſi quis diſtantiam menſurauerit, centri loco fiet viſus, quod ſcio ingenioſis maximè placiturum. Hinc euenit, vt

Quiſque picturæ ignarus, rei alicuius effigiem ſtylo deſcribere poſsit.

dummodò ſolùm colores aſſimilare diſcat: hoc in ſubiectam tabulam, vel ſolidiuſculam papyrum imagine repercuſſa: erit enim perito facillimum: ſi Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraq; alia eueniunt, & cognoſces, quàm vt enarrare poſſimus, præcipuè ſi diligens inſpector pertractauerit. Et hinc rei conſcio quiſpiam occultè narrandi auſpicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluſo, nec leues poterunt imaginari technæ, diſtantiam ſpeculi emendabis magnitudine. ſat habes: qui ſe id feciſſe iactarunt, non niſi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim.

Iris quomodo videri poſsit.

CAP. III.

MVLTIS id euenire poterit modis, commo-

dius tamen è cryſtallo paretur, vel ex Iride quoque gemma, ſexangula cryſtallo ſimili, quam ſic maiores appellauêre, cùm Solis ſubdita radiis, ſumma tecti laquearia ſubiectumq; planum tremula verberet vmbra iridiq; colores ſimiles oſtēdat. Sic enim naſcitur hexagona: ſin minus, arte paretur trigona, longitudine dodrantali, latitudine duorum digitorum, inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem videre quæſieris, cryſtallinum, vel vitreum priſma manibus ſumes, & in longitudine oculis accommodabis, ſi per infernam ſuperficiem intueberis, omnia diuersè colorata è puniceo, viridi, xantho, & cçruleo: item ſi ad ſupernam ſuperficiem oculos flexeris, permutatur colorum ſitus, cùm permutentur perpendiculares; & hoc clariùs Solis luce, nec contemnendum rei ſpecimen erit, ſi hortos inſpexeris vndique tapetis ſparſos, floribus & corollis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli viſuntur, veſtium fimbria iiſdem coloribus redimita, ſi ſecundum latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: ſi ſuprà, vel ſub oculos inuertes, inuerſa & erecta abſque coloribus vides, ſpectans verò quaternis inſpicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatem, aliquam inde cera ſuperficiem opacando, & ſæpè per oculos reſoluendo ea videt, quæ potiùs ſunt faſtidientis, quàm voluptuoſæ narrationis, pertractare. IDEM quoque ſic videre poſſumus: Si in peluim aquæ plenam ſpeculum immergatur, diligens intuitor in parietum marginibus, iri-

dis

dis colores generatos reperiet, & pulcriores. ALITER vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundum, foris aqua perfusum Soli oppones: radiis enim Solis ictum, rutilo aëris repercussu in subiecto plano cælestis arcus speciem imitabitur per varias Solis inflexiones. SIC soli aquam obiiciendo stillatim, è regione nigra in superficie dissultans iris spectabitur, vt sæpe remigantibus euenit, aquarum motu: idem quoque euenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maximè humidos oculos habentibus.

Quomodo res multiplicata videri possit.

CAP. IIII.

INTER ludos qui circumferuntur, nō parum iucunditatis est specillum instrumentum vitreum illud, quod oculis apponimus, vt commodius aliquid intueamur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm in medio (eo enim permutato, permutantur omnia) illud ergo è solidiori vitro maioriq́ue crassitie paretur, vt aptius in facies rota verti possit, in plures ergo facies & angulos accommodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, vt disgregetur visus, ne verum conspicere possit. è pluribus ergo superficiebus iam paratis, oculis apponi, & si alicuius faciē viciniùs intuebimur, Argum vel oculatum totū: si nasum, non nisi nasum: sic manus digitos, & brachia, vt non hominem, sed poëtis fictum Briareum: si nummum videre contigerit, multos non vnum conspicies, vt nec mani-

bus tangi valeat, ſed tangentem ſæpè ludat: meliusque fuerit cum eo dare, quàm accipere: ſi in trireme longius intuearis, armata videbitur claſſis. ſi ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens: fitque vt res geminari videatur, & duplices cernas hominum facies, binaque corpora: & hinc fiunt diuerſi conſpiciendi modi, vt res vna alia videatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus patefiunt.

Speculis planis, vt caput deorſum, pedes ſurſum videantur.

CAP. V.

Si quis planis ſpeculis, ſurſum pedes, caput verò deorſum ſpectare conſpiciat (quanquam id repræſentandi proprium concauis ſpeculis ſit) planis tamen ſic efficere conabimur: Specula plana bina ſecundum eorum longitudinem collocabis, vt ſimul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri poſſint, rectumque efficiant angulum: vbi ritè paratum fuerit, ſecundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc ſpeculo læuo, vel dextro inclinabis, latere rectiùs inſpectando, & caput intorqueri videbitur, cùm ſecundum eorum latitudinem faciem diſſecabunt, fiet imago huiuſmodi, vt caput infrà, pedes verò ſuprà locati videantur. quod ſi amplum fuerit, totus ſpectabitur inuerſus homo. id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud reſilit, vt obtortum videatur.

Speculum è planis, in quo vnius rei imaginis plures appareant.

CAP. VI.

SPECVLVM autem è planis compactum, cui si vna res demonstrabitur, plura illius det simulacra, prudens inuenit vetustas, vt è Ptolomæi scriptis percipitur: cuius talis est compositio: Plana tabula vel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus disponatur, & hunc secundum imaginum numerum æquè diuidas punctis, iis chordas subtendas, & absides abscindantur: inde similis latitudinis paralelogramma erigas plana specula, & altitudinis eiusdem, firmiter glutinentur, & accommodentur, ne conuelli possint, secundum longitudinem adiuncta, & super planam superficiem erecta. postremò spectantis oculus circuli locetur centro, vt vniformem ad omnia visum habeat, singulis singulas spectabit facies, & in circulum dispositas, vti in choreis sæpe visitur, vel theatrali spectaculo: Ideò ab eis Theatricum, vel theatrale dicitur: è centro enim facessentes lineæ perpendiculares omnes, super eorum superficiem incidunt, in seipsas ergo reflectuntur, sic oculo imagines afferunt, depromens vnaquæque suam, sic deuoluendo diuerseque situm çuariando, varios & diuersos monstrat simulachrorum situs.

Speculum multiuidum construere.

CAP. VII.

SPECVLVM construitur, quod polythaton, id est, multorum visibilium dicitur: illud enim

aperiendo & claudendo folius digiti viginti, & plura demonſtrat ſimulachra. ſic igitur id parabis: Aerea duo ſpecula, vel cryſtallina rectangula ſuper baſim eandem erigantur, ſintque in hemiola proportione vel alia, & ſecundum multitudinis latus vnum ſimul colligentur, vt libri inſtar aptè claudi & aperiri poſſint, & anguli diuerſentur, qualia Venetiis factitare ſolent: faciem enim vnam obiiciens, in vtroque plura cernes ora, & hoc quantò arctiùs clauſeris, minorique fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtuſiori cernes angulo, pauciora conſpicientur numero. Sic digitum oſtendens, non niſi digitos cernes, dextra inſuper dextra, & ſiniſtra ſiniſtra conuiſuntur, quod ſpeculis contrarium eſt, mutuaque id accidit reflexione & pulſatione, vnde imaginum viciſſitudo euenit.

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur.

CAP. VIII.

At ſpeculum, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur, è planis componere ſic facilè poteris: Plana duo ſumes ſpecula, quorum longitudo latitudini dupla, vel ſeſquialtera erit, & id cõmoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: ſint tamen longitudinis eiuſdem & paria, & ſuper ſtylum inuicem inclinata vniantur, eriganturque ſuper planum aliquod perpendiculariter, vnde ſuper mobile latus fixa moueantur ſpecula, non dubium ſanè eſt, quin & in vno accedi, & egredi in altero inſpicias: & quantò hæc appropin-

pinquabitur, elongabitur illa tanto, vt ſimul in hoc veniens, in altero diſcedens videatur.

Speculis planis, vt ea cernantur, quæ longè & alienis in locis geruntur.

CAP. IX.

SIC ſanè poterit quis occultè, & ſine ſuſpicione ea intueri, quæ longè & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non poſſet: ſedulus tamen eſto in ſpeculorum ſitu: Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid ſpectare libeat, & è feneſtra vel foraminis regione ſpeculum accommodetur, quod faciem ſpectet tuam, & bene erectum ſi fuerit opus, vel parietibus figatur, vndique mouendo, & inclinando, quouſque quæſitum imaginet locum, quod oculos admouendo, & accedendo aſſequeris: & ſi arduum fuerit, Dioptra, vel alio inſtrumento minimè falles, & ſuper lineam perpendiculariter erigatur, angulum ſecantem, & reflexionis & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. Sic & in diuerſis eueniet locis. HINC euenit, quòd ſi vno minus commodum fuerit ſpeculo, idem pluribus ſpectare poteris: vel ſi diſtantia nimia viſile deperdatur, vel parietibus & montibus interiectis dirimatur: Speculum ſuper accommodabis, ex alterius regione ſuper lineam erectam, quæ angulum diuidat rectum: ſin aliter, neutiquam id eueniet, & locum conſpicies optatum: vnum enim in aliud, imaginem remittens, per decem, & multis eliſa imago, oculo euolat, eaq́ue cernes, quę primò offenderint: dum imago per rectas profertur lineas,

neas, nec locorum, vel parietum anfractu cohibetur visile: facilisque fuerit constructio. Sic sæpè simulacra transferre consueuit. At si ALITER fastigiosum aliquod, vel erectum spectare quæsieris, quod neutiquam visus cernere possit: secundum longitudinem bina adiunges specula, vti diximus, & ligno, vel parietis culmine firmetur alterum, vt promineat, & rem habeat obiectam: reliquum verò funi, vt aptè dimoueri possit, quando libuerit, & cùm primò nunc obtusum, nunc acutum causet angulum, vti vsus expostularit, dum visæ rei linea secundi speculi medio visui refringatur, & incidentiæ & reflexionis pares sint anguli, & si alta videre quæris, erige: si infima, deprime, donec refringatur visui. tum demum spectabitur: si manibus alterum habebis, inspecto illo faciliùs eueniet.

Speculum quomodo constituatur, vt nil imaginet, nisi quæ volueris.

CAP. X.

CONSTITVITVR sic quoque speculum, vt eo inspecto aliquis imagine non visa sua, alienam videat rei speciem, nec vndique circumspectam: Planum speculum in pariete firmabis, super planum perpendiculariter erectum, & sub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietem scindas, sub certam picturæ vel idoli alicuius quantitatem: eamque ei apponas secundum portionis quantitatem, ac operias, vt spectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere possit. Speculum constitu-

to loco imaginem refringet, vt visu & visibili per speculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locum reperies, vt superius docui. Incedens ergo inspector, nec sui imaginem, nec quicquam cernet vnquam, cùm ei opponitur, & ad statutum peruenerit locum, picturæ vel alterius rei simulacrum cernet, quod nec alibi spectare valet.

Speculum è planis quomodo constituatur, quo imaginem in aëre volitantem aspicias.

CAP. XI.

Nec erit minoris constructionis, & voluptatis speculum illud è planis compositum, quod humi iacens homines volitantes ostendit, nec sinè miraculo intueberis. Si quis id assequi velit, facilis sic erit constructio: Bina iungantur ligna, vt gnomonis figuram imitentur, & fixa vndequaque constituant angulum, vt orthogonij trianguli, & Isoscelis figuram habeant, firmetur: inde in vnoquoque pede speculum magnum vnum æquè sibi è regione aduersans, & æquè ab angulo distans, prosternatur eorum alterum, iaceatque, quorum medio locetur spectator è terra eleuatus aliquantulum, vt faciliùs calcanei formam accedendo, & recedendo cernat, illicò enim cernes, si in recta linea te constitues angulum illum secante, sitque orizonti æquidistans. Sic imaginans speculum illud in aliud transuerberat, quod spectat intuitor: manus & pedes agitet & iactet, vt volantes plumigeræ solent: sic videbit suam imaginem in altero volitantem, vt semper moueatur, dummodò

modò è reflexionis loco non faceſſat, nam vetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei penſilem imaginem in aëre videat.

CAP. XII.

HABET & columnare ſpeculum conuexum, vel eius hemicylindrum (quod parum referre arbitror) talem ſitum in domicilio, vel loco alio conſtitutum, vt claræ rei ſimulacrum in aëre non ſine miraculo pendulum imaginer. quod ſi videre affectabis, ſic parabis: Cylindricum ſegmentum, media domo ſupra tabulam, vel tripodem erectum firmetur, vt perpendiculariter ſolùm feriat, inde è foramine aliquo vel rimula, à ſpecula aliquantulùm diſtanti oculus collocetur, & ſit fixus, ne hinc inde moueri poſſit: è ſpeculi deinde regione rumpatur paries, ac feneſtræ inſtar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò baſis exiſtat, vti fieri ſolet, vbi pictura vel imago aliqua collocetur, vt oculo ſpectari poſſit; ſed à ſuperficie columnaris ſpeculi reflectatur: vt pictura illa extrà collocata, quæ ex oculi foramine videri non poteſt, in aëre penſilis videatur, quod non ſine admiratione intuebitur: efficit id quoque ſpeculum pyramidale conuexum, ſi ſic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoque eo modo, quem inferius explorabimus.

Sphærico concauo vt penſilis quoque imago videri poſsit.

CAP. XIII.

POTEST & faciliùs eiuſdem rei imago reflexa in aëre videri, quàm conuexo cylindrico, & clarius

rius concauo eueniet ſpeculo ſphærali, mirabilius tamen in eius ſegmento, à ſpeculo enim longè videbitur, cùm in ſphæræ centro appareat: Illud obſcuro aliquo conſtitues loco, & vbi aliquantulum ab eo diſtabis, inuerſum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuentibus centrum aſpicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra ſpeculum in aëre reflexa ſpecies, ſemota penitus, dummodò oculares radij per ſpeculi centrum acti, ſpectrum ſimulacrumque in ſpeculo quoque videas, inde vicinius viſum appropinquando maior fit, vt manibus tangi videatur. Quòd ſi magna fuerit ſpeculi portio, non eſt, qui non miretur: nam ſi propiùs accedet, ab imagine terretur, & videbitur naſus naſo obuiare, & diſrumpi: ſi quis verò ſtricto mucrone inuaſerit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retrò manus agat, & ſi quis dū aliquis inſpexerit, pugnam retrò demonſtrauerit, videbitur & inſpector colapho affici, vt timeat, faciē retorqueat & inclinet. Vt tandem faciliùs centrum noſcas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris: Pagina, vel cera portionis arcum capias, vt vtrinque chordam inducas, & perpendiculariter bifariam ſecato, & in concurſantibus lineis, vel ſemidiametris neceſſariò centrum reperies, quod in concauis omnibus cognoſci poteſt. Sunt & concauorum experientiæ multæ, quas in ſequentibus tradémus.

Speculi concaui imaginationes & operationes.

CAP. XIIII.

CENTRO concaui hemicycli iam inuēto, diuerſi-

uersitates omnes cognoscere facile erit, cum ex eo omnia regulentur & noscantur. Si vis ergo inuersum spectare caput, extra speculi centrum caput habeto, & inuersum statim inspicies, & pedes sursum. Si perfectum non fuerit hemisphærium, sed eius segmentum, intra caput faciliùs accommodare poteris, & ingentes conspicies facies immanis Bacchi, & digitum brachij crassitudine reddet. Talia fecit concaua specula Hostius, vt refert Seneca, vt redderēt maiorem iusto imaginem, qui quadra fuit libidinis magna, sic specula disponens, vt dum draucū pateretur, sui admissarij motus omnes auersus videret, taliq́ue falsa membri crassitie seipsum fallens oblectaretur. Sed iis omissis, dextra sinistra videbuntur: & paullatim caput elongando, maior efficitur facies, cùm centro vicinum fuerit, facies binas, & quaternos cernet oculos, qui in latus speculum mouendo videbuntur, vel caput: speculi enim paruitate simul videri non possunt. Cùm oculus in centro fuerit, non nisi seipsum cernet, eo transacto & duplicatas facies, & inuersa bina cernet capita, dummodò linea per centrum acta oculorum intercapedinem feriat: omnia tamen in contrariam partem moueri videbuntur, inspector forti cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodum sæpe & ratione accidit, vt res vna plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque speculum in terra, vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo distent, & inuicem intueantur: os strictum & longum, & deformis compressa multum appa-
parebit

parebit facies. Hoc tamen optimi inter cetera tale retinet speculum, quod eminus ignem iaculatur, nec combustiorem caussatur paruam. qui verò periculum facere concupierit, splendentis Solis radiis speculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accedendo, & remouendo inuenies, lucisque conus ostendit, & inducit illico flammam. quòd si diu perseuerauerit, plumbum vel stannum colliquefacere potest: quanquam aurum & argentum radios colliquasse me legisse memini. Si verò maioris sphæræ fuerit segmentum, per maiorem accendit distantiam.

De Parabolæ segmento, & de speculis aliis vstoriis.

CAP. XV.

QVOD speculum valde perurat, sæpiùs retulimus: nunc verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, speculum construere fuerit oportunum, postquam horum meminimus, quale Galeni & multorum testimonio Archimedē construxisse legimus, & hostium triremes incendisse. Scito Paraboleam sectionem inter ceteras maximè perurere, radios enim violentius congregat, & in vnum coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verè cupientibus pateat fabrica, speculum tale conficiendi cape normam: Sit distantia nota, ad quam radios emittere & combarere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur; sed commo-

ditatis gratia è cera vel creta fiat, inde plana superficie axi æquidistans pyramidis abscindatur portio, & parabolica dicetur: si versus fastigium in amblygonio hyperbolem: versus basim in oxygonio ellipsim habebis, nos parabolen quærimus. Sit tamen portio minor, vt faciliùs excauetur speculum, & mirabilior res videatur: abscissæ portionis superficiem, plana tabula, vel ferri lamina (vt inferius docebitur) figuram imitaberis, inde per fastigium & basis medium axem inducito fixum, & materiam aliquam excauabis chalybeam vel ferream, vel (si mauis) mixturam aliquã, qua parabis archetypum: tale sic efformatum speculum parabola dicitur, & secundum datã distantiam violenter soli appositum, vt ipsius axis sit cõtra Solem, combureti: incidentes enim radij speculo, & perpendiculariter ferientes, simul in vnum reflectuntur & coincidũt, vt omnes vnius radij vicem gerant comburentis multum: ideo nulla est inter sectiones alia, quæ longiùs & valẽtiùs ignem immittat, quàm parabola. ALITER, quæ accendunt, multa specula parantur, nec sine ignitione forti, vti ex planis multis simul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non posset, vt constat geometricæ rationis examine. Sic tamen è planis vstorium fabricabis speculum: Sphæricum aliquod concauum materie paretur qualibet, & simul in caua superficie ordinẽtur, vt se inuicem tangãt, nec vacuum relinquant, sintque speculi segmenta hexagona, quadrangula, vel trigona, & fuerit præstantius, vt multarum superficierum numero radij

nume-

numerentur, sic soli oppositum, circa centrum accendit ignem. Referebat Attenius ex septem hexagonis speculis in vnum colligatis ignem accendi, nec experientia succedit, nisi aliquantulum inclinetur, & ex omnium reflexione ignis accendatur. Nec ALITER ex pluribus quoque globosis tumentibus speculis ignem accendi posse inficior, vt multorum numero fiat in vnoquoq; radiorum congressus: ex vno tamen impossibile, nec sine labore huiusmodi talium compositio fieret. Potest quoque IDEM fieri, multorum speculorū concauorum compositione & intersecatione, nec sine laboriosa operantis industria, sed opus efficacius expedirent, nec minus intersectione multorum speculorum pyramidalium. Nec iniucundi erit visus

Ignem accendere phiala aquæ plena

soli opposita, rotunda, & vitrea: cùm enim directè soli opponitur, retrò in linea vitream amphoram pertranseunte per centrum, combustibile aliquod ignis amicum constituatur, vbi pertranseuntes radij coincidant, quod luminoso quodam noscitur, illicò ignem inducit non sine spectantium miraculo, cùm ex aqua ignem excitari videant. Sic

Ignis crystallo rotundo quoque

accenditur, vel sphærula perfectè rotunda, vel si planum vitrum paretur, vti specillum, & aliquantulum soli oppositum retrò partem in aduersam radios vniens, vstulat: tādiu enim materiam illam ignium concepticem remouebis, & appropinquabis

bis, dum radiorum reflexorum conum inueneris, inde paululum immorando ignis emicat inde. & præcipuè mirabimur, si parua magnæ extet sphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda sunt, non vtilius posse, quàm crystallina pila aduersus solis radios opposita.

Speculum construere, quo multæ imaginum diuersitates videantur.

CAP. XVI.

NVNC speculum construere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diuersitates: & si tale difficilis fuerit constructionis, imaginum tamen diuersitate, & occurrentia rependet. vt ad eius fabricam accedatur: Circulum capies arctæ vel eximiæ capacitatis, qua speculum volueris, & hinc inde absidis portiones abscindes duas, ex pentagoni quantitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, vel ferro intus excauetur, vt suo gremio perfectè recipiat, vt ex ea resecatus videatur, contrariæ autem dispositionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt instar illius arcus promineat, inde cerea vel plumbea accipiatur bractea conuenientis soliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtrosque superans, sic deinde incuruetur lamella, vt ritè in excauato insideat ligno, ne intercapedo vel rimula relinquatur vlla, & conuexa superficies seruata prominens, tunc intrinsecus applicetur secundum eius latitudinem, ne

concauitatis forma aduersetur conuexitati : sed lamella eadem vtrasque sine impedimento recipiat portiones: sic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura speculum construatur, vti docebimus, & perpolitum multas ostendet imaginum diuersitates. Primò dextra dextra videbuntur, & sinistra sinistra, cùm planorum omnium speculorum passio sit, vt oculus qui fuerit dexter, hic læuus: & è læuo mutuò fiat dexter. Si verò retrogradus tuleris, commensuratum videbitur idolum, & imago anterius prominebit: si conuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quantò magis hæres, eò fiet deformior, & equino capiti magis assimilare videberis: quòd si speculum inclinabis, inclinabitur & ipsa, & variando situm & speculum, variationes conspicies diuersas, nunc caput deorsum, & pedes sursum, & multa conspicies, quæ in præsentia recensere opus esse non censui: nam super volubilem sedem locatum, vt vtrasque possit facies ostendere, antè & retrò per se omnia intuitor, cernet. SPECVLVM quoque ex omnibus dictis componimus, vt eo solo imagines omnes videantur, quæ in omnibus, plura ora, nunc maiora, nunc minora, nunc dextra, nunc sinistra, hæc propius, illa remotius, & æqualia: si loco vno sinuosum, alio concauum, in medio planum locetur, magna imaginum diuersitas spectabitur. SPECVLO cylindrico conuexo ore opposito, quantò longitudine difformis, eò gracilitate turpis videbitur, si eius longitudo faciem transuersam secet, humilem vul-

tum & compressum, vti rana, demonstrat, vt non nisi dentes spectentur, eodem fermè pacto, qui in ense spectabitur, vel ferro alio polito & longo, si illud inclinabis antè, frons maxima, mentum verò paruum, & gracile equi effigie. CONTRA verò retrò, si in cauo intus inspicies, plures vnius rei conspiciuntur idoli vicem gerentes prælati speculi. Si centro oculum apposueris, tota cernes cum speculi latitudine, sic frontem, os, & reliqua: si tale inuertes speculum, vt latè faciem secet, inuersum caput cernes illico, & cetera quæ in concauo retulimus. SI conuexũ pyramidale inspicies, acuta frons, largum verò mentum: si contrà, larga frons, longissimus verò nasus. MVLTA autem concauo inspicies ora, si secundum cauum illud plures planorum speculorum portiones accommodaueris: intuens enim aliquis, secundum speculorum numerum numerabit ea, eiusdemq; motus omnia, & tandem qualecunq; fuerit speculum, vtpote non planum, semper diuersum ab idolo spectabitur.

In speculum excauatũ idolum quomodo foràs emineat.

CAP. XVII.

RECENTIORVM quoq; industria nactũ est, vt speculo in eodem plura cernantur ora, vel vnius rei simulacra, sine primi impedimento: retrò enim excauant speculum, & concauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicem foràs exhibebit. Hinc optimè inuentum prouenit, vt speculo quis intuens, alterius rei Imaginem erectam

cernat,

cernat, vt non ſine ſpectantis admiratione, manibus corripiens, nil niſi aërem tangat: ſępè vidiſſe memini, & ſic res ſe habet. E cryſtallo in ſpeculum paratū, ſed meliùs ex iride gemma, vti ſemper vidi, retrò idolum vel imaginem excauant, qua potuerint diligentia, folium inde accommodant ſuprà, & in ſede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantum extra ſuperficiem eminebit, nec tibi ſatisfacies, niſi manibus tetigeris, an verè promineat; ſic litteræ ritè leguntur, vt argento fictæ videātur, nec tanta erit viſus acies, quin reſpiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quomodo inducatur, & vitrea terminetur.

CAP. XVIII.

IAM apparitiones omnes in ſpeculis, quas nouimus, narraſſe viſus ſum: nunc autem reſtat, vt pauca & non prætereunda dicam, vt perfectam tradam eorum ſcientiam. Primò ſpeculorum terminatio, quæ è cryſtallo & vitro parantur, inde aliorum mixturas & polituras, vt ſciens artifex & noſcere & componere ſciat: nam quanquam inter multa quæ rerum referunt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam, politumque metallum, nil æquè perſpicuè reddit ſimulacra, quàm plumbum vitro ſublitum. Perſpicua ſpecula, aut cryſtallo, aut vitro parantur, cryſtallinis planis folia quædam retrò inducuntur: cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perlinuntur. Cryſtallina ſpecula vbi plana & adæquata ſunt, quantitatis eiuſdem artifex ſtanneam effi-

ciat bracteam planam & tenuem, qua poterit di-ligentia: si enim crystallum vel vitrum non sub-liniretur plumbo, ob sui vigorem, naturæque densitatem, non sisteret impressam imaginem, sed dilabi sineret, quia vitrum rarum & pelluci-dum, ob sui pellucentiam non contineret, vnde euanesceret in eo simulacrum, vt in sole lumen: inde supra hanc bracteam viuum argentum digi-tis extricabis, vt ea totum combibat, & vbi in su-perficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hanc manibus capies, & speculi à parte aliqua in-ducere incipies, paullatim totum occupato, & cir-cumplectito lamina ea, diligentia non sine par-ua, ne aërem intro concipiens, irritum faciat la-borem, nec eiici amplius possit. vbi hoc accom-modaueris, super planum aliquod locato, ac su-pra pondus inducito, & per diem sic requiescat. Hinc natura rerum omnium parens, oculum spe-culi instar composuit, quippe à tergo pellucenti-bus partibus, nigrorem quendam apposuit, quo sublato, & tolleretur videndi facultas. ALITER possumus conuexa specula terminare sic: Ingens formato vas è vitro rotundum pilæ instar, vti vitrariorum fornacibus fieri solent, & igne candens in ventre perforetur, vel apto instru-mento, vel aliter, colliquato iam vitro vas tan-gat, & inflator suo fungatur munere, in locum illum rumpitur inflatum, foramineque illo pro-iicitur mixtura, quam prius parabis, & colliqua-tum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibij & stanni contusi & eli-

mati,

mati, vndique operator per ſpaciolum reuoluat, permouens opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine ſuperfluum emanet, & frigeſcat, inde in bina vel plura ſecabis ſpecula, quod rectè perficies ſmiri lapide: talem enim ſortitur naturã, vt vitrum tactu & cryſtallum ſecet, ſic lucida & terminata habebis ſpecula.

Specula quomodo conflentur, & ſpeculorum mixtura & politura.

CAP. XIX.

SI concauum, conuexum, diuerſeque efformatum ſpeculum formare quæſieris, & parabolam ſectionem, quam antea retulimus, cera archetypum parabis: aptiùs enim manibus accommodatur, in diuerſam reducitur formam, & aptiùs erit operi, vbi quæſita ſpeculi figura cereum archetypum habes, ſequenti terra ritè præparata, tenui penicillo illinas, dum aliquam habuerit craſſitiem, inde ſuprà craſſiùs tritum aliud manibus accommodabis, taliſque ſoliditatis, vt fuſum ſuſtentet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures diſſiliat, paruo tamen foramine relicto: quo cera detrahatur, & metallum immittas, Soli reſiccandum committas: nam igni inferueſcens fluitat cera, ſic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari ſinito, & quæſitam ſpeculi habes formam. TERRAE enim, quibus vti poterimus multæ ſunt, vti ſmiri, tripoli vocato, pumice; lapillis, ſepiæ teſtibus, antiqui lateris puluere, dum mu-

tuo perfricantur, hirci combustis ossibus, ferri rubigine, & multis. hæc ritè tundantur, tenuiq́; succernantur incerniculo, sic denuo in pilam repetantur, & tritentur, igni deinde vase incandescere sinunt, & porphyreo læuigant marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuissimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare possit, inde aquæ, vel cerio subtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menstruum vocant. viuis carbonibus ollam sale plenam exaggerant: vbi sal crepitare desierit, in aquam dissoluunt. Si tu ardenti aquā madefacies, in frigidam adhuc terram proiicere metallum poteris: id enim maximè refert, vt terra colliquatum recipiat metallū, vti tripoli vocatum aurum substinet, lapilli plumbum & argētum, æs molarum puluere, iis non solùm in speculis vti poteris, sed in aliis. MIXTVRA, qua in speculorum efformatione vtimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur: Aes cum stanni triplo, tartari paullulum, & arsenicum, vt fluat & insimul adcorporentur: alij cum stanno æris triplum, & stibij tantillum, argentum, vel pyriten album adiungunt, alij ex plumbo cum argenti duplo, aliisq́ue efficitur metallis: sed vbi in testaceum vas, igni contumax fuerit fusum, in typos immittunt, sic & aliter specula temperantur, sed horum meminisse sufficiat. IAM speculorum constructiones retulimus: nunc polituras superesse video, vt postquam conflata & constructa fuerint, læuigentur, & præpoliantur, vt ex eo resi-

liens

liens radius simulacrum redundet, fluat, & imaginet speculum, multumque læuor, & partium concinnitas refert. Si verò læue minimè fuerit, scinditur simulacrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuersa. Rude autem postquam fuerit speculum, rotæ accommodetur, vbi arma expoliuntur, & ad partium lenitatem, & æqualitatem reducatur, omnium: si concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus speculum frangat, lignum dolabis, ea ad speculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde smiri subtiliter infracto, panno, vel corio valde perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facilè enim puluerascit) ritè pumicabis vt accommodetur, & læuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, stanni calx tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, salicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem sic præparatur: optimus quæratur, & conteres, & per pannum incernes, aqua madeat. Hæc autem de speculis eorumque operationibus dicta sufficiant.

De Physicis ligaturis.

CAP. XX.

INTER naturalia quoque versantur experimenta Physicæ ligaturæ, vel vt malint aliqui colli suspensiones: debent enim vel collo suspendi, vel aliis locis ferri, vt insitã gẽrẽtibus elargiãtur virtutem, hæc enim ex Indorũ, Græcorum scriptis, præcipuè Hermetis, Costabenlucis, ceterorumq́, trãsferre placuit: naturaliter enim operantur, & quam

retinens

retinent vim operationemque, vel à virtute habent: quam vocat Zeno vniuersalem, vel ab ipso cælo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi vt Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris, & locis adligentur, & deferantur, aiuntque prodesse multum posse (vti omnes vno fatentur ore) & animæ cogitationem, certamque effectus fidem. Inquit enim Plato: Si humana mens aliquam rem non iuuantem sibi prodesse pro certo habet, ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia non solum incolume mutatur corpus, sed in ventris solutionem, & in diuturnas maximè passiones incidere potest; & si hæc iuuant, per naturalem solùm caussam iuuant: aliæ enim vitæ incolumitati, quædam robori, sapientiæ, hæ hilares, tristes, infelices, & infortunatos faciunt, pigros, vel timidos. Vnde si quis viperam serpentem collo suspenderit, eamque præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ: donec moriatur, valet filum colli suffocationi, & faucium apostematibus, si collo cuipiam aduincias. Sic si torquem viridis iaspidis collo suspenderis, vt stomachi os attingat, ventriculi os non leuiter & confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cùm hominem momorderint, in frustulis eorum ligati, armoque suspensi, à canis rabidi morsibus suspendentem defendunt. Peoniæ radix collo suspensi pueris sanat comitialem morbum. Sic quoque dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos

offen-

offendes, è quibus duos, vnum colore album, alterum colore varium eximes: ij prius, quàm terram attigerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpè prorsus recreantur, vt ait Dioscorides. Auricularis digitus abortiui, si mulieris collo suspendatur, illa non concipit, dum in collo habuerit: idemque adalligata asparacis radix facit. Est & aranei genus, quod candidam, tenuem, densamque telam orditur, in aluta ligatum, & lacerto appensum quartanis circuitibus medetur. Corallus rubeus stomachum confirmat, & ad cordis passionem valet, si supra illud ligetur. Aëtites lapis sinistro brachio alligatus grauidis continet partus, cum lubricæ sunt vuluæ, parumq; tenaces. Sed parturientibus si femoribus alligetur, facit vt sine dolore pariant, sed è brachio amoueatur. Onyx collo suspensus auget tristitias in somno, vt diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphyrus ardorem interiorem refrigerat: nam in febribus incensiuis refrigerium præbet, si iuxta cordis venas pulsatiles suspendatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum, & defendit ab epilepsia, vnde nobilibus mandatur filiorum collis illum suspendendum, vt ab eis defendat. Amethystus è collo dependẽs ad ventriculi os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcunque si à collo pendet, vel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sitque illius viginti granorum pondo. Et pes Testudinis dexter ligatus super dextrum podagrici pedem, dolorem sedat, &

finiſtrum ſiniſter iuuabit, nec obeſſe poterit manus manui. Lupi ſtercus oſſa comedentis, quod in terram non deciderit, ſi vinculo ſuſpenditur, non quolibet, ſed lanæ laniatæ ouis à Lupo, quòd ſi ea non adeſſet, lorum, tum quòd cingeret inguina, tum alterum quo ſtercus contineretur, parari præcipiunt, prodeſt multum coliacis: Sed efficaciores perhibent ſapientes hos lapidum effectus, ſi lapides habueris Phœbeos, vel Lunares, hos argẽteo filo, illos aureo collo ſuſpenderis, ſemper aiũt Solis vel Lunæ radiis vegetari. Selenitis enim non modò Lunæ figuram imitatur, ſed motum, quia cum ea circuit, collo geſtatus lunarem efficit ſpiritum, Lunæque virtutes influit. Sic Helioſelinon nominatus, qui luminarium amborum coniunctionem præ ſe fert, geſtatus vtriuſque virtutis compotem facit, id in ceteris obſeruato. Hæc ſunt, quæ ex antiquorum libris decerpſimus, quibus ſæpè indigentes vſi ſumus, vti in toto conſpicitur opere.

De gemmarum viribus & earundem imaginibus.

CAP. XXI.

CVM alterius ſit negotij de imaginibus, gemmis inſculptis, & earundem virtutibus tranſcribere, aliò transferre decreuerim, vti non purè naturaliter operantibus, quò tamen vberiori doctrina occultarum operationum prçauidis ſatisfaciam, hîc appoſuimus. cùm quoque conſpicerem, quos demonſtrant effectus, naturali euenire virtute, horis, configurationibus, & cæleſtibus characteribus adiutæ, corroboratæque cum lapidum virtuti

tuti conformibus, signis describantur. Iam & ab antiquis multæ posteritati relictæ sunt, & prætermissæ, nec minimum in monstris interpretandis, earumque virtutibus intelligendis recentior insudat ætas: sed antequam quæ dicenda sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolemæus affert, huius seculi facies cælestibus vultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabantur, imagines construentes & describentes: & Haly Aben Rhodam Sapientem quendam Aegyptium scorpionis sigillo thure impresso sanasse, qui scorpionis morsu afflictaretur, ille annulo scorpionis imaginem deferebat, & insculpi iusserat cæli medium, vel ortus cardinem occupante, & cum Luna iuncto, quod & à Serapione simile narratur. Vtilem quoque aduersus serpentes imaginem effici posse Porphyrius autumat, cùm Luna cælestem intrat serpentem, vel cùm feliciter aspicit & multa, quæ breuitati parcentes omittimus. Hîc breuiter recensebimus operationes, configurationesque debitas. Vt rem igitur exordiamur, multiplici de caussa ab antiquis scriptas reperimus, vti nostra se extendi potuit cognitio. Primò anulis claudebantur, vt tali litteræ clauderentur sigillo, atque ex eo, qui litteras dabat, facies agnosceretur: quod Suetonius Tranquillus de Augusto protulit, qui in diplomatibus libellisque & epistolis signandis vsus est sphynge, mox magni Alexandri imagine, nouissimè sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare insequuti quoque prin-

cipes

cipes perseuerauerant. idem Ouidius quoque retulit in Tristibus. Et sæpe quæ apud nos reperiuntur, & in manus incidunt, diuersis hominum faciebus scriptæ visuntur, atque è sardonyche potissimum fieri consueuerant, quòd solus ceram non conuellat. Reperiuntur quoque contra diuersa accidentia scriptæ, & lapidum virtuti decedentibus figurationibus corroboratæ, vt potior viuidiorq; lapidis existat operatio: inter cetera enim, quæ cælestes influxus recipere possent, idoneę sunt gemmæ, nam quanquam cælestibus muneribus capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiũt, tenacius & diutius retinent, quod Iamblico quoq; placitum video. Sic sæpe anulis, quibus insigniuntur & decorantur, obuersas inuenimus gemmas, intus enim quod nudam tangebat digiti carnem, inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum litterarum notæ, verbaque conspiciuntur, statis horis, oportunisque temporibus conscripta, quorum figurandi & scribendi modum latè in sequentibus intelliges. Nunc autem lapidum virtutes, nostro operi idoneas breuiter perscribemus, vt res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus.

CAP. XXII.

Nunc lapidum virtutes recensebimus, non tamen omnium virtutes omnes me referre putes, laboris potius, quàm ingenij & subtilitatis esset: sed eas tantum quæ frequentiùs reperiuntur, & experientia probauimus, earumque figuræ lapidũ proprietati correspondent, & ad nostrum opus neces-

tariæ videntur, facilè tamen eis plena multa reperies volumina, vt nil aliud tractēt. Et primò Achates, qui Achatis fluminis ripis reperitur, niger est, albis interlitus zonis, & aliquando intermicantibus guttis illuitur: contra scorpionum serpentumque morsus valet, facundum facit hominem, gratum, & Regum amicitiam conciliat. Ideò Ismeniam Choraulen multis & fulgentibus vti consueuisse legimus, & in Persia eorum suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumentum eius esse, si in feruentes cortinas fuerint projecti, eas frigefaciũt, sic autem irritæ tales sunt vires. Alectorius è galli ventre extrahitur, qui quatuor spado annis vixerit, nos autem à gallinæ vētriculo veteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inuictus erit, ille etiã honores acquirere facit, & facundum reddit, vxorem marito gratam facit, sic extrahitur à grue geranites, à dracone draconites, siue drachetias, à bufone borax: qui à veneno liberat: sic chelidonius è dissectis hirundinum ventribus, sed nisi viuētibus abscissus sit, nunquã gemmascit: nam si obeat prius serpens, vel animal, simul euanescit & ipse; sic extractis lapidibus adhuc & viuentibus ipsis retinēt lapides eosdem effectus, quos & stellæ, quibus subiiciuntur: Alectorius enim potestatem solarē habet, vnde gestantes inuictos reddit. sic chelidonius ex hirundinibus erutus curat melancholiã, & amabilē facit, cùm Iouialis sit, & in cereris idē obseruabis. Aëtites lapis quassatus, sonat in eius ventre lapillus: Cōfert prægnãtibus ne abortiantur, se-

dat & caducorum passiones. Amethystus purpu-
rei, & violacei est fulguris. dictus quasi non ebrius,
ebrietati resistit in cōpotationibus, ex ebrio pru-
dentem reddit, & litteris operam daturum iuuat,
quia sculpi facilè potest, multæ in eo scriptæ figu-
ræ reperiuntur, vti dicetur: hominem facit vigi-
lem, bonumque ferenti præbet intellectum. Co-
rallus in multis prodest, ideò corallorum gestami-
ne amoliendis periculis & fascinationibus maxi-
mè vtūtur omnes, ideò è corallo surculi pueris ad-
ligantur pectore. Confert Calcedonius gerenti, vt
caussas vincat, corporis virtutes vegetet, contra dę-
monum illusiones, & phantasticas cogitationes ex
melancholia exortas valet. Corneolus animorū ca-
lentium mollit impetus, & tumentes iras mitigat,
sanguinis compescit fluorem, & præcipuè mulie-
rum menstruis laborantium. Heliotropius quòd
deiectus in vas aquæ Solis radios accendentes per-
cussu sanguineo mutet maximè, dictus, Solē ecly-
pser, & obscurum reddat, quòd nobis adhuc inex-
pertum, vel quòd imbres excitet: Gestatus bonam
famam acquirere facit, sanguinem sistit profluen-
tem, venena pellit, nec gestantem sinit falli, inco-
lumem seruans. Hyacinthus venena fugat & pe-
stilentes tractus: & tradunt Punici eum, qui Hya-
cinthū gestat, esse à fulgure tutum. Iaspis castum
reddit, sanguinem sistit, & menstruum fluens, pro-
dest, quibus aqua intercus inest, & quos febris ad-
urit, victoriosum, & potentem contra inimicos fa-
cit, stomachum roborat, si collo rudis suspensus, os
stomachi tangat, is tamen qui viridis: sunt & alij
dege-

degeneres, nominis tantùm auctoritate gaudentes. Iris in sexangulum mucronem vtrinq; leuiter turbinatus desinit, sub tecto si Solis radiis opponitur, & pars vmbra detineatur, cælestis arcus similitudinem parietibus ostendit, quod forma euenit, ne ex se id aliqui putēt euenire, hic auxiliatur parturienti. Lapis cyanus contra melancholiam; quartaná, & sincopin valet. Saphyrus, cui aureus puluis inesse videtur, aureisq; pūctis collucet, vegeta cōseruat membra, inuidos superare facit, nec timore afficietur gerulus, febres refrigerat, inflammationem, anthraces, & frigida tactu sanat apostemata: vim contra venenum habet, sanguinem reprimit naso fluentem, si temporibus opponatur. Smaragdus viridi colore insignis oculorum visus viriditate refocillat, vnde hanc oculis spectasse prodest, præcipuè quos alterius gemmæ fulgor retuderit, rarò sculptus reperitur, nec temerè sic placuit, ne offensum decus imaginum lacunis corrumperetur, cùm difficilliter incidatur, oportet castè ferri, nam coitū non sustinet, vt scribit Albertus de Vngariç Reg ,cui in congressus hora cū vxore in partes dissiluit, & fractus est. Proditur Neronem in smaragdo gladiatorum pugnas spectasse: ipse opes auget, & verba persuasoria. Topazius lunaticā sanat passionem, auget diuitias, sanguinis eo fluor stringitur, & gestatus gratiam acquirere facit, & si concauus, vt ceteri obiectum idolum conuersum ostendit.

De cæli & Planetarum imaginibus. CAP. XXIII.

HAE sunt planetarum cæliq; imaginū figuræ,

quas sæpe intuens lapidũ virtuti conformes inscriptas reperies, vti Mercuriũ gracilem iuuenem, caduceũ ferentem, capite pedibúsve talaria. Martem autem loricatũ, militem bellicosum, vexillum, hastam vel scutũ secum ferentẽ. Venerẽ autem nudam mulierẽ, speculum, & secũ Cupidinẽ puerum habentẽ, lasciuo actu: sic Iouem solio sedentẽ, virga imperantem: falciferum senem Saturnum: radiis insignitũ Solẽ. Nec minus octauæ sphæræ cõfigurationes crebrius in lapidibus iis perspicere licet, simiæ, vrsæ, coronæ, cygni, aquilæ, alati equi, serpentarij, reliquarumq;. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cãcros, leones, & cetera, & ex stellarum naturis planetis conformibus operationes eliciũt. Sunt & aliæ imaginũ configurationes, quibus lapides veteres effigiabant, iuxta Indorũ, Aegyptiorum, Magorum, & aliorum astrologorũ sententias, non tam visibiles quàm imaginabiles, vt in prima arietis facie, hominẽ aiunt adscẽdere nigrũ, corporis ingentis, rubeos habens oculos, pannóque præcinctus albo, adscendit in secunda mulier chlamyde cooperta lintea, viridibus pannis cincta, vnũ retinens pedem. In tertia vero adscendit homo rubeis indutus vestibus, armillam habens manibus auream, cupiens & bonum facere, nec potest: sic in ceteris aliis sunt ascriptę, quas qui quęsierit, eorum quærat libros, longum enim & nimis fastidientis esset lectionis eorum opiniones recensere, quæ & inter se diuersantur, ideò diuersis & variis insculptæ imaginibus reperiuntur. Sunt & alij aliter operantes, rem enim hominibus & gestibus exprimunt,

primunt, vt, si (gratia exẽpli) amorẽ inducere cupiunt, dulces complexus, gestus, & loquelas exprimunt, & osculantes: at si odium vel iracundiã, terga obuersantes, se insimul fugientes, & abhorrentes, sic animi passiones omnes quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed lapidũ virtuti conformibus, aptis quoq; insculpunt figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri debeant, in sequentibus aperiuntur.

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, vel gemmæ.

CAP. XXIIII.

LAPIDVM virtutũ iam meminimus, & quę sint configurationes inscribendæ, ad cæleſtẽ fauorem aucupandũ, reliquum est doceamus, ipsis aptari quomodo debeant, ac oportunũ tẽpus eligendi normã. Amethysto sæpè insculptus iuuenis reperitur caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando sinistra gallum tenens, quẽ Mercuriũ esse norunt omnes, nec à lapidis virtute discordat, vnde sapientiam & intellectum gestãtibus pollicetur, & multa, cùm versatilis sit eius natura. Achati scripti scorpiones reperiuntur, aranei, serpentes, animalia cetera venenosa, nunc hominem serpentibus insidentem, quem serpentarium cæleſtem Aesculapium esse noscunt. vnde veneno, & scorpionum morsibus medetur, & Siculo nascitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur scorpiones, & per eos scorpionum eius prouinciæ pestis extincta est, horumq; virtute natura defectum rependit. Inscribitur & angifer in hæmatite: legi

enim Magos Persarum Regi suo consuluisse, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly scribit. Iaspidi sæpe leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nunc Martẽ, nunc armatum militem serpentes pedibus conculcãtem, & in collo scutum insculpunt, & lapidis duritiei, & virtuti respondentem hominẽ, sæpe victorẽ, belligerũ, & inuictum reddunt. Nechepsos autẽ Rex ad stomachi remedium, huius enim virtute vegetatur, draconem radios emittentẽ inscribi iussit. In Magnete sępe cynosuræ figura visitur, cùm maximè illius sideris amore detineri videant, contactu enim ferrũ ad illam vergit, ac compotẽ virum illius virtutis efficit, vtpote Saturnalis. In Selenite lapide semper Lunę imago reperitur, & qui argenteo filo circundatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, vt eorũ morsus sanet. Hyacintho fulgura, vt ab eius flagrore gerentes reddat tutos. Corneolo variæ diuersæq; ob variã & diuersam eius virtutẽ & operationẽ, qui lapis facilis est sculpturæ & inuentionis, vnde filios Israël in deserto horum multitudinem sculpsisse fertur. Iam exempla retulimus, quomodo aptis lapidum operationibus, aptæ cęlorum cõfigurationes scribi debeant. Sunt quoque qui anulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingant, addictis planetæ illi, vt faciliorem contrahant operandi facultatem: vti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ ex argento, vt Saturnius gerens, solaris vel lunaris euadat, quod non nisi profuturum existimo.

Ele-

Electiones inscribendis lapidibus necessariæ.

CAP. XXV.

SED maiorem è cælo virtutem suscipere, & præripere dicunt, si statis temporibus & oportunis inscribantur, sic enim animantur, magisque iis influunt sidereæ configurationes: & hoc fundamentum & radicem statuũt omnium: nam si amorem excitare cupis, aptis & beneuolis aspectibus: si odium accendere, iniquis & destruentibus vtere, effectuque cognito tempus præparatur: nam si Veneris vel Saturni imagines facere constituunt, hanc Taurum, Libram, alterum Aquarium vel Capricornum subire exspectant, &, vt veritas pateat, in eorum sculpturis in Leone Solem, in Cancro Lunam, in Gemino & Virgine Mercurium reperimus. Sic in Leonis vel Cancri figuram inscribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernunt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamen cauent, vt Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, vtpote Martis Saturnique, sic Solis combustionis. Præterea mentem adhibẽt, ne cursu vacua, sed crescens, & velox, nec in signi calce reperiatur (sæpe enim infortunarũ termini sunt) in felici sede, conspiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono ascendens, in ortus cardine, vel cæli culmine, non in cadentibus: non sit declinans, dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die, noctu verò nocturna, vt facilius re potiatur, nec impedimentum afferre possit. Contrà præposterè procedas, si odium vel infirmitatem inducere molieris, cùm signorum figuram inscri-

bere quærunt, non minùs per triplicitates sequentes inuenies: nam ex Ariete, Leone, & Sagittario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepusculis autem frigorificum Saturni sidus: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebantur ægritudinibus, hydropisi, & paralysi, sic secundum reliquas triplicitates reliqua inscribunt signa, aliis medētia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod testantur omnes, sæculorum turba, eorum virtutem elanguescere, & extingui. Ideò quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus & vana conspiciuntur.

Iam PHILIPPE Rex optime, Naturalis Magiæ pensum absoluimus, vti nostra valuit infirmitas, & ab hoc genere posthac feriabimur, in quibus non tam mira, quàm vera scribere visum est. Si quid intentatum remanet, vel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & temporis breuitati asscribatur. Hæc enim sunt dicendorum præludia, sublimiora enim & secretiora conscripturi sumus, si diuina fauerint.

FINIS.

EXPERIMENTORVM MAGIAE NATVRALIS INDEX.

Ignem

Monstra

Rosa

R.

S.

FINIS.

